

The image shows the interior of a church. In the foreground, there are rows of wooden pews. A prominent wooden pulpit with a tiered top is in the center. To the right, a large, ornate chandelier hangs from the ceiling. The church has high ceilings with dark wooden beams and large, arched stained-glass windows that let in bright light. The text 'KERKEN KOSTBAAR KWETSBAAR KANSRIJK' is overlaid in white, sans-serif capital letters on the left side of the image.

KERKEN
KOSTBAAR
KWETSBAAR
KANSRIJK

KERKEN KOSTBAAR KWETSBAAR KANSRIJK

NIEUWE VORMEN VAN GEBRUIK ALS MIDDEL TOT BEHOUD

Haalbaarheidsonderzoek

Stadsherstel Amsterdam

Stichting Oude Hollandse Kerken

Februari 2011

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	7	5. HERBESTEMMING	43
1 ONDERZOEKSOPZET EN VERANTWOORDING	9	5.1 Herbestemmingen: aantallen, mogelijkheden, begrenzingen	
1.1 Onderzoeksdoel		5.2 Vijf herbestemmingsplannen voor kerken van de SOHK	
1.2 Doelgroepen		5.2.1 De kerk van Beets	
1.3 Verloop van het onderzoek		5.2.2 De Wijcker Swaen in Beverwijk	
1.4 Leeswijzer		5.2.3 De Grote Kerk van Oosthuizen	
1.5 Onderzoeksteam		5.2.4 De kerk van Oudendijk	
2 DE STICHTING OUDE HOLLANDSE KERKEN	13	5.2.5 De Grote Kerk van Schermerhorn	
2.1 De SOHK		6 BELEID VAN KERKGENOOTSCHAPPEN EN OVERHEDEN	51
2.1.1 Bezittingen		6.1 Kerkgenootschappen	
2.1.2 Organisatie		6.2 Rijksbeleid	
2.1.3 Publiciteit, promotie		6.3 Beleid provincie Noord-Holland	
2.2 Beleid		6.3.1 Kerntaken	
2.3 Financiën		6.3.2 Kerkgebouwen	
2.3.1 SOHK		6.4 Gemeentelijk monumentenbeleid	
2.3.2 Financieel beleid en administratie		6.4.1 Monumentenbeleid in de 'SOHK-gemeenten'	
2.3.3 Exploitatie afzonderlijke kerken		6.4.2 Stimuleren van gebruik	
2.4 Onderhoudsbeleid		6.4.3 Faciliteren van herbestemming	
3 DE KERKEN VAN DE SOHK IN KORT BESTEK	17	7 ACTOREN EN ONDERSTEUNENDE PARTICULIERE ORGANISATIES	57
3.1 Westzaan		7.1 Actoren algemeen	
3.2 Beets		7.2 Ondersteunende organisaties in Noord-Holland	
3.3 Kwadijk		7.2.1 Stadsherstel Amsterdam	
3.4 Oosthuizen		7.2.2 Monumentenwacht Noord-Holland	
3.5 Oudendijk		7.2.3 Cultureel Erfgoed Noord-Holland	
3.6 Haringhuizen		7.3 Zusterinstellingen van de SOHK in andere provincies	
3.7 Beverwijk		7.3.1 Groningen	
3.8 Schermerhorn		7.3.2 Friesland	
3.9 Jisp		7.3.3 Gelderland	
4 EXPLOITATIE EN PROMOTIE	29	7.3.4 Zeeland	
4.1 Interne analyse		8 DUURZAAM BEHOUD VAN NOORD-HOLLANDSE KERKEN	65
4.1.1 Het gebouw		8.1 Nieuwe mogelijkheden voor behoud	
4.1.2 Activiteiten		8.1.1 Verminderd kerkelijk gebruik	
4.1.3 Financiën		8.1.2 Nieuwe gebruiksmogelijkheden	
4.1.4 De Plaatselijke Commissie		8.1.3 Nieuwe eigendomsvormen	
4.2 Externe analyse		8.1.4 Draagvlak	
4.2.1 De eigen vestigingsplaats		8.1.5 Planontwikkeling	
4.2.2 De regionale markt		8.1.6 Restauratie en aanpassingen	
4.2.3 Organisaties en bedrijven buiten de eigen regio		8.1.7 Structurele exploitatie	
4.2.4 Toeristische markt		8.2 Overdracht aan de Stichting Oude Hollandse Kerken	
4.2.5 Samenwerkingspartners en concurrenten		8.3 Stappenplan	
4.2.6 Conclusies externe analyse		9. SAMENVATTING, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	75
4.3 Het exploitatieplan		9.1 Samenvatting	
4.3.1 Intensiveringsvoorstellen		9.2 Conclusies	
4.3.2 Commercieel denken en handelen		9.3 Aanbevelingen	
4.4 Promotie en PR			
4.4.1 Centraal			
4.4.2 Decentraal			
4.4.3 Verbeterpunten promotie en PR			

BIJLAGEN

1	BELEIDSPLAN SOHK 2009-2015	80
2	EXPLOITATIECIJFERS SOHK 2003-2009	91
3	Globale analyses van de negen SOHK-kerken	93
	3.1 Westzaan	
	3.2 Beets	
	3.3 Kwadijk	
	3.4 Oosthuizen	
	3.5 Oudendijk	
	3.6 Haringhuizen	
	3.7 Beverwijk	
	3.8 Schermerhorn	
	3.9 Jisp	
4	BELEIDSNOTITIE BEETS 2010	140
5	Twee plannen voor herbestemming	155
	5.1 Beets: uitwerking plan voor een dorps huis in de kerk	
	5.2 Beverwijk: herbestedingsmogelijkheden voor De Wijcker Swaen	
6	Casus-beschrijvingen van zes kerken in proces van herbesteding	166
	6.1 De Witte Kerk van Sint Pancras	
	6.2 De Doopsgezinde Vermaning van Middelle	
	6.3 De Martinuskerk te Schellinkhout	
	6.4 De Doopsgezinde Vermaning van Wormerveer	
	6.5 De kerk van Landsmeer	
	6.6 De Van Houtenkerk in Weesp	
	LITERATUUR	181
	WEBSITES	183
	COLOFON	184

INLEIDING

Sluiting, afstoting of herbesteding van een kerkgebouw is een schokkend vooruitzicht voor de betreffende kerkelijke gemeente of parochie. Maar het is ook schokkend voor de omwonenden en anderen die niet tot de kerk behoren en die het met sluiting bedreigde gebouw misschien alleen van buiten kennen, maar vaak niet minder gehecht zijn aan het vertrouwde beeld, het bakken dat het kerkgebouw in het dorp of de stadswijk vormt. Daarom gaat sluiting, leegstand of sloop van een kerkgebouw niet alleen de kerkelijke gemeenschap aan, maar ook de burgerlijke gemeenschap, en vormt het dus ook een zaak voor de burgerlijke overheid. Dat is zonder meer al het geval wanneer het gebouw de status heeft gekregen van rijks-, provinciaal of gemeentelijk monument. Maar ook veel kerkgebouwen die (nog) geen monumentenstatus hebben zijn van architectonische, stedenbouwkundige of cultuurhistorische waarde, en vaak vervullen zij in de betreffende plaats bovendien een belangrijke sociale of culturele functie. Het behoud van deze kerken is daarom een belang van de gemeenschap.

Op dit moment zijn in Nederland nog ruim 8300 kerkgebouwen voor de eredienst in gebruik. De komende tien jaar zullen daarvan meer dan 1000 de deuren moeten sluiten, dat zijn er 100 per jaar oftewel twee per week. De verwachte afname met meer dan 1000 kerkgebouwen zal grotendeels voor rekening van de Rooms-Katholieke Kerk (400 à 500) en de Protestantse Kerk Nederland (PKN) komen. Dat betekent dat kerkgebouwen steeds minder door kerkelijke gemeenten gebruikt worden. Bijna een derde hiervan is gesloopt, de rest heeft een andere bestemming gekregen. Meer dan de helft van de vrijkomende katholieke kerken is gesloopt, van de protestantse ruim 10%. Van de overige gezindten moesten eveneens enkele honderden kerkgebouwen sluiten. Eén op de zes kerken heeft een nieuwe religieuze functie gekregen. Ruim 55% van de afgestoten kerken is herbested. De provincie Noord-Holland loopt voorop met herbesteding van kerkgebouwen.

De grote aantallen kerkgebouwen die afgestoten zijn en nog gaan worden, ook in de provincie Noord-Holland, de moeilijkheid of onmogelijkheid ze rendabel te exploiteren of de definitieve keuze voor herbesteding vormden de aanleiding voor het bestuur van de Stichting Oude Hollandse Kerken om een haalbaarheidsonderzoek te laten verrichten naar nieuwe mogelijkheden van gebruik als middel tot behoud van Noord-Hollandse kerkgebouwen, in het bijzonder de kerken van de Stichting Oude Hollandse Kerken (SOHK). In 2009 werd het projectvoorstel gehonoreerd met een subsidie door de provincie Noord-Holland. De SOHK heeft, in overleg met de Provincie Noord-Holland, aan Stadsherstel Amsterdam NV de opdracht verleend dit onderzoek te verrichten.

Grote Kerk van Schermerhorn

ONDERZOEKSOPZET EN VERANTWOORDING

1.1 Onderzoeksdoel

Bij het onderzoek zijn de volgende uitgangspunten geformuleerd

- Verken de mogelijkheden, in samenwerking met kerkelijk, cultureel, toeristisch, monumentaal en bestuurlijk betrokkenen, om vanuit een bredere en sectoroverschrijdende visie te komen tot een kostendekkende exploitatie met op termijn een batig saldo, opdat via reservevorming, bijgedragen kan worden in het restauratieve onderhoud.
- Inventariseer noodzakelijke verbeteringen en aanpassingen als voorwaarde voor exploitatie.
- Onderzoek de mogelijkheden van maximalisatie van elkaar versterkende gezamenlijke zaken/programmering voor de negen kerkgebouwen.
- Onderzoek de toekomstige gebruiksmogelijkheden, waarbij gekeken zal worden naar nevengebruik en (partiële) herbestemming.
- Betrek bij het onderzoek ook andere Noord-Hollandse kerken en maak mede op basis van deze voorbeelden een concreet stappenplan dat ook door andere kerken toegepast kan worden.

1.2 Doelgroepen

De volgende doelgroepen zijn te onderscheiden. De genoemde organisaties zijn voorbeelden om te illustreren wat onder de drie doelgroepen wordt verstaan. De aanbevelingen in hoofdstuk 9 richten zich op deze drie doelgroepen.

Bezit

- Stichting Oude Hollandse Kerken
- Kerkelijke eigenaren

Beheer en exploitatie

- Stichting Oude Hollandse Kerken
- Plaatselijke Commissies SOHK

Beleid

- Rijksoverheid
- Provincie Noord-Holland
- Gemeenten

1.3 Verloop van het onderzoek

Gegevens zijn verzameld via documentenstudie, interviews en ronde tafelgesprekken. Deze gegevens zijn verzameld om een inzicht te krijgen in de omvang van het probleem (hoeveel kerken komen er vrij), in de mogelijkheden voor behoud en in het bijzonder in de exploitaties van de kerken van de SOHK. Vervolgens zijn de gegevens verwerkt in dit rapport.

In oktober 2009 is gestart met een rondgang langs de kerken van de stichting. Bij deze bezoeken zijn gesprekken gevoerd met de leden van de Plaatselijke Commissies (PC).

Daarbij stonden de volgende onderwerpen centraal:

- inrichting van de kerk, met name om de verhuurbaarheid en de gebruiksmogelijkheden te verkennen;
- prijsstelling;
- vaste verhuur;
- samenstelling van de PC's;
- taken en contacten van de PC's, inclusief de relatie met belangrijke stakeholders, zoals de lokale bevolking, de horeca en het gemeentebestuur.

Op basis van deze gesprekken en de beschikbare gegevens is een beknopte situatie-analyse gemaakt voor de negen kerkgebouwen. Deze analyses hebben geleid tot aanbevelingen voor verbeteringen.

Ook is gekeken naar het beleid van de kerkgenootschappen ten aanzien van de kerkgebouwen, naar het beleid van het rijk, de provincie en de gemeenten en andere actoren. Er zijn gesprekken gevoerd met de portefeuillehouders monumenten van diverse gemeenten, onder meer met de gemeenten waarin SOHK-kerken zijn gevestigd.

In het onderzoek zijn verder zes kerken beschreven die niet bij de SOHK behoren. Deze kerken geven een representatief beeld van de verschillende fasen die kerkelijke gemeenten doormaken bij dreigende sluiting van hun kerkgebouw. Met vertegenwoordigers van enkele van deze kerken zijn in het verleden overnamegesprekken gevoerd door bestuursleden van de SOHK.

Op basis van het hierboven beschreven onderzoek is deze rapportage tot stand geko-

men. Deze is in concept besproken met de stuurgroep en vervolgens is deze eindversie vervaardigd.

1.4 Leeswijzer

HOOFDSTUK 1

Onderzoeksopzet en verantwoording

Dit hoofdstuk bevat de aanleiding tot het onderzoek, de opzet en de uitwerking.

HOOFDSTUK 2

De Stichting Oude Hollandse Kerken

Dit hoofdstuk is geheel gewijd aan Stichting Oude Hollandse Kerken als organisatie. Ontstaansgeschiedenis, inrichting van de organisatie en beleid worden hierin besproken. Als bijlagen zijn een overzicht van de jaarrekeningen 2003-2009 en het Beleidsplan SOHK 2009-2015 opgenomen.

HOOFDSTUK 3

De kerken van de SOHK in kort bestek

In dit hoofdstuk worden de afzonderlijke kerken besproken. Ingegaan wordt onder meer op de bouw, het exterieur, het interieur en de monumentwaarde. Ook worden de huidige verhuur en programmering behandeld en er wordt aangegeven waarin het kerkgebouw zich onderscheidt als locatie.

HOOFDSTUK 4

Exploitatie en promotie

Dit hoofdstuk bevat een interne en een externe analyse van de exploitatie van de SOHK-kerken. Dit hoofdstuk behandelt de analyses in het algemeen. Uitgewerkte exploitatie-analyses per kerk zijn opgenomen in de bijlagen. Er is gekeken naar de lokale mogelijkheden en naar de regionale markt. Voor alle kerken zijn intensiveringsvoorstellen gedaan om te komen tot een sluitende exploitatie. Ook promotie en pr worden in dit hoofdstuk besproken. In een kadertekst is een verslag van het weekend *Kerken, verrassende locaties* opgenomen.

HOOFDSTUK 5

Herbestemming

Voor vijf kerken (Beets, Beverwijk, Oosthuizen, Oudendijk en Schermerhorn) zijn herbestemmingsvoorstellen geformuleerd. De ideeën voor Beverwijk zijn uitgewerkt door BOEi samen met Stadsherstel Amsterdam. De herbestemming van de kerk van Beets tot dorps-huis is in het kader van het plan Revitalisering Beets onderzocht en uitgewerkt. Beide laatste voorstellen zijn opgenomen als bijlagen.

HOOFDSTUK 6

Beleid van kerkgenootschappen en overheden

Dit hoofdstuk behandelt de positie van de kerkgenootschappen omdat de kerkelijke gemeenten de eigenaren van de gebouwen zijn. Daarna komen de diverse overheden (Rijk, Provincie en Gemeente) aan bod. Wat doen zij voor kerkgebouwen? Als voorbeeld van proactief beleid is in een kadertekst de casus kerk Kolhorn opgenomen.

HOOFDSTUK 7

Actoren en ondersteunende organisaties

Verschillende actoren spelen een rol bij dreigende sluiting van een kerkgebouw. Hierop wordt in dit hoofdstuk ingegaan. Ook instituten die kerkelijke gemeenten inhoudelijk kunnen ondersteunen worden besproken. In een kadertekst wordt de casus Amstelkerk beschreven, de huisvesting van Stadsherstel Amsterdam. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een uitstapje naar zusterstichtingen van de SOHK in andere provincies. Organisatie, bezit en structurele financiële ondersteuning komen hier aan de orde.

HOOFDSTUK 8

Duurzaam behoud van Noord-Hollandse kerken

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op nieuwe mogelijkheden voor behoud. Korte beschrijvingen van zes Noord-Hollandse kerken zijn in kaderteksten ter illustratie bij de diverse stadia opgenomen. Deze kerken worden gevolgd op hun zoektocht naar een nieuwe eigenaar of een nieuwe functie en zijn exemplarisch voor de fases die kerkbeheerders doormaken. Ook de mogelijkheid van overdracht van het kerkgebouw aan de SOHK komt aan de orde. Dit hoofdstuk eindigt met een concreet stappenplan voor kerkbeheerders/eigenaren die zoeken naar een nieuwe functie of eigenaar voor hun kerkgebouw. De zes casussen zijn compleet opgenomen in de bijlagen.

HOOFDSTUK 9

Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

Dit hoofdstuk vat het onderzoek nog eens kort samen en geeft een aantal conclusies die op basis van het onderzoek kunnen worden getrokken. Daarna volgt lijst met aanbevelingen, geordend naar en gericht op de verschillende doelgroepen die aan het begin van dit hoofdstuk zijn genoemd.

Het rapport wordt afgesloten met een literatuurlijst en een lijst van nuttige websites. In het colofon staan alle personen vermeld die bij dit onderzoek betrokken zijn geweest of aan dit rapport hebben bijgedragen.

1.5 Onderzoeksteam

Een groot aantal personen heeft meegewerkt aan dit onderzoek, zoals de leden van de plaatselijke commissies en allen met wie gesprekken zijn gevoerd. Het onderzoekswerk is verricht door een projectgroep onder leiding van projectcoördinator Paul Morel, werkzaam als bouwkundige bij Stadsherstel Amsterdam. Gerard Tamminga van Tracé-organisatieadvies heeft in het traject als onderzoeker meegewerkt. Hij heeft de exploitatie-analyses per kerk opgesteld en de tekst van dit rapport is voor een substantieel deel gebaseerd op zijn rapportage. Emmy Schouten en Anneke Kroon hebben het programma-weekend samen met de Plaatselijke Commissies voorbereid en geprogrammeerd. Brigitte Linskens heeft namens de SOHK deelgenomen aan het onderzoek en de redactie. De onderhoudsgegevens en BRIM-cijfers zijn aangeleverd door Fred Greven. Arie de Groot is verantwoordelijk voor de eindredactie. De richting van het onderzoek en de feedback op de resultaten is gegeven door de stuurgroep. Deze bestond uit de leden van de projectgroep, alsmede uit de SOHK-bestuursleden Hans Schipper en Jan Bezemer, respectievelijk voorzitter en penningmeester van de SOHK.

DE STICHTING OUDE HOLLANDSE KERKEN

Beets

In dit hoofdstuk wordt een beknopte beschrijving gegeven van de Stichting Oude Hollandse Kerken (SOHK). Eerst komen ontstaan, doelstelling, bezit en organisatievorm aan de orde. Daarna wordt ingezoomd op haar beleid, de financiën en de instandhouding van de kerken.

2.1 De SOHK

De SOHK is opgericht in 1975 uit particulier initiatief in navolging van de Stichting Oude Groninger Kerken en de Stichting Alde Fryske Tsjerken (zie hoofdstuk 7.3). De doelstelling van de stichting is het behoud van monumentale kerkgebouwen in de provincies Noord- en Zuid-Holland en het bevorderen van de belangstelling voor deze gebouwen. De SOHK neemt het eigendom, beheer en exploitatie van de oorspronkelijke eigenaren over. Vaak kunnen financiële lasten door kerkelijke gemeenten niet meer worden opgebracht en zijn door fusies kerkgebouwen overbodig geworden. Uitgangspunt bij de verwerving is dat de kerkgebouwen een bijzondere historische, architectonische of landschappelijke waarde vertegenwoordigen. Alle kerken van de SOHK zijn conform de statuten rijksmonument. De stichting heeft thans tien kerken in eigendom: negen in de provincie Noord-Holland en één in de provincie Zuid-Holland. In alle kerken hebben restauraties plaatsgevonden evenals aanpassingen om multifunctioneel gebruik mogelijk te maken. Alle kerken worden multifunctioneel gebruikt, geen enkele kerk is herbested.

2.1.1 Bezittingen

Zoals gezegd heeft de SOHK sedert haar oprichting tien kerken in eigendom verworven, te weten in:

- 1979: de Zuidervermaning te Westzaan
- 1982: de kerken te Beets, Kwadijk, Oosthuizen en Oudendijk
- 1988: de Willibrorduskerk te Haringhuizen
- 1992: de Oude of Pelgrimvaderskerk te Rotterdam-Delfshaven
- 1996: de Wijcker Swaen te Beverwijk
- 2001: de Grote Kerk te Schermerhorn
- 2006: de kerk te Jisp

De kerken in Westzaan en Beverwijk zijn overgenomen van de doopsgezinde, resp. evangelisch-lutherse gemeente ter plaatse, de overige kerken van de plaatselijke hervormde (thans PKN) gemeenten. De kerken van Beets, Kwadijk, Oosthuizen en Oudendijk waren alle eigendom van de hervormde gemeente Zeevang en zijn in één keer overgedragen. Vijf kerken liggen in kleine dorpen, met minder dan duizend inwoners. Drie liggen in iets grotere kernen (Westzaan, Oosthuizen en Schermerhorn, 1000-5000 inwoners) en twee liggen in een stad (Delfshaven en Beverwijk). Zeven van de kerken hebben een kerkzaal die geschikt is voor groepen van honderd tot tweehonderd personen. Drie kerken zijn groter, namelijk Oosthuizen, Delfshaven en Schermerhorn.

2.1.2 Organisatie

De SOHK is nagenoeg geheel een vrijwilligersorganisatie. De organisatie bestaat uit:

- een Dagelijks Bestuur (DB), met zes leden;
- een Algemeen Bestuur (AB), bestaande uit het DB, tien vertegenwoordigers van de afzonderlijke PC's, twee extra leden en twee tot vier adviseurs; en
- tien Plaatselijke Commissies (PC) voor de afzonderlijke kerken.

Het centrale bureau van de stichting is gevestigd te Delft in het Erfgoedhuis Zuid-Holland. Hier is een administratief medewerker in dienst voor 7,5 uur per week.

De financiële administratie is uitbesteed aan een administratiekantoor en het onderhoud van de website aan een professionele webmaster.

Bij de SOHK en de afzonderlijke kerken zijn in totaal ongeveer 250 vrijwilligers actief. De SOHK heeft circa 600 donateurs centraal en ongeveer 600 donateurs/vrienden lokaal via de PC's.

De dagelijkse leiding van de SOHK ligt bij het DB. Dit is een zogenaamd werkbestuur, met een directe betrokkenheid op operationeel niveau. Ieder bestuurslid heeft een specifieke taak toebedeeld gekregen en heeft zich verantwoordelijk gesteld voor de organisatie en

het resultaat van een of meerdere activiteiten of werkzaamheden op het centrale niveau. Ieder fungeert bovendien als contactpersoon voor één of twee van de tien kerken. Hij/zij kan zich laten bijstaan door een groep vrijwilligers, die onderling uitmaken wie wat doet op welk moment. Het bestuurslid is dan de coördinerende figuur en zorgt er in het bestuur voor, dat alle activiteiten op elkaar worden afgestemd. Het DB vergadert minimaal tien maal per jaar, het AB twee maal.

De PC's zijn verantwoordelijk voor het dagelijks beheer van de afzonderlijke kerken. Het eigendom van de gebouwen en de zorg voor onderhoud en restauratie berusten echter bij de SOHK en dus bij het DB/AB. De verhouding tussen PC en DB is vastgelegd in een reglement. Voor elke PC is één lid van het DB contactpersoon.

In het DB en het AB zijn verschillende deskundigheden vertegenwoordigd, op het gebied van cultuurhistorie en architectuur, restauratie en onderhoud, exploitatie en beheer, juridische zaken, fondsenwerving en overheidsbeleid (gemeentelijk, provinciaal en landelijk). Vanuit die deskundigheden worden bijeenkomsten gehouden met vertegenwoordigers van alle PC's en ook met de PC's afzonderlijk. Geregeld overleg vindt plaats over financiën, meerjarig onderhoud en het algemene beleid van de SOHK.

2.1.3 Publiciteit, promotie

Tweemaal per jaar wordt een bulletin uitgebracht. Dit bevat artikelen over de kerken van de SOHK en over religieus erfgoed in Noord- en Zuid-Holland in het algemeen. Achterin is een Nieuwsbrief opgenomen. Het bulletin wordt verzorgd door een redactiecommissie en wordt toegezonden aan de donateurs van de stichting. Voorts zijn er folders en brochures over de stichting en de afzonderlijke kerken verschenen. De SOHK heeft een eigen website. Voor de donateurs wordt jaarlijks in of omstreeks september een donateursdag georganiseerd in afwisselend Noord- en Zuid-Holland. Deze dag begint met een vergadering, waarin de jaarstukken en ontwikkelingen binnen de SOHK aan de orde komen, en wordt voortgezet als een excursie inclusief gemeenschappelijke lunch met rondleidingen in meerdere kerken in de betreffende plaats of omgeving, te voet of per bus. Deze dagen worden bijgewoond door zo'n 70 á 80 donateurs.

2.2 Beleid

In april 2009 heeft het bestuur een beleidsplan 2009-2015 geformuleerd (zie bijlage 1). Het beleidsplan is een herijking van eerder geformuleerd beleid. Enkele belangrijke uitgangspunten van het nieuwe beleid zijn:

- opnieuw ruimte geven aan uitbreiding van het bezit;
- meer aandacht voor een goed gebruik en een goede exploitatie van kerken;
- het realiseren van sluitende exploitaties voor alle afzonderlijke locaties, zowel bestaande als nieuw te werven;
- het mede hierdoor verstevigen van de financiële basis van de SOHK;
- meer toegevoegde waarde leveren aan de PC's op het terrein van beheer, gebruik en exploitatie;
- kerkbesturen ondersteunen in hun zoektocht naar neven- en herbestemming van hun kerkgebouw.

De SOHK speelt hiermee uitdrukkelijk in op de ontwikkeling dat steeds meer kerkgebouwen leeg komen te staan. De SOHK wil een voortrekkersrol en voorbeeldfunctie op zich nemen, als het gaat om multifunctioneel gebruik, nieuwe exploitatiemogelijkheden, nieuwe vormen van beheer, hergebruik en herbestemming van kerkgebouwen. Het beleidsplan is uitgewerkt in een actieplan, dat voorziet in een verder gaande professionalisering van de eigen organisatie met deskundigheden op het terrein van restauraties en onderhoud, communicatie en PR en algemene administratie. De uitwerking dient op een aantal punten echter nog concreter te worden gemaakt, onder andere door een apart en duidelijk PR-plan op te stellen en uit te voeren.

Uitdrukkelijk wordt in het beleidsplan geanticipeerd op overname van andere kerken. De SOHK heeft daarbij acht criteria geformuleerd op grond waarvan een eventuele overname wordt beoordeeld. Zo moet het gaan om een rijks-, provinciaal of gemeentelijk monument dat wordt bedreigd door verval als het niet wordt overgenomen door de SOHK en voor het behoud waarvan de plaatselijke gemeenschap zich wil inzetten. Het betrokken kerkbestuur moet bereid zijn een z.g. bruidsschat te betalen voor het toekomstig onderhoud en er moet een representatieve PC gevormd kunnen worden die in staat is het gebouw met een sluitende begroting te exploiteren (zie bijlage 1 voor de volledige criteria).

2.3 Financiën

In totaal bedraagt de jaarlijkse exploitatie van de tien kerken en de centrale organisatie ongeveer € 200.000,- tot € 250.000,- (zie bijlage 2 voor de exploitatiecijfers 2003-2009). Afhankelijk van onderhanden restauraties kan dit bedrag in een specifiek jaar enorm oplopen. Zo bedragen de kosten van de restauratie in Beets in 2010-2011 circa € 1,5 miljoen.

2.3.1 SOHK

De reguliere inkomsten van de SOHK bestaan alleen uit de vaste bijdragen van de donateurs, momenteel ca. € 20.000,- per jaar. Daarnaast worden incidenteel giften en legaten ontvangen. Verder zijn er inkomsten uit rente op de algemene en op de bestemmingsreserves, waaronder de bruidsschatten (zie hierna). Voor onderhoud en restauratie van de kerkgebouwen worden subsidies aangevraagd bij de verschillende overheden (Rijk, Provincie, Gemeente) en bij diverse particuliere fondsen. Ook de incidentele giften en legaten zijn vaak in de eerste plaats daarvoor bestemd. Verder zijn de bij de overnames ontvangen bruidsschatten voor het onderhoud van de betreffende kerken gereserveerd. Vaste uitgavenposten betreffen de huur van de bureauruimte in het Erfgoedhuis in Delft, het salaris van de bureaumedewerker (7,5 uur per week), bureaunkosten, alsmede de druk- en verzendkosten van het Bulletin. In tegenstelling tot de zusterinstellingen in Groningen, Friesland, Gelderland en Zeeland heeft de SOHK ondanks verzoeken hiertoe nooit enige structurele subsidie ontvangen voor de organisatie en het bureau, noch van het Rijk, noch van provincie of gemeente.

2.3.2 Financieel beleid en administratie

Onder de wisselende penningmeesters is de afgelopen jaren achterstand ontstaan in de financiële administratie. Het ontbreken aan tijdig beschikbare gegevens, zowel op het niveau van de SOHK centraal als van de afzonderlijke locaties, en naar de toekomst toe aan een financieel kader. Door de wisselingen is het financiële beleid ook niet consistent geweest. Hier speelt het meer algemene probleem, dat het voor vrijwilligersorganisaties als de SOHK steeds moeilijker wordt geschikte kandidaten voor bestuursfuncties, c.q. het penningmeesterschap te vinden. Gezien de soms grote bedragen die gemoed zijn met restauraties en

onderhoud, zal voor de SOHK professionalisering in de nabije toekomst noodzakelijk zijn. De huidige penningmeester zet zich in om verbetering aan te brengen in de systematiek van begroten en verantwoorden, zowel voor de SOHK centraal als voor de afzonderlijke locaties, zodat die laatste beter zullen kunnen worden aangestuurd. De uitvoering van de boekhouding is uitbesteed aan een professioneel administratiekantoor, gespecialiseerd in kerkelijke administratie (KKA te Den Haag).

2.3.3 Exploitatie afzonderlijke kerken

Het is de meeste PC's van de SOHK tot nu toe niet gelukt hun kerkgebouw op een rendabele wijze te exploiteren. Mede daarom wordt dit onderzoek verricht. Inmiddels heeft alleen de PC van Beets in 2009 een positief resultaat weten te bereiken en zij ambieert dit in de komende jaren nog te vergroten (zie bijlagen 3.2 en 4). Maar voor de andere acht kerken geldt nog altijd dat, ook als verhuur en activiteiten meer opbrengen dan de hiervoor te maken kosten aan verwarming, schoonmaak etc., het saldo daarvan niet toereikend is om de onderhoudskosten te dekken die de SOHK zelf moet opbrengen. Met de nieuwe subsidieregeling van het BRIM (Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten) moet 35% van de subsidiabele kosten door de eigenaar zelf worden opgebracht. Hierin zijn de kosten van voorzieningen ten behoeve van multifunctioneel gebruik nog niet eens inbegrepen. Vanwege de noodzakelijke onderhoudskosten vertoont de exploitatie van de negen Noord-Hollandse kerken tezamen een structureel tekort van jaarlijks zo'n € 54.000,-, dat in de afgelopen jaren voornamelijk dankzij enkele grote legaten kon worden opgevangen, maar dat niet bij voortduring uit de reserves zal kunnen worden gedekt. Het streven van het SOHK-bestuur is dat uiteindelijk elk van de kerken uit de exploitatie het eigen BRIM-aandeel van 35% zal kunnen dekken.

2.4 Onderhoudsbeleid

In alle kerkgebouwen van de SOHK hebben sedert hun verwerving restauraties plaatsgevonden, behalve in Schermerhorn. De restauratie in Jisp is in 2010, die in Beets wordt in 2011 afgerond. Met uitzondering van Schermerhorn is de staat van onderhoud van alle kerkgebouwen redelijk tot goed. Structureel onderhoud en meer investeringen ten behoeve

van de exploitatie zijn echter gewenst. Jaarlijks verricht de Monumentenwacht Noord-Holland een inspectie.

De SOHK heeft voor haar kerken een meerjaren onderhoudsraming gemaakt voor de periode 2007-2012. Door de beperkte beschikbaarheid van subsidie hiervoor in de al geruime tijd bestaande BROM-regeling (Besluit Rijkssubsidie Onderhoud Monumenten) – 50% tot een maximum van ca. € 5700,- per kerk jaarlijks – is er nu een structureel tekort voor onderhoud en kunnen alleen noodzakelijke herstellingen worden uitgevoerd.

Vanaf 2011 zouden de SOHK-kerken kunnen instromen in de nieuwe (hierboven al genoemde) BRIM-regeling, die in plaats komt van zowel de BROM- als de vroegere restauratiesubsidieregelingen. Voor alle kerken zijn daartoe BRIM-plannen opgesteld en subsidieaanvragen ingediend, maar deze aanvragen zijn afgewezen omdat het plafond van de beschikbare BRIM-gelden reeds was bereikt. Op 15 januari 2011 zijn daarom nieuwe aanvragen voor 2012 ingediend. Volgens de eerdere BRIM-plannen bedragen de onderhoudskosten voor de negen Noord-Hollandse kerken samen gemiddeld ca. € 200.000,- per jaar. Op grond van de BRIM-regeling had hiervoor een subsidie kunnen worden verkregen van € 130.000,-. De afwijzing betekent dat in 2011 de SOHK het nog moet doen met de veel geringere mogelijkheden (voor de negen kerken samen maximaal ca. € 51.000,- per jaar) die de oude BROM-regeling biedt. Dat betekent dat de SOHK dit jaar (en elk volgend jaar zolang de BRIM-subsidie niet is toegekend) zelf een kleine € 80.000,- extra moet bijdragen om dezelfde onderhoudsplannen te kunnen uitvoeren. Dat kan nu alleen wanneer extra geld aan de reserves (het eigen vermogen) wordt onttrokken. Er dreigt kortom achterstallig onderhoud. Om het onderhoud in de toekomst – ook wanneer de kerken eenmaal zijn ingestroomd in het BRIM – te verzekeren wil de SOHK de exploitatie van de afzonderlijke kerken sterk verbeteren. Daartoe worden in dit rapport voorstellen gedaan.

Overigens zijn de bedragen voor subsidiabel onderhoud in de BRIM-aanvragen die op 15 januari 2011 zijn ingediend hoger dan die van 2010, waarop de berekeningen in dit rapport zijn gebaseerd. Daardoor kan bij toekenning van de BRIM-subsidie het eigen BRIM-aandeel van de SOHK-kerken samen en dus ook het jaarlijkse tekort nog zo'n € 10.000,- hoger uitvallen dan in dit rapport gesteld.

Voor achterstandsrestauraties van minimaal € 1,5 miljoen is nog wel een subsidiepot aanwezig. Voor Schermerhorn zal een aanvraag voor een subsidie daaruit worden ingediend.

3

DE KERKEN VAN DE SOHK IN KORT BESTEK

In dit hoofdstuk worden de negen Noord-Hollandse kerken van de SOHK stuk voor stuk kort besproken, zowel de gebouwen zelf en hun interieurs als de huidige exploitatie. In bijlage 3 komen activiteiten, mogelijkheden en exploitatiecijfers in interne en externe analyses uitvoeriger aan de orde.

De kerken worden behandeld in de volgorde van hun verwerving door de SOHK:

1. Westzaan (1979)
2. Beets (1982)
3. Kwadijk (1982)
4. Oosthuizen (1982)
5. Oudendijk (1982)
6. Haringhuizen (1988)
7. Beverwijk (1996)
8. Schermerhorn (2001)
9. Jisp (2006)

3.1 Westzaan

De Zuidervermaning in Westzaan is de eerste door de SOHK overgenomen kerk en is een bijzonder monument. De voormalige doopsgezinde schuilerkerk ligt aan het eind van een lange oprijlaan, ruim 60 m van de openbare weg die een lintbebouwing heeft van boerderijen en vrijstaande huizen. De Zaans groen geschilderde Vermaning met zijn schilddak lijkt een grote boerenschuur midden in het weiland. Pal ernaast ligt de zgn. Kosterij, een restant van het vroegere doopsgezinde weeshuis.

De Zuidervermaning is in 1731 geheel in hout opgetrokken. De constructie van stijlen, balken, korbelen en planken rust op een hoge stenen voet, die aan de voorzijde gesloten is, maar verder voornamelijk bestaat uit gemetselde poeren (pijlertjes), zodat men van buiten onder deze kerk door kan kijken en kruipen! Het voorgedeelte van het gebouw bevat op de begane grond naast de ingang een consistoriekamer en een keuken, alsmede twee trappen naar de orgeltribune die zich boven deze kamers bevindt. De consistoriekamer heeft een authentiek interieur met o.a. een zgn. Zaanse smuiger (een betegelde schouw). Het overige deel vormt de kerkzaal (ca. 12 bij 14 m), waar de ruimte van de orgeltribune op aansluit. Het interieur, waarin de constructie

van stijlen, balken en korbelen duidelijk zichtbaar is, is uitermate sfeervol door de zachte kleuren, het zand op de vloer, het meubilair (preekstoel, banken) uit de bouwtijd en het fraaie orgel op de galerij. Het orgel werd in 1880 aangekocht van de hervormde Kleine Kerk in Edam (afgebroken in 1883). Het werd gebouwd in 1718 door M. Verhofstadt, maar bijna alle pijpen zijn in 1777 vervangen (J.E. Hageman).

De Zuidervermaning is in 1979 door de SOHK overgenomen van de Doopsgezinde gemeente Westzaan. Sedertdien heeft regelmatig groot onderhoud plaatsgevonden en er zijn ook voorzieningen aangebracht als een moderne keuken en sanitair. De capaciteit van de kerkzaal bedraagt ca. 150 personen, excl. ca. 50 plaatsen op de orgeltribune.

Tegenwoordig wordt er niet meer gekerkt en er zijn geen vaste huurders. De Vermaning is aangewezen als officiële gemeentelijke trouwlocatie en daarvoor wordt zij zo'n 15 maal per jaar verhuurd. Verder is er een deels eigen cultureel programma met jaarlijks zo'n tien concerten. Westzaan is een van de locaties van de Nederlands/Belgische concertreeks Seizoen Oude Muziek! Incidenteel wordt de ruimte verhuurd voor evenementen of aan bedrijven. Soms is er een expositie. De onderhoudskosten van het houten gebouw zijn hoog. Indien de BRIM-subsidie wordt toegekend en het eigen BRIM-aandeel van 35% van de subsidiabele kosten wordt meegerekend, is er een gemiddeld jaarlijks tekort op de exploitatie te verwachten van ca. € 7.550,-. De Zuidervermaning heeft ca. 30 eigen donateurs/vrienden.

3.2 Beets

De kerk van Beets is een eenbeukige kruiskerk. Koor en dwarsschip zijn uit de 15de eeuw, het brede schip, dat wonderlijk aansluit op het dwarsschip, uit de late 15de of het begin van de 16de eeuw. De dakruiter, met een luidklok van Hemony uit 1650, dateert mogelijk nog uit de 16de eeuw en behoort toe aan de gemeente Zeevang.

De kerk heeft een waardevol interieur. Het koor is van de rest van de kerk afgescheiden

Westzaan

door een houten schot, waartegen een preekstoel staat uit 1655 met daarvoor een doophek uit 1680. Verder zijn er (heren)banken uit de 17de-19de eeuw en op de westelijke galerij een orgel uit 1868 van de firma Flaes en Brünjes, oude kaarsenkronen en ander koperwerk.

Bijzonder zijn de schilderijen op de houten tongewelven: in het vroegere koor (nu de raadzaal) een levensboom en veldbloemen uit de 17de eeuw, in het dwarschip en het schip fleurige veldbloemen, enkele nog uit de 17de eeuw, de meeste gereconstrueerd tijdens de kerkrestauratie van 1963-1965. Het koorschot achter de preekstoel is in 1851 kleurig beschilderd met architecturale en symbolische motieven.

In de late 17de of vroege 18de eeuw is het koor door een verdiepingvloer in twee lagen verdeeld: beneden was de dorpsschool (nu consistoriekamer), boven de raadzaal van het dorpsbestuur van Beets. Meervoudig gebruik van het kerkgebouw is hier dus al eeuwenlang praktijk!

De kerk is in 1982 door de Hervormde gemeente Zeevang overgedragen aan de SOHK, de raadzaal in het koor pas in 2009 door de (burgerlijke) gemeente Zeevang.

Wegens aantasting van de kap door de bonte knaagkever wordt de kerk momenteel (2010-2011) gerestaureerd. Hierbij worden tegelijk

Beets

nieuwe keuken- en sanitaire voorzieningen aangebracht, zodat het gebouw publiektoegankelijk wordt en geschikt voor multifunctioneel gebruik. De kerkzaal heeft een capaciteit van 120 à 150 personen, de consistorie en de raadzaal elk van ca. 50 personen.

Vanouds gebruikt de Protestantse (v/h Hervormde) gemeente de kerkzaal (een of twee zondagen per maand) en de consistoriekamer, verschillende clubs en de dorpsraad gebruiken dezelfde ruimten, en zowel de raadzaal als de kerk zijn officiële trouwlocatie. In 2008 en 2009, nog vóór de restauratie, heeft de PC haar activiteitenprogramma geïntensiveerd en in 2010 heeft zij een beleidsnotitie opgesteld met een meerjarenbegroting voor de periode na de restauratie om een rendabele exploitatie mogelijk te maken (zie bijlage 4). In deze exploitatie is het eigen BRIM-aandeel voor het toekomstige reguliere onderhoud meegerekend. In 2009 en 2010 is ook onderzoek gedaan en zijn besprekingen gevoerd over de mogelijkheid het dorpshuis in de kerk onder te brengen. Dit is echter afgeketst (zie hierover in hoofdstuk 5.2.1 en bijlage 5.1).

De kerk van Beets heeft momenteel ca. 50 donateurs.

Kwadijk

3.3 Kwadijk

De kerk van Kwadijk is een eenvoudige rechthoekige zaalkerk, opgetrokken in 1835 ter vervanging van de oude middeleeuwse dorpskerk, die in kruisvorm was gebouwd. Het kerkje heeft zes spitsboogvensters aan de twee lange zijden. De korte oostgevel is bijna geheel vensterloos. De westgevel bevat de ingang en een rondvenster; daarboven, op het westelijke eind van het met leien gedekte zadeldak, verrijst een houten daktorentje. De kerkzaal heeft een houten tongewelf met trek balken. Het interieur bevat nog enkele meubelstukken uit de vorige kerk: midden tegen de oostwand een preekstoel uit de 17de eeuw en daarvoor een doophek met een koperen lezenaar en een doopboog uit 1741. Ook zijn er nog oude grafzerken. Van na 1835 dateren de predikantenborden (uit 1840), het orgel, in 1866 gebouwd door de firma Flaes en Brünjes, de banken langs de zijwanden en de lichtkronen en lampen die van het gewelf neerhangen en die in sterke mate de sfeer van de kerk bepalen.

De kerk is in 1982 door de Hervormde gemeente Zeevang overgedragen aan de SOHK. Vervolgens is de kerk in 1985-1986 gerestaureerd. Daarbij zijn ook voorzieningen aangebracht ten behoeve van multifunctioneel gebruik, zoals een keuken en een garderobe met toiletten, respectievelijk links en rechts

Kwadijk

van het ingangsportaal. Op de verdieping daarboven bevindt zich de consistoriekamer. De kerkzaal is een lichte ruimte met een intieme sfeer, die zich uitstekend leent voor allerlei bijeenkomsten tot ca. 100 personen, en ook voor exposities. De consistoriekamer is geschikt voor 10 personen. De kerk is een officiële trouwlocatie.

De Protestantse (v/h Hervormde) gemeente Zeevang is vaste huurder en houdt hier nog regelmatig kerkdiensten. Daarnaast vinden er door het jaar heen concerten en exposities plaats. Ook wordt de kerk verhuurd voor feesten, huwelijken en rouwbijeenkomsten. De netto opbrengst van verhuur en overige activiteiten is momenteel nog niet hoog genoeg om het eigen BRIM-aandeel in de onderhoudskosten geheel te kunnen dekken (verwacht jaarlijks tekort ca. € 1.500,-). De kerk van Kwadijk heeft momenteel ca. 80 donateurs.

Oosthuizen

3.4 Oosthuizen

De Grote Kerk van Oosthuizen werd begin 16de eeuw gebouwd en in 1518 voltooid. Het is een prachtig voorbeeld van een specifiek Noord-Hollands kerktype: een ruime laatgotische kruiskerk, met een dakruiter midden op de kruising. De kerkruimte wordt overdekt door houten tongewelven. Op de hoeken van de kruising zitten onderaan die gewelven vier laatmiddeleeuwse zgn. schalkbeeldjes, die afkomstig zijn uit de in 1875 afgebroken kerk van Nieuwe Niedorp. Vanuit het kruisingsgewelf hangt het touw omlaag waarmee de klok in de kruisingstoren, in 1511 gegoten door Geert van Wou, wordt geluid.

De kerk heeft een rijke inventaris: een renaissance koorhek uit de 16de eeuw, met daarvoor een preekstoel uit 1664 en een doophek uit de 18de eeuw. Verder zijn er 17de-eeuwse kerkbanken, een tochtportaal, grafzerken e.d. Net als in Beets is het koor na de reformatie door een wand afgesloten geweest; de koorruimte werd benut als school en kosterswoning. Het koor is bij de restauratie in 1920-1924 heropend. Een op een voet geplaatst stenen altaarblad, ooit hergebruikt als grafzerk, herinnert aan de oorspronkelijke functie van deze ruimte.

Twee topstukken van religieus erfgoed bevinden zich in deze kerk. Het ene is het marmeren praalgraf van François van Bredehoff (1648-1721), vrijheer van Oosthuizen

en burgemeester van Hoorn. Het is in 1723 vervaardigd door de Antwerpse beeldhouwer J.P. van Bauscheit sr. en staat tegen de zuidwand van het dwarschip, met een rijk gedecoreerd hek ervoor. Aan weerszijden en op andere plaatsen in de kerk hangen grote rouwborden van het geslacht Van Bredehoff, uit de 17de en 18de eeuw.

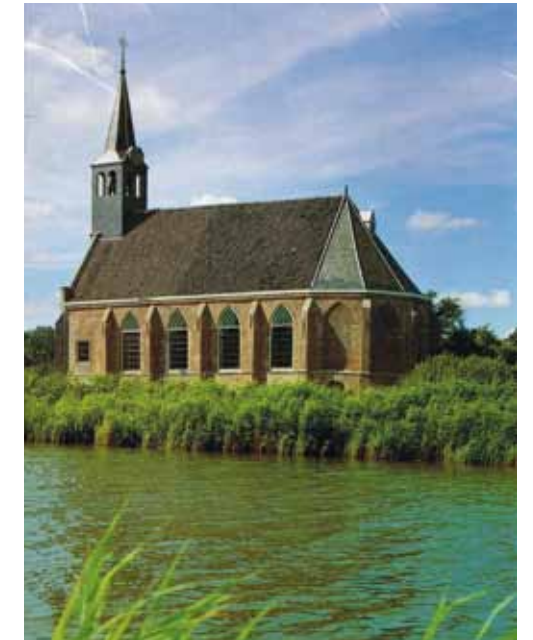
Het andere topstuk is het orgel op de westgalerij van het schip. Het heeft een laatgotische kast en bevat origineel pijpwerk uit de 15de, 16de en 17de eeuw. Het is een van de oudste bespeelbare orgels van Nederland en tot in Japan beroemd.

De Grote Kerk is in 1982 door de Hervormde gemeente Zeevang overgedragen aan de SOHK. Bij de restauratie, die in fasen plaatsvond tussen 1991 en 2003, zijn in het noorderdwarschip sanitaire voorzieningen en een keuken aangebracht. Er is – mede in verband met het kostbare orgel – geen verwarming, zodat de kerk nagenoeg alleen van mei tot september wordt gebruikt. De capaciteit bedraagt ca. 150 personen in schip en dwarschip, en ca. 275 als het koor wordt meegerekend.

Vaste huurder is de Protestantse (v/h Hervormde) gemeente Zeevang, die hier een aantal keren per jaar diensten houdt. Incidenteel vinden er rouwbijeenkomsten plaats en

Oosthuizen

Oudendijk

3.5 Oudendijk

De kerk van Oudendijk is fraai gelegen in een bocht van de Westfriese Omringdijk. Het gebouw is opgetrokken in 1649-1651, maar de bouwstijl is die van een eeuw eerder: een laatgotische zaalkerk met aan de oostkant een vijfzijdig gesloten koor en boven de westelijke ingangsegevel een houten torentje. Blijkens een gedenksteen boven de ingang legde Cornelis Dircksz. Houtkoper uit Schermerhorn, zoon van een van de aannemers, in 1649 de eerste steen.

Zowel het westelijke vak (bij de ingang) als de koorluiting (die een eigen ingang heeft) zijn door een houten schot over de volle hoogte van de kerkruimte afgescheiden. Op de verdieping in het westelijke vak bevindt zich de Polderkamer, waar de kerkenraad vergaderde en ook het polderbestuur. De koorluiting dient voornamelijk als bergplaats. De spitsboogvensters zijn hier in de 19de eeuw dichtgemetseld.

Door de beide schotten is de kerkzaal rechthoekig en slechts vier traveeën lang. De intieme ruimte heeft een houten tongewelf en bevat waardevolle objecten uit de 17de en 18de eeuw: een preekstoel (1656-1658), een doophek met lezenaar en doopbogen, een herenbank, koperen kaarsenkronen, grafzerken en een bord uit 1777 met de namen van de predikanten sinds 1663. Een deel van deze objecten (doophek, kronen) is afkomstig uit

af en toe ook huwelijksluitingen: de kerk is officiële trouwlocatie. In de zomer is de kerk van donderdag t/m zondag in de middag opengesteld voor toeristen. In die periode vinden in het koor kunstexposities plaats. Ook zijn er jaarlijks vijf tot acht concerten, waarvan enkele op het orgel.

De exploitatie levert nu te weinig op, zeker ook om het eigen BRIM-aandeel in de relatief hoge onderhoudskosten van dit belangrijke monument te kunnen dekken; het verwachte tekort bedraagt ca. € 11.000,- per jaar. Er is onderzoek gedaan naar de mogelijkheid het benedengedeelte van de koorruimte in de winterperiode af te schermen en te verwarmen, om met deze 'winterkerk' de exploitatiemogelijkheden (in het bijzonder vaste verhuur) en daarmee de inkomsten voor de kerk te vergroten (zie hoofdstuk 5.2.3). De Grote Kerk van Oosthuizen heeft ca. 15 eigen donateurs/vrienden.

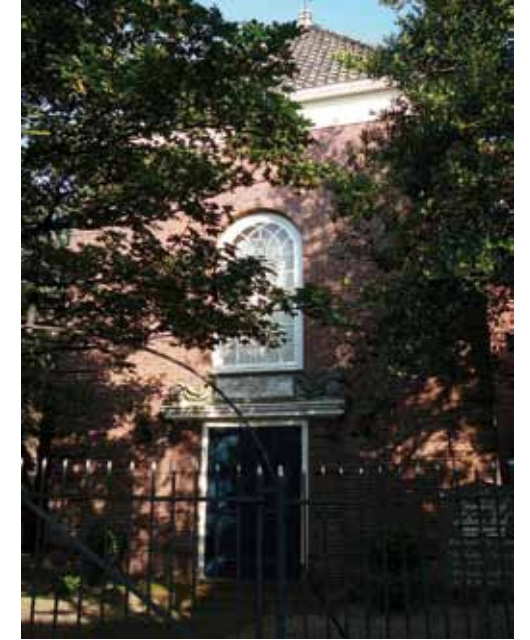
Oudendijk

Haringhuizen

Haringhuizen

Beverwijk

3.6 Haringhuizen

de kerk van Etersheim. Het orgel is in 1892-1893 gebouwd door L. Ypma voor de R.K. kerk van Obdam en is in 1923 door de kerk van Oudendijk aangekocht.

De kerk is in 1982 door de Hervormde gemeente Zeevang overgedragen aan de SOHK. Een grondige restauratie werd uitgevoerd van 1987 tot 1989. Daarbij werden ook voorzieningen aangebracht als een keuken en toiletten aan weerszijden van het ingangsportaal, alsmede centrale verwarming. De capaciteit bedraagt ca. 120 personen.

De kerk wordt multifunctioneel gebruikt. Vaste huurder is de Protestantse (v/h Hervormde) gemeente Zeevang, die hier ca. 15 maal per jaar een kerkdienst houdt. Daarnaast is de kerk een zeer populaire officiële trouwlocatie (ca. 20 maal per jaar). Voorts vinden er concerten en andere evenementen plaats en in de zomer exposities. De netto opbrengst van de exploitatie is echter toch te laag om het eigen BRIM-aandeel in de onderhoudskosten te kunnen dekken. Het jaarlijks tekort zal ca. € 6.300,- bedragen. De mogelijkheid wordt onderzocht meer dorpshuisfuncties in de kerk onder te brengen.

De kerk van Oudendijk heeft ca. 100 eigen donateurs/vrienden.

De Willibrorduskerk in Haringhuizen dateert uit de 15de eeuw. Het is nu een eenbeukige gotische kerk met een forse toren aan de westzijde, maar vroeger was zij meer dan twee keer zo groot. Er was aan de noordzijde een ruime zijbeuk, zoals aan de zuilen in de huidige noordwand nog duidelijk te zien is, en aan de oostzijde een koor. Noorderzijbeuk en koor zijn echter in de 19de eeuw gesloopt. Ook was de toren hoger dan tegenwoordig. De huidige bovenste geleding en spits zijn uit de 19de eeuw en beduidend lager dan de oorspronkelijke.

Het interieur is licht en strak en bevat nog een aantal oude elementen: een preekstoel met een doophek uit 1654, psalmbordjes, een tekstbord uit 1663, en een aantal grafzerken, waaronder een priesterzerk uit 1564. Voorts is er een uit Engeland afkomstig orgel uit 1842, dat in 1983 in de kerk is geplaatst.

De Willibrorduskerk is in 1988 door de Hervormde gemeente van Haringhuizen overgedragen aan de SOHK, met uitzondering van de toren, die eigendom is van de gemeente Niedorp. In 1993 is de kerk gerestaureerd en voor multifunctioneel gebruik geschikt gemaakt door het inbouwen van een keuken en toiletten aan weerszijden van de ingang en het aanbrengen van verwarming, verlichting etc. Ook zijn moderne stoelen aangekocht. Door

de losse stoelen en het verplaatsbare doophek is de kerkzaal flexibel in te delen. De capaciteit bedraagt ca. 120 personen.

Vaste huurder is nog steeds de (gefuseerde) kerkelijke gemeente, die hier eenmaal per maand een dienst belegt. Daarnaast zijn ook twee schilderclubs vaste huurder. De kerk is verder officiële trouwlocatie; er zijn ongeveer vijf huwelijksluitingen per jaar. Ook vinden incidenteel rouwbijeenkomsten plaats. Er zijn besprekingen met uitvaartorganisatie Yarden gaande om de kerk voor uitvaartbijeenkomsten van het nabije crematorium te benutten. De exploitatie van de kerk inclusief het eigen BRIM-aandeel voor het onderhoud vertoont een verwacht jaarlijks tekort van gemiddeld ca. € 2.900,-

De Willibrorduskerk heeft ca. 80 eigen donateurs/vrienden.

3.7 Beverwijk

De Wijcker Swaen is in 1774 door de Lutherse gemeente van Beverwijk in gebruik genomen. De bouw is voor de toen armlastige gemeente grotendeels gefinancierd door de Amsterdamse koopman Johan Coenraed Brandt. Een portret van hem is nog aanwezig.

In de 17de en 18de eeuw mochten de lutheranen als getolereerde gezindte naast de officiële Gereformeerde Kerk wel kerken bouwen, maar niet al te opzichtig en zonder torens en luidklokken. Zo ligt de Wijcker Swaen weinig opvallend langs de Koningstraat. De ingangsgewel is sober, maar deftig. Rechts sluit de kerk aan tegen de naastgelegen voormalige pastorie, links voert een smal pad om de kerk heen naar een kleine tuin aan de achterzijde. De plattegrond is T-vormig. Via de hoofdingang betreedt men de lange arm. Boven het ingangsportaal bevindt zich het orgelbalkon. Recht tegenover de ingang staat de preekstoel aan de lange wand van de dwarsbeuk. In elk van beide dwarsarmen is een galerij ingebouwd, bereikbaar via trappen vanaf twee zij-ingangen.

Het compacte en intieme interieur, met een plafond van stucwerk, is eenvoudig ingericht met vaste banken onder de galerijen en het orgelbalkon en (moderne) stoelen in het middenvak. De preekstoel is uit de 17de eeuw, het orgel is in 1875 gebouwd door Pieter Flaes. Verder zijn er onder meer twee moderne

Beverwijk

Beverwijk

geschilderde glasramen, wapen- en andere borden en een koperen kaarsenkroon. Naast de rechter (zuidelijke) dwarsarm liggen een keuken en toilet (een tweede toilet bij het ingangsportaal), daarboven een bergruimte en de verwarmingsinstallatie. Onder de kerk ligt een kelder die via een luik in de vloer van de zuidelijke dwarsarm toegankelijk is en verder vanuit de tuin.

In 1996 is de kerk door de Lutherse gemeente overgedragen aan de SOHK. De laatste grondige restauratie had plaatsgevonden in 1978-1979. Na 1996 zijn verscheidene kleinere renovaties en aanpassingen uitgevoerd ten behoeve van multifunctioneel gebruik. De capaciteit bedraagt 75 à 90 personen. De Wijcker Swaen wordt multifunctioneel gebruikt. Vaste huurders zijn de Lutherse gemeente en de Gereformeerde Gemeente. Daarnaast zijn er jaarlijks acht tot tien concerten – de kerk heeft een uitstekende akoestiek. In samenwerking met het Kennemer Theater is daarvoor een programmering opgesteld. De kerk is ondanks verzoeken daartoe niet aangewezen als officiële trouwlocatie, maar dit zal op termijn wel gaan gebeuren. Slechts incidenteel zijn er huwelijken of rouwbijeenkomsten. Alles bijeen gebeurt er nu weinig. Er zijn ook geen eigen donateurs/vrienden en het lijkt

niet eenvoudig deze te werven. De Wijcker Swaen heeft voor Beverwijkers niet zo'n betekenis als de Grote Kerk. Bij het huidige activiteitsniveau zal een rendabele exploitatie niet mogelijk zijn, ook niet als het eigen BRIM-aandeel buiten beschouwing wordt gelaten. Het verwachte jaarlijkse tekort, inclusief dat eigen aandeel, bedraagt ruim € 17.000,-. In het kader van dit onderzoek is door BOEi een verkenning gedaan naar herbestemmingsmogelijkheden (zie hoofdstuk 5.2.2 en bijlage 5.2).

Schermerhorn

Schermerhorn

3.8 Schermerhorn

De Grote Kerk van Schermerhorn is een van de meest monumentale kerken van de SOHK. De kerk dateert van 1634-1636, maar is net als die van Oudendijk gebouwd in laatgotische stijl, alleen details verraden de 17de-eeuwse ontstaanstijd. Het is een driebeukige pseudobasiliek met een eenbeukig koor en een slanke, hoge toren aan de westzijde, die de kerk al van verre zichtbaar maakt in het vlakke polderlandschap. Schermerhorn ligt op de noordpunt van het Schermereiland, langs de doorvaart tussen de Beemster en Schermer (drooggelegd in resp. 1612 en 1635).

De Grote Kerk heeft een grotendeels authentieke protestantse inrichting uit de 17de eeuw, met een preekstoel tegen een van de schipkolommen, een doophek, herenbanken, verscheidene kerkborden (met de Tien Geboden, de historie van de kerk, ordonnanties en een gravenplan), een wijzerplaat tegen de torenwand, rouwborden, twee scheepsmodellen, drie kaarsenkronen en veel ander koperwerk. Uit de 18de eeuw dateert het orgel, afkomstig uit het Rijnland. Het werd in 1879 in de kerk geplaatst en bevindt zich nu in de zuiderzijbeuk ten oosten van de preekstoel.

Evenals Oosthuizen kan Schermerhorn bogen op bijzondere kunstschaten, met name een serie van elf gebrandschilderde glasramen uit de bouwtijd van de kerk. Het betreft na Edam

en De Rijk en samen met Egmond aan de Hoef de omvangrijkste glazenreeks in Noord-Holland uit de 17de eeuw, en de genoemde kerken behoren op dit gebied tot de top vijf van Nederland. De glazen in het koor zijn geschonken door de steden van Westfriesland en het Noorderkwartier, die in de noorderzijbeuk door waterschappen, waaronder dat van de Schermer, en lokale autoriteiten. Ook de vensters van de zuiderzijbeuk waren ooit van geschilderde glazen voorzien, maar die zijn daaruit verdwenen.

De tweede bijzonderheid van de kerk betreft de houten tongewelven, die in de 17de eeuw beschilderd zijn met florale motieven. Ook deze bijzonderheid is kenmerkend voor Noord-Holland en komt ook in Beets voor. Ten noorden van de toren, die smaller is dan het middenschip en daardoor 'in de kerk staat', is een galerij ingebouwd met een zgn. hangkamer ten behoeve van de diaconie. Volgens overlevering zouden kleine naastgelegen ruimten ooit als gevangenis hebben gediend. Onder de galerij bevinden zich toiletten. In een afgeschoten deel van de zijbeuk ten zuiden van de toren is een consistoriekamer ingericht. Van 1950 tot 1977 is het koor afgescheiden geweest met een schot, later een koorhek. Hier was tot 1974 een winterkerk ingericht.

Schermerhorn

De Grote Kerk is eind 2001 door de Hervormde Gemeente Schermer overgedragen aan de SOHK. Thans vinden er geen reguliere kerkdiensten meer plaats. De kerk wordt uitsluitend gebruikt als cultureel centrum. Omdat de verwarming van deze grote ruimte onvoldoende is, wordt de kerk vooral in de zomerperiode gebruikt. Van mei t/m september is zij in het weekeinde te bezichtigen en zijn er exposities in het koor. Om het andere jaar neemt de kerk deel aan de Noord-Hollandse Biënnale, een door de provincie gesubsidieerde kunstmanifestatie. Verder vinden er jaarlijks zo'n tien concerten plaats, de akoestiek is daarvoor uitstekend. Van de mogelijkheid hier te trouwen – de kerk is officiële gemeentelijke trouwlocatie – wordt weinig gebruik gemaakt, mogelijk omdat de ruimte zo groot is. De capaciteit bedraagt tot 300 personen. Voor concerten en bijeenkomsten met grotere gezelschappen is de kerk zeer geschikt.

De kerk, die eerste helft jaren '90 voor het laatst is gerestaureerd, wacht momenteel op een nieuwe restauratie, waarvoor al meermaalen subsidie is aangevraagd. Na restauratie zou bij normaal onderhoud met BRIM-subsidie de huidige exploitatie inclusief het eigen BRIM-aandeel een verwacht jaarlijks tekort opleveren van ca. € 4.300,-. Momenteel worden de mogelijkheden van

herbestemming onderzocht, waarbij ook de plannen voor de museale attractie 'Watercoon Land van Leeghwater' in Schermerhorn worden betrokken. De Grote Kerk heeft ca. 200 eigen donateurs/vrienden.

Jisp

Jisp

3.9 Jisp

De kerk van Jisp is gebouwd in 1822 na afbraak van de middeleeuwse kerk, die veel groter was. Het is een rechthoekige zaalkerk van vijf traveeën met een houten toren op het westelijke eind van het zadeldak. De ligging is bijzonder schilderachtig: in het groen op een ruim, door sloten omgeven eiland, dat men vanaf de Dorpsstraat betreedt via een brug over de wegsloot. Op de noordwestelijke hoek van dit eiland, naast de wegsloot, staat het raadhuisje uit 1650. De ingang van de kerk is aan de westzijde, maar er is ook een brede zijingang, recht tegenover de brug. Het interieur, met een houten tongewelf en trek balken, bevat waardevolle onderdelen uit de vorige kerk, zoals – tegen de oostwand – een preekstoel uit de 17de eeuw en daarvoor een doophek met sierlijke koperen doopbogen uit 1667, drie koperen kronen en veel ander koperwerk, psalmbordjes en fraaie oude grafzerken. Het neorenaissance orgelfront op de westelijke galerij is loos, er gaat een modern orgel achter schuil. Verder hangt in de kerk een scheepsmodel uit 1900.

De kerk is in 2006 door de Hervormde gemeente Jisp overgedragen aan de SOHK. In 2009-2010 is het interieur, met name het meubilair en de zerkenvloer gerestaureerd. Daarbij is de kerk geschikt gemaakt voor multifunctioneel gebruik door de inrichting

van een moderne keuken, een garderobe en nieuwe toiletten onder de orgelgalerij. Op het galerijgedeelte achter het orgel is een grote kamer gekomen die dient als consistoriekamer, vergaderzaal of artiestenruimte. Vaste huurder is de Hervormde gemeente Jisp, die hier gemiddeld eenmaal per maand een dienst houdt. Incidenteel zijn er huwelijks- en rouwbijeenkomsten. Tot voor kort was niet de kerk maar alleen het naastgelegen raadhuis officiële trouwlocatie. Inmiddels heeft ook de kerk deze status verkregen, wat nieuwe mogelijkheden opent. Grote bekendheid in de regio hebben de 'Concerten bij Kaarslicht', een serie van jaarlijks acht kamermuziekconcerten van hoog niveau, die al sinds 30 jaar in deze kerk plaatsvinden. De akoestiek leent zich daarvoor uitstekend. Er zijn plannen het aantal concerten te verdubbelen. Mede vanwege de toekomstige relatief hoge onderhoudskosten – het exterieur behoeft nog groot onderhoud/restauratie – en daardoor een relatief hoog eigen BRIM-aandeel zal de exploitatie bij het huidige activiteitsniveau een verwacht tekort vertonen van jaarlijks gemiddeld € 6.700,-. De kerk van Jisp heeft ca. 60 eigen donateurs/vrienden.

Kwadijk

4

EXPLOITATIE EN PROMOTIE

De exploitatie van de afzonderlijke kerken is in eerste instantie een verantwoordelijkheid van de Plaatselijke Commissies. Zij zijn belast met de programmering en de verhuur. Het niveau van de activiteiten en de frequentie ervan zijn in sterke mate afhankelijk van de PC. De PC's kunnen bij elkaar en bij andere kerken ideeën opdoen, maar ze zijn voor de ontwikkeling van programma's en het maken van een aanbod op zichzelf aangewezen. Zijzelf weten immers het beste wat in hun plaats of regio aanspreekt.

In dit hoofdstuk zal eerst worden ingegaan op de exploitatie. Van elk van de negen kerken is een interne en een externe analyse gemaakt, die in bijlage 3 zijn opgenomen.

De interne analyse gaat in op sterke en zwakke punten van de kerk en de organisatie. Daarbij zijn de volgende aspecten te onderscheiden:

1. het gebouw
2. activiteiten
3. financiën
4. de plaatselijke Commissie

De externe analyse gaat in op mogelijke klantengroepen en op samenwerkingspartners dan wel concurrenten. Het gaat over kansen én bedreigingen. Te onderscheiden zijn:

1. (inwoners uit) de eigen vestigingsplaats
2. (inwoners en bedrijven uit) gemeente en regio
3. organisaties en bedrijven buiten de regio
4. de toeristische markt
5. samenwerkingspartners en concurrenten

De analyses worden gemaakt opdat de PC's goed inzicht krijgen in de eigen sterkten en zwakten en ook in de mogelijkheden in de omgeving om activiteiten te ontwikkelen en inkomsten te genereren. De analyses moeten input geven voor een sluitende exploitatieopzet. Als basis daarvoor kan een beleidsplan gemaakt worden, met een meerjarenraming en een concrete vertaling naar een jaarplan. Dergelijke plannen waren niet aanwezig. Een enkele PC heeft hiertoe wel een aanzet gedaan. In 2010 heeft de PC Beets een beleidsplan gemaakt met het oog op de exploitatie van de kerk na de restauratie (zie bijlage 4).

De beschrijving in dit hoofdstuk is algemeen gehouden. Paragraaf 4.1 beschrijft de interne,

4.2. de externe analyse. Paragraaf 4.3 gaat in op het belang van een exploitatieplan om tot intensivering van verhuur en programmering te komen. Ten slotte komt in paragraaf 4.4 de rol van promotie aan de orde.

4.1 Interne analyse

4.1.1 Het gebouw

LIGGING EN UITSTRALING

De ligging, de uitstraling en de schoonheid van het kerkgebouw zijn belangrijke waarden. Van de negen SOHK-kerken zijn er zeven gezichtsbepalend voor het dorp waarin zij gelegen zijn. Hun torens zijn al van verre te zien en vormen bakens in het landschap. Alleen de kerken in Beverwijk en Westzaan hebben een ander karakter: dat van huis- en schuilkerk, onopvallend langs de weg gelegen. Lutheranen en doopsgezinden behoorden niet tot de officiële 'Gereformeerde Kerk' (de latere Nederlandse Hervormde Kerk). In de 17de en 18de eeuw waren hun kerkgebouwen wel toegestaan – mits niet te opzichtig – of werden gedoogd. De Lutherse kerk van Beverwijk en de doopsgezinde Zuidervermaning in Westzaan zijn daardoor veel minder prominent aanwezig in het stads- of dorpsbeeld dan de (hervormde) hoofdkerk ter plaatse en zij hebben vanouds ook een andere achterban gehad dan de andere zeven kerken, die alle dé dorpskerk waren en nog steeds zo gezien worden.

De ligging, de uitstraling en de schoonheid van het gebouw vormen voor de inwoners van het dorp en voor de burgerlijke gemeente belangrijke redenen om de kerk te waarderen en te steunen.

GESCHIEDENIS EN MONUMENTAAL KARAKTER

De geschiedenis van het gebouw en het monumentale karakter maken de kerken interessant voor educatieve doeleinden en voor mensen die geïnteresseerd zijn in cultureel (religieus) erfgoed. Drie van de negen kerken dateren nog uit de middeleeuwen, van de andere zes zijn er twee uit de 17de, twee uit de 18de en twee uit de 19de eeuw. Alle hebben een monumentaal interieur en bezit-

ten de status van rijksmonument. Dat legt enerzijds beperkingen op ten aanzien van de gebruiksmogelijkheden - al is meer mogelijk dan meestal gedacht wordt - anderzijds biedt het de mogelijkheid van rijkssubsidiëring van onderhoud en restauratie. Het blijkt dat er op basis van de geschiedenis ook interesse gewekt kan worden bij heden-daagse organisaties en bedrijven. Zo hebben Zaanse organisaties bijgedragen aan de restauratie van de zerkenvloer in Jisp, omdat grondleggers van Zaanse bedrijven in de kerk van Jisp begraven liggen.

KERKZAAL EN NEVENRUIMTEN

Van de negen kerken hebben Oosthuizen en Schermerhorn een capaciteit van 275 à 300 personen. De andere zeven bieden elk ruimte aan tussen de 100 en 200 personen. De kerkzalen hebben alle een goede akoestiek voor muziekkuitvoeringen: kamermuziek, zang, orgelconcerten. De meeste kerken hebben een gaaf bewaard historisch orgel. Het laatmiddeleeuwse orgel in Oosthuizen is wereldberoemd. De bijzondere sfeer van het kerkgebouw leent zich uitstekend voor ceremoniële bijeenkomsten (kerkdiensten, huwelijken, uitvaarten, recepties), maar ook voor evenementen als diners of theatervoorstellingen. In een aantal kerken vinden nog altijd reguliere kerkdiensten plaats. De oorspronkelijke functie van het gebouw als plaats voor de eredienst kan ook beperkingen met zich meebrengen. Sommigen hebben er moeite mee als het kerkgebouw voor uitbundige activiteiten wordt gebruikt. De aanwezigheid van nevenruimten, zoals een consistorie- of vergaderkamer, vergroot de exploitatiemogelijkheden. In enkele kerken zijn zulke ruimten bij recente restauraties gerealiseerd, op of bij de orgelgalerij. De kerk van Beets heeft met de raadzaal in het koor en de daaronder gelegen consistoriekamer al vanouds zeer bruikbare nevenruimten.

VOORZIENINGEN

Alle negen kerken worden multifunctioneel gebruikt. Daartoe zijn in bijna alle kerken voorzieningen aangebracht als verwarming, krachtstroom, losse stoelen, sfeer- en podiumverlichting, een geluidsinstallatie, een piano, een keuken, een garderobe en toiletten (ook voor invaliden). In Schermerhorn is de verwarming onvoldoende, de kerk in Oosthuizen is onverwarmd, mede vanwege het kostbare orgel.

BEREIKBAARHEID

De exploitatiemogelijkheden hangen mede af van de bereikbaarheid van het gebouw. Voor de lokale bevolking vormt die doorgaans geen

probleem. Mensen uit de regio of toeristen zullen meestal met de auto (moeten) komen. In het algemeen is er parkeergelegenheid in de omgeving van de kerk, vaak langs de rand van de weg. Per openbaar vervoer zijn Beverwijk en Oosthuizen goed bereikbaar, de andere kerken in mindere mate of (bijna) geheel niet. Er is een grote afhankelijkheid van beperkt rijdende bussen.

4.1.2 Activiteiten

VASTE EN INCIDENTELE VERHUUR

De negen kerken hebben slechts heel beperkt vaste huurders. Meestal is de enige vaste huurder de kerkelijke gemeente die voorheen de eigenaar was en die de ruimte op jaarbasis ongeveer 15 maal voor kerkdiensten gebruikt. Beets verhuurt daarnaast de consistoriekamer voor vergaderingen en cursussen. Haringhuizen wordt gebruikt door twee schilderclubs en in Kwadijk oefent een koor. Meestal wordt met dergelijke geregelde gebruikers een speciaal laag tarief afgesproken. Ook de kerkelijke gemeente betaalt op sommige locaties slechts € 35,- per dienst, nauwelijks genoeg voor de stookkosten.

Financieel succesvoller is de verhuur voor huwelijksluitingen. Met uitzondering van Beverwijk zijn alle SOHK-kerken als officiële gemeentelijke trouwlocatie aangewezen. Mede dankzij vermeldingen van deze trouwlocaties op gemeentelijke websites en in brochures voor bruidsparen wordt hiervan tamelijk frequent gebruik gemaakt. Meest geliefd zijn Oudendijk (meer dan 20 maal per jaar) en Westzaan (15 maal), in Beverwijk (waar het wel mogelijk is), Oosthuizen of Schermerhorn gaat het om slechts enkele huwelijksluitingen per jaar. De berekende huurprijzen variëren van € 100,- tot € 275,-. Extra's, zoals het gebruik van orgel, piano, loper, kaarsen e.d., worden apart in rekening gebracht. Een gemiddelde van acht huwelijken genereert voor de kerk inkomsten van circa € 2.500,- per jaar.

Gemiddeld twee à drie maal per jaar vinden er in elk van de negen kerken rouwbijeenkomsten plaats. De hiervoor berekende huurprijzen variëren van € 100,- tot € 250,-. In Haringhuizen is in 2010 een afspraak gemaakt met de uitvaartorganisatie Yarden. Op termijn zou dit kunnen leiden tot twee verhuringen per week, met een omzetpotentieel van € 36.000,-.

Verhuur voor exposities vormt voor sommige kerken een inkomstenbron. De exposant betaalt een huur van € 100,- tot € 200,- (voor

een dag, weekeinde of hele maand) en bij verkoop van een kunstwerk bovendien provisie (10-15% van de verkoopprijs). Ook concerten en voorstellingen die niet door de PC's zelf worden georganiseerd, leveren huurinkomsten op.

Slechts af en toe wordt de kerkzaal of een nevenruimte verhuurd aan organisaties of bedrijven. Beets is hierin het meest succesvol. Een enkele keer wordt een kerkruimte benut voor een nieuwjaarsreceptie. Dat cateraars een eigen klant inbrengen en daarmee een extra verhuring, komt maar weinig voor.

VERDERE PROGRAMMERING

In verschillende variëteiten en met verschillende partners worden er in de kerk concerten georganiseerd, van orgelconcerten tot pop of jazz. Sommige concerten (een deel van de orgelconcerten) trekken weinig bezoekers en genereren geen inkomsten. De PC in Beets wil alleen concerten (laten) organiseren die een inkomstenpotentieel hebben van tenminste € 400,-. In 2009 zijn ze daar ook in geslaagd. 13 concerten leverden in totaal € 5.200,- op. In Jisp brachten 8 'Concerten bij Kaarslicht' € 2.400,- op, in Westzaan daarentegen 10 concerten slechts € 1.000,-. In beide laatste gevallen werd de kerkruimte aan de organisator van de concerten verhuurd. De meeste PC's organiseren eigen evenementen in de kerk, zoals een antiekbeurs, een rommelmarkt, een boekenmarkt of een kerstmarkt. Veelal zijn de activiteiten gericht op de lokale bevolking: een open podium met optredens van bewoners of een verteldiner. Sommige activiteiten, zoals de inzameling van oud papier of de verkoop van oliebolletjes, moeten vooral als geldinzamelingsacties worden gezien voor restauraties of nieuwe aanschaffingen.

OPENSTELLING VOOR TOERISME

Enkele kerken (Oosthuizen, Oudendijk, Schermerhorn) zijn in de zomerperiode een aantal dagen per week of alleen in het weekend geopend voor bezichtiging. Soms worden er dan tegelijkertijd exposities gehouden. Op Open Monumentendagen en bij speciale kunstroutes zijn alle kerken open.

De openstelling voor toeristen is een arbeidsintensieve activiteit, die weinig inkomsten oplevert. In geen enkele kerk wordt een vaste entree geheven. Er zijn wel collectebussen of offerblokken voor vrijwillige giften, maar hiervoor wordt niet actief geworven. De opbrengst van deze giften bedraagt per kerk nu zo'n € 500,- per jaar.

Voor de kerken in Oosthuizen en Schermer-

horn, die in de zomer de ruimste openstelling hebben, lijkt veel meer mogelijk. Schermerhorn telt jaarlijks ca. 6000 bezoekers, inclusief de bezoekers van concerten en andere activiteiten. Indien de helft daarvan bewogen zou kunnen worden om € 1,- te doneren, dan zou dit voor de kerk een inkomstenpost van € 3.000,- betekenen.

CONSUMPTIEVERKOOP EN CATERING; MERCHANDISING

Verkoop van consumpties vormt voor de meeste kerken een belangrijke bron van inkomsten. Consumptieverkoop vindt plaats bij allerlei activiteiten, inclusief huwelijksluitingen en rouwbijeenkomsten, en levert zo een welkome aanvulling op de inkomsten uit de verhuur. Gemiddeld is de marge op de inkoop iets meer dan 50%. De netto inkomsten bedragen ongeveer € 1.500,- op jaarbasis per kerk. Voor uitgebreidere catering maken de meeste kerken gebruik van een vaste cateraar. Tot nu toe levert dat de kerken weinig financieel profijt op. Het komt regelmatig voor dat een cateraar eten en drinken mag verzorgen zonder dat daarvoor provisie berekend wordt. Slechts een enkele keer brengt een cateraar een eigen klant in en daarmee een extra verhuring. Een aantal kerken doet op bescheiden wijze aan merchandising en verkoopt artikelen als brochures over het kerkgebouw, ansichtkaarten, cd's (orgel van Oosthuizen), kaarsen en wijn, soms onder eigen label.

4.1.3 Financiën

VERDERE INKOMSTEN: SUBSIDIES EN DONATIES

Naast de netto inkomsten uit verhuur, eigen programmering, toerisme of consumptieverkoop worden voor sommige activiteiten gemeentelijke of provinciale subsidies verkregen of bijdragen via fondsen. Het betreft bijna altijd projectsubsidies voor concerten of exposities. Zo ontvangt de kerk van Schermerhorn voor deelname aan de Biënnale van Noord-Holland een forse subsidie, die echter toch nauwelijks opweegt tegen de grote kosten die voor deze deelname gemaakt moeten worden.

Voorts ontvangen de PC's bijdragen van donateurs. In 2009 liepen zij uiteen van € 300,- tot € 4.000,- per kerk, gemiddeld circa € 1.500,-. Enkele kerken kennen een aparte stichting 'Vrienden van de kerk'. Donateurs/vrienden genieten als tegenprestatie een aantal privileges, zoals korting op toegangskaarten voor concerten of een jaarlijks uitstapje. Oosthuizen en Beverwijk slagen er slecht in

om donateurs te werven. De kerk van Schermerhorn heeft de meeste 'vrienden' (200). De minimumdonatie bedraagt in Schermerhorn € 13,-, in andere plaatsen € 20,- of € 25,-.

INKOMSTENTOTAAL

De totale netto inkomsten van de negen Noord-Hollandse kerken van de SOHK bedroegen in 2009 tezamen ruim € 100.000,-, uiteenlopend van € 4.600,- (Beverwijk) tot € 22.000,- (Beets), gemiddeld ruim € 11.000,- per kerk. Behalve voor Beets is dit inkomstenniveau te laag. Gemiddeld is het wenselijk om per kerk op een niveau van € 19.400,- te komen. Daartoe zullen er meer activiteiten in de kerken moeten komen.

VASTE KOSTEN EN EXPLOITATIE

Gemiddeld genomen is het beoogd lastenniveau ruim € 31.000,- per kerk per jaar. Daarin is opgenomen het totaal van de onderhoudskosten. De meerjaren onderhoudsplanning gaat uit van gemiddelde jaarlijkse kosten van ruim € 22.000,-. Na aftrek van de daarvoor verkrijgbare subsidie van € 14.300,- (65%) resteert een eigen kostenpost in het subsidiabele onderhoud van € 7.700,-. De totale uitgaven, inclusief de eigen bijdrage in het subsidiabele onderhoud, bedragen dan nog ca. € 17.000,-. Tegenover deze uitgaven staat nu een gemiddeld netto inkomstenniveau van € 11.000,-. Het totaalresultaat is een jaarlijks verlies van gemiddeld bijna € 6.000,- per kerk, oftewel bijna € 54.000,- voor alle negen SOHK-kerken samen.

In werkelijkheid lopen de exploitatieresultaten van de kerken sterk uiteen. De kerk van Beets heeft een positief exploitatieresultaat. De kerken in Kwadijk en Haringhuizen hebben een bescheiden negatief resultaat. Oosthuizen en Beverwijk hebben een fors negatief resultaat. Dit alles is gerekend inclusief het eigen BRIM-aandeel van 35%. Deze eigen bijdrage drukt zwaar op de exploitatieresultaten. Zonder deze bijdrage zouden de meeste locaties een positief jaarsaldo tonen. De SOHK centraal ontbreken echter de middelen om het BRIM-aandeel van de afzonderlijke kerken op zich te nemen, zij zou hiervoor de reserves moeten aanspreken.

Overigens zijn de hier vermelde bedragen globaal en gebaseerd op de gemiddelde kosten en baten van voorgaande jaren. Bij de eigen BRIM-bijdragen gaat het om verwachte kosten, omdat de BRIM-subsidie nog in aanvraag is en toekenning onzeker. De pas zeer recentelijk bekend geworden cijfers van de nieuwe BRIM-aanvraag zijn in totaal hoger dan die van de vorige - niet gehonoreerde - aanvraag, waarop de onderstaande bedragen zijn gebaseerd, zodat bij integrale toekenning ook het totale eigen aandeel van de kerken samen per jaar een kleine € 10.000,- hoger zal uitkomen dan in de berekeningen die voor dit rapport zijn gemaakt. Zou de BRIM-aanvraag opnieuw worden afgewezen, dan zouden de kosten van het geplande en gewenste onderhoud in nog sterkere mate dan hier beschreven ten laste van de SOHK en haar kerken komen.

	Netto baten	Kosten inclusief BRIM	Resultaat inclusief BRIM	Eigen aandeel BRIM	Resultaat exclusief BRIM
Haringhuizen	14.800	17.700	-2.900	6.300	3.400
Oudendijk	10.500	16.800	-6.300	10.500	4.200
Beets	22.000	18.300	3.700	4.200	7.900
Westzaan	15.000	22.550	-7.550	12.250	4.700
Jisp	9.500	16.200	-6.700	8.400	1.700
Beverwijk	4.600	21.800	-17.200	10.500	-6.700
Kwadijk	6.700	8.200	-1.500	2.800	1.300
Schermerhorn	12.800	17.100	-4.300	6.300	2.000
Oosthuizen	5.600	16.800	-11.200	9.100	-2.100
TOTAAL	101.500	155.450	-53.950	70.350	16.400

4.1.4 De Plaatselijke Commissie

Alle negen SOHK-kerken hebben een PC, die verantwoordelijk is voor exploitatie en klein onderhoud. In het algemeen wonen de leden in het dorp waar de kerk is gevestigd of in de nabijheid daarvan. Een actieve PC is een noodzakelijke voorwaarde voor de exploitatie van een kerk bij multifunctioneel gebruik. Zonder een PC of met een inactieve PC is de exploitatie van een kerk op deze wijze niet haalbaar.

De benodigde kwaliteiten in een PC zijn:

- voorzitter: bindend en inspirerend naar de PC en de overige vrijwilligers, gezicht naar buiten;
- secretaris: bewaking agenda, planning en controle, afhandeling externe contacten;
- penningmeester: opstellen begroting en jaarrekening, boekhouding, sturing financieel en commercieel;
- onderhoudsdeskundige: heeft zicht op onderhoudsplanning en realisatie daarvan, initieert noodzakelijk onderhoud; heeft contacten met onderhoudsbedrijven en voor onderhoudsklussen in te zetten vrijwilligers;
- lid programmering: is in overleg met de anderen verantwoordelijk voor de programmering en de daarvoor te ondernemen activiteiten;
- coördinator vrijwilligers: organiseert de inzet van de vrijwilligers (oproepkrachten) bij de activiteiten;
- lid PR: is verantwoordelijk voor de communicatie en promotie, waaronder de website, perscontacten e.d.;
- lid, afgevaardigde in het AB van de SOHK: in de praktijk is dit de voorzitter.

In het algemeen zijn deze kwaliteiten in de PC's aanwezig. Soms is de PC klein, met vier of vijf leden die het geheel aan verantwoordelijkheden dekken. Een dergelijke PC, zoals in Schermerhorn, functioneert als een bestuur. Daaronder hangen dan commissies die specifieke taken uitvoeren, zoals de programmering of de inzet van vrijwilligers. Soms bestaat een PC uit tien leden die gezamenlijk vergaderen over de exploitatie van de kerk, inclusief de inzet van de vrijwilligers. PC-leden committeren zich voor een bepaald aantal uren aan de kerk. Voor sommige PC's, geldt dat er meer taken op hen afkomen dan zij aankunnen of willen uitvoeren. Er zijn ideeën genoeg, maar het ontbreekt aan tijd. Voor alle PC's geldt dat er een zware opgave ligt. Uitbreiding en ondersteuning bij het te realiseren exploitatieniveau is een wens van meerdere PC's.

PC's zijn autonoom in wat zij in hun kerk

willen programmeren, maar zij zijn vaak niet commercieel en financieel georiënteerd. Het financiële inzicht ontbreekt. De kerken worden nu voornamelijk cultureel/maatschappelijk geprogrammeerd. Commerciële mogelijkheden worden vaak niet benut. Ook samenwerking met andere kerken behorende organisaties, zoals Stadsherstel, zou nieuwe impulsen kunnen geven. Meer aansturing en begeleiding vanuit de SOHK of door een toegevoegde professionele kracht, die specifiek op het punt van exploitatie deskundig is, zou wenselijk zijn.

In de gesprekken die tijdens het onderzoek met de PC's zijn gehouden is overduidelijk gebleken dat men graag wil weten voor welke financiële opgave de eigen kerk staat. Dat werkt motiverend. Transparantie van de financiële administratie is dus van groot belang.

4.2 Externe analyse

Voor de onderzochte kerken zijn de volgende markten te onderscheiden:

1. (inwoners uit) de eigen vestigingsplaats
 2. (inwoners en bedrijven uit) gemeente en regio
 3. organisaties en bedrijven buiten de regio
 4. toeristische markt
 5. samenwerkingspartners en concurrenten
- Deels zullen deze markten overlappen. Een concert kan bezocht worden door toeristen, door mensen uit de regio en door mensen die vlakbij de kerk wonen. Toch is het goed om deze verschillende doelgroepen te onderscheiden. Ze hebben ieder hun eigen eisen en kenmerken en moeten daarom op verschillende manieren benaderd worden.

4.2.1 De eigen vestigingsplaats

De eerste kring van gebruikers en betrokkenen wordt gevormd door de inwoners van de plaats waar de kerk staat. In het geval van de SOHK gaat het meestal om een klein dorp (tot 1000 inwoners) of een iets groter dorp (1000-5000 inwoners). Het zijn mensen die de kerk vaak dagelijks zien, het gebouw vormt voor hen het beeldmerk van het dorp. Velen hebben er vanuit het verleden ook een persoonlijke relatie mee. Hun familie en mogelijk zichzelf gingen er of gaan er nog steeds ter kerke. Belangrijke familiegebeurtenissen (doop-, huwelijks- of rouwdiensten) hebben er plaatsgevonden.

In de grotere dorpen kan de SOHK-kerk concurrentie ondervinden van andere kerken. Voor een stadskerk als De Wijcker Swaen

geldt dat in nog sterkere mate, ook al omdat dit nooit de hoofdkerk van Beverwijk is geweest. De betrokkenheid vanuit het verleden geldt daar maar voor een kleine groep. Het karakter van de kerk als beeldmerk is er ook veel geringer.

De betrokkenheid van mensen uit het dorp zal op verschillende manieren blijken:

- als PC-lid of als vrijwilliger. Vrijwilligers tonen hun maatschappelijke betrokkenheid o.a. door hun inzet voor het behoud van de kerk en het organiseren van activiteiten in de kerk. Zij doen dit vanwege hun interesse in de kerk of hun behoefte aan sociale contacten. Gezelligheid in de PC en positieve respons bij activiteiten zijn belangrijke 'arbeidsvoorwaarden' voor de vrijwilliger. Het blijkt dat het in kleine kernen nog steeds lukt om voldoende vrijwilligers te werven. In grotere kernen is dat vaak een probleem.
- als donateur of vriend. In kleine kernen lukt het om tussen de 20% en 50% van de huishoudens als donateur of vriend bij de kerk te betrekken. Inwoners van een dorp geven graag een bijdrage als ze zien dat een specifiek deel van de kerk wordt opgeknapt. Als tegenprestatie ontvangen ze een uitnodiging voor een bijeenkomst of evenement of kortingen hierop. Donateurs of vrienden zijn potentiële vrijwilligers.
- als sponsor; ondernemingen die in het dorp gevestigd zijn, willen vaak graag wat doen voor behoud van het kerkgebouw. Hierbij kan ook gedacht worden aan sponsoring in natura. Soms wenst een sponsor reclame te kunnen maken of in enige mate van het gebouw te mogen gebruiken. Ook bedrijven die niet in het dorp gevestigd zijn, maar daarmee wel een relatie hebben, kunnen als sponsor worden aangetrokken. Ze hebben dan veel dorpelingen als klant of mensen uit het dorp werken bij het bedrijf.
- als deelnemer aan activiteiten. Om verschillende redenen willen inwoners activiteiten bijwonen. Er kan belangstelling zijn voor culturele of sociale evenementen. Enige horecafaciliteit is daarbij gewenst. Dergelijke activiteiten versterken de saamhorigheid van de mensen onderling en van de mensen met de kerk. Voorbeelden van dergelijke activiteiten, die ook in de praktijk gebeuren, zijn:
 - Het verteldiner voor dorpsbewoners (een combinatie van cultuur en eten)
 - De kunst- en kitschmarkt of boekenmarkt
 - Open podium met optredens van dorpsbewoners
- als gebruiker. Bewoners kunnen de kerk huren voor huwelijken, rouwdiensten, recep-

ties, verjaardagsfeesten etc. Verenigingen en organisaties hebben vaak behoefte aan een passende of representatieve locatie, bijvoorbeeld voor:

- uitvoeringen, educatieve activiteiten, exposities en diploma-uitreikingen van scholen
- jaarevenementen, recepties van bedrijven en organisaties
- uitvoeringen van lokale toneel- en muziekgezelschappen
- oefenruimte voor koren en cursussen
- gebruiksruimte voor kerkgemeenten
- gebruiksruimte voor een uitvaartorganisatie.

4.2.2 De regionale markt

De regionale markt kan verdeeld worden in die van de eigen gemeente (buiten de eigen plaats) en die van het daar omheen liggende gebied (reistijd ca. 30 minuten).

GEMEENTELIJKE ORGANISATIE

De burgerlijke gemeente kan vanuit verschillende beleidsterreinen de kerk ondersteunen, gebruiken en faciliteren. Beleidsvelden die hiermee te maken hebben zijn: ruimtelijke ordening en monumenten, vastgoed, economische zaken, toerisme, cultuur, horeca en welzijn (als het gebouw een ontmoetingsfunctie heeft).

Op verschillende punten speelt de gemeente een rol:

- De gemeente is dikwijls eigenaar van de kerktoren en daarmee verantwoordelijk voor het onderhoud daarvan.
- De gemeente wijzigt het bestemmingsplan om nieuw gebruik of herbesteding van de kerk mogelijk te maken.
- De gemeente verleent vergunningen, zoals een gebruiksvergunning, een drank- en horecaverunning, etc.
- Sommige gemeenten huren de kerk voor bijzondere bijeenkomsten (nieuwjaarsrecepties, inspraakavonden), of soms als stemlokaal, en stimuleren daarmee het multifunctionele gebruik.
- Behalve Beverwijk hebben alle betrokken gemeenten de SOHK-kerk aangewezen als officiële trouwlocatie en dit vermeld op de gemeentesite. Een dergelijke vermelding heeft een positief effect.
- Gemeenten geven soms subsidie voor culturele activiteiten.

Feitelijk is de gemeente slechts incidenteel gebruiker van de kerk. Vaak is ze alleen supporter op afstand.

OVERIGE REGIONALE MARKT

De SOHK-kerken liggen in een regio met zo'n 250.000 inwoners. Een aanzienlijk potentieel, waar – bij zowel particulieren als bedrijven – vraag is naar een bijzondere locatie voor allerlei bijeenkomsten, zoals recepties, feesten en partijen, trouw- en rouwdiensten, culturele evenementen, etc.

Binnen de regionale markt kunnen allerlei subgroepen worden onderscheiden, zoals mensen met interesse voor religieus erfgoed, concerten en sfeervolle diners. Een specifieke groep wordt gevormd door kunstenaars die op zoek zijn naar expositie- en/of atelier-ruimte. Bij bedrijven en organisaties kan het gaan om (nieuwjaars)bijeenkomsten, bedrijfsfeesten etc. Voorbeelden van uitgevoerde activiteiten zijn: nieuwjaarsbijeenkomsten (politieke partijen, bedrijvenkringen); een salsa-avond (dans en hapjes); kaarslichtconcerten; een brocante-markt; wijnproeverijen.

4.2.3 Organisaties en bedrijven buiten de regio

Er zijn ook organisaties die soms een bijzondere ruimte zoeken zonder dat zij een reguliere vestigingsplaats in de regio hebben. De kerken in Oosthuizen en Oudendijk dienden een paar dagen als locatie voor een filmploeg. Sommige kerken worden gebruikt door een universiteit of andere educatieve instelling voor lezingen en colleges. In het algemeen zal

een dergelijke vraag bestaan bij culturele en educatieve instellingen.

Voor een PC valt het niet mee om dergelijke contacten te leggen. Dit is een activiteit die beter op een centraal niveau georganiseerd kan worden. Van daaruit kan met een potentiële klant ook beter naar de verschillende alternatieven worden gekeken, omdat dan het gehele aanbod van de SOHK-kerken in beeld kan zijn. Alle negen kerken staan vermeld op een locatiewebsite (www.redres.nl).

4.2.4 De toeristische markt

De toeristische markt bestaat uit dagjesmensen (uit de regio of iets verder weg) en verblijfstoeristen (camping- of hotelgasten). Toeristen bezoeken de kerk als onderdeel van een (halve) dagtocht. Meestal doen ze dit in de vakantieperiode en vooral ook op de Open Monumentendagen.

Ze komen voor een bijzondere activiteit in de kerk (expositie, concert) of voor de kerk zelf. Als er geen entree wordt geheven, dan zijn toeristen vaak bereid tot een spontane gift of tot aankoop van een souvenir (ansichtkaarten, wijn).

In Noord-Holland worden regionale culturele zomeractiviteiten soms gesubsidieerd door de provincie.

Touroperators organiseren dagtochten door de provincie. De kerken van de SOHK maken nu nog geen deel uit van dergelijke dagtochten.

4.2.5 Samenwerkingspartners en concurrenten

In de omgeving van de kerken zijn verschillende locaties waarmee kan worden samengewerkt of waarvoor de kerk een goed alternatief biedt.

HET DORPSHUIS EN LOKALE HORECA

Als er een dorps huis of buurthuis in de omgeving is, dan vermindert dat de kans dat lokale ontmoetingsactiviteiten in de kerk plaats vinden. Als het dorps huis de enige horecafaciliteit in het dorp is, dan is er wel een samenwerkingsperspectief. Het dorps huis kan catering in de kerk. Activiteiten kunnen in gezamenlijkheid worden opgezet en ontwikkeld, waarbij afspraken worden gemaakt over de verdeling van de inkomsten. Deze samenwerkingsmogelijkheid kan ook gelden voor andere horeca in de omgeving.

Als er geen dorps huis of op de lokale bevolking gerichte horeca in het dorp aanwezig is, dan vergroot dat de mogelijkheden om dorps huisfuncties in de kerk onder te brengen.

CATERAARS/PARTYSERVICE

In iedere regio zijn er cateraars en evenementenbureaus. Deze hebben contacten met bedrijven en particulieren, die soms te rade gaan bij deze bureaus voor de keuze van een locatie.

Een aantal kerken heeft een vaste cateraar. Tot nog toe levert dat weinig verhuur op. Meestal is het zo dat de kerk een party aanbrengt voor de cateraar. Toch hoort het omgekeerde tot de mogelijkheden. Cateraars zouden voor de kerken veel meer kunnen opbrengen.

DIVERSE LOCATIES IN DE OMGEVING

De kerk is vanwege haar specifieke karakter en sfeer een goed alternatief voor andere locaties in de omgeving:

- voor de andere trouwlocaties van de gemeenten;
 - voor feesten en partijen 50 tot 150 mensen;
 - voor cursussen, verenigingen en koren.
- Andere locaties kunnen daarop geattendeerd worden. Zij zouden potentiële klanten naar de kerk kunnen doorverwijzen, en andersom. Zo kan een wisselwerking ontstaan met zalencentra en andere ruimteverhuurders.

4.2.6. Conclusies externe analyse

De markten waarop een lokale kerk zich kan begeven zijn groot en divers. De PC moet hierin keuzes doen, zodanig dat het ook

uitvoerbaar blijft voor haarzelf en voor de vrijwilligers. In een mix van diverse activiteiten zou het op enkele locaties mogelijk moeten zijn een netto omzet van ongeveer € 25.000,- te realiseren. Dit is echter sterk afhankelijk van de lokale omstandigheden en de mogelijkheden van de PC.

4.3 Het exploitatieplan

In paragraaf 4.1.3 is aangegeven dat het gemiddelde lastentotaal per SOHK-kerk op jaarbasis bijna € 17.000,- bedraagt. Het huidige inkomstenniveau bedraagt netto € 11.000,-. Het tekort is gemiddeld bijna € 6.000,- per jaar per kerk.

Er is ook een gewenst inkomstenniveau per kerk opgenomen van gemiddeld € 19.400,-. Bij een dergelijk exploitatieniveau ontstaat een positief saldo van € 2.400,-. Dit is een goed uitgangspunt, omdat daarmee eventuele tegenvallers kunnen worden opgevangen of investeringen voor de exploitatieverbetering bekostigd kunnen worden.

Per kerk moet de exploitatieopgave in een plan worden uitgewerkt, waarbij wordt toegereid naar het beoogde exploitatieniveau. In de beschrijvingen per kerk, die zijn opgenomen in bijlage 3, is daarvoor een aanzet gegeven. Voor acht van de negen kerken zijn verbeteringsvoorstellen gedaan. Voor Beets is dat niet gedaan. De PC van Beets heeft zelf een ambitieus plan geformuleerd, zodanig dat de kerk een positief resultaat zal behalen indien dit plan in de komende jaren realiseerbaar blijkt. In een eerder stadium is voor Beets een plan voor herbesteding tot dorps huis uitgewerkt (zie hoofdstuk 5.2.1 en bijlage 5.1).

4.3.1 Intensiveringsvoorstellen

De voorstellen die voor de kerken zijn gedaan zijn hieronder in tabelvorm samengevat. Het gaat hier om streefbedragen teneinde het huidige tekort op te heffen. Het zal niet eenvoudig zijn om deze intensivering, die voor acht kerken een bedrag van € 73.500,- moet opleveren, te realiseren, omdat deze bovenop de huidige exploitatie komt. Het zal van de PC's een grote inzet vergen, maar ook creativiteit en de bereidheid om op meer commerciële wijze te programmeren. De voorstellen, die in bijlage 3 per kerk nader worden uitgewerkt, worden hieronder meer algemeen per onderdeel kort toegelicht.

VASTE VERHUUR

Het vinden van vaste huurders en met name

INTENSIVERINGSVOORSTELLEN

	Vaste verhuur	Dorps-functies	Donateurs	Concerten	Huwelijken	Lezingen	Entree-bijdrage	Grote bijeenkomsten	Totaal
Haringhuizen	5.000								5.000
Oudendijk	5.000	2.000							7.000
Beets									
Westzaan	4.000		3.000						7.000
Jisp	2.500		1.000	2.000	3.000	2.000			10.500
Beverwijk	7.500		5.000		5.000				17.500
Kwadijk	3.000								3.000
Schermerhorn	2.000	500					2.000	4.000	8.500
Oosthuizen	8.000		6.000				1.000		15.000
TOTAAL	37.000	2.500	15.000	2.000	8.000	2.000	3.000	4.000	73.500

cateraars moet ongeveer de helft van de intensiveringsopdracht opleveren. Haringhuizen heeft hiervoor al contacten lopen, die echter nog niet geleid hebben tot extra verhuur. In Kwadijk zijn besprekingen met een cateraar afgeketst, toch mag daar gezien de nabijheid van Purmerend meer commerciële verhuur als haalbaar beschouwd worden. In Beverwijk zou vaste verhuur kunnen toenemen door meer samenwerking met het Kennemer Theater. Het realiseren van vaste verhuur leidt uiteindelijk tot minder werk voor de PC's en de vrijwilligers.

DORPSFUNCTIES

Voor Oudendijk wordt behalve aan meer vaste verhuur ook gedacht aan meer dorpsfuncties. Momenteel worden de mogelijkheden voor een nevenbestemming als dorps huis onderzocht (zie hoofdstuk 5.2.4).

DONATEURS/VRIENDEN

De tweede intensiveringsopdracht die substantiële extra inkomsten moet genereren betreft de werving van meer lokale donateurs of vrienden. Dit speelt vooral in Oosthuizen, Beverwijk en Westzaan. Er zal daar gewerkt moeten worden aan een goede structuur voor donateurs/vrienden en de werving daarvan.

CONCERTEN

De 'Concerten bij Kaarslicht' in Jisp zijn al 30 jaar succesvol, wat bewijst dat hier een markt voor is die verder zou kunnen worden uitgebouwd. Omdat alle kerken van de SOHK een goede akoestiek hebben, hetzij voor kamermuziek, hetzij voor grotere muziekgezelschappen, zouden overigens ook andere kerken de aanpak van Jisp kunnen volgen.

HUWELIJKEN

Beverwijk heeft een groter potentieel als trouwlocatie dan nu wordt waargemaakt. De gemeente zou dit kunnen promoten door de kerk als officiële gemeentelijke trouwlocatie aan te wijzen en op de gemeentelijke site te vermelden. In Jisp biedt verhuur voor huwelijksbijeenkomsten in samenwerking met de plaatselijke horeca en het nabije raadhuis een belangrijke kans.

LEZINGEN

In Jisp lijken mogelijkheden te zijn voor een lezingenserie.

ENTREEBIJDRAGE

Een aandachtspunt voor kerken met een toeristische functie is de entree. Schermer-

horn en Oosthuizen kunnen extra inkomsten werven door van hun bezoekers duidelijker en indringender een bijdrage te vragen. Indien de kerk van Schermerhorn een functie krijgt in de geplande museale attractie 'Watericoon Land van Leeghwater' (zie hoofdstuk 5.2.5), dan krijgt zij een geheel andere toeristische functie en zijn vrijwillige bijdragen niet meer aan de orde.

GROTE BIJEENKOMSTEN

Schermerhorn is als de SOHK-kerk met de grootste capaciteit geschikt voor het ontvangen van grote gezelschappen.

De bovengenoemde intensiveringsvoorstellen zijn gebaseerd op de sterke punten van de betreffende kerken. De aangegeven streefbedragen zullen niet altijd haalbaar blijken, maar extra activiteiten die voor een specifieke kerk worden aanbevolen, zoals meer concerten in Jisp, zouden in bepaalde mate ook op andere locaties kans van slagen kunnen hebben en extra inkomsten kunnen genereren. Veel zal afhangen van de mogelijkheden, de inventiviteit en de creativiteit van de PC's en de inspanningen van de vrijwilligers.

4.3.2 Commercieel denken en handelen

Geconstateerd is dat een vrijwilligersorganisatie als een PC niet gewend is om commercieel te denken. De PC beseft vaak onvoldoende hoe bijzonder het 'product' is dat ze met haar kerkgebouw in handen heeft. Ze heeft in de verhuurmarkt iets heel speciaals te bieden. Met het in deze rapportage gegeven kader kan een PC reëler kijken naar de eigen exploitatie en bezien hoe het inkomstenniveau verbeterd kan worden. Bijvoorbeeld door:

- entree te vragen aan bezoekers/toeristen;
- een verkooptafel in te richten met brochures, boeken, ansichtkaarten, cd's en andere artikelen;
- bij een concert of voorstelling een consumptie in de toegangskaart mee te verkopen;
- bezoekers te vragen om donateur te worden (folders en inschrijfformulieren klaarleggen!);
- de mogelijkheid te bieden zich aan te melden als vriend of donateur te worden via de website;
- informatiefolders met de verhuurmogelijkheden in de kerk goed zichtbaar neer te leggen en de verhuurmogelijkheden en -voorwaarden ook duidelijk op de site te vermelden;
- de huurtarieven aan te passen aan die van

- andere locaties in de omgeving; te wijzen op voorzieningen als projectiescherm, beamer, laptop e.d. en op de huurtarieven daarvan;
- huwelijksarrangementen aan te bieden (taart, champagne etc.);
- bij verhuur voor huwelijksluitingen, trouwdiensten en rouwbijeenkomsten te wijzen op de mogelijkheid van klokgelui tegen een duidelijk bepaald tarief;
- een te behalen inkomstenniveau per activiteit te formuleren, dit vast te leggen in een exploitatieplan en er alles aan te doen om dat te behalen;
- een logboek bij te houden van gehouden activiteiten en te evalueren, zodat geleerd kan worden van wat goed en wat fout ging;
- te participeren in regionale projecten; samen te werken met andere locaties en naar elkaar te verwijzen.

4.4 Promotie en PR

Onder promotie wordt verstaan: verkoopbevordering. Het gaat om het onder de aandacht brengen van het kerkgebouw, als mogelijkheid om te bezoeken, om activiteiten of evenementen die er worden gehouden bij te wonen, om aan te doneren, om er vrijwilligerswerk te doen of om ruimte te huren. Belangrijke promotiemiddelen zijn reclame (via een site, posters en advertenties, flyers en brochures) en free publicity, maar ook verkoop van producten van de kerk zelf of van aanbieders die de kerk huren voor hun activiteiten. Promotie kan gericht gevoerd worden als de klantengroep goed gespecificeerd is. In sommige situaties is het mogelijk om gebruik te maken van een mailinglijst (e-mail). PR gaat over het onderhouden van contacten met de omgeving, met als doel de organisatie en haar beheer van het kerkgebouw onder de aandacht te brengen.

4.4.1 Centraal

Op centraal niveau brengt de SOHK de organisatie onder de aandacht van belangrijke stakeholders in de sfeer van financiering van restauraties en organisatieontwikkeling. Het bestuur van de SOHK verzorgt als eigenaar van de kerken de subsidieaanvragen voor restauratie en onderhoud en is wat dat betreft herkenbaar in het werkveld. Moeilijker blijkt het de SOHK onder de aandacht te brengen van een breder publiek. In het afgelopen decennium en ook al daarvoor is het aantal donateurs van de SOHK centraal

geleidelijk afgenomen tot de huidige ca. 600. Er is een flyer met informatie over het werk van de stichting met daaraan een antwoordkaart waarmee men zich kan aanmelden als donateur (€ 25,- per jaar). Donateur worden voor het leven is mogelijk voor € 500,-. Ook bedrijfsdonateurschappen zijn mogelijk. De relatie met de donateurs wordt onderhouden door een jaarlijkse donateursdag en door tweemaal per jaar het Bulletin SOHK uit te brengen. Over alle Noord-Hollandse kerken zijn speciale bulletins uitgegeven en na afloop van een restauratie wordt een bulletin gewijd aan het verloop daarvan.

De SOHK beschikt over een herkenbare huisstijl, die wordt doorgevoerd in al haar drukwerk (briefpapier, bulletin, flyers, publicaties) en ook in haar website (www.sohk.nl). Deze website biedt informatie over de kerkgebouwen, de programma's in de kerken, enige verhuurinformatie en een link naar de websites van de afzonderlijke kerken. De site wordt beheerd door een professionele webmaster. De actualiteit van de programma's is afhankelijk van de aanlevering van gegevens door de plaatselijke commissies. In de praktijk is de aangeleverde informatie over de verschillende kerken nogal ongelijksoortig. Daarnaast staan de kerken vermeld in brochures en op websites als www.weddingguide.nl en www.redres.nl als trouwlocatie en als te huren ruimte in het algemeen. Voor verdere gerichte promotieactiviteiten is geen budget beschikbaar. In het beleidsplan is daarom slechts een summier communicatieplan opgenomen. Voor een speciale publicatie, het ontwikkelen van een gezamenlijk programma of het uitzetten van een toeristische fietsroute moeten gerichte projectsubsidies worden aangevraagd. Zo kon in 2003 dankzij een subsidie van het ANWB Fonds een boekje worden gemaakt met als titel *Polderplezier, rondtoeren en kerken kijken in de Zeevang*, met twee fietstochten langs kerken van de SOHK.

4.4.2 Decentraal

Decentraal ligt de promotie bij de PC's. Alle PC's beschikken over een informatiefolder over de eigen kerk in de huisstijl van de SOHK. Zes van de negen kerken hebben een eigen website, die is ontwikkeld door een vrijwilliger. De sites vertonen een grote diversiteit aan layout. De sites zijn gelinkt met de 'moedersite' www.sohk.nl en zijn ook doorgelinkt vanaf die site. Beverwijk, Haringhuizen en Jisp hebben (nog) geen eigen website.

Voor activiteiten worden er lokaal en regionaal promotieactiviteiten ondernomen. Deze bestaan vooral uit persberichten en posters en zo mogelijk een mailing. Voor de werving van donaties worden ook acties gehouden en worden gericht mensen en bedrijven benaderd, maar niet alle PC's doen daaraan. De werving van huurders is sterk afhankelijk van persoonlijke contacten. Conclusie is dat aan de promotie veel verbeterd kan worden, zowel centraal als decentraal. De PC's hebben meer ondersteuning nodig vanuit het bestuur om alle mogelijkheden die voorhanden zijn goed te kunnen benutten. Het zou aanbeveling verdienen een professioneel communicatiebureau een communicatieplan te laten schrijven, om de SOHK meer bekend te laten worden in Noord-Holland. Van belang is ook, dat alle kerken op korte termijn over een goede website beschikken in een uniforme vormgeving, zoals ze ook beschikken over een informatiefolder over de kerk in de huisstijl van de SOHK.

4.4.3 Verbeterpunten promotie en PR

- Er moet gerichte promotie gevoerd worden, met onderscheid naar centraal – decentraal en naar de diverse doelgroepen, zoals potentiële gebruikers van de kerk, bezoekers en donateurs.
- De herkenbaarheid van de SOHK als geheel moet meer aandacht krijgen op de websites van de individuele kerken. Niet alleen door het gebruik van één huisstijl, maar ook door onderlinge verwijzingen, zodat duidelijk is dat wat in de ene kerk niet kan, in de andere juist weer wel mogelijk is.
- Bij de links naar de individuele kerken moet goed worden gedefinieerd welk deel van de content centraal en welk deel op de afzonderlijke websites moet staan. Sterke punten van de individuele kerken moeten in de PR naar voren worden gebracht, zowel centraal als bij de individuele kerken.
- Eerst informatie geven over de programmering/exploitatie, pas daarna uitleggen waar de SOHK voor staat.
- De website moet constant actueel zijn; content zelf invoeren.
- De links naar andere relevante instellingen moeten up-to-date gehouden worden.
- Relatiebeheer vraagt veel aandacht. Het gaat om relaties met commerciële en culturele partners, met de vrienden en donateurs en ook met de pers in de breedste zin des woords.
- Goed gastheerschap kan een belangrijke

vorm zijn van promotie. Een vriendelijke ontvangst, bereidwilligheid aan wensen te voldoen, een verzorgd gebouw en een goede afhandeling van zaken kunnen ertoe leiden dat bezoekers en huurders vaker terugkomen of anderen op deze locatie attent maken. Mond-tot-mondreclame is vaak de beste reclame. Op dit aspect zouden PC's meer gewezen en gecoacht moeten worden. PC's en vrijwilligers hebben vaak een veel te bescheiden houding en presentatie.

KERKGEBOUWEN VAN DE SOHK

	Kerk van Beets www.kerkbeets.nl	Zaterdag 5 juni - 14.00, 15.00 en 16.00 uur Restauratierondleiding door de architect Fred Greven (max. 10 personen per keer) Vrij entree, opgeven bij Henk Frieters: hfrieters@planet.nl
	De Wijcker Swaen te Beverwijk www.sohk.nl	Zaterdag 5 juni 16.00 tot 18.00 uur Wijnproeverij Wine and Music, georganiseerd door Viniers. Ontdek de smaak van de Noord-Hollandse wijnen in de mooie ambiance van de Wijcker Swaen, onder begeleiding van een muzikje uitgevoerd door lokale muzikanten. Vrij entree
	Willibrorduskerk in Haringhuizen www.sohk.nl	Vrijdag 4 juni 20.00 tot 22.00 uur Wijnproeverij Wine and Music. Ontdek de smaak van de Noord-Hollandse wijnen in de fraaie ambiance van de Willibrorduskerk, onder begeleiding van een plaatselijk muzikje. Vrij entree
	Kerk van Kwadijk www.kerkkwadijk.nl	Zaterdag 5 en zondag 6 juni 10.00 tot 18.00 uur Kunst- en Crea-route Purmerend. Vier kunstenaars exposeren in de kerk van Kwadijk. Daniël Bende (keramiek); Erica Dooijes-Hoogwijk (keramiek en etsen); Frida Stevens (keramiek en glasfusion); Johan Arp (schilderijen) Vrij entree
	De Grote Kerk van Oosthuizen www.grotekerk-oosthuizen.nl	Zaterdag 5 en zondag 6 juni 11.00 tot 17.00 uur Antiek en Brocantemarkt, de deelnemers bieden hun gevarieerde waar aan. Vrij entree
	Kerk van Oudendijk www.oudendijkkerk.com	Zondag 6 juni 12.00 tot 15.00 uur Expositie van schilderijen gemaakt door kinderen. De schilderijen worden die middag vanaf 13.00 uur geveild. Vrij entree
	De Grote Kerk van Schermerhorn www.grotekerkschermerhorn.nl	Zaterdag 5 juni 13.00 tot 19.00 uur (afhankelijk van het aantal aanmeldingen) Wed and Walk. Trouwen voor één dag! Wed and Walk heeft alle bruidsbenodigdheden voor je klaar liggen. Een spetterende miniceremonie, een sprookje voor één dag. Er staat een prachtige oldtimer klaar bij de bushalte om de trouwklustigen op te halen. Gratis toegankelijk voor bezoekers. Deelnemende bruidsparen betalen € 50,-. Meer info: www.wed-and-walk.com

 Wijzigingen voorbehouden

Kerken, verrassende locaties

In het kader van deze studie is van 4 t/m 6 juni 2010 een gezamenlijk activiteitenweekende georganiseerd, onder de titel 'Kerken, verrassende locaties'. Doel van dit weekende was de naamsbekendheid van de SOHK-kerken te vergroten en de huurmogelijkheden van deze kerken in de schijnwerpers te zetten. En daarnaast door gezamenlijk als SOHK-kerken naar buiten te treden de organisatiekracht en de promotiekracht te bundelen. De organisatie geschiedde door de PC's, met ondersteuning van Stadsherstel Amsterdam.

In zeven van de negen kerken hebben activiteiten plaatsgevonden: in Beets rondleidingen door de in restauratie zijnde kerk o.l.v. de restauratiearchitect, in Beverwijk en Haringhuizen een wijnproeverij ('wine and music'), in Kwadijk een kunstexpositie, in Oosthuizen een antiek- en brocantemarkt, in Oudendijk een expositie en veiling van kinderschilderijen en in Schermerhorn een 'wed and walk' (trouwen voor één dag). Gemeenschappelijk programmaonderdeel was 'de vliegende vleugel', die van kerk naar kerk werd gereden en waarop een pianiste telkens een kort openluchtconcert verzorgde.

Ter promotie van het weekende werden flyers verspreid met het programma en afbeeldingen van de deelnemende kerken. Ook in de regionale pers en via RTV Noord-Holland en internetagenda's is het weekende aangekondigd, maar bij de evenementen zelf heeft de pers zich weinig laten zien. In totaal hebben de zeven kerken 900 bezoekers getrokken, maar zeer ongelijk verdeeld: Oosthuizen 500 en Kwadijk 240 (beide gedurende twee dagen), maar Beverwijk en Haringhuizen slechts 12 en 2. De kerk van Beets zat met 30 bezoekers aan haar maximum, Oudendijk viel tegen met 25 bezoekers, Schermerhorn (80 bezoekers) had veel aanmeldingen van trouwlustigen, maar weinig omzet.

In het algemeen heeft het weekende de PC's veel werk gekost, maar weinig opgeleverd aan extra omzet of nieuwe contacten. Er zijn in totaal slechts twee donateurs geworven en er is één contact gelegd voor een mogelijke verhuur.

Geconstateerd kan worden dat bijna alle bezoekers slechts één locatie hebben aangedaan. Het nut van gezamenlijke programmering in deze vorm, met sterk uiteenlopende activiteiten op soms ver uiteen liggende locaties, valt daarom te betwijfelen. Mogelijk zou een meer regionale aanpak met een routebeschrijving en met een duidelijk thema dat voor alle kerken gelijk is, beter aanslaan.

Wel blijkt dat gezamenlijke promotie en persberichten meer media-aandacht opleveren en het werk voor de PC's gemakkelijker maken. Maar de lokale promotie moet bij zulke evenementen beter: met borden en bewegwijzering (vlaggen, banieren) langs de weg.

HERBESTEMMING

omschrijving	Beets	Beverwijk	Haringhuizen	Jisp	Kwadijk	Oosthuizen	Oudendijk	Schermerhorn	Westzaan	TOTAAL
€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€
8110 huuropbrengst	7.000	4.600	5.000	6.000	3.700	5.000	6.000	9.000	7.100	53.400
4370 inkoop consumpties	-2.000	-1.000	-2.000	-500	-300	-300	-2.000	-1.000	-2.000	-11.100
8370 verkoop consumpties	3.000	0	4.000	1.000	1.300	600	4.000	2.000	6.000	21.900
4380 kosten activiteiten PC	-5.500	-1.000	-3.000	0	0	0	0	-4.600	-3.000	-17.100
8380 opbrengst activiteiten PC	13.500	2.000	8.500	0	0	0	500	4.000	3.000	31.500
8331 donaties via PC	6.000	0	2.300	3.000	2.000	300	2.000	3.400	3.900	22.900
7301 totaal netto baten	22.000	4.600	14.800	9.500	6.700	5.600	10.500	12.800	15.000	101.500
4059 afschrijvingen	0	0	0	0	0	-2800	0	0	-1.000	-3.800
4316 algemene kosten	-3.900	-1.500	-1.200	-200	-400	0	-600	-800	-400	-9.000
4062 zakelijke lasten	-2.000	-1000	-700	-800	-900	-2.000	-1.200	-2.700	-1.100	-12.400
4010 BRIM onderhoud gebouw	-12.000	-30.000	-18.000	-24.000	-8.000	-26.000	-30.000	-18.000	-35.000	-201.000
4005 klein onderhoud/inventaris	-15.00	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.500	-1.500	-3.000	-2.800	-14.300
4030 onderhoud/stemmen orgel	-500	-200	-200	-200	-100	-2.000	0	-300	-800	-4.300
4053 erf/ tuin	0	0	0	-1.000	0	-1.000	-500	0	-800	-3.300
4050 gas en elektra	-4.700	-5.000	-5.500	-4.000	-2.000	-400	-2.000	-3.000	-1.800	-28.400
4052 schoonmaakkosten	-500	-1.600	-1.800	-1.400	-1.400	-2.500	-1.400	-3.000	-2.000	-15.600
4059 dotatie SOHK	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-9.000
8381 zelfwerkzaamheid	0	0	0	1.800	1.400	5.500	1.900	3.000	1.400	15.000
8341 BRIM subsidie	7.800	19.500	11.700	15.600	5.200	16.900	19.500	11.700	22.750	130.650
totaal lasten	-18.300	-21.800	-17.700	-16.200	-8.200	-16.800	-16.800	-17.100	-22.550	-155.450
Resultaat	3.700	-17.200	-2.900	-6.700	-1.500	-11.200	-6.300	-4.300	-7.550	-53.950

Dit hoofdstuk gaat in op de mogelijkheden van herbesteding. In 5.1 komen algemene aspecten aan de orde, in 5.2 worden vijf SOHK-kerken besproken waarvoor herbestedingsplannen zijn uitgewerkt of waarvoor herbesteding een optie is die nader onderzocht moet worden. Ook mogelijke nevenbestedingen komen hier ter sprake. Twee van de meer uitgewerkte plannen zijn in bijlage 5 opgenomen.

5.1 Herbestedingen: aantallen, mogelijkheden, begrenzingen

Wanneer een kerkgebouw door de kerkelijke gemeente of parochie wordt verlaten en afgevoerd en niet wordt verkocht aan een andere religieuze gemeenschap, dan blijven meestal maar twee opties over: sloop of herbesteding.

Bij herbesteding krijgt het gebouw een geheel nieuwe bestemming, los van de religieuze, ook al kunnen er in herbestede kerken soms nog wel – al dan niet in een afgezonderd gedeelte – kerkdiensten plaatsvinden.

Herbestedingen gaan vaak gepaard met grote inwendige verbouwingen, waardoor de oorspronkelijke ruimte soms nauwelijks meer waargenomen of ervaren kan worden. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer een kerk is volgebouwd met woningen of kantoren. In zo'n geval spreekt men ook wel van *transformatie*. Maar grote verbouwingen zijn lang niet altijd nodig.

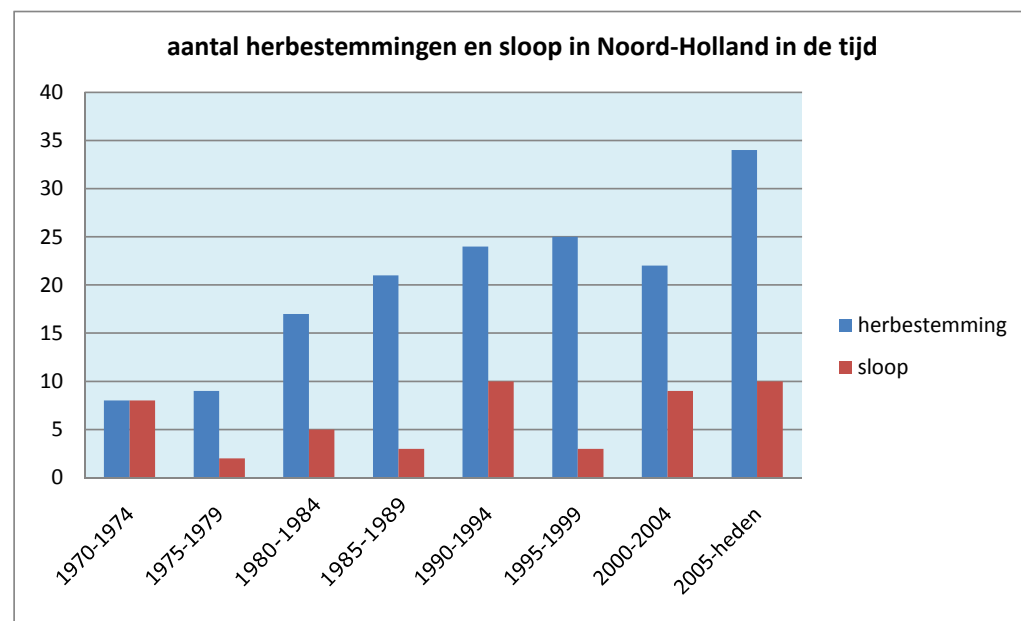
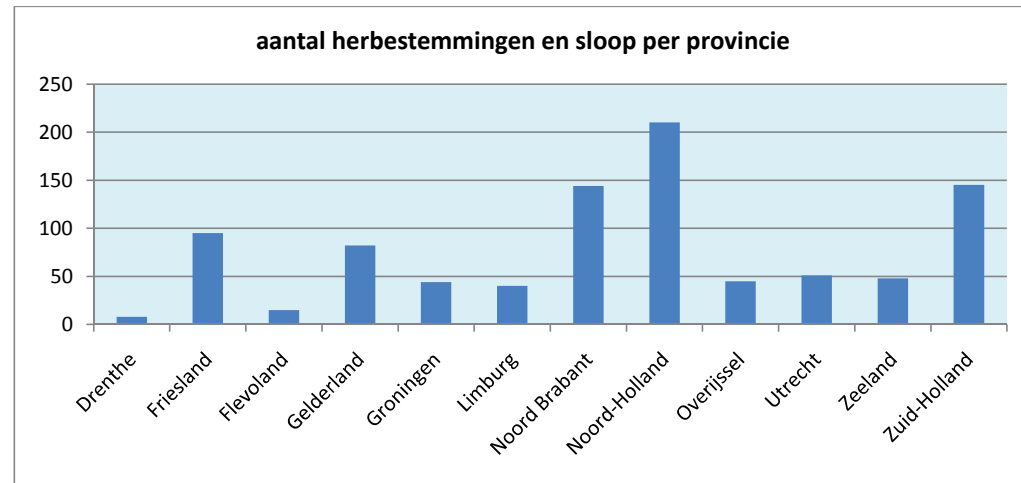
Ook in het verleden kwamen herbestedingen van overtollige kerkgebouwen veel voor. De kerk van Beets biedt een voorbeeld van een gedeeltelijke herbesteding uit de 18de eeuw (of al eerder). Het koor werd afgesloten en bestemd tot school en raadzaal, waarvoor een verdiepingvloer werd ingebouwd. De rest van het gebouw bleef in gebruik als kerk. Bij enkele van de onder 5.2 vermelde plannen betreft het niet zozeer een herbesteding als wel het geven van een *nevenbestemming*: naast de vanouds aanwezige kerkelijke gemeente gaat ook een andere instelling op vaste basis van de kerk gebruik maken.

Er zijn inmiddels al heel wat herbestedingen uitgevoerd, met geslaagde en minder geslaag-

de resultaten. Er bestaat geen handleiding om te komen tot een succesvolle herbesteding. Gelet op de landelijke verdeling van herbestedingen blijkt uit het Onderzoek herbesteding kerken en kerklocaties (2008) dat van alle provincies Noord-Holland de meeste sinds 1970 afgestoten kerken telt, namelijk 210 oftewel 23% van alle in die periode (1970-2008) in Nederland vrijgekomen kerkgebouwen. Daarna volgen Zuid-Holland (145) en Noord-Brabant (144). Het vermoeden is dat in deze drie provincies destijds ook de meeste kerken zijn gebouwd. Dan volgen Friesland (95) en Gelderland (82) en kleinere of dunner bevolkte provincies als Utrecht (51), Zeeland (48), Overijssel (45), Groningen (44) en Limburg (40). De rij wordt gesloten door Flevoland (15) en Drenthe (8) (zie grafiek). Volgens hetzelfde onderzoek zijn Noord- en Zuid-Holland als eerste provincies van start gegaan met herbestedingen. Andere provincies volgden, Flevoland en Zeeland als laatste. Geconcludeerd wordt dat Noord-Holland een voortrekker is geweest op het gebied van herbesteding. Van de 210 in deze provincie afgestoten kerken zijn er 50 gesloopt en hebben 160 een nieuwe bestemming gekregen (zie grafiek).

Uit het onderzoek blijkt dat met name in niet-stedelijke gebieden veel kerken zijn herbestedd. Kennelijk wordt daar meer waarde gehecht aan behoud met wat voor functie dan ook of is er meer mogelijk gezien de lagere marktwaarde. Misschien spelen ook de Oude Kerken-Stichtingen hierbij een rol. Immers zij treden met name voor kleine dorpskerken als vangnet op.

Het is duidelijk dat niet iedere kerk zich leent voor herbesteding. Omvang, vorm, situatie en omgeving, bouwdatum, bouwstijl en een eventuele monumentenstatus bepalen voor een groot deel de mogelijkheden en de begrenzingen daarvan. Grote of zeer grote kerkgebouwen worden eerder afgestoten en – als ze geen monumentenstatus hebben – afgebroken dan middelgrote of kleine. Herbestedingen van grote stadskerken liggen meestal in de culturele of multifunctionele sfeer. Ook voor kleine en middelgrote kerken is multifunctioneel gebruik een optie. Bij herbesteding van kleine kerken moet verder gedacht worden aan functies als woonhuis,

winkel, dorps huis, praktijkruimte etc. Niet alle herbestemmingen (bijv. supermarkt, disco) worden als passend ervaren. Tegen een maatschappelijke herbestemming zoals gezondheidscentrum, bibliotheek of gemeentehuis, bestaat over het algemeen weinig weerstand.

Bij de keuze voor een nieuwe bestemming speelt een aantal factoren een rol:

- Sluit de nieuwe invulling aan bij de oorspronkelijke functie?
- Is er draagvlak bij betrokkenen en omwonenden voor behoud en herbestemming? Zijn er monumentale waarden in het gebied?
- Wat is de betekenis van het kerkgebouw voor het dorp of de wijk?

Omdat alle SOHK-kerken rijksmonument zijn, speelt de derde genoemde factor, de monumentale waarden, een belangrijke rol. Behalve

het exterieur hebben alle negen kerken ook een monumentaal interieur. De kerken van Westzaan, Oosthuizen en Schermerhorn hebben interieurs van museale kwaliteit, maar ook de kerk van Beets en de andere locaties hebben interieurs van historische en artistieke waarde.

Tot op heden zijn de SOHK-kerken niet recentelijk verbouwd ten behoeve van andere bestemmingen. Daardoor zijn er ook geen vaste opbrengsten uit verhuur van ingebouwde kantoor-, praktijk- of woonruimten. Elk plan om een kerk tot zulke ruimten te verbouwen moet worden afgewogen tegen het historische en artistieke belang en de monumentale waarde van het betreffende interieur.

5.2 Vijf herbestemmingsplannen voor kerken van de SOHK

Voor de kerken van Beverwijk, Oosthuizen, Oudendijk en Schermerhorn, waar op lokaal niveau met intensivering van de culturele en commerciële programmering geen economische duurzaamheid kan worden gerealiseerd, en waar substantiële vaste verhuur naast die aan een eventuele kerkelijke gemeente niet haalbaar lijkt, is onderzoek gedaan naar een passende neven- of herbestemming. Dit is in 2009 en 2010 ook gedaan voor de kerk van Beets, waar een plan voor herbestemming van de kerk tot dorps huis echter geen draagvlak vond en waar de exploitatie van de kerk in 2010 zodanig is verbeterd dat herbestemming nu minder urgent lijkt. Het uitgewerkte plan voor Beets wordt hier als voorbeeld casus opgenomen (zie hierna en bijlage 5.1).

5.2.1 De kerk van Beets

Bij de kerk van Beets is onderzocht of het dorps huis in de kerk zou kunnen worden ondergebracht. Geprobeerd is om vraag (dorps huis) en aanbod (kerkgebouw) bij elkaar te brengen.

De optie is met de direct betrokkenen en de dorpsbewoners besproken. Geconstateerd werd dat er grote mogelijkheden zouden zijn (de kerk is in restauratie, nieuwe voorzieningen kunnen worden aangebracht) en dat deze transformatie de exploitatie van de kerk structureel zou verbeteren en daarmee het behoud van het kerkgebouw zou verzekeren. Voor het dorps huis waren er echter ook nadelen, met name wat betreft de beschikbare vloeroppervlakte en de keukenfaciliteiten. Er is uiteindelijk gekozen voor de optie van nieuwbouw. Toch was de optie van vestiging van het dorps huis in de kerk realiseerbaar, zonder afbreuk te doen aan de monumentale waarde van het kerkinterieur, was zij ook beduidend goedkoper en zou zij de exploitatie van de kerk in de toekomst verzekeren (zie nader bijlage 5.1).

Conclusies:

- Een functie als dorps huis zou aansluiten bij de oorspronkelijke functie, ook vroeger fungeerde de kerk voor de hele dorpsgemeenschap. De kerk zou het centrum van het dorp blijven.
- De monumentale waarde van de kerk zou intact blijven.
- Er is wel draagvlak voor het behoud van de kerk, maar niet voor de herbestemming.

5.2.2 De Wijcker Swaen in Beverwijk

Voor het behoud van De Wijcker Swaen is een intensiveringsopdracht onvoldoende. Daarom is aan de Nationale Maatschappij tot Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie van industrieel erfgoed (BOEi) gevraagd de herbestemmingsmogelijkheden van deze kerk te bezien. BOEi heeft veel ervaring met herbestemmingen, is ook actief in de provincie Noord-Holland en werkt in opdracht van de in december 2010 opgerichte landelijke Stichting Herontwikkeling Religieus Erfgoed enkele herbestemmingsplannen voor religieus erfgoed uit in de provincies Gelderland, Utrecht en Noord-Brabant.

De bijdrage van BOEi is opgenomen in bijlage 5.2, die door Stadsherstel is geredigeerd. De herbestemmingsmogelijkheden van De Wijcker Swaen lopen uiteen van sterke intensivering van het multifunctionele gebruik, waarvoor slechts kleinere ingrepen in de inrichting van de kerk nodig zijn, tot 'echte' herbestemmingen als winkel, restaurant of woonhuis. Het gaat hier om ideeënvorming, niet om een concreet uitgewerkt plan. De ideeën zijn ontwikkeld door BOEi en Stadsherstel Amsterdam.

5.2.3 De Grote Kerk van Oosthuizen

De Grote Kerk van Oosthuizen is vroeger al gedeeltelijk herbestemd geweest, net als de kerk van Beets. Na de reformatie is het koor een lange periode door een wand afgesloten geweest van de rest van de kerk. Het diende toen als kosterwoning en als school. Bij een restauratie in 1920-1924 is het koor weer heropend en in zijn oude staat gebracht. De Grote Kerk heeft een bijzonder waardevol interieur, maar wordt – bij gebrek aan verwarming – alleen in de zomer gebruikt, met name voor orgelconcerten en kunstexposities. Het koor blijkt een fraaie tentoonstellingsruimte, zowel voor sculpturen als voor schilderijen. Het aanleggen van verwarming is omstreden vanwege de aanwezigheid van het bijzondere orgel.

Daarom is in het kader van dit onderzoek gekeken naar de mogelijkheid een deel van de kerk in de winter af te scheiden, zodanig dat dit deel zonder bezwaar wel verwarmd kan worden en ook op zo'n manier dat de ruimtelijkheid van het monumentale kerkinterieur niet wordt aangetast. Het koor leent zich het beste voor een vrij gebruik. De onderzijde van de vensters ligt circa vier meter boven de vloer. Met een tijdelijk plafond kan de koor-

ruimte klimatologisch worden afgezonderd. Het is mogelijk met geringe hulpmiddelen (staanders, rails etc.) een plafond van (brandvrij) doek aan te brengen dat nauw tegen de wanden van het koor aansluit. Behalve dit 'plafond' van licht, crèmewit doek worden langs de wanden verwarmingsradiatoren aangebracht. De bezoeker komt in de winter een koude kerk binnen en betreedt dan door een deur van het koorhek de afgeschermd ruimte, de 'winterkerk'.

De risico's voor het uiterst waardevolle orgel zijn zeer gering. Naar schatting wordt maximaal 5% van het volume van de kerk verwarmd, zodat de temperatuur in de totale ruimte nauwelijks zal stijgen en daarmee ook de relatieve vochtigheid rondom het orgel niet ten gevolge van deze verwarming gevaarlijk zal dalen.

Voor deze 'winterkerk' is volgens de berekening van Stadsherstel een investering nodig van circa € 60.000 excl. BTW. Om uit de kosten te komen zou hier een jaarlijkse netto opbrengst van ca. € 4.000,- tegenover moeten staan, een bedrag dat verkregen moet worden uit nieuwe activiteiten, zoals extra exposities of verhuur aan een galerie of als atelier. Op lange termijn zou het moeten leiden tot een structurele inkomstenverhoging. Om werkelijk

INVESTERING

Winteropstelling

investering terrasafdekking	€ 43.000,00
investering verwarming	€ 12.000,00
diversen	€ 5.000,00
Totaal excl. BTW	€ 60.000,00

Volgens rendementsberekening van Stadsherstel zou dit tot een jaarlijkse opbrengst moeten leiden van circa	€ 4.000,00
--	------------

Alles excl. BTW

dit rendement uit deze ingreep te halen, zal zeer actief gezocht moeten worden naar een potentiële huurder. Overigens zou de toegevoegde waarde van een paraplu-organisatie als de SOHK kunnen zijn dat zij in staat is, dankzij haar overige bezit en bufferkapitaal, om één topmonument ook niet rendabel te exploiteren.

Conclusies:

- Een nevenbestemming van het koor als 'winterkerk' sluit aan bij de vroegere situatie dat het koor apart en voor andere doeleinden werd gebruikt.
- In tegenstelling tot de vroegere afsluiting van het koor is de 'winterkerk' reversibel; de monumentale waarde van de kerk wordt er niet door aangetast.
- Er is draagvlak voor het behoud van de kerk.
- De Grote Kerk is absoluut een 'landmark'.

5.2.4 De kerk van Oudendijk

In de gemeente Koggenland speelt het project 'Opwaardering kerkbuurtje Oudendijk'. Begin 2009 hebben vier vrijwilligersorganisaties uit Oudendijk bij de gemeente gevraagd naar de mogelijkheden van een nieuwe huisvesting voor hun activiteiten. Ook is er behoefte aan een goede opslagruimte voor verenigingsarchieven.

De gemeente heeft daarop bekeken wat de mogelijkheden zijn van bestaande gebouwen en wat verder mogelijk is om het dorp Oudendijk op te waarderen. Tegelijkertijd hebben ook de verenigingen onderzocht wat de wensen zijn van de dorpsbewoners. Op basis van de onderzoeken en van schetsplannen heeft het college van B&W zich positief uitgesproken over het plan om door middel van de opwaardering van het kerkbuurtje de leefbaarheid van het hele dorp een extra impuls te geven.

Momenteel vinden in de kerk diverse activiteiten plaats die georganiseerd of ondersteund worden door de verenigingen. Bij dit project is gekeken of het kerkgebouw betrokken kan worden bij deze leefbaarheidsplannen 'Dorps-huis Oudendijk'. Daarbij zijn twee opties naar voren gekomen. Uitbreiding van de bestaande Polderkamer, waar vroeger de heemraden vergaderden – ook de kerk van Oudendijk kent een oud multifunctioneel gebruik – of het creëren van een nieuwe ruimte in het koor van de kerk. Deze beide plannen worden verder uitgewerkt en doorgerekend. Inmiddels zijn er al wel een planning gemaakt en een begroting. Bij de provincie is een subsidieverzoek ingediend. Ook de gemeente Koggenland zal financieel aan het project bijdragen.

De verwachting is dat de investering de ontwikkeling en de instandhouding van de activiteiten in en rond de kerk zal versterken. De kerk wordt weer het centrum van het dorp en het huis van alle Oudendijkers. De plaatselijke commissie werkt enthousiast mee aan dit project. Het draagvlak in het dorp

is groot. Vraag en aanbod worden hier goed bij elkaar gebracht. De gemeente speelt een actieve rol en is bereid te investeren. Door een regelmatig verslag op de website van de gemeente Koggenland en door publicaties in de lokale huis-aan-huisbladen wordt aan de voortgang van het project bekendheid gegeven.

Conclusies:

- Bij deze nevenfunctie blijft het kerkgebouw intact en kerkdiensten blijven mogelijk.
- Er is een groot draagvlak voor het plan.
- De monumentale waarde van de kerk blijft intact.
- De kerk wordt weer het gebouw van alle Oudendijkers.

5.2.5 De Grote Kerk van Schermerhorn

Voor de Grote Kerk van Schermerhorn genereert multifunctioneel gebruik (verhuur en evenementen in eigen beheer) momenteel onvoldoende inkomsten om het monumentale gebouw te kunnen behouden en intensivering – indien haalbaar – vergt te veel van de vrijwilligers. Bovendien wacht de kerk op restauratie. Juist in deze fase kan gedacht worden over de mogelijkheden van herbestemming. Voor restauratie met herbestemming kan een beroep gedaan worden op andere subsidiegelden (70%).

Inmiddels wordt actief gekeken of de Grote Kerk een prominente plaats kan krijgen in het project 'Watericoon Land van Leeghwater'. Dit project heeft als missie het realiseren van een internationale museale attractie in, onder en rond de molens van de Schermer. Aan de hand van een te bouwen glazen molen zal de complexe viertrapsbemaling, waarmee de Schermer is drooggelegd, worden gedemonstreerd. Verder is er een ondergronds informatiecentrum/museum gepland, waarin de geschiedenis van het water en van de droogmakerijen wordt geïllustreerd. Bij het project worden de Museummolen, het Polderhuis en het museumgemaal Wilhelmina direct betrokken. De totale kosten worden geraamd op € 20.000.000,-. Of dit bedrag in de huidige omstandigheden beschikbaar zal zijn, is zeer onzeker.

De kerk zou een prachtig alternatief kunnen bieden voor het ondergrondse museum. De kerk is beschikbaar, aanpassingen – voor zover deze het gave en authentieke interieurensemble uit de tijd dat de Schermer droogviel niet schaden – zijn bespreekbaar en een dergelijke herbestemming is geheel in lijn met het vige-

rende beleid van de Modernisering Monumentenzorg (MoMo). Bovendien zullen de kosten aanzienlijk lager uitvallen dan € 20 miljoen, wanneer gekozen wordt voor de Grote Kerk. Deze herbestemming wordt ondersteund door de leden van de PC.

Conclusies:

- Herbestemming van de Grote Kerk van Schermerhorn zou een alternatief kunnen bieden voor een ondergronds museum.
- Voor deze prachtige kerk biedt herbestemming een prachtige kans, waarin het monumentale en authentieke 17de-eeuwse interieurensemble uit de tijd van Leeghwater en de Schermer een rol zou kunnen spelen.
- Er is bij de PC draagvlak voor dit plan.

Adviezen:

- Het herbestemmingsplan moet bouwkundig en financieel verder worden uitgewerkt.
- Subsidie moet worden aangevraagd bij de RCE uit de subsidiepot voor restauraties met herbestemming.
- Het reeds aanwezige draagvlak moet verder worden uitgebreid.

Schermerhorn

Jisp

6

BELEID VAN KERKGENOOTSCHAPPEN EN OVERHEDEN

In dit hoofdstuk wordt het beleid van de kerkgenootschappen en de diverse overheden ten aanzien van vrijkomende kerkgebouwen beschreven. Daarna wordt ingegaan op de mogelijkheden voor gemeenten om multifunctioneel gebruik of herbestemming van kerkgebouwen te stimuleren en te faciliteren.

6.1 Kerkgenootschappen

Hoe staan de oorspronkelijke eigenaren, de kerkgenootschappen, tegenover sloop of ander gebruik en herbestemming van de afgestoten kerkgebouwen? Voor de Rooms-Katholieke Kerk vormt het gebouw vanaf het moment dat het plechtig is gewijd een heilige, sacrale ruimte. Voor protestanten vormt de kerk alleen een 'heilige ruimte' tijdens de kerkdienst. Daardoor zijn er in principe ruimere mogelijkheden voor ander gebruik. Binnen het kader van dit onderzoek dient te worden opgemerkt dat partijen regelmatig in overleg zijn met het Bisdom Haarlem en de PKN-gemeenten als de oorspronkelijke religieuze functie op de tocht staat. De Katholieke en de Protestantse Kerk groeien naar elkaar toe in hun standpunt over het herbestemmen van kerken, waarbij religieus hergebruik dan wel maatschappelijke herbestemming in beider ogen grote voorkeur heeft. Het standpunt van sommige bisdommen dat, indien zulk her- of nieuw gebruik niet mogelijk is, de betreffende kerk dan maar beter gesloopt kan worden, is de uiterste opvatting. In de praktijk echter doen zich ook hier nogal wat nuances voor, zo ook in Noord-Holland. In het Jaar van het Religieus Erfgoed is hieraan ruim aandacht gegeven, zodat hier kan worden volstaan met verwijzingen naar de publicaties uit 2008.

6.2 Rijksbeleid

Ongeveer de helft van de kerkgebouwen heeft een status als beschermd monument, hetzij als rijksmonument, hetzij als provinciaal of gemeentelijk monument. Provinciale monumenten zijn er echter niet in alle provincies: wel in Noord-Holland, maar niet in Zuid-Holland. Het deel van dit religieuze erfgoed dat wettelijk is beschermd als rijksmonument, heeft die status

op basis van de betekenis voor de geschiedenis, vanwege een bijzondere ouderdom, een kenmerkende vormgeving, een gaaf bewaarde en hoogwaardige materiaaltoepassing of bijzondere interieuresembles of -elementen. De visuele betekenis die het gebouw heeft voor zijn omgeving kan een belangrijke aanvullende waarde zijn. Zeer uiteenlopend van karakter en verschijningsvorm, geven kerkgebouwen een geschakeerd beeld van het religieuze verleden en heden van Nederland. Namens de minister wijst de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) – de vroegere Rijksdienst voor de Monumentenzorg, later de RACM) – onroerende zaken aan als beschermd monument. De monumentenstatus biedt bescherming tegen sloop en kan beperkingen opleggen ten aanzien van beoogde veranderingen aan exterieur en interieur. Voor veranderingen is toestemming nodig van de rijks-, de provinciale of de gemeentelijke overheid. Van de 355 kerken die sinds 1970 zijn afgestoten in Noord- en Zuid-Holland, hadden er 108 een monumentenstatus: 69 waren rijksmonument, 3 provinciaal monument en 31 gemeentelijk monument.

Als er vanuit gegaan wordt dat het tempo van de ontkerkelijking nog verder zal oplopen en er ook in Noord-Holland jaarlijks nog meer kerken op de markt komen, dan moet rekening gehouden worden met mogelijk twintig vrijkomende kerken per jaar, waarvan er drie tot vijf de status hebben van rijksmonument. Ten aanzien van de herbestemming van kerken speelt ook de rijksoverheid een rol, zelfs bij de huidige decentralisatie van uitvoering van beleid. In de Visie Architectuur en Ruimtelijk Ontwerp (VARO) uit 2008 vormt het bevorderen van herbestemming en herontwikkeling een van de speerpunten. Ook in de Modernisering Monumentenzorg (MoMo) richt het beleid zich op herbestemming, waarbij het belang van het gebruik van monumenten en de inbedding in hun omgeving centraal staat. Bij de planvorming voor complexe herbestemmingen kan advies worden ingewonnen bij het Atelier Rijksbouwmeester. De Rijksoverheid draagt bij aan de instandhouding van rijksmonumenten door middel van het BRIM (Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten). De subsidie voor kerkgebouwen bedraagt 65% van de subsidia-

Persbericht 2-3-2010

Extra investering in restauratie rijksmonumenten

De provincie Noord-Holland investeert opnieuw fors in monumenten. Gedeputeerde Staten hebben besloten om tien projecten, waaronder molen De Huisman en de Nederlands Hervormde kerk in Schagen, een bijdrage te geven voor de restauratie en de verbetering van de publieke toegankelijkheid.

In 2009 heeft de provincie veel subsidieaanvragen gekregen voor de restauratie van monumenten. Vier projecten hebben toen een bijdrage ontvangen. De provincie hecht er veel waarde aan dat de tien projecten die ook voldoen aan de criteria ook gehonoreerd worden. Daarom is besloten deze projecten te financieren met de 4,4 miljoen euro die oud-minister Plasterk in 2009 voor rijksmonumenten beschikbaar heeft gesteld. De projecten zijn uitvoeringsgereed en dat betekent ook direct een impuls voor de werkgelegenheid.

De tien objecten zijn allemaal rijksmonumenten en zeer waardevol voor het culturele erfgoed. Om de restauratie te realiseren hebben de aanvragers al een groot deel van het benodigde bedrag bijeengebracht. De bijdrage van de provincie betekent een ondersteuning in de laatste stap. In totaal investeert de provincie in de periode 2009-2012 14,4 miljoen euro in monumenten, musea en archieven.

Bijdrage voor 10 rijksmonumenten

De voormalige **gevangenis Oostereiland (Hoorn)** wordt gerestaureerd en krijgt een nieuwe bestemming. Dat wordt een combinatie van cultuur (o.a. een filmhuis), wonen, werken en toerisme. De **Stolpboerderij Kooghuis (Uitgeest)** krijgt na restauratie een educatieve bestemming.

Molen de Huisman is een grote publiekstrekker op de Zaanse Schans. De Molen is nog steeds in gebruik en het is nodig om de publiekstoegankelijkheid te verbeteren.

De Apostolische kerk (Amsterdam) en het **parochiegebouw St Martinus (Medemblik)** worden gerestaureerd en krijgen een brede publieksfunctie. In de **Paaskerk (Zaandam)** worden de ramen van glas in lood onder handen genomen. Deze ramen zijn gemaakt naar een ontwerp van Karel Appel.

Nederlands Hervormde kerk in Schagen kan rekenen op een forse bijdrage voor de restauratie van het schip en de toren. **De oude kerken van Jisp en Beets** worden gerestaureerd en beter toegankelijk gemaakt voor het publiek.

Meer informatie

M.C. Hartog
Telefoon: (023) 5143425
Mobiel 0648139088
hartogmc@noord-holland.nl

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon 023-5143143
Fax 023-5143030

Houtplein 33
Haarlem
www.noord-holland.nl

Vanaf 1 juni 2010 kunnen er opnieuw aanvragen worden ingediend. Meer informatie op www.noord-holland.nl: Uitvoeringsregeling Musea, archieven en Monumenten.

bele onderhoudskosten tot een maximum van € 699.999,- per zes jaar (zie ook hoofdstuk 2.3.3).

6.3 Beleid provincie Noord-Holland

In het Strategisch Plan wordt een beroep gedaan op de overheid om daadwerkelijk zorg te dragen voor het behoud van (religieus) cultureel erfgoed. Behalve voor de landelijke overheid ligt hier ook een taak voor de provinciale en plaatselijke overheden. Sommige provincies of gemeenten hebben al het voortouw genomen met inventarisaties of beleidsplannen.

Dit geldt niet voor de provincie Noord-Holland. Hier is nog geen inventarisatie uitgevoerd. Leegstand en dreigende leegstand is niet bekend. Ook de restauratiebehoefte is niet geïnventariseerd.

Wel is er in 2008 onderzoek gedaan in opdracht van het Bisdom Haarlem en het Bisdom Rotterdam en het Projectbureau Belvedere naar de herbesteding van kerken en kerklocaties in Noord- en Zuid-Holland vanaf 1970.

6.3.1 Kerntaken

De provincie Noord-Holland heeft onder meer als kerntaken de ruimtelijke ordening in Noord-Holland en het behoud van het cultureel erfgoed. In het Beleidskader landschap en cultuurgeschiedenis in Noord-Holland (september 2006) worden kerken niet genoemd. Zij hebben in de hele nota geen plek, behalve op een aantal foto's. Wel wil de provincie cultuurhistorische structuren van kleine kernen versterken door de cultuurgeschiedenis als uitgangspunt te nemen voor ruimtelijke ontwikkelingen. Kerkgebouwen maken daarvan onderdeel uit.

Voor het in stand houden en toegankelijk maken van monumenten heeft de provincie twee subsidieregelingen:

- De Uitvoeringsregeling cultuurhistorische waarden: monumenten. Deze regeling beoogt subsidiëring van restauratiewerkzaamheden aan provinciale monumenten.
- De Uitvoeringsregeling musea, archieven en monumenten Noord-Holland de zogenaamde Twin-H-regeling. Deze beoogt subsidiëring van het vergroten van de publiekstoegankelijkheid door verbouw en restauratie van monumenten. De restauraties van de kerken in Beets en Jisp waren mede mogelijk dankzij een subsidie op grond van deze regeling.

Het provinciaal beleid past in het rijksbeleid

Modernisering Monumentenzorg (MoMo), waarin veel aandacht is voor de omgeving en voor herbesteding. In 2010 werd in dit kader het pilot-project 'Herbestemd' gedaan. Hierbij werden burgers opgeroepen mee te denken en met goede ideeën te komen voor het gebruik van monumenten in hun eigen omgeving. Via het Programma Created voegde de provincie expertise toe aan lokale initiatieven. Deze expertise richtte zich op herbestedingsmogelijkheden en op een goede exploitatieopzet voor de herbestede locatie. Het project is tot stand gekomen door een bundeling van het economische beleid en het cultuur/monumentenbeleid. Er waren geen kerkgebouwen in opgenomen.

6.3.2. Kerkgebouwen

De positionering van monumentale kerkgebouwen is verankerd in het provinciale monumentenbeleid. Er staat ook een aantal kerkgebouwen op de provinciale monumentenlijst, zoals de St.-Victorkerk in Obdam, de Witte Kerk in Bergen – onlangs voor meer dan € 1.000.000,- verkocht – en de voormalige synagoge in Zaandam. Noord-Holland liep voorop met het opstellen van een dergelijke lijst. De monumenten die erop staan, circa 620 objecten, worden beschermd op basis van de provinciale monumentenverordening Noord-Holland. De provincie is van mening dat de lijst representatief is voor haar monumentenbezit. Er worden dan ook geen nieuwe objecten toegevoegd. De financiële investering in de monumenten is een bewuste keus geweest van de provincie. Binnen de sector Cultuur en Cultuurhistorie is een speciale afdeling belast met de uitvoering van dit monumentenbeleid. Deze afdeling werkt ook mee aan de invulling van de structuurvisie Noord-Holland. Het beleid van de provincie Noord-Holland ten aanzien van religieus erfgoed heeft als uitgangspunten:

- De provincie ondersteunt met een additionele bijdrage initiatieven die beschermd religieus erfgoed willen behouden en waarvoor het merendeel van de benodigde middelen al bijeen is gebracht.
- De provincie vindt het belangrijk dat de gebouwen, interieurs en kunstvoorwerpen behouden blijven en dat zoveel mogelijk mensen deze kunnen zien.

De provincie Noord-Holland verstrekt geen exploitatiesubsidies, noch aan particuliere monumenteneigenaren, noch aan organisaties. Dit in tegenstelling tot andere provincies (zie hoofdstuk 7.3).

Het erfgoedbeleid is adhoc: projectmatig.

Ingediende projecten kunnen gehonoreerd worden met een subsidie. De Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland met daarin het Steunpunt Monumenten ontvangt wel een provinciale exploitatiesubsidie. Het steunpunt is voor monumenteneigenaren een eerstelijns aanspreekpunt over allerlei aspecten met betrekking tot instandhouding, subsidiemogelijkheden etc. (zie ook hoofdstuk 7.2.3).

6.4 Gemeentelijk monumentenbeleid

De burgerlijke gemeente is de tweede grote actor na de kerkgenootschappen. De gemeente is immers verantwoordelijk voor het opstellen van bestemmingsplannen, zowel voor het gebied binnen de bebouwde kom als daarbuiten. Zij heeft daarmee een belangrijk instrument in handen om ontwikkelingen en herbestemmingen te stimuleren en te faciliteren. De gemeente kan belang hebben bij het behoud van een kerk, bijvoorbeeld omdat deze beeldbepalend is voor het dorp of een wijk. Bovendien mag op basis van de Monumentenwet, die wordt uitgevoerd door de gemeenten, de bestemming van een kerkgebouw niet zomaar gewijzigd worden als er nog sprake is van kerkelijk gebruik. Nieuw gebruik kan dus niet zonder medewerking van de gemeente. Voorts zijn de gemeenten niet zelden eigenaar van de kerktorens (erfenis uit de Franse tijd) en als zodanig privaatrechtelijk partner van een kerkelijke gemeente. Torens en kerk zijn vaak onlosmakelijk met elkaar verbonden en instandhouding of restauratie vormt dan ook vaak een gezamenlijke opgave.

6.4.1 Monumentenbeleid in de 'SOHK-gemeenten'

In het kader van dit onderzoek is over het gemeentelijke monumentenbeleid gesproken met de verantwoordelijke portefeuillehouders en/of de monumentenambtenaren van de gemeenten Zaanstad (Zuidervermaning in Westzaan), Zeevang (kerken van Beets, Kwadijk en Oosthuizen), Koggenland (kerk van Oudendijk), Niedorp (Willibrorduskerk van Haringhuizen), Beverwijk (De Wijcker Swaen), Schermer (kerk van Schermerhorn) en Wormerland (kerk van Jisp). Niet alle gemeenten, met name de kleine, beschikken over een speciale monumentenambtenaar. Met behulp van de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening kunnen gemeenten hun kerken-

beleid voor de komende jaren vastleggen en vormgeven. Alleen met een duidelijk omschreven beleid kunnen argumenten voor sloop of behoud goed tegen elkaar worden afgewogen en kan ook de behoefte aan nieuwe functies in een bepaald gebied worden verkend. Het is dus heel belangrijk dat gemeenten op de hoogte zijn van het aantal bedreigde kerkgebouwen in hun gemeente.

Uit de gesprekken werd duidelijk dat alle betrokken gemeenten hun monumenten belangrijk vinden vanwege de uitstraling naar buiten en voor de identiteit van het dorp. Monumenten bevorderen het toerisme. Kerkgebouwen en met name de torens vormen 'landmarks', herkenningspunten in het Noord-Hollandse polderlandschap. Alle gemeenten benadrukken dit en hechten hieraan.

De meeste gemeenten zijn op de hoogte van hun monumentenbezit. Hoe de monumenten, ook de kerkgebouwen, worden gebruikt en of dit gebruik rendabel is, is niet altijd bekend. Ook leegstand is dikwijls niet geïnventariseerd. De gemeente Wormerland heeft geen overzicht van vrijkomende of leegstaande monumentale panden, daar is geen onderzoek naar gedaan. Ook de gemeente Niedorp beschikt niet over een dergelijke inventarisatie. De gemeente Zaanstad bezit veel grote, industriële monumenten, de meeste in particulier eigendom. De gemeente is nu bezig met een inventarisatie en wil vervolgens een proactief beleid ontwikkelen ten aanzien van herbestemming. Er is een inventarisatie opgestart waarin rijks-, provinciale en gemeentelijke monumenten, ook kerkgebouwen, worden beschreven.

De gemeente Zeevang kent het aantal monumenten binnen haar gemeente en is ook op de hoogte van de staat van onderhoud en van het gebruik. Zij maakt zich ook uitdrukkelijk zorgen over de exploitatie en de staat van onderhoud van een aantal kerkgebouwen. De gemeente Beverwijk heeft regelmatig overleg met de eigenaren van kerkgebouwen en weet welke kerken het 'moeilijk' hebben. Men is bereid mee te werken aan wijziging van het bestemmingsplan om herbestemming van kerkgebouwen mogelijk te maken. Ook de gemeente Koggenland denkt mee aan nieuwe functies voor de kerk en is bereid daaraan financieel bij te dragen.

Het is zeer wenselijk dat alle gemeenten gebruik, (dreigende) leegstand en restauratiebehoefte van de kerken in hun gebied inventariseren en tijdig contact leggen met de kerkbesturen. Een integrale aanpak van de kerkgebouwen binnen de eigen gemeente is aan te bevelen. Het opstellen van een 'kerkenplan' kan hierbij dienstig zijn.

Kerk van Kolhorn, voorbeeld van proactief gemeentelijk beleid

Het kerkje van Kolhorn is al van verre zichtbaar, hoog gelegen op een terp midden in het fraaie dorp (beschermde dorpsgezicht). De in opzet 15de-eeuwse kerk kreeg in 1648 een dwarsbeuk aan de noordzijde. Na een grote brand in 1788 werd zij in 1791-92 opnieuw opgebouwd. De consistoriekamer stamt uit 1899. Van de oorspronkelijk inventaris zijn nog enkele meubelstukken, een koperen doopboog en een doopbekkenhouder aanwezig. Een hangend scheepsmodel (1782) herinnert aan het verleden van Kolhorn als haven aan de Zuiderzee. Verder een Gerstenhauwerorgel uit 1725, afkomstig uit de Lutherse kerk van Purmerend, en na overplaatsing verbouwd (1892). De kerk is in 1975 gerestaureerd.

Het initiatief voor een gesprek is uitgegaan van de wethouder. Hij maakt zich zorgen over dit kerkgebouw. Het kerkgebouw is geen eigendom meer van de Hervormde Gemeente maar van een Stichting tot behoud. Er vinden dan ook geen kerkdiensten meer plaats. De kerk staat leeg en wordt niet multifunctioneel gebruikt, alleen de plaatselijke fanfare houdt er repetities. Een voorstel van de gemeente om de kerk aan te wijzen als trouwlocatie is in het verleden door de eigenaar afgewezen! Naast de kerk is in de jaren vijftig-zestig een verenigingsgebouw neergezet dat wordt gebruikt voor allerlei activiteiten. Dit gebouw doet afbreuk aan de schoonheid van het kerkje. Kolhorn kent drie goede horecagelegenheden en naast het verenigingsgebouw bij de kerk ook nog een zelfstandig dorpshuis. Er lijkt zo geen maatschappelijke functie voor de kerk weggelegd. Omdat de situatie niet duidelijk is zal de wethouder uitzoeken welke partijen bij de kerk en het verenigingsgebouw betrokken zijn en of er mogelijkheden zijn om de kerk een deel van de functies van het verenigingsgebouw te laten overnemen. De kerk zou zo weer het centrum kunnen worden van het dorp.

Gezien de prachtige ligging biedt het romantische kerkje grote mogelijkheden als trouwlocatie en als concertzaal voor kamermuziekuitvoeringen. De kerk zou in de zomer opengesteld moeten worden voor de vele toeristen die het schilderachtige Kolhorn bezoeken.

6.4.2 Stimuleren van gebruik

Gemeenten kunnen bijdragen aan een intensiever gebruik van kerkgebouwen:

- door het afgeven van vergunningen;
- door zelf van het kerkgebouw gebruik te maken (voorbeeldfunctie);
- door aanwijzing als officiële trouwlocatie;
- door toeristisch bezoek te stimuleren.

A. AFGEVEN VAN VERGUNNINGEN

Voor intensiever of andersoortig gebruik van het kerkgebouw zijn bepaalde vergunningen (gebruiksvergunning, milieuvergunning, horecavergunning) nodig die door de gemeente moeten worden afgegeven. Gemeenten kunnen hierbij behulpzaam zijn door een vlotte afgifte of door als middelaar op te treden wanneer bijvoorbeeld de concurrentiepositie met de plaatselijke horeca een rol gaat spelen of omwonenden bezwaar maken. In de gesprekken met de wethouders van Zaanstad en Koggenland gaven deze aan bij voorkomende vergunningproblemen zo'n bemiddelende rol op zich te willen nemen.

B. GEBRUIK DOOR DE GEMEENTE (VOORBEELDFUNCTIE)

Gemeenten kunnen een voorbeeld geven aan anderen door zelf kerkgebouwen te gebruiken

voor recepties, vergaderingen en dergelijke. Dit gebeurt in de praktijk nog te weinig. Met uitzondering van de gemeente Schermer beschikken alle bezochte gemeenten over moderne en zakelijk ingerichte, goed geoutilleerde gemeentehuizen, waar veel activiteiten gehouden kunnen worden. De meer historische en representatieve ruimte die het kerkgebouw te bieden heeft kan dan een alternatief zijn voor speciale gelegenheden. De gemeentebesturen willen hierover wel meedenken, maar dit moet niet worden overschat. De wethouder van Zeevang vertelde dat de gemeente zelden recipieert of bijeenkomt in een van de kerken, er is in de omgeving immers keus genoeg aan historische ruimten. De kerk moet concurreren met andere fraaie monumentale locaties.

C. AANWIJZING ALS TROUWLOCATIE

Aanwijzing van de kerk als officiële trouwlocatie is een belangrijk middel om het gebruik te stimuleren. Alle SOHK-kerken, behalve die van Beverwijk, zijn officiële trouwlocatie en worden ook als zodanig vermeld op de gemeentelijke website. Voor veel kerken vormen de huwelijksluitingen een belangrijke inkomstenbron.

D. TOERISTISCH BEZOEK

De gemeente Zeevang stimuleert het toerisme actief. Zij heeft daarvoor het Platform

Toerisme opgericht. Dit biedt mogelijkheden kerken op te nemen in toeristische routes en te vermelden in toeristische kranten en brochures.

Ook de gemeente Zaanstad is zich bewust dat monumenten belangrijk zijn voor de uitstraling van de gemeente en bijdragen aan het binnenhalen van toeristen.

6.4.3 Faciliteren van herbestemming

Gemeenten zullen niet zo snel het initiatief nemen tot herbestemming van een monumentaal kerkgebouw. Zij zijn immers meestal niet de eigenaar. Wel kunnen zij door proactief optreden dreigende leegstand signaleren, vraag en aanbod bij elkaar brengen, draagvlak creëren bij de omwonenden door het opstellen van een communicatieplan, instrumenten als bestemmingsplannen inzetten door bestemmingswijzigingen ten behoeve van een gewenste herontwikkeling mogelijk te maken, flexibel handelen bij het verlenen van vergunningen, voorlichting geven over subsidiemogelijkheden of zelf financieel bijdragen. De gemeente heeft contacten met woningcorporaties, ondernemers en projectontwikkelaars en kan daarmee overleggen. Dit moet kunnen leiden tot leads voor herbestemming en behoud.

In de Handreiking Religieus Erfgoed voor kerkelijke en burgerlijke gemeenten (2008) is een duidelijk stappenplan voor proactief beleid van gemeenten opgenomen. Deze Handreiking is aan alle gemeenten uitgereikt.

7

ACTOREN EN ONDERSTEUNENDE PARTICULIERE ORGANISATIES

In dit hoofdstuk worden ondersteunende organisaties en andere actoren op het gebied van religieus erfgoed in de provincie Noord-Holland beschreven. Met al deze organisaties wordt door de SOHK samengewerkt. Daarna worden enkele met de SOHK vergelijkbare stichtingen in andere provincies besproken.

7.1 Actoren algemeen

Verschillende andere actoren dan de kerkgenootschappen en de overheden (hoofdstuk 6) spelen een rol bij het behoud, het gebruik en het beheer van religieus erfgoed, zoals kerkgangers, omwonenden, architecten, aannemers, projectontwikkelaars, investeerders en andere belanghebbenden. De motieven kunnen divers zijn: van algemeen tot individueel. De kerkgangers voelen zich betrokken of voeren actie omdat hun godshuis wordt gesloten, de omwonenden zijn bang dat hun leefomgeving wordt aangetast. Bij beide groepen speelt emotie en verbondenheid met het gebouw een belangrijke rol.

De honderden kerkgebouwen die de komende jaren vrijkomen kunnen onmogelijk allemaal worden herbestemd of door provinciale stichtingen worden gered. Maar een aantal is wel het behouden waard. Hier kan een belangrijke rol voor woningbouwcorporaties zijn weggelegd, zoals hier en daar met succes is bewezen, of voor organisaties van Stadsherstel en andere monumentenbezittende instellingen, zoals Hendrick de Keyser. Ook landelijke organisaties, zoals de Vereniging van Beheerders van Monumentale Kerkgebouwen in Nederland (VBMK), het Cuypersgenootschap, de Bond Heemschut, de landelijke actiegroep Task Force Toekomst Kerkgebouwen of plaatselijke actiegroepen kunnen belangrijke gesprekspartners zijn voor kerkelijke bestuurders en provincie- en gemeenteamttenaren.

7.2 Ondersteunende organisaties in Noord-Holland

Actoren in Noord-Holland in de monumentensector en specifiek op het terrein van religieus erfgoed zijn naast de SOHK:

- Stadsherstel Amsterdam; net als de SOHK heeft deze organisatie meerdere kerken in bezit en exploiteert zij deze ook zelf.
- De Stichting Monumentenwacht Noord-Holland, een service-organisatie voor onderhoud en restauratie.
- De Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland; deze stichting is gericht op versterking van de beleving van cultureel erfgoed, o.a. door middel van educatie.

Verder weg liggen organisaties waarmee af en toe contact kan zijn, maar die niet specifiek actief zijn op het terrein van kerkelijke monumenten:

- De stichting Kunst en Cultuur Noord-Holland, die projecten organiseert als de Biënnale waaraan de kerk in Schermerhorn deelneemt.
- De Stichting Landschap Noord-Holland, die vooral gericht is op natuur en landschap, maar in beperkte mate ook op cultuurhistorie. De stichting koopt grond aan, beheert, herstelt en ontwikkelt.

7.2.1 Stadsherstel Amsterdam

Stadsherstel Amsterdam is eind 1999 ontstaan uit een fusie van de Amsterdamse Maatschappij tot Stadsherstel NV en het Amsterdams Monumenten Fonds. De Amsterdamse Maatschappij tot Stadsherstel werd in 1956 opgericht als reactie op het toenmalige gemeentelijke stedenbouwkundige beleid. In de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw zouden grote delen van de binnenstad worden gesloopt ten behoeve van grootschalige commerciële functies, doorgangswegen en de aanleg van de metro. De woonfunctie dreigde sterk te worden teruggedrongen. De oprichters van Stadsherstel beseften dat het rendement economisch bescheiden zou zijn, maar dat een gerevitaliseerde stad uiteindelijk in hun voordeel zou werken. Stadsherstel kocht vanaf haar oprichting pandje voor pandje, meestal rijksmonumenten, restaureerde deze en verhuurde ze vervolgens. In 1990 bezat zij zo'n 400 panden met daarin 1000 woonappartementen en op de begane grond veelal cafeetjes en winkels. Vanaf het begin van de jaren negentig richtte Stadsherstel zich ook

Lourdeskerk in Zuidermeer

De Lourdeskerk in Zuidermeer

De Onze-Lieve-Vrouwe van Lourdeskerk in Zuidermeer werd gebouwd in 1934 naar ontwerp van architect N. Molenaar. Zuidermeer vormde een grote rooms-katholieke enclave in het overwegend protestantse Noord-Holland. De kerk speelde een belangrijke rol in het kleine West-Friese dorp. Doordat de gezinnen steeds kleiner werden en door de ontkerkelijking werd de kerk veel te groot en kwam zij leeg te staan. Het dorp wilde de kerk graag behouden maar hoe zou een kleine gemeenschap het onderhoud voor een dergelijk gebouw kunnen opbrengen? Samen met het bisdom werd een plan bedacht om multifunctioneel gebruik van het grote kerkgebouw mogelijk te maken. Op donderdag 18 december 2008, tijdens de slotmanifestatie van het Jaar van het Religieus Erfgoed in Middelburg, werd de Lourdeskerk van Zuidermeer de winnaar van de prijsvraag Erfgoed op eigen Benen, een initiatief van het VSBfonds, met het project om de kerk te transformeren tot een gemeenschapshuis voor het dorp met daarnaast een nieuwe kapel. De prijs bedroeg € 100.000. Het project is een samenwerkingsverband van de parochie, de gemeente, de woningbouwvereniging Intermaris, de provincie Noord-Holland en de dorpsbewoners. Het dorps huis, in het schip van de kerk, wordt gebruikt als ontmoetings-, toneel- en repetitieruimte en verder als bibliotheek en internetcafé. Het koor van de kerk is gesloopt, maar de beeldbepalende voorzijde, de ingangszijde van de kerk, is blijven staan. De oude sacristie werd uitgebreid tot een kleine kapel, waar nu de kerkdiensten kunnen plaatsvinden.

De Pancratiuskerk in Oosterblokker, van kerk tot Sociaal-Cultureel Centrum

De Pancratiuskerk in Oosterblokker dateert uit de 15de eeuw. De eenbeukige kruiskerk geldt als een van de mooiste en grootste dorpskerken van West-Friesland.

In de zestiger jaren van de vorige eeuw, bij het samengaan van de kerkelijke gemeenten van Westerblokker en Oosterblokker, werd om financiële redenen gekozen om uitsluitend nog de kerk van Westerblokker te gebruiken en kwam de Pancratiuskerk leeg te staan. In de loop der jaren verviel het kerkgebouw tot een bouwval en ten slotte lagen er plannen op tafel voor de aanvraag van een sloopvergunning. Om afbraak te voorkomen is er vanuit de burgerlijke gemeente een restauratiecommissie in het leven geroepen. Deze breed samengestelde commissie heeft een restauratieplan laten opstellen en op basis daarvan een subsidie aangevraagd. Dit verzoek werd gehonoreerd en in 1985 begon een grootscheepse restauratie die in 1987 werd voltooid. Toen er tijdens de restauratie een groot financieel tekort dreigde te ontstaan, bood Woningstichting Het Grootslag uit Wervershoof haar hulp aan. Deze stichting leverde niet alleen een bouwteam met restauratie-expertise, maar verstreekte ook een laagrentende lening (1,5%) onder voorwaarde dat de kerk in de toekomst met een sluitend resultaat zou worden geëxploiteerd als cultureel centrum en ten tweede dat de (burgerlijke) gemeente Drechterland mee zou participeren in een reservefonds ten behoeve van de toekomstige onderhoudskosten.

Het Grootslag doneert zelf ieder jaar € 10.000 in deze onderhoudspot, de gemeente € 20.000 en de Stichting Beheer en Exploitatie Kerk Oosterblokker € 25.000,-. De woningbouwstichting heeft verder een meerjarenonderhoudsplan laten opstellen en verzorgt de administratie voor de uitvoering van dit plan.

Sinds 1989 doet deze monumentale kerk dienst als Sociaal-Cultureel Centrum Pancratius. Verschillende verenigingen en instellingen maken gebruik van de faciliteiten van het centrum, daarnaast wordt er een diversiteit aan evenementen georganiseerd. Aanvankelijk werd de kerk verhuurd aan andere kerkgenootschappen, maar dit bleek niet te combineren met het evenementenprogramma. Incidenteel wordt de kerk verhuurd voor uitvaarten, maar er vinden verder geen kerkdiensten plaats.

Het kerkgebouw is eigendom van de Stichting Behoud Kerk Oosterblokker. In het bestuur van deze stichting zitten vertegenwoordigers van Het Grootslag en de gemeente, die samen een meerderheid vormen. De exploitatie is in handen van de Stichting Beheer en Exploitatie Kerk Oosterblokker, een vrijwilligersorganisatie.

Pancratiuskerk in Oosterblokker

De Amstelkerk werd in 1670 als tijdelijke houten noodkerk gebouwd op een hoek van het Amstelveld. Het plein zelf werd vrijgehouden voor de bouw van een stenen kerk, maar daar is gelukkig niets van gekomen. Daniël Stalpaert, die ook betrokken was bij de bouw van de Portugees-Israëlietische Synagoge en de Oosterkerk, ontwierp de noodkerk, die ruim anderhalve eeuw het interieur had als van een Noord-Hollandse stal. Vandaar dat men ook sprak van een 'predikschuur'. In 1840 voorzag architect Hendrik Springer de kerkruimte van het huidige neogotische interieur.

Nadat de kerk door het slinkende aantal gemeenteleden in verval raakte, nam Stadsherstel haar in 1986 over van de Hervormde gemeente. Bij de herbestemming werden in de zijruimten kantoren gemaakt. De middenruimte kwam in gebruik voor talloze evenementen zoals kamermuziekconcerten, trouwen, rouwen, recepties, diners en ontvangsten. De evenementen in de publieksruimte vinden gewoonlijk plaats na vijf uur 's middag en in de weekenden. Ook wordt er in de middenruimte kunst tentoongesteld. Elke zes weken is er een nieuwe expositie. Daarom is de kerk tijdens kantooruren openbaar toegankelijk. Opvallend aan de herbestemming is dat het private domein van de kantoren niet 'hard' is afgescheiden van de publieksruimte. Zo gauw medewerkers over de galerij lopen bevinden zij zich in het publieke deel. De beide sferen gaan in elkaar over.

Amstelkerk Amsterdam

op religieus en industrieel erfgoed. Inmiddels bezit zij 15 kerkgebouwen. In veel van deze kerken is een centraal gedeelte (schip, viering, koor) publieksruimte gebleven en zijn daaromheen (in de zijbeuken of op de galerijen) kantoorruimten ingericht, bijvoorbeeld in de Amstelkerk, de Posthoorn en de Vondelkerk. Aan een viertal kerken is niet of nauwelijks iets aan het interieur gewijzigd, afgezien van zaken als de vervanging van vaste kerkbanken door moderne losse stoelen. De exploitatie van deze kerken, waaronder De Duif en de in dit onderzoek opgenomen kerk in Landsmeer (zie bijlage 6.5), bestaat dus uitsluitend uit culturele, maatschappelijke en commerciële evenementen. Stadsherstel heeft een afdeling voor verhuur en programmering. In alle kerkgebouwen wordt, waar mogelijk, ruimte gegeven aan religieuze activiteiten. Stadsherstel is een private organisatie en de grote aandeelhouders worden gevormd door banken en verzekeringsinstellingen. De stad Amsterdam is 15 jaar na de oprichting aandeelhouder geworden en bezit tegenwoordig 13% van het gestorte aandelenkapitaal. De aandeelhouders krijgen ieder jaar (sinds 1957!) 5% dividend. Indien uit de exploitatie van een of meerdere projecten winst voortkomt leidt dit dus niet tot een hoger dividend. Winst wordt altijd aangewend voor het doel waarvoor de vennootschap is opgericht en dat is het behoud en het beheer van monumentale en voor de stad belangrijke gebouwen. Op deze manier kan een project dat in de eerste jaren niet het vereiste rendement behaalt ondersteund worden door winsten uit andere projecten. Uitgangspunt is wel dat uiteindelijk ieder project zichzelf kan bedruipen. De kerkgebouwen waarin kantoren (commerciële functie) zijn ondergebracht halen altijd het vereiste rendement. Bij kerken die uitsluitend afhankelijk zijn van evenementen ligt dat een stuk lastiger. Toch lukt het bijvoorbeeld bij De Duif langzamerhand uit de rode exploitatiecijfers te komen omdat de exploitatie na eerste magere jaren nu heel gezond is. Stadsherstel bezit naast monumentale Amsterdamse binnenstadskerken ook twee dorpskerkjes: in Schellingwoude en in Landsmeer. De exploitatie (in de zin van zaalverhuur) van plattelandskerken is niet te vergelijken met die van de stadskerken, al maakt Schellingwoude al sinds lang deel uit van Amsterdam en ligt Landsmeer onder de rook van de stad. Een binnenstadskerk als De Duif trekt met aansprekende namen uit binnen- en buitenland publiek uit de hele regio en wordt, als er goed is geprogrammeerd, opgenomen in het hoofdstedelijke culturele circuit. In een dorpskerk vinden meer lokale evenementen plaats.

Wil je er grotere namen programmeren, dan vormt de bereikbaarheid een probleem. Kleine dorpen zijn vaak alleen per auto bereikbaar, wat bij een veel publiek trekkend evenement leidt tot parkeeroverlast. In het beheer en de exploitatie bestaan naast verschillen ook overeenkomsten. Hoewel minder dan bij de dorpskerken, waarbij dikwijls de hele dorpsgemeenschap betrokken is, worden ook de grote stadskerken vaak ervaren als het middelpunt van een leefgemeenschap, in dit geval de buurt. Het creëren van draagvlak voor een nieuwe exploitatie is daarom in beide gevallen van groot belang. Het meest verbonden zijn de oorspronkelijke gebruikers. Stadsherstel zoekt altijd naar een balans tussen culturele en commerciële verhuur. De kleinschaligheid en slechte bereikbaarheid van de dorpskerken maken het een enorme opgave om een balans te vinden tussen inkomsten en uitgaven. Soms blijkt dat niet mogelijk. Dan is het beter te zoeken naar een andere bestemming.

7.2.2 Monumentenwacht Noord-Holland

De Stichting Monumentenwacht Noord-Holland is in 1977 opgericht en is aangesloten bij de Federatie Monumentenwacht Nederland. Zij stelt zich ten doel het verval van cultuurhistorisch belangrijke bouwwerken in Noord-Holland te voorkomen door het nemen en bevorderen van preventieve maatregelen. De Monumentenwacht is een professionele en onafhankelijke organisatie. Er werken 22 medewerkers in vaste dienst, onder wie bouwtechnische inspecteurs, bouwtechnische adviseurs en deskundigen op het gebied van subsidies en vergunningen. Eigenaren van een monument kunnen lid worden van de Monumentenwacht. Onderdelen van het lidmaatschap zijn een jaarlijkse inspectie en een gesubsidieerd tarief voor werkzaamheden. Monumentenwacht heeft een bijna monopolistische positie als het gaat om de jaarlijkse inspecties van kerken. Geschat wordt dat 90% van de katholieke kerken en 70% van de protestantse kerken geabonneerd zijn op de inspecties van de Monumentenwacht. Ook alle SOHK-kerken worden jaarlijks geïnspecteerd. Gelieerd aan de Monumentenwacht is het bureau Bouwadvies Groot-Holland. Dit bureau begeleidt organisaties bij het opstellen van restauratieplannen, meerjaren onderhoudsplannen en instandhoudingsplannen.

7.2.3. Cultureel Erfgoed Noord-Holland

Cultureel Erfgoed Noord-Holland (CENH) ontwikkelt producten, diensten en projecten die de zichtbaarheid en toegankelijkheid van het erfgoed en cultuurlandschap in Noord-Holland vergroten en wil daarmee bereiken dat een groter en divers publiek met cultureel erfgoed in aanraking komt. Ze heeft daarvoor een breed en innovatief aanbod van programma's en producten op het gebied van erfgoededucatie ontwikkeld. CENH geeft advies en ondersteuning aan erfgoedinstellingen en gemeenten. Zij verzorgt ook cursussen voor vrijwilligers die ook nuttig kunnen zijn voor kerkbeheerders. Steunpunt Monumenten vormt een onderdeel van CENH en is een eerstelijns aanspreekpunt voor monumenten eigenaren. Kerkbesturen kunnen advies vragen bij het aanvragen van vergunningen en voor idee-ontwikkeling bij herbestemming. Ook kunnen samen met CENH educatieve en toeristische projecten op het terrein van religieus erfgoed worden ontwikkeld.

7.3 Zusterstichtingen van de SOHK in andere provincies

Nagenoeg alle provincies hebben erfgoedhuizen en een monumentenwacht. Een aantal provincies kent ook stichtingen van oude kerken, zoals de SOHK. Van de vier hier vermelde zusterstichtingen zijn wat het aantal overgenomen kerken betreft de eerste twee groter en de laatste twee kleiner dan de SOHK. De twee grotere hebben beroepskrachten in dienst, de twee kleinere zijn net als de

SOHK vrijwel geheel vrijwilligersorganisaties. Belangrijk verschil met alle vier genoemde zusterstichtingen is echter dat die, in tegenstelling tot de SOHK, voor hun centrale organisatie een structurele provinciale subsidie ontvangen.

Hieronder wordt ingegaan op de stichtingen in de provincies Groningen, Friesland, Gelderland en Zeeland.

7.3.1 Groningen

De Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK) is in 1969 opgericht en is de oudste op een provincie gerichte stichting die streeft naar behoud en exploitatie van monumentale kerkgebouwen.

De SOGK werkt met een centrale organisatie en met plaatselijke commissies per kerk. De organisatievorm van de SOGK heeft model gestaan voor de organisatievorm van andere provinciale stichtingen en ook voor de SOHK. De SOGK heeft inmiddels meer dan 60 kerken in bezit. Er werken 12 mensen (9 fte) in vaste dienst in de centrale organisatie en nog een aantal op projectbasis. Daarnaast zijn er nog 7 medewerkers (6 fte) voor de Stichting Der Aa-kerk (ook deze kerk is eigendom van de SOGK). In totaal geeft de SOGK € 700.000 uit aan personeelskosten en nog eens ruim € 200.000,- aan organisatiekosten. Ruim 50% van de uitgaven wordt besteed aan instandhouding (onderhoud) van de kerken, 25% aan promotie en 10% aan personeelskosten inzake advisering en dienstverlening aan derden.

De schaal van de SOGK is vele malen groter dan die van de SOHK. De SOGK beheert zes

keer zoveel objecten, centraal wordt professioneel invulling gegeven aan functies als management, promotie, organisatie, onderhoud van de kerken en ondersteuning van de vrijwilligers. De SOGK richt zich expliciet op educatie en onderwijs (mede via haar medewerkers promotie). Er wordt vanuit de centrale organisatie gewerkt aan haar imago. De SOGK is inmiddels bekend in heel de provincie en ook daarbuiten. De donateurs zijn allemaal donateurs van de SOGK en niet van de afzonderlijke kerken. Vanuit haar expertise heeft de SOGK ook een (betaalde) adviesfunctie voor niet tot haar organisatie behorende kerken.

7.3.2 Friesland

De Stichting Alde Fryske Tsjerken (SAFT) is met 38 kerken en 4 in deeltijd werkende personeelsleden beduidend kleiner dan de SOGK, maar altijd nog vier maal zo groot als de SOHK.

In opdracht van de provincie Friesland heeft de SAFT in 2009 een inventarisatie gemaakt van alle 551 Friese kerken waar nog gekerkt wordt (Tink om 'e tsjerken, inventarisatie Friese kerken, 2009). De helft van deze kerken is rijksmonument. Bij deze inventarisatie is gekeken naar de staat van onderhoud en de restauratiebehoefte. Per kerk bedragen deze circa € 100.000,- voor zes jaar, oftewel circa € 17.000,- per jaar. Voor rijksmonumenten ligt dit bedrag hoger dan voor niet monumentale kerkgebouwen. In één op de zes kerken wordt slechts eenmaal per maand of nog minder gekerkt. Eén op de vier kerken is eigendom van een kerkelijke gemeente met minder dan 100 leden. Van de kerkbesturen verwacht 40% dat de onderhoudskosten binnen tien jaar niet meer zijn op te brengen. Geconcludeerd wordt dat 15 tot 20% van de kerken de deuren binnen tien jaar zal moeten sluiten. Her- en nevengebruik van kerken worden beperkt door het monumentale karakter van het interieur en door de aanwezigheid van kerkhoven. Omdat Friesland veel dorpshuizen heeft, is de kans op herbestemming tot gemeenschapshuis gering.

7.3.3 Gelderland

De Stichting Oude Gelderse Kerken is met 8 kerkgebouwen kleiner dan de SOHK. Begin 2003 zijn de Stichting Oude Gelderse Kerken, de Stichting Geldersch Landschap en de Stichting Geldersche Kasteelen gestart met besprekingen om te bezien of een vorm van samenwerking synergie zou opleveren. Dit heeft in 2004 geleid tot het sluiten van

een intentieovereenkomst en in 2005 tot een dienstovereenkomst. Uitvoerende werkzaamheden zijn per 1 januari 2006 overgeheveld naar de werkorganisatie van het Geldersch Landschap en de Geldersche Kasteelen. Het beleid inzake oude kerken is geheel in handen gebleven van het bestuur van de Stichting Oude Gelderse Kerken.

In 2009 heeft de provincie Gelderland een behoefteonderzoek laten uitvoeren naar de onderhouds- en restauratiebehoefte van kerkgebouwen. De resultaten van het onderzoek Behoefteonderzoek Religieus Erfgoed Gelderland is in maart 2010 aangeboden aan de gedeputeerde.

7.3.4 Zeeland

De Stichting Oude Zeeuwse Kerken is met 4 kerken de helft kleiner dan de SOHK, en evenals deze geheel een vrijwilligersorganisatie. In Zeeland gaat de ontkerkelijking minder snel dan landelijk. De provincie Zeeland, zich bewust van de voortgaande secularisatie, heeft aan de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ) opdracht gegeven om de problematiek van de instandhouding van kerkgebouwen in kaart te brengen en aanbevelingen te formuleren voor de provincie, voor andere overheden en voor particuliere organisaties. Het onderzoek, dat uitmondde in de publicatie Historische kerken in Zeeland (2006) was niet zozeer kwantitatief gericht, maar vooral beschrijvend en kwalitatief. Aanbevelingen worden gedaan voor:

- goed lokaal overleg tussen gemeente en kerkbesturen over ontwikkelingen in de kerken en in de kernen waarin deze zijn gevestigd;
- de SCEZ als frontoffice/helpdesk voor vragen over instandhouding van kerkgebouwen en de oprichting van een provinciaal platform historische kerken;
- ondersteuning van vrijwilligers;
- het vergroten van het toeristisch potentieel van de kerken;
- meer activiteiten en meer educatie in de kerken;
- een beter contact tussen de lokale bevolking en de kerk;
- het regelmatig houden van onderhoudsinspecties en het instellen van een provinciale noodregeling;
- het stimuleren van samenwerking, nevengebruik en herbestemming.

Dit rapport heeft mede geleid tot de oprichting van het Platform historische kerken Zeeland, een overlegorgaan van eigenaren van kerkgebouwen van verschillende denominaties

Schermerhorn

DUURZAAM BEHOUD VAN NOORD-HOLLANDSE KERKEN

Wil men op lange termijn verzekerd zijn van het behoud van een kerkgebouw, dan zal de exploitatie rendabel moeten zijn. Dat geldt ongeacht of het gebouw nu wel of niet zijn religieuze functie heeft behouden. In dit hoofdstuk wordt een aantal mogelijkheden voor behoud geschetst. In veel gevallen is een andere constructie van eigendom of beheer voldoende om de exploitatie nieuw leven in te blazen. Denk aan voortgezet religieus gebruik met nevengebruik of een vaste huurder, herinrichting, overdracht aan een stichting of gedeeld gebruik met een andere geloofsgemeenschap. Soms is een complete herbestemming noodzakelijk, zie hoofdstuk 5 van dit rapport.

Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een stappenplan, waarin de verschillende fasen van verminderd kerkelijk gebruik tot een nieuwe structurele exploitatie worden beschreven.

8.1 Nieuwe mogelijkheden voor behoud

In het kader van deze studie zijn casebeschrijvingen gemaakt van zes Noord-Hollandse monumentale kerken waarvan de kerkelijke gemeente heeft aangegeven deze te willen afstoten of die recent zijn afgestoten (zie bijlage 6).

De volgende zes kerken worden beschreven:

1. De Witte Kerk van Sint Pancras
2. De Doopsgezinde Vermaning van Middellie
3. De Martinuskerk te Schellinkhout
4. De Doopsgezinde Vermaning van Wormerveer
5. De kerk van Landsmeer
6. De Van Houtenkerk in Weesp

Het gaat hierbij om dorpskerken en een stadskerk. Middellie en Schellinkhout tellen circa 700, respectievelijk 900 inwoners. Sint Pancras, Landsmeer en Wormerveer tellen 6.000 tot 15.000 inwoners. Weesp is een kleine stad in de Vechtstreek.

Drie van de beschreven kerkelijke gemeenten zitten midden in een zoekproces naar een nieuwe functie voor hun monument of overwegen een verzelfstandiging in een nieuwe beheerstichting of overdracht van het gebouw. De andere hebben dit proces afgerond

en zijn begonnen in een nieuwe opzet met een nieuwe eigendomssituatie. Voor alle gebouwen geldt dat er verbouwingen nodig zijn om goed nieuw gebruik en daarmee behoud mogelijk te maken. Ook moet er nog toegegroeid worden naar een structurele kostendekkende exploitatie.

De zoektocht is exemplarisch voor het denkproces dat kerkelijke gemeenten doorlopen bij dreigende sluiting ten gevolge van fusie of teruglopend kerkbezoek waardoor met name de hoge onderhoudskosten niet meer gedragen kunnen worden. De volgende fasen kunnen daarbij onderscheiden worden:

1. Verminderd kerkelijk gebruik
2. Nieuwe gebruiksmogelijkheden
3. Nieuwe eigendomsvormen
4. Draagvlak
5. Planontwikkeling
6. Restauratie en aanpassingen
7. Structurele exploitatie

De fasen worden hier gepresenteerd als fasen die achtereenvolgens doorlopen worden.

In de praktijk kunnen deze fasen gelijktijdig plaatsvinden of in een andere volgorde. Het komt voor dat derden met een plan bij de kerkelijke gemeente aankloppen, nog voordat die kerkelijke gemeente zelf actief op zoek is naar een overnamekandidaat. Dit speelde in Wormerveer.

De fasen worden hieronder toegelicht.

8.1.1 Verminderd kerkelijk gebruik

De eerste fase waarmee de kerken te maken krijgen is het verminderde gebruik door de kerkelijke gemeente tengevolge van secularisatie en fusies.

De Witte Kerk in Sint Pancras zit middenin deze fase. Het verminderde gebruik door de fusie van de gereformeerden met de hervormden wordt tijdig signaleerd. Men constateert dat er gekozen kan worden om het moderne kerkgebouw van de gereformeerden aan te houden en de monumentale Witte Kerk af te stoten. Dit betekent immers een enorme besparing op de onderhoudskosten.

De Witte Kerk van Sint Pancras

De Witte Kerk werd in de eerste helft van de 16de eeuw gebouwd als een eenbeukige kruiskerk met vieringtoren en driezijdig gesloten koor. In de jaren vijftig van de vorige eeuw is zij ingrijpend gerestaureerd door de architecten B.T. Boeyinga en W.J. Dirkmaat. Bij deze restauratie werd de kerk van het witte pleister ontdaan. De naam Witte Kerk bleef echter bestaan. De kerk bezit een Maarschalkerweerdorgel uit 1909. De Hervormde Gemeente van Sint Pancras is de eigenaar. Deze gemeente telt minder dan 200 leden. In Sint Pancras staat nog een kerkgebouw, de Gereformeerde kerk 'De Regenboog' uit 1955.

De Witte Kerk bevat geen voorzieningen voor multifunctioneel gebruik en wordt dan ook uitsluitend gebruikt voor kerkdiensten. Het gebouw verkeert in goede staat van onderhoud en is ondergebracht in een zgn. tienjarig onderhoudsplan. Naast de kerk staat een groot verenigingsgebouw, 'De Rank', gebouwd in de vijftiger jaren van de vorige eeuw. Oppervlakte: 150 m² inclusief de kleine zaal. De Rank bevat toiletten, een keuken, een kleine vergaderkamer (nu in gebruik als kinderopvang tijdens de kerkdiensten) en een zaal geschikt voor toneelvoorstellingen etc.

De besprekingen tussen de Gereformeerde en de Hervormde Gemeente zouden na een succesvolle afronding kunnen leiden tot een fusie en tot het besluit om aan één gebouw een andere functie te geven. Over de toekomst van de kerk is ook overleg met de burgerlijke gemeente.

De capaciteit van De Regenboog is groter dan die van De Witte Kerk. Op hoogtijdagen is De Witte Kerk te klein. Ook biedt De Regenboog door de aanwezigheid van meerdere bijzalen extra mogelijkheden voor de overige (kerkelijke) activiteiten. Voor alle betrokkenen staat voorop dat De Witte Kerk, als gezichtsbepalend monument, behouden dient te blijven. In 1999 is een Stichting Vrienden van De Witte Kerk opgericht met als doelstelling het behoud van de kerk.

Onlangs heeft een gesprek plaatsgevonden tussen leden van de kerkenraad en de SOHK.

Een belangrijke overweging in deze fase is de financiële draagkracht van de kerkelijke gemeente. Soms is die zodanig dat zelfs een kleine gemeente de kerk nog lange tijd in bezit kan houden, ook al lopen het gebruik en daarmee de inkomsten terug. Dit speelt in Middelle. De Doopsgezinde Gemeente, de eigenaar van de Vermaning van Middelle, telt nog 11 leden. Er wordt tweemaal per jaar gekerkt.

Indien in deze fase de financiële draagkracht beperkt is, dan zal dat ten koste gaan van het plegen van onderhoud. De onderhoudssituatie kan dan zodanig verslechteren dat na verloop van tijd of bij een daadwerkelijke overname een restauratie noodzakelijk blijkt.

8.1.2 Nieuwe gebruiksmogelijkheden

De kerkelijke gemeente kan om nieuwe bronnen van inkomsten te genereren besluiten het kerkgebouw multifunctioneel te gaan gebruiken of te zoeken naar een vaste huurder van – indien aanwezig – een van de bijgebouwen. Het gebouw blijft in deze situatie eigendom van de kerkelijke gemeente. Door het organiseren van bijvoorbeeld culturele activiteiten en door verhuur van het gebouw worden nieuwe geldstromen aangeboord. Bij deze gebruiksvormen blijven de kerkruijmt en de inrichting in hoofdzaak of tenminste voor een groot deel intact. Er worden dan meestal wel voorzieningen als toiletten, garderobe en keukenfaciliteiten aangebracht.

Soms wordt voor het beheer een nieuwe beheercommissie of een beheerstichting opgericht die wordt belast met de exploitatie. Deze kan bestaan uit vrijwilligers, al dan niet afkomstig uit de kerkelijke gemeente, aangevuld met enthousiaste belangstellenden of met een betaalde kracht. De eigendomssituatie blijft ongewijzigd.

In de Vermaning in Middelle worden culturele activiteiten ontplooid om extra inkomsten te genereren, maar het gebouw heeft zijn kerkelijke functie behouden en is niet overgedragen aan een nieuwe eigenaar of aan een nieuwe beheerstichting.

De Doopsgezinde Vermaning van Middelle

Deze Vermaning uit 1899 is in eclectische stijl gebouwd en staat op een ruim groen erf aan de straat. Het interieur verkeert nog grotendeels in oorspronkelijke staat en bevat een preekstoel, een bankenplan en twee kroonluchters uit de bouwtijd. Tegen de achterzijde bevindt zich de consistoriekamer. Naast de kerk staat de voormalige pastorie.

De kerk is eigendom van de Doopsgezinde Gemeente Middelle. Deze telt nog zo'n 11 leden. Er wordt nog tweemaal per jaar gekerkt. De Doopsgezinde Gemeente is diverse malen benaderd door geïnteresseerde kopers, maar verkoop is altijd afgewezen. De dorpsbewoners hebben aangegeven de Vermaning voor de gemeenschap te willen behouden. Dit heeft in 1981 geleid tot de oprichting van de Stichting Kerk Middelle. De geldmiddelen van de stichting komen onder meer uit bijdragen van donateurs, baten uit de exploitatie, schenkingen en legaten.

De Vermaning wordt multifunctioneel gebruikt voor concerten en dorpsfeesten. De kerk is aangegeven als officiële trouwlocatie van de gemeente Zeevang. Er wordt gewerkt met een vast team van vrijwilligers. Er is geen exploitatieplan. Het onderhoud van het gebouw is matig. Voor het multifunctionele gebruik zijn aanpassingen noodzakelijk.

Er hebben diverse overnamegesprekken plaatsgevonden, onder meer met de SOHK en met Stadsherstel Amsterdam. Deze gesprekken hebben tot op heden niet geleid tot een overname. De SOHK zag te weinig exploitatiemogelijkheden. Er wordt op dit moment nog steeds gezocht naar een andere organisatievorm om de kerk te exploiteren. Vanuit de Doopsgezinde Gemeente worden wel voorwaarden gesteld aan de bestemming en het gebruik van de kerk.

Advies: een haalbaarheidsonderzoek laten uitvoeren naar de mogelijkheden van een sluitende exploitatie.

8.1.3. Nieuwe eigendomsvormen

Door de verminderde inkomsten tengevolge van teruglopend kerkbezoek kan een kerkelijke gemeente zich gedwongen zien te zoeken naar een nieuwe eigenaar. Centraal daarbij staat de vraag: hoe te komen tot een passende bestemming met een maatschappelijke of culturele functie met behoud van de oorspronkelijke religieuze functie?

Bij de zes cases van deze studie wordt steeds gezocht naar een overnamekandidaat die de kerk in stand houdt (dus bijvoorbeeld niet een particulier, een projectontwikkelaar of een commerciële onderneming). Mogelijke overnamekandidaten:

- een lokale stichting
- de SOHK
- een organisatie van Stadsherstel
- een woningcorporatie
- de burgerlijke gemeente (eventueel tijdelijk als overgangsfase (transitieperiode) naar een definitieve oplossing)

Beide partijen stappen hier echter niet direct in. Dit is voor de kerkelijke gemeente dikwijls een lang en emotioneel proces. Door de overnamekandidaat wordt gekeken of een positieve exploitatie mogelijk is en of, indien noodzakelijk, een restauratie of een aanpassing gefinancierd kan worden. Soms wordt een bruidsschat gevraagd. De overdracht van de Vermaning in Wormerveer ketste in 2005

hierop af. In 2009 ging de overname wel door en kreeg de nieuw opgerichte stichting een bruidsschat van € 100.000,- als bijdrage in de restauratie en het funderingsherstel. In deze fase wordt de planontwikkeling vaak gezamenlijk gedaan door het bestuur van de kerkelijke gemeente en de overnamekandidaten.

De Martinuskerk van Schellinkhout zit nog midden in dit proces. Er lijken verschillende bestemmingen mogelijk. Betrokken dorpsbewoners, de burgerlijke gemeente en een woningcorporatie zijn hierover in gesprek met de PKN-gemeente Zuiderkogge. Er leven veel ideeën, onder meer om naast een informatiecentrum in de kerk een restaurant te vestigen. Hierover worden gesprekken gevoerd met een mogelijke restaurateur. De plannen moeten verder uitgewerkt worden. Kandidaten zullen pas echt tot overname besluiten als hierover meer duidelijk is.

De kerken van Landsmeer en Weesp zijn inmiddels overgedragen aan Stadsherstel Amsterdam en worden vanuit het verhuurbureau van Stadsherstel geprogrammeerd en geëxploiteerd.

De Martinuskerk te Schellinkhout

Oorspronkelijk is de kerk gebouwd voor de rooms-katholieke eredienst en gewijd aan St. Martinus. Na de reformatie is zij in gebruik genomen als hervormde kerk. De Martinus ligt prachtig aan de Westfriese Omringdijk (provinciaal monument) en biedt grote toeristische mogelijkheden. De dijk maakt deel uit van een landelijke fietsroute en een ANWB-route.

De kerk is eigendom van de Protestantse Gemeente Zuiderkogge. Deze kerkt er nog eenmaal per maand. Verder vinden er concerten en tentoonstellingen plaats. Sinds 2003 is de kerk aangewezen als officiële trouwlocatie.

De Protestantse Gemeente wil de kerk graag afstoten en een nieuwe bestemming geven. In 2009 zijn er gesprekken gevoerd met de SOHK over overname. De SOHK heeft toen geadviseerd het oprichten van een eigen beheerstichting te onderzoeken.

In 2003 is de Stichting Vrienden van de Martinuskerk opgericht met als doelstelling het behoud van de kerk. Naast de Vriendenstichting is er een initiatiefgroep actief. Zij denken mee over de toekomst van de kerk. Ook zijn er plannen om een stuurgroep te vormen om het herbestemmingsproces te begeleiden. De gemeente Drechterland ondersteunt het idee van herbestemming. Ook is er contact met de woningbouwcorporatie Woonschakel Westfriesland.

Gedacht wordt aan een drievoudige herbestemming: dorpshuis, informatiecentrum voor de Westfriese Omringdijk en in de 'voorkerk' een restaurant met een groot terras.

Het kerkgebouw moet dringend worden gerestaureerd. In de kap is de bonte knaagkever actief. De geraamde kosten van een casco restauratie bedragen circa € 650.000,-. Bij een herbestemming zullen er nog extra kosten bijkomen voor inrichting en aanpassingen.

Er is nog geen exploitatieplan. De ideeën moeten eerst verder door de te vormen stuurgroep worden uitgewerkt.

Conclusie: prachtig creatief initiatief van enthousiaste bewoners om hun fraaie monumentale kerk te behouden.

8.1.4 Draagvlak

Het blijkt dat er vaak betrokken bewoners in een dorp zijn die belang stellen in het behoud van de kerk en die daar ook wat voor over hebben. Bewoners verenigen zich dan in een Vriendenstichting. Een dergelijke stichting doet aan geldinzameling voor restauraties en organiseert soms ook activiteiten in de kerk. Meestal betreft dit culturele activiteiten. Behalve de kerk van Landsmeer hebben alle onderzochte kerken lokale stichtingen van betrokken bewoners.

Bewonersorganisaties ontstaan vaak voordat de kerkelijke gemeente daadwerkelijk bezig is met het afstoten van de kerk. De vriendenstichting van de kerk van Middelie bestaat al bijna dertig jaar.

In Wormerveer was er grote interesse bij de Historische Vereniging (HVW) om de Vermaning over te nemen. De HVW wilde de kerk graag gebruiken als onderdak voor de eigen verenigingsactiviteiten en voor het archief. Verder had zij plannen om de Vermaning een culturele invulling te geven. Na een aantal jaren van overleg en een eerste afwijzende reactie wordt deze nieuwe bestemming ook gerealiseerd.

De Doopsgezinde Vermaning van Wormerveer

Deze kerk stamt uit 1831 en is de eerste stenen Vermaning in de Zaanstreek. De kerk is in een in die tijd gangbare neoclassicistische stijl gebouwd. Het exterieur en het interieur zijn sober. De eens zo belangrijke Wormerveerse Doopsgezinde Gemeente had eind vorige eeuw nog maar enkele leden, zodat de onderhoudskosten bijna niet meer op te brengen waren.

De verwachting was dat de gemeente op termijn zou ophouden te bestaan. De Vermaning zou dan haar functie als gebedshuis verliezen.

De Historische Vereniging Wormerveer (HVW) wilde de Vermaning graag behouden en was zelf op zoek naar een geschikte locatie voor bijeenkomsten en naar een archiefruimte. De HVW is in 2002 opgericht en telde in 2010 ongeveer 1.000 leden en circa 100 vrijwilligers.

In 2005 vond het eerste overleg plaats tussen de HVW en de Doopsgezinde Gemeente. De Doopsgezinde Gemeente vroeg voor de kerk toen nog een zodanige overnamesom dat de HVW snel afhaakte. In 2009 werden de gesprekken hervat. Besloten werd de kerk onder te brengen in een nieuwe stichting, de Stichting tot beheer en exploitatie van de Wormerveerse Vermaning (SWV). Doelstelling: de Vermaning transformeren in een cultureel centrum. Op 28 december 2009 werd de Vermaning tegen het symbolische bedrag van € 1,- overgedragen aan de SWV.

Het kerkgebouw krijgt de functie van cultureel centrum. Dit gebruik was in de afgelopen jaren al ingezet. De Vermaning werd al multifunctioneel gebruikt voor tentoonstellingen, concerten en lezingen en als repetitieruimte voor twee operetteverenigingen. Het is de bedoeling het gebouw intensiever als cultureel centrum te gaan gebruiken en ook de HVW er in te huisvesten.

Herstel van de fundering en aanpassingen ten behoeve van multifunctioneel gebruik zijn noodzakelijk. Hiervoor is een restauratieprotocol opgesteld. Ook is er een exploitatieplan gemaakt. Voor de Vermaning is hiermee een nieuwe toekomst verzekerd.

8.1.5 Planontwikkeling

De planontwikkeling is vooral een zaak van de overnemende partij. Deze loopt het risico van de investeringen en de exploitatie. Aspecten van de planontwikkeling zijn:

- een goede en passende dienstverlening
- een duidelijk beeld van doelgroepen en het gebruik door die doelgroepen
- een ruimtelijke uitwerking
- de vergunnings situatie
- het investeringsplan het financieringsplan
- het exploitatieplan

Parallel aan de planontwikkeling moet gewerkt worden aan het verkrijgen van draagvlak voor de planontwikkeling. Zonder een breed draagvlak is herontwikkeling niet mogelijk. Stadsherstel was al in overleg met de gemeente Weesp over bouwvergunningen nog zonder dat zij eigenaar was van de

De kerk van Landsmeer

De voormalige Hervormde Kerk van Landsmeer ligt centraal aan het dorpsplein, recht tegenover het raadhuis. De huidige neoclassicistische zaalkerk stamt uit 1852. In de eerste helft van de 20ste eeuw vond een uitbreiding plaats met een verenigingszaal aan de achterzijde, aan de Breek, een recreatieplas.

De kerk is in 2006 door de gemeente Landsmeer in overleg met de vorige eigenaar, de Hervormde gemeente van Landsmeer, aan Stadsherstel Amsterdam overgedragen. Na eerst ruim een jaar gebruikt te zijn als tijdelijke bibliotheek, wordt het complex nu verhuurd voor diverse activiteiten, maatschappelijk, cultureel en commercieel. Om het gebouw voor multifunctioneel gebruik geschikt te maken is de kerkzaal voorzien van een nieuwe vloer. Het binnenschilderwerk is opgefrist en er zijn nieuwe sanitaire en keukenvoorzieningen aangebracht.

Bij de aankoop is het huidige gebruik als een tijdelijke invulling gedacht. De gemeente Landsmeer zal op korte termijn achter de kerk aan de Breek een nieuwe woonboulevard ontwikkelen, volgens vastgestelde herinrichtingsplannen. Bovendien zal het dorpsplein nieuw en ruim worden vormgegeven, zodat de kerk een nog centralere plaats zal krijgen. Tussen plein en boulevard komt een nieuwe verbinding voor voetgangers. Bij de aankoop is in het contract opgenomen dat, indien deze plannen worden uitgevoerd, de achterzaal met een aantal meters naar de Breek kan worden uitgebreid. Hierdoor ontstaat een zaal van circa 125 m² met een terras aan het water.

Op deze nieuwe opzet is het toekomstige multifunctionele gebruik gebaseerd, zelfs met een eventuele horecavoorziening aan de Breekboulevard. Deze exploitatie is de basis geweest voor de uiteindelijke rendementsberekening. Deze start met een lage investering en beperkt gebruik en gaat later over in een grotere investering voor een expansieve omzet. Er is hier dus sprake van een rustig groeiemodel, waarvoor van te voren overeenstemming is bereikt met de gemeente. Geleidelijk zal circa € 475.000,- in de kerk worden geïnvesteerd. De huuropbrengsten zullen uiteindelijk circa € 4.500,- netto per maand moeten gaan bedragen. De aankoop kostte in 2006 € 300.000,-.

Bij deze kerk wordt het exploitatieproces door Stadsherstel als moeizaam ervaren. De kerk was al tijdelijk overgedragen door de kerkelijke gemeente aan de gemeente Landsmeer. Het is moeilijk weer een hechte groep van vrijwilligers rondom de kerk op te bouwen. Het contact met deze groep is te lang verwaarloosd. De lange aanloop naar het uiteindelijk gebruik, mede veroorzaakt door de vertraging bij de aanleg van de woonboulevard en het gebrek aan draagvlak maken het voor Stadsherstel onmogelijk de kerk in de eerste jaren rendabel te exploiteren.

Concluderend kan men zeggen dat een kleine organisatie, met weinig 'vlees op de botten', dit project niet zou kunnen dragen gezien de lange aanlooptijd (planontwikkeling en uitvoering).

Van Houtenkerk. Er is al een restauratieplan voor de kerk van Schellinkhout ingediend bij de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE), hoewel de toekomstige bestemming nog niet duidelijk is. In Landsmeer is het voor Stadsherstel de eerste jaren na de overname door gebrek aan draagvlak niet mogelijk geweest de kerk rendabel te exploiteren.

8.1.6 Restauratie en aanpassingen

Voor het multifunctioneel gebruiken van kerkgebouwen zijn bijna altijd bouwkundige aanpassingen noodzakelijk, zoals het aanbrengen van een nieuwe toiletgroep en/of een moderne keuken. Bij het Nationaal Restauratie Fonds kan voor dergelijke ingrepen tegen een lage rente (1,5%) een lening worden afgesloten, mits de kerk nog als kerk wordt gebruikt. Soms is ook een kostbare restauratie nodig omdat in het verleden door geldgebrek het noodzakelijke onderhoud is uitgesteld. Hiervan is sprake in Schellinkhout. Soms vraagt de nieuwe eigenaar als tegemoetkoming in de toekomstige onderhoudslasten een bruidsschat. Bij de SOHK wordt conform de statuten een bruidsschat gevraagd. Ook in Wormerveer werd een bruidsschat betaald aan de nieuwe eigenaar.

De Van Houtenkerk in Weesp

De kerk is gesticht door de gezusters Van Houten – telgen uit de bekende familie van chocoladefabrikanten – en wordt in de volksmond dan ook het 'Chocoladekerkje' genoemd. De dames hadden grote sympathie voor de Nederlandsche Protestantenvond (NPB) en gaven de Amsterdamse architect B.J. Ouëndag de opdracht om voor deze vrijzinnige geloofsgemeenschap een bedehuis te bouwen.

Vanwege de vergrijzing van het ledenbestand kon de Nederlandse Protestantenvond afdeling Weesp de kosten voor het onderhoud niet meer opbrengen. In Weesp werd de Stichting Vrienden Van Houtenkerk opgericht. Deze stichting heeft als doel gelden bijeen te brengen om de kerk in stand te houden. De NPB is eerst in overleg gegaan met de SOHK. Omdat de SOHK de overname van deze kerk niet aandurfde heeft de stichting de NPB doorverwezen naar Stadsherstel Amsterdam. Met Stadsherstel zijn diverse gesprekken gevoerd, voordat de kerk in 2009 werd overgenomen. Kernpunt was dat de kerk intensiever multifunctioneel gebruikt zou moeten gaan worden. Dat vergde ook aanpassingen aan het gebouw, zoals nieuwe sanitaire voorzieningen. Op basis van de gesprekken met de NPB is Stadsherstel met de gemeente Weesp gaan praten om haar medewerking en de nodige vergunningen te verkrijgen. Dat bleek een weg met hindernissen. Stadsherstel probeert altijd de omwonenden te betrekken bij de plannen. Om draagvlak te creëren en de binding met de bevolking van Weesp aan te halen is de oude kosteres teruggehaald als beheerder van de kerk.

Stadsherstel programmeert zelf. Omdat zij midden in het culturele leven van Amsterdam staat, heeft zij hier goede contacten met kunstenaars, musici en andere creatieve mensen. Daardoor is het mogelijk in de Van Houtenkerk culturele evenementen te organiseren die anders Weesp niet zouden aandoen.

Voor de financiering van de investeringskosten worden diverse bronnen aangeboord.

8.1.7 Structurele exploitatie

Om in de toekomst een kerkgebouw in stand te houden is een sluitende exploitatie niet voldoende. Er zal gereserveerd moeten worden voor het eigen aandeel in het BRIM. Daarnaast is het nodig reserves te vormen voor nieuwe investeringen ten behoeve van het multifunctionele gebruik en onvoorziene tegenslagen, zoals de vervanging van een CV-ketel, de aanschaf van nieuwe stoelen etc. Het programmeren van uitsluitend culturele activiteiten levert te weinig op om het voortbestaan van de kerk te garanderen. Dit geldt ook voor de Van Houtenkerk. Het geld voor het jaarlijkse onderhoud en voor de investeringen die gedaan worden moet voor een groot deel uit commerciële verhuur komen. Daartoe zijn de prijzen naar een reële huur gegaan: van € 50,- zaalhuur per dagdeel naar € 300,-. Er wordt geïnvesteerd in promotie en publiciteit. De eerste exploitatieresultaten zijn bemoedigend.

8.2 Overdracht aan de Stichting Oude Hollandse Kerken

In Noord- en Zuid-Holland samen zijn de afgelopen veertig jaar 69 rijksmonumentale kerkgebouwen vrijgekomen. In Noord-Holland gaat het om 40 monumenten. In deze periode heeft de SOHK tien kerken overgenomen, waarvan negen in Noord-Holland, de laatste in 2006. In de afgelopen jaren hebben diverse overnamegesprekken tussen kerkbesturen en de SOHK plaatsgevonden. Van een overdracht is het tot nu toe niet gekomen. De stichting voert daarin ook geen actief wervend beleid. Bij het overnameproces spelen factoren als de staat van onderhoud (bruidsschat), exploitatiemogelijkheden en draagvlak (plaatselijke commissie) een belangrijke rol. In enkele gevallen nam het kerkbestuur het initiatief, na enkele informatiegesprekken, om zelf een beheer- of exploitatiestichting op te richten. In Wormerveer, Middelie en Schellinkhout was het oprichten van een stichting die zich inzet voor het behoud van het kerkgebouw een burgerinitiatief. De benodigde expertises zijn dan aanwezig bij de bewoners zelf. Specifieke expertises, zoals bouwkundige, kunnen worden ingekocht. Voor anderen is een dergelijke verantwoordelijkheid te groot. Zij maken liever deel uit van een koepelorganisatie die deze expertises in huis heeft of ze kan organiseren. Ook de financiële draagkracht van de koepelorganisatie speelt een rol. Het bestaansrecht van de SOHK

en van de zusterorganisaties in de andere provincies is mede gelegen in deze toegevoegde waarden.

De SOHK is een vrijwilligersorganisatie die in de huidige tijd onder de vigerende subsidie-mogelijkheden met veel inspanning de taken waarvoor zij staat kan uitvoeren. Dit vergt veel van de lokale vrijwilligers en van het bestuur. De SOHK voert dan ook een terughoudend overnamebeleid om grote financiële risico's te mijden. Om een vangnet te kunnen zijn voor de vele vrijkomende kerken is een transformatie naar een professioneel bureau en samenwerking met andere organisaties op monumentengebied noodzakelijk.

8.3 Stappenplan van verminderd kerkelijk gebruik tot structurele exploitatie

1.- ZOEKTOCHT NAAR NIEUWE GEBRUIKSMOGELIJKHEDEN

Formuleer het probleem. Is uw kerkgebouw nog functioneel? Is er sprake van een fusie waardoor het gebruik van uw kerkgebouw zal wijzigen? Benoem de urgentie van het behoud. Maak een analyse: wat zijn wel en wat zijn niet haalbare oplossingen. Onderzoek vraag naar monumentale ruimten. Zoek actoren en partners.

2-NIEUWE EIGENDOMSVORMEN

Bij alle scenario's geldt: wie is en blijft of wie wordt de eigenaar?

3.-DRAAGVLAK

Probeer al in het beginstadium een breed draagvlak te creëren.

4-PLANONTWIKKELING

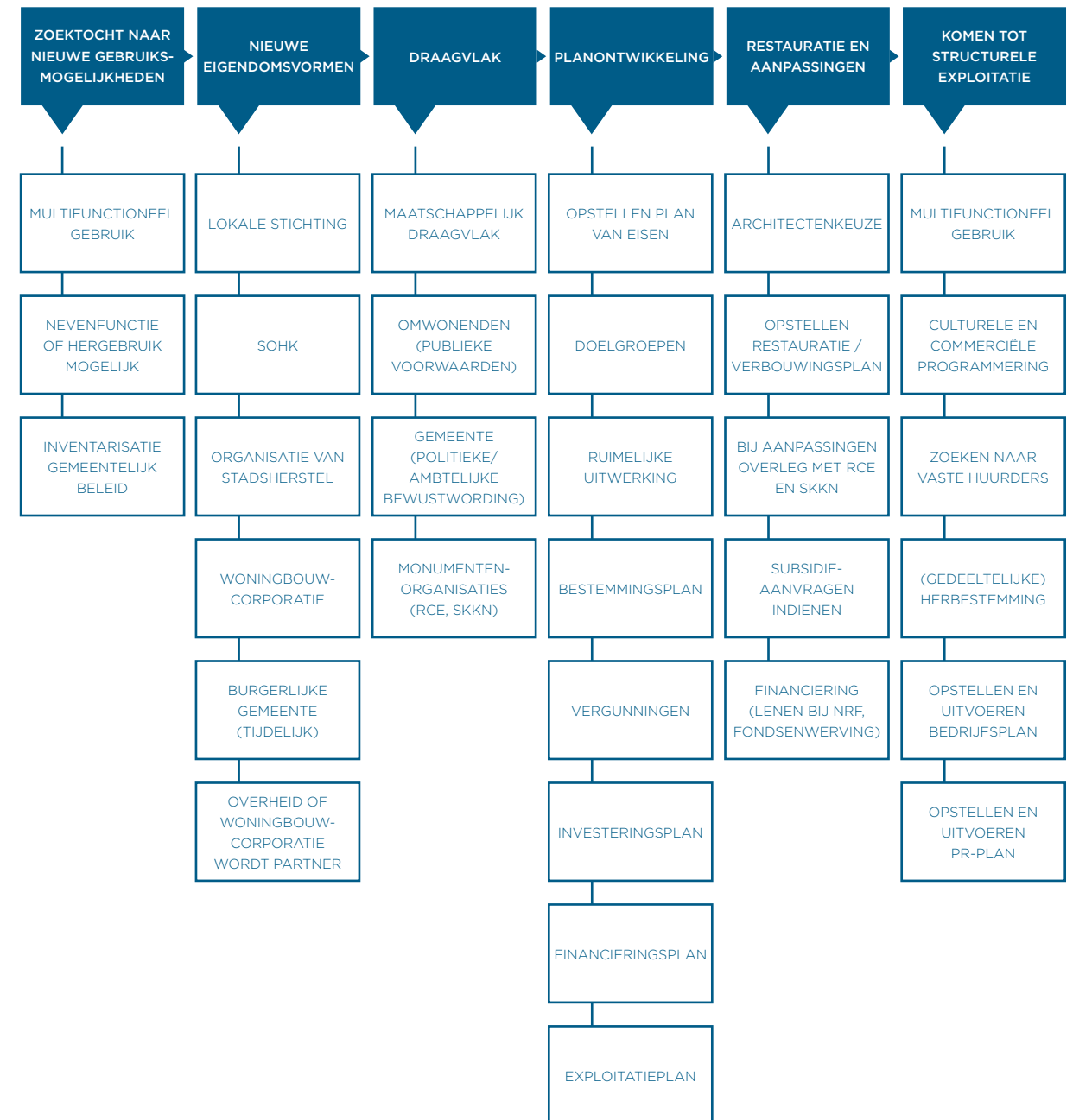
Deze fase is cruciaal. Formuleer doelstellingen op basis van een analyse en visie. Betrek daarin relevante actoren en belanghebbenden.

5-RESTAURATIE EN AANPASSINGEN

Is er sprake van een restauratie of van aanpassingen om nieuw gebruik mogelijk te maken? Wie is verantwoordelijk en wie begeleidt het proces (projectmanagement)? Welke financiële middelen zijn er te vinden?

6-STRUCTURELE EXPLOITATIE

Maak afspraken over het beheer en de samenwerking met partners en actoren. Vraag ondersteuning aan deskundigen en bouw een aanlooptijd in. Zorg voor een evaluatie op van monitoring.

Oosthuizen

9

SAMENVATTING, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

9.1 Samenvatting

In opdracht van de Stichting Oude Hollandse Kerken (SOHK) heeft Stadsherstel Amsterdam onderzoek gedaan naar de herontwikkelingsmogelijkheden van Noord-Hollandse kerken, in het bijzonder de negen kerken van de SOHK. Aanleiding voor dit onderzoek was en is de wens van de SOHK inzicht te krijgen in de exploitatiemogelijkheden van haar kerken, ten einde met een betere exploitatie het behoud van de gebouwen in de toekomst veilig te stellen. Voor alle kerken zijn voorstellen gedaan voor intensivering van de programmering en de verhuur. Het lijkt echter dat commerciële verhuur voor de SOHK-kerken niet gemakkelijk te realiseren is. Daarom moeten ook andere wegen worden verkend. Voor vijf van de negen SOHK-kerken zijn mogelijkheden aangegeven of plannen uitgewerkt voor een neven- of herbestemming, om daarmee hogere inkomsten te genereren. Voor één daarvan, de kerk van Beets, zijn schetsplannen gemaakt voor de vestiging van het dorps huis in de kerk. Voor De Wijcker Swaen in Beverwijk heeft BOEi een herbestemmingsvoorstel uitgewerkt.

Ook is gekeken naar de groeipotentie van de SOHK als organisatie. Daarbij is de vraag gesteld of een dergelijke vrijwilligersorganisatie in de toekomst als vangnet kan fungeren voor vrijkomende kerkgebouwen. Voorts is de visie van de twee grootste kerkgenootschappen op het probleem van afstoting en de daaropvolgende herbestemming of sloop van hun kerkgebouwen kort aan de orde gesteld. Uitgebreider is ingegaan op het beleid van de diverse overheden en de rol van andere actoren ten aanzien van het behoud en het nieuwe gebruik of de herbestemming van vrijkomende kerkgebouwen.

Tot slot zijn in de rapportage vijf andere Noord-Hollandse kerken beschreven die zich elk in een bepaalde fase van een herontwikkelingsproces bevinden. Op basis van deze beschrijvingen is een concreet stappenplan ontwikkeld voor kerkbeheerders die geconfronteerd worden met de (dreigende) sluiting en afstoting van hun kerkgebouw.

-
- **Kerkgebouwen sluitend exploiteren is een buitengewoon moeilijke opgave**
 - **In Noord-Holland zullen jaarlijks 5 á 10 kerken vrijkomen**
 - **Inventariseer leegstand, dreigende leegstand en restauratiebehoefte in samenwerking met relevante stakeholders**
 - **Denk ruim over herbestemming**
 - **Match vraag en aanbod. Bied kerkgebouwen aan als vestigingslocatie**
 - **Continueer de Twin-H subsidies voor het publiekstoegankelijk maken van kerkgebouwen**
 - **Ondersteun paraplufunctie SOHK. Maak geld vrij voor professionaliseringslag SOHK**
-

9.2 Conclusies

DE SOHK

- De SOHK heeft een duidelijke toegevoegde waarde in het behoud van monumentale kerkgebouwen in Noord-Holland. Deze meerwaarde bestaat uit:
 - De paraplu-functie: afzonderlijke kerken worden door de SOHK financieel ondersteund vanuit de algemene middelen. Voor de kerken geeft dat geborgenheid.
 - De in het bestuur verzamelde deskundigheden, die ten dienste staan van alle SOHK-kerken. Er is onder meer expertise aanwezig voor het succesvol restaureren van de kerkgebouwen.
 - Het vermogen van het bestuur om voor de organisatie als geheel support, en voor restauratie en voor projecten middelen te verwerven, zowel van donateurs als uit giften, legaten en subsidies.
- De SOHK is een vrijwilligersorganisatie. Er zijn ca. 250 vrijwilligers actief. Zij vormen een zeer belangrijk maatschappelijk kapitaal. Het vrijwilligerskarakter is echter zowel de kracht als de zwakte van de organisatie. Gedeeltelijke professionalisering van de centrale organisatie zal onvermijdelijk zijn, wil de SOHK haar taken in de toekomst kunnen blijven verrichten.
- Het financiële beleid is in de afgelopen jaren niet consistent geweest en de financiële administratie achterstallig. De financiële jaarverslagen komen laat tot stand. Bij het onderzoek was het moeilijk goed inzicht te krijgen in de exploitatie van de afzonderlijke locaties, omdat een deel van de administratie en de kosten centraal worden geregeld en een deel decentraal.

EXPLOITATIE KERKEN

- Alle Noord-Hollandse SOHK-kerken worden multifunctioneel gebruikt, met de mogelijkheid tot het houden van kerkdiensten.
- De plaatselijke commissies zijn belast met het dagelijks beheer en de exploitatie. Deze commissies zijn samengesteld uit enthousiaste inwoners van het dorp; velen zetten zich maximaal in.
- Bij de leden van PC's is de commerciële en financiële oriëntatie zwak. Zij zien de exploitatie van 'hun' kerk niet als een onderneming. Zij missen op dit punt aansturing door het SOHK-bestuur of door een professionele deskundige. Kerkbeheer is een 'vak'.

- De programmering is bijna uitsluitend cultureel/maatschappelijk, zelden commercieel. Er zijn geen vaste huurders, behalve de kerkelijke gemeenten en schilder- of andere hobbyclubs.
- De huidige exploitatie kent een tekort van in totaal ca. € 54.000,- per jaar, dit is gemiddeld ca. € 6.000,- per kerk.
- De kerken hebben een groter marktpotentieel dan nu wordt benut. Het vergt veel extra inspanning dit potentieel daadwerkelijk aan te boren.
- Voor alle kerken zijn intensiveringsvoorstellen gedaan. Kerkgebouwen sluitend exploiteren is echter een buitengewoon moeilijke opgave.

PROMOTIE

- PR, promotie en programmering kunnen beter gevoerd worden, zowel op centraal als op decentraal niveau. De Stichting is in Noord-Holland te weinig bekend en ook te weinig herkenbaar. Ze heeft geen 'gezicht'.

ONDERHOUD

- De kerken worden jaarlijks geïnspecteerd door de Monumentenwacht. De bouwkundige staat van de gebouwen is redelijk tot goed, maar zolang BRIM-subsidie uitblijft kan slechts het meest noodzakelijke en niet het gewenste onderhoud worden uitgevoerd.

OVERNAMES

- De SOHK heeft de afgelopen jaren een terughoudend overnamebeleid gevoerd. Zij is zich bewust van de financiële risico's bij overnames en ook van het belang van draagvlak in de omgeving.
- Het Beleidsplan 2009-2015 is ambitieus en spreekt zich uit voor een groeimodel en een adviestaak. Nieuwe overnames worden niet uitgesloten.
- De verwachting is dat er jaarlijks in Noord-Holland circa 5 à 10 kerken vrij zullen komen. De SOHK kan als vangnet een rol vervullen, mits wordt geïnvesteerd in professionalisering.

HERBESTEMMING

- Voor vijf kerken, Beets, Beverwijk, Oosthuizen, Oudendijk en Schermerhorn, zijn herbestemmingen uitgewerkt.

- De mogelijkheden om in de kerk van Beets het dorps huis onder te brengen zijn onderzocht. Voor de continuïteit in de exploitatie van de kerk is een dergelijke combinatie gunstig. Ook gelet op de monumentwaarde van het interieur is deze nieuwe bestemming en de daarvoor noodzakelijke verbouwing haalbaar. Toch hebben de PC, de Stichting Dorps huis en de inwoners van Beets niet voor deze optie gekozen. Er was onvoldoende draagvlak.
- De pilotstudie Beets maakt duidelijk hoe moeilijk het is een herbestemming van de grond te krijgen wanneer het lokale draagvlak ontbreekt. Uiteenlopende belangen, timing en een diversiteit aan ruimtelijke en gebruikswensen spelen daarbij een rol. Een meer centrale aansturing had misschien tot een ander resultaat kunnen leiden.
- De beschrijvingen van de zes andere kerken tonen aan dat er meer mogelijkheden zijn dan overdracht aan een koepelorganisatie als de SOHK.

OVERHEIDSBELEID

- De rol van de diverse overheden is van groot belang voor de instandhouding van ons religieus erfgoed. Behalve door middel van subsidiëring van restauraties en BRIM-onderhoud kan zij stimulerend en faciliterend optreden om herbestemmingen en daarmee het behoud van vrijgekomen kerkgebouwen te bevorderen.

9.3 Aanbevelingen

Onderstaande aanbevelingen zijn gericht op de verschillende doelgroepen van dit rapport. Ze zijn overeenkomstig de opbouw van het rapport geordend naar de aspecten Bezit - Beheer en exploitatie - Beleid. Per aspect betreft dit de volgende doelgroepen:

BEZIT:

- Stichting Oude Hollandse Kerken
- Kerkelijke eigenaren

BEHEER EN EXPLOITATIE:

- Stichting Oude Hollandse Kerken
- Plaatselijke Commissies SOHK

BELEID:

- Rijksoverheid
- Provincie Noord-Holland
- Gemeenten

BEZIT

STICHTING OUDE HOLLANDSE KERKEN

- Toon maatschappelijk ondernemerschap/bestuur.
- Ontwikkel commercieel denken.
- Werk aan de organisatiestructuur, maak een professionaliseringslag.
- Focus meer op de kerkgebouwen in Noord-Holland; verplaats kantoor naar Noord-Holland
- Stel een businessplan op > vergroten overnamepotentie en ambitie.
- Stel targets en evalueer.
- Bevorder transparantie van de financiële administratie ook richting PC's.
- Werk aan herkenbaarheid > SOHK als 'product'.
- Onderhoud contacten met diverse overheden en andere stakeholders (netwerken).
- Zoek financiële bronnen om de vrijwilligersorganisatie te professionaliseren.
- Voorstel: projectaanvraag doen voor het laten opstellen van een communicatieplan.

KERKELIJKE EIGENAREN

- Anticipeer.
- Geef ruimte aan een overgangsfase.
- Creëer draagvlak.
- Stel de kerk meer open voor bezoekers; ook dat kan draagvlak voor behoud creëren.
- Stel de kerk open voor multifunctioneel gebruik om meer inkomsten te genereren.
- Er kan meer dan je denkt. Verkoop aan een projectontwikkelaar is de allerlaatste optie.
- Blijf in contact met de burgerlijke gemeente (bezoek de Nieuwjaarsreceptie).

BEHEER EN EXPLOITATIE

STICHTING OUDE HOLLANDSE KERKEN

- Wees als bestuur zichtbaar en aanspreekbaar voor de PC's.
 - Stuur de PC's aan, ondersteun vanuit eigen expertise en toon belangstelling.
 - Bezoek evenementen van de PC's.
 - Onderhoud contacten met de burgerlijke gemeenten.
 - Adviseer bij het opstellen van lokale projectplannen.
 - Stimuleer en faciliteer het volgen van cursussen op het gebied van kerkbeheer en het bijwonen van bijeenkomsten van kerkbeheerders.
- Voorstel: stel een projectplan op voor het inhuren van een projectmedewerker voor de duur van 2 jaar. Taakomschrijving: contacten onderling verstevigen, programmering centraal aansturen, commerciële programme-

ring stimuleren, naamsbekendheid bevorderen, pr ontwikkelen, samenwerken met PC's en hen ondersteunen bij intensivering van de programmering.

Stadsherstel Amsterdam is bereid hieraan mee te werken en een werkplek te bieden, zodat de projectmedewerker in een netwerk functioneert.

Projectplan indienen bij de Provincie Noord-Holland met een subsidieaanvraag.

PLAATSELIJKE COMMISSIES

- Stel een beleidsplan met begroting op en evalueer.
- Leer commercieel denken en handelen: beschouw je kerk als een onderneming.
- Houd een logboek bij van de verhuur en evalueer.
- Maak duidelijke afspraken (provisie) met huurders, cateraars en anderen.
- Werk samen met andere PC's en culturele organisaties.
- Denk groot, uw kerk is 'bijzonder', wees prijsbewust.
- Bezoek cursussen en lees vakliteratuur.
- Volg de 'markt' ook regionaal.
- Blijf in overleg met de gemeente
- Leg contact met de Kamer van Koophandel.
- Zorg voor een actuele website, en links met andere sites. Vermeld verhuurmogelijkheden

BELEID

RIJK

- Maak extra gelden vrij voor het BRIM. Een tekort aan BRIM-gelden leidt tot verval van monumenten en tot kostbare restauraties.
- Bevorder inventarisatieprojecten.
- Ontwikkel objectieve criteria voor behoud, niet alle kerken zijn behoudenswaard.
- Draag zorg voor een nationaal kennisinstituut.
- Stimuleer plannen voor her- en nevengebruik.
- Neem kerkgebouwen prominenter op in het nationale project Herbestemming.

PROVINCIE

- Ondersteun de professionalisering van de SOHK.
- Ondersteun de aanstelling van een projectmedewerker programmering ten behoeve van de PC's met een startsubsidie voor de duur van twee jaar.
- Inventariseer tijdig leegstand, dreigende leegstand en restauratiebehoefte.
- Bundel kennis in een informatiecentrum kerkgebouwen.
- Ondersteun de oprichting van een Platform

Historische Kerkgebouwen als provinciaal overlegorgaan.

- Over herbestemming dient, zeker in het licht van wat zich de komende jaren aan kerken zal aandienen, ruim gedacht te worden.
- Ondersteun de oprichting van een ontwikkelingsmaatschappij voor herbestemming van kerkgebouwen samen met andere partijen, zodat op projectbasis door deskundigen herbestemmingsplannen ontwikkeld kunnen worden.
- Provincie Noord-Holland: continueer de Twin-H subsidieregeling, een uitstekend initiatief dat restauraties mogelijk maakt.

GEMEENTEN

- Maak zelf als gemeente gebruik van kerkgebouwen voor vergaderingen en recepties (voorbeeldfunctie).
- Voer proactief beleid, weet wat er in uw gemeente speelt in 'kerkenland'.
- Leg contact met kerkbesturen en blijf in overleg.
- Inventariseer gebruik, dreigende leegstand en restauratiebehoefte.
- Leg objectieve criteria aan voor behoud (aanwijzing gemeentelijk monument), niet ieder kerkgebouw is behoudenswaard.
- Ontwikkel een 'kerkenplan'.
- Streef naar een integrale aanpak binnen de eigen gemeente of binnen een bepaald gebied.
- Match vraag en aanbod. U bent op de hoogte van leegstand/aanbod en vraag. Bied kerkgebouwen aan als vestigingslocatie, ook aan partijen die daar in eerste instantie vreemd tegenaan kijken.
- Faciliteer bij herbestemming.
- Zorg voor draagvlakverbreding bij her- of nevenbestemming.
- Geef voorlichting en deel uw expertise.
- Draag bij aan het eigen BRIM-aandeel. Voorkom verloedering van de monumentale kerk(en) in uw gemeente.

WONINGBOUWCORPORATIES

- Toon maatschappelijke verantwoordelijkheid.
- Participeer bij herbestemming.

BIJLAGEN

1 BELEIDSPLAN SOHK 2009-2015

2 EXPLOITATIECIJFERS SOHK 2003-2009

3 GLOBALE ANALYSES VAN DE NEGEN SOHK-KERKEN

- 3.1 Westzaan
- 3.2 Beets
- 3.3 Kwadijk
- 3.4 Oosthuizen
- 3.5 Oudendijk
- 3.6 Haringhuizen
- 3.7 Beverwijk
- 3.8 Schermerhorn
- 3.9 Jisp

4 BELEIDSNOTITIE BEETS 2010

5 TWEE PLANNEN VOOR HERBESTEMMING

- 5.1 Beets: uitwerking plan voor een dorps huis in de kerk
- 5.2 Beverwijk: herbestemmingsmogelijkheden voor De Wijcker Swaen

6 CASUS-BESCHRIJVINGEN VAN ZES KERKEN IN PROCES VAN HERBESTEMMING

- 6.1 De Witte Kerk van Sint Pancras
- 6.2 De Doopsgezinde Vermaning van Middellie
- 6.3 De Martinuskerk te Schellinkhout
- 6.4 De Doopsgezinde Vermaning van Wormerveer
- 6.5 De kerk van Landsmeer
- 6.6 De Van Houtenkerk in Weesp

BELEIDSPLAN SOHK 2009-2015

Stichting Oude Hollandse Kerken

BELEIDSPLAN 2009-2015

Inleiding

In 2008, het jaar van het religieus erfgoed, werd een jaar lang aandacht gevraagd voor de schoonheid van religieus erfgoed maar ook voor de problematiek rondom dit bijzondere erfgoed. Kerkbeheerders worden geconfronteerd met grote financiële problemen bij de instandhouding van hun gebouwen door nieuwe subsidieregulering, een teruglopend kerkbezoek en het samengaan van de hervormde, de gereformeerde en de evangelisch lutherse gemeenten in de PKN. Dit leidt tot een versnelde aanbod van leegkomende kerkgebouwen. De komende tien jaar zullen landelijk meer dan duizend kerken de deuren moeten sluiten, dat zijn er honderd per jaar oftewel twee per week.

Dit themajaar en de wisselingen binnen het stichtingsbestuur vormden voor het bestuur van de SOHK een reden zich opnieuw af te vragen wat de bestaansreden is van de SOHK en welke de rol van de stichting moet zijn na het jaar van het religieus erfgoed 2008. Is de functie en de werkwijze van de SOHK nog passend voor de huidige ontwikkelingen in de maatschappij met betrekking tot het doel waar de SOHK ooit voor was opgericht? De financiële middelen van de SOHK zijn beperkt. Keuzes zullen moeten worden gemaakt aan welke doelen de middelen worden besteed. Gaat alles zo veel mogelijk naar instandhouding van het huidige bezit en hoe gaat de stichting om met uitbreiding van haar bezit? Wordt er veel aandacht besteed aan samenwerking of draagvlakvergroting? Kortom: welke prioriteiten stelt de stichting ten aanzien van de middelen die haar statutair en financieel ter beschikking staan?

Stand van zaken

De Stichting Oude Hollandse Kerken (SOHK), opgericht in 1975, houdt zich in de provincies Noord- en Zuid-Holland bezig met het restaureren, beheren en exploiteren van haar monumentale kerkgebouwen en heeft in afgelopen periode een grote kennis en expertise op het gebied van behoud, beheer en exploitatie van kerkgebouwen opgebouwd.

De SOHK nam in de loop der jaren het eigendom en beheer van de oorspronkelijke eigenaren over. Het uitgangspunt bij de verwerving is, dat de kerkelijke monumenten een bijzondere historische, architectonische of landschappelijke waarde vertegenwoordigen. De stichting heeft thans 10 kerken in eigendom, negen in de provincie Noord-Holland, één in de provincie Zuid-Holland (bijlage 1). Alle kerken van de SOHK zijn rijksmonument. Voor restauraties en groot onderhoud kan de SOHK dan ook een beroep doen op rijksbijdragen. Deze bijdragen dekken de kosten echter maar gedeeltelijk. Het nieuwe subsidiebeleid ten aanzien van rijksmonumenten dwingt tot aanpassing van het beleid. Nadruk ligt niet langer op restauratie maar op onderhoud en instandhouding. Onderzocht moet worden of grote restauratieprojecten voor Europese, landelijke of provinciale regelingen in aanmerking kunnen komen.

De SOHK kan echter niet alle kerken die in financiële moeilijkheden verkeren of met sluiting bedreigd worden overnemen. Het bestuur is gedwongen in haar overnamebeleid keuzes te maken. Criteria als bouwstijl, historie, vertegenwoordiging van denominaties en spreiding over de regio spelen daarbij een niet onbelangrijke rol, maar centraal hierbij staan uiteraard de toekomstige exploitatiemogelijkheden van het aangeboden kerkgebouw.

Bij overnames behouden de kerkelijke gemeenten in de regel het recht om er hun diensten te houden tegen betaling, verder vinden er trouwen, doop- en begrafenisplechtigheden plaats. Geen behoud zonder gebruik. De SOHK draagt dan ook zorg voor vele nieuwe gebruiksmogelijkheden, waarbij bestaande huurcontracten opnieuw worden bezien. Maar neven- en herbesteding worden daarbij nadrukkelijk onderzocht.

De SOHK participeert sinds 2002 in het samenwerkingsverband van het Erfgoedhuis Zuid-Holland en is gehuisvest in het monumentale Meisjeshuis aan de Oude Delft te Delft. De centrale leiding berust bij het algemeen bestuur. Bij de samenstelling van dit bestuur wordt gekeken naar deskundigheid en moet de schijn van belangenverstrengeling worden voorkomen.

Het dagelijks beheer van de kerken ligt bij plaatselijke commissies.

De SOHK werkt uitsluitend met vrijwilligers. Tot op heden ontvangt de SOHK geen subsidie voor de kosten van professionele medewerkers.

Missie

De Stichting Oude Hollandse Kerken heeft als doelstelling: het behoud van monumentale kerkgebouwen – in de zin van de monumentenwet – in de provincies Noord- en Zuid-Holland en het bevorderen van de belangstelling voor deze gebouwen. Naast een voorzichtig overnamebeleid wil zij deze doelstelling in deze beleidsperiode realiseren door kerkbesturen te ondersteunen bij het vinden van nieuwe gebruiksmogelijkheden voor hun kostbare gebouwen door het geven van advies. In de afgelopen jaren heeft de stichting veel kennis en expertise opgebouwd in het behoud, het beheer en de exploitatie van kerkgebouwen. Indien door het kerkbestuur geen oplossingen gevonden kunnen worden voor het zelfstandig voortbestaan van het kerkgebouw, kan tot aankoop worden besloten. Belangrijk daarbij is het draagvlak van de kerk in de haar omringende gemeenschap en het zicht op een goede exploitatie na aankoop. De stichting zal zich hierbij minder terughoudend opstellen dan in de afgelopen periode.

Visie

Steeds meer kerkgebouwen komen leeg te staan door het teuglopend aantal leden van kerkelijke gemeenten, het samengaan van kerkgenootschappen in de PKN en de ontvolking van het platteland. Na een uitvoerige discussie in het bestuur is gekozen in deze beleidsperiode de sterke kanten van de stichting verder uit te werken, nieuwe kansen aan te grijpen en zwakke punten aan te pakken. Dit alles binnen de mogelijkheden die de stichting financieel en statutair ter beschikking staan. Nu de subsidies voor restauraties van rijksmonumenten structureel verminderen, het aanbod toeneemt en het steeds moeilijker is om na restauratie een kerk zonder verlies te exploiteren, wil het bestuur zich, meer dan voorheen, actief richten op de ondersteuning van kerkbesturen bij het vinden van nieuwe exploitatiemogelijkheden, bestemmingen en beheersvormen. Daarbij wordt overname niet uitgesloten. De stichting wil hierin een voortrekkersrol en voorbeeldfunctie op zich nemen, ook indien daartoe uitbreiding van het huidige bezit gewenst is. De stichting ziet het in sommige gevallen als haar taak een kerkgebouw over te nemen dat geen rijksmonument is, maar het predikaat provinciaal en/of gemeentelijk monument draagt. Hiertoe zullen de statuten moeten worden aangepast.

Uitgangspunten

- 1. Het terughoudende aankoopbeleid van de afgelopen periode zal worden heroverwogen. Er zal ruimte worden gegeven aan uitbreiding van het bezit.
- 2. Het accent zal worden verlegd van doel (het instandhouden van monumentale kerkgebouwen) naar middel (een goede exploitatie/goed gebruik/adequate functie van de kerk in haar maatschappelijke en landschappelijke omgeving leidt tot instandhouding).
- 3. De verwachting van een sluitende exploitatie op termijn wordt primaire voorwaarde voor overname.
- 4. Het streven naar sluitende exploitatiebegrotingen van de reeds in bezit zijnde gebouwen – waarbij een neven- of herbesteding overwogen kan worden om dat doel te bereiken – en daarbij het versterken van het organisatorische en financiële kader van de plaatselijke beheersorganisaties.
- 5. Het opstellen van een meerjarenonderhoudsplan binnen een instandhoudingsplan voor alle stichtingskerken in het kader van het BRIM en het reserveren van gelden voor het eigen aandeel

daarin.

- 6. De financiële basis van de stichting verbreden.
- 7. De plaatselijke commissies SOHK ondersteunen bij het beheer, het gebruik en de exploitatie.
- 8. Meer financiële autonomie voor de plaatselijke commissies.
- 9. Nieuwe wegen zoeken: creatief beleid zowel centraal als decentraal (plaatselijke commissies.)
- 10. De belangstelling en het maatschappelijk draagvlak voor het werk van de SOHK vergroten.
- 11. Streven naar intensieve communicatie met diverse overheden.
- 12. Streven naar samenwerking met andere erfgoed/monumentenorganisaties.
- 13. Meedenken, zonder overname, met kerkbesturen over een neven (meervoudig gebruik) of nieuwe functie (herbestemming) van hun kerkgebouw.

Toelichting op de uitgangspunten

■ ad 1, 2, 3

De afgelopen periode is de SOHK terughoudend geweest in haar aankoopbeleid. Deze lijn zal niet worden gecontinueerd. Gezien de grote maatschappelijke druk – er komen landelijk twee kerken per week leeg te staan – en om te blijven meespelen in het veld, zal het te voeren aankoopbeleid worden bijgesteld. Als een kerkbestuur/eigenaar van een monumentaal kerkgebouw door het ontbreken van bestuurskracht en/of toereikende financiën niet meer in staat is om het monument te behoeden voor verval, of wanneer het gebouw door samengaan van kerkgenootschappen overbodig is geworden, is de SOHK bereid onder strikte voorwaarden het gebouw over te nemen. De SOHK belast zich in dat geval met het coördineren van en toezien op onderhoud en restauratie van het eigendom vanuit eigen professionaliteit dan wel door samenwerking met derden. Samen met deskundigen wordt gekeken naar de mogelijkheden van neven- en herbestemming.

Het beleid van het bestuur is erop gericht na overname en indien noodzakelijk instandhoudingsplannen te ontwikkelen. Hierbij moet telkens weer worden onderzocht: dient een restauratie alleen een conserverend karakter te hebben, of dient deze verder te gaan en moet het gebouw multifunctioneel gemaakt worden? Een goed inzicht in de bouwhistorie van een kerkgebouw, de ligging en de gebruiksmogelijkheden is daarvoor noodzakelijk. Samenspraak met de provincie, gemeenten en andere belanghebbenden dient hierbij mede als leidraad. Alleen op deze wijze kan een beleid ontwikkeld worden dat voldoende maatschappelijk – en financieel – draagvlak heeft.

Het instandhouden is geen doel maar middel: kerkgebouwen zullen worden beschouwd als een object met ongekende mogelijkheden. De unieke schoonheid zal worden benadrukt en uitgebuit.

■ ad 4

Op iedere plaatselijke commissie rust de inspanningsverplichting te streven naar een sluitende exploitatiebegroting van haar kerk middels het ontwikkelen van goede programma's en verhuur.

■ ad 5

Het restaureren van kerkgebouwen is als gevolg van de verandering van het subsidieregime van de rijksoverheid na 2006 (onderhoud en instandhouding worden gebundeld tot instandhouding op basis van een meerjarenonderhoudsplan) moeilijker doordat voor totale restauraties op termijn geen subsidie meer wordt verleend. Het onderhoudsprogramma wordt vanaf 2008 opgezet in een instandhoudingsprogramma waarvan de financiële gevolgen op dit moment nog niet goed in kaart zijn te brengen.

■ ad 6 en 7

De kosten voor de exploitatie van het bezit van de stichting zullen in de komende jaren aanzienlijk oplopen. Niet alleen de invoering van de gebruiksvergunningen en de arbowetgeving, maar ook de sterk opgelopen energie- en onderhoudskosten hebben gevolgen voor deze exploitatie. Het dagelijks beheer en de instandhouding van het kerkgebouw is de primaire taak van de plaatselijke commissies. Zij zorgen voor een gezonde financiële huishouding die het gebruik van de kerken op langere termijn garandeert. Enkele

SOHK kerken konden in de afgelopen periode geen sluitende begroting realiseren. De plaatselijke commissies zullen vanuit het dagelijks bestuur worden ondersteund. Ook de contacten tussen de kerken onderling zullen worden geïntensiveerd. Kerken zullen naar elkaar verwijzen en proberen samen te programmeren. Er zal worden gestreefd naar meer uniformiteit ondermeer in de verhuurtarieven (herkenbaarheid van de SOHK-kerken) en samenwerking.

Baas in eigen kerk schept ook verplichtingen. In de maand oktober zullen de plaatselijke commissies een activiteitenplan en begroting dienen te presenteren voor het komende jaar. Eind februari dienen ze een (kort) jaarverslag en een geldelijke verantwoording in te dienen over het afgelopen jaar.

Op de website van de stichting zullen de voorgenomen activiteiten van alle kerken worden aangekondigd.

■ ad 8

Aan de plaatselijke commissies zal meer financiële en beleidsmatige autonomie worden gegeven bij het uitvoeren van hun werkzaamheden. Daarbij zal een nadrukkelijk beroep worden gedaan op de creativiteit van de plaatselijke commissies.

De bijdragen van de 'vrienden van...' de diverse stichtingskerken zullen niet langer worden afgedragen maar ten goede komen aan de eigen kerk.

Het onderhoudsplan voor de kerken zal in nauw overleg met de plaatselijke commissies door de bouwkundig adviseurs van de stichting worden opgesteld. Kleine onderhoudswerkzaamheden zullen door de plaatselijke commissies zelf worden uitgevoerd.

De totale kosten van beheer en onderhoud zullen inzichtelijk worden gemaakt voor de plaatselijke commissies.

Om dit alles mogelijk te maken wordt het reglement van de plaatselijke commissies geactualiseerd.

■ ad 9 en 10

De stichting ziet het als haar taak beeldbepalende en cultuurhistorisch belangrijke kerkgebouwen te bewaren voor de toekomst en belangstelling te wekken voor het behouden van deze gebouwen.

Bij het wekken van belangstelling voor oude kerken wil de SOHK zich richten op een breed publiek. Niet alleen zij die uit religieuze motieven geïnteresseerd zijn in kerken en synagogen behoren tot deze doelgroep, maar zeker ook degenen die deze monumenten louter zien als deel van het culturele erfgoed dat de moeite waard is om in stand te houden. Ook die mensen die het oude kerkgebouw in de eerste plaats zien als de beeldbepalend voor hun dorp of stad, in casu hun gemeenschappelijke verbondenheid aan hun woonplaats, kunnen gerekend worden tot de doelgroep van de SOHK.

■ ad 11

De stichting zal streven naar draagvlakvergroting door verbetering en intensivering van de contacten met de overheden en instanties/organisaties die de verhuur en exploitatie van de kerkgebouwen kunnen bevorderen. Van alle contacten zal een schriftelijke rapportage worden opgesteld.

Kerkgebouwen worden niet langer gezien als 'godshuizen' maar als cultuurhistorische monumenten. Kerken zijn beeldbepalend voor dorp en stad. De ensemblewaarde van een kerkgebouw met haar omgeving zal meer aandacht moeten krijgen.

Helaas zet de waardering voor een kerkgebouw zich tot nu toe niet om in financiële steun. Het bestuur ziet het als een taak zich in te zetten voor de vergroting van de belangstelling voor deze bijzondere gebouwen. Samenwerking met andere erfgoedinstellingen wordt nagestreefd.

Promotie en educatie

Promotie en educatie omvatten

- Het onder de aandacht brengen van monumentale kerkgebouwen bij een breed publiek door het organiseren van excursies, het publiceren van een bulletin met rijk geïllustreerde artikelen over kerken, kerkinterieurs, architectuur, bouwhistorie enz., de productie van informatiefolders en ansichtkaarten, het zich presenteren tijdens Open Monumentendagen en andere recreatief-toeristische evenementen en het organiseren van cursussen en symposia.

- Het werven van nieuwe donateurs door middel van speciale op dit doel gerichte acties. Nieuwe donateurs zorgen immers voor meer inkomsten.
De afgelopen jaren hebben geleerd dat nieuwe donateurs voornamelijk op basis van persoonlijke overwegingen en ervaringen (mondreclame, bezoek aan en kerk, deelname aan een activiteit, goede dienstverlening) toetreden. Getracht zal worden dat element te versterken en er zal worden afgezien van spectaculaire wervingsacties gezien het geringe effect.
- Het Bulletin verschijnt tweemaal per jaar en heeft een semi-wetenschappelijk karakter. Er bestaat grote tevredenheid met en waardering voor het huidige bulletin. Het blad vertegenwoordigt een bindend element. Onderzocht zal worden of er behoefte bestaat aan een nieuwsbrief waarin de activiteiten van de kerken nadrukkelijk worden vermeld. Ook de website kan hiervoor worden ingezet.
- Het opzetten en uitvoeren van educatieve projecten voor lager- en voortgezet onderwijs. Samenwerking met scholen is mogelijk door deelname aan in de omgeving geïntegreerde projecten, bijv. het laten adopteren van kerkelijke monumenten en het werken met de Monumetenkist.
- Het participeren in recreatief-toeristisch beleid van provincies en gemeenten en de uitvoering ervan, in het bijzonder in de regio's waar een kerk van de SOHK staat.
- De website geeft een actueel beeld van het werk van de stichting en de activiteiten van alle kerken van de SOHK. De website zal worden geactualiseerd en interactiever worden gemaakt door toevoeging van onder meer educatieve informatie.
- Het vestigen van een bureau/aanspreekpunt voor de stichting in zowel Noord- als Zuid-Holland

De plaatselijke commissie zet zich in voor de promotie van het gebouw in zijn historische omgeving. Zij zorgt ervoor dat de kerk een functie behoudt in de samenleving door het openstellen van het kerkgebouw voor bezichtiging, het geven van rondleidingen en het organiseren van evenementen.

■ ad 12

Samenwerking kan gezocht worden met het Projectbureau Erfgoededucatie van de stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland en met de afdeling educatie van het Erfgoedhuis Zuid-Holland.

■ ad 13

Het bestuur stelt haar expertise beschikbaar aan eigenaren van monumentale kerkgebouwen die een beroep doen op de SOHK. Dit behelst het ondersteunen bij het zoeken naar een nieuwe bestemming c.q. sluitende exploitatie.

De SOHK zal zich gedurende een transitieperiode gaan richten op de ondersteuning/advisering van kerkbesturen die nieuwe bronnen van inkomsten zoeken voor hun kerken. Het bestuur zal desgevraagd voorlichting geven over de mogelijkheden van meervoudig gebruik, neven-, hergebruik en herbestemming. Hierbij zal de stichting nauw samenwerken met- en verwijzen naar de Vereniging van Beheerders van Monumentale Kerkgebouwen in Nederland (VBMK) en organisaties van Stadsherstel.

Ook de rol van de gemeente en het belang van de betrokkenheid van de plaatselijke bevolking zal hierbij worden betrokken.

Organisatie en samenwerking

In de afgelopen jaren heeft de stichting uitsluitend gewerkt met vrijwilligers. Sinds voorjaar 2005 is er voor een dag per week secretariële ondersteuning. Gezien de maatschappelijke ontwikkelingen en de complexiteit van restauraties en exploitaties is voor de continuïteit van het werk van de stichting een professionele manager vereist. Het bestuur zal zich inzetten om middelen te verwerven om een professionele kracht aan te trekken. Alleen dan kan het werk van de stichting voor de toekomst worden veilig gesteld.

Ad hoc zal binnen het bestuur een taakverdeling worden gemaakt en zal het bestuur worden uitgebreid. Bovendien zal de betrokkenheid van het algemeen bestuur worden vergroot, zodat optimaal gebruik kan worden gemaakt van hun expertise.

Het bureau van de stichting is sinds juli 2005 gevestigd in Delft in het Erfgoedhuis Zuid-Holland. Er wordt met verwante culturele organisaties met grote voldoening samengewerkt. Het Erfgoedhuis levert een aantal faciliteiten zoals automatisering, receptie, secretariaat en vergaderruimte.

Sinds de vestiging in het Erfgoedhuis wordt een toename vastgesteld van verzoeken om informatie op diverse gebieden, zoals overname van kerkgebouwen, het zoeken naar een trouwlocatie en het adviseren bij de instandhouding van monumentale kerkgebouwen. Het secretariaat is beter bereikbaar en donateurs van de SOHK profiteren van de scholingsmogelijkheden van het Erfgoedhuis.

Het is, gezien de noodzakelijke participatie van de provinciebesturen van belang om in beide provincies domicilie te hebben.

Geinventariseerd wordt of samenwerking met andere kerkgebouwen behorende organisaties mogelijk en wenselijk is. Hierbij wordt met name gedacht aan Stadsherstel Amsterdam, Rotterdam en Den Haag en andere monumentenorganisaties in Noord- en Zuid-Holland.

Het ontwikkelen van instandhoudings- en ontwikkelingsprojecten in samenwerking met organisaties op het gebied van landschapsbeheer en natuurontwikkeling zal worden bevorderd.

Actieplan

Bij deze beleidsnotitie zal een activiteitenplan worden geschreven waarin de navolgende activiteiten beschreven zullen worden (bijlage 3):

- het opstellen van een werkplan om de doeleinden van de SOHK in de periode 2009-2015 te kunnen bereiken: organisatie verder opbouwen, activiteiten ontwikkelen, reglement plaatselijke commissies aanpassen, statuten wijziging;
- verbreding van de financiële basis door het werken naar sluitende exploitaties per kerk, uitbreiding van het aantal donateurs, het verkrijgen van subsidies van diverse overheden en het verwerven van sponsors;
- het zoeken naar wegen om in algemene zin belangstelling voor kerkelijke monumenten te wekken en bestaande interesse te stimuleren en in bijzondere zin de SOHK meer naamsbekendheid te geven;
- uitwerken advisering kerkbesturen;
- samenwerking zoeken met en participeren in verwante organisaties.

april 2009

BEZITTINGEN

De Stichting Oude Hollandse Kerken heeft medio 2009 tien kerkgebouwen in eigendom:

- De Zuidvermaning in Westzaan, verworven in 1979
- De kerken van Beets, Kwadijk, Oosthuizen en Oudendijk, verworven in 1982
- De Willibrorduskerk in Haringhuizen, verworven in 1988
- De Oude of Pelgrimvaderskerk te Rotterdam, Delfshaven, verworven in 1992
- De Wijcker Swaen te Beverwijk, verworven in 1996
- De Grote Kerk van Schermerhorn, verworven in 2001
- De kerk van Jisp, verworven in 2006.

Conditie en criteria bij de overname van monumentale kerkgebouwen

Voor de onderhandelingen met kerkbesturen over het al of niet overnemen van een kerkgebouw door de Stichting Oude Hollandse Kerken is een aantal criteria ontwikkeld aan de hand waarvan een overname kan worden beoordeeld.

1. Het gebouw moet een rijksmonument, provinciaal, gemeentelijk of beeldbepalend monument zijn.
2. Het gebouw moet passen in het door de SOHK gewenste spreidingsplan voor Noord- en Zuid-Holland, waarbij gelet is op representatie in de plaats/regio en de uniciteit van het gebouw. Bovendien moet het mogelijk zijn de kerk met een sluitende begroting te exploiteren.
3. De SOHK moet ervan overtuigd zijn dat door het niet over te nemen het kerkgebouw dreigt te vervallen, omdat het kerkbestuur over onvoldoende gelden beschikt om het onderhoud van het gebouw in de toekomst te bekostigen.
4. Binnen de plaatselijke gemeenschap waar het kerkgebouw is gevestigd, moet niet alleen duidelijk de betrokkenheid bij het voortbestaan van het gebouw aanwezig zijn, maar men moet ook bereid zijn het voortbestaan financieel te (blijven) steunen, wat zal moeten blijken uit de aanmelding van vrienden van. Deze bijdragen zullen worden aangewend voor de instandhouding van het kerkgebouw.
5. Het betrokken kerkbestuur moet in staat zijn een geldbedrag, een zg. bruidsschat, mee te geven, waarvan de hoogte afhangt van de staat van onderhoud van het gebouw over een periode van 10 jaar. Is er sprake van achterstallig onderhoud, dan moet het kerkbestuur voldoende geldmiddelen kunnen genereren om deze achterstand grotendeels in te halen.
6. Het moet bestuurlijk, beheersmatig, organisatorisch en financieel in het vermogen van de SOHK liggen een kerkgebouw in eigendom over te nemen.
7. Het moet realiseerbaar zijn een plaatselijke commissie te vormen die representatief is voor de plaatselijke bevolking of althans als een vertegenwoordiging van de plaatselijke gemeenschap beschouwd kan worden en die zich als werkorgaan van de SOHK inzet voor promotie en exploitatie van het kerkgebouw. Deze plaatselijke commissie moet in staat zijn het gebouw met een sluitende begroting te exploiteren.
8. Treedt het kerkbestuur dat de kerk overdraagt aan de SOHK na de overname op als gebruiker van het kerkgebouw, dan dient aan de hand van een contract een duidelijke verdeling gemaakt te worden van de kosten die voor rekening van de gebruiker (huur) en van de kosten die voor rekening van de SOHK komen en van de taken, de bevoegdheden en verantwoordelijkheden van beide partijen.

ACTIEPLAN

1. Beschouwing van het beleid van de stichting

Onderscheid naar de niveaus:

- 1.1 statuten
- 1.2 algemene doelstellingen
- 1.3 doelstellingen voor de middellange termijn: 2-3 jaar
- 1.4 organisatie

2. Algemene doelstellingen:

Doelstelling: instandhouden van monumentale kerkgebouwen in de provincies Noord- en Zuid-Holland

- 2.1 belangstelling wekken voor het behoud van monumentale kerkgebouwen
- 2.2 bescherming en beheer van monumentale kerkgebouwen (duurzame instandhouding)
- 2.3 het zoeken naar samenwerking met andere Noord- en Zuid-Hollandse culturele organisaties.

3. Doelstellingen voor de middellange termijn:

3.1. Bevorderen multifunctioneel gebruik

- inschakelen van een professioneel evenementenbureau voor het ontwerpen van een gezamenlijk project voor de Noord-Hollandse kerken van de SOHK;
- onderzoeken deelname Pelgrimvaderskerk aan integraal toeristisch programma in Delfshaven, samenwerking met andere monumentenorganisaties; Laurenskerk Rotterdam;
- bevorderen van het gebruik van de kerk als locatie voor evenementen.

3.2 Promotie en educatie

3.2.1. het actief onder de aandacht brengen van de waarde van het monumentale kerkgebouw door:

- publicaties: nieuwsbrief, bulletin, fiets- en wandelroutes
- excursies: voor donateurs en/of anderen
- opzetten en onderhouden van een website
- publicatie in boekvorm
- presentaties van de SOHK op de landelijke monumentendagen, landelijke fietsdag, enz.
- het met allerlei materialen aanwezig zijn op conferenties op het gebied van het behoud van het culturele erfgoed
- het zich presenteren tijdens open monumentendagen en andere recreatief-toeristische evenementen

3.2.2. het geven van een bijdrage – in het bijzonder door de plaatselijke commissies – met behulp van het eigen gebouw in haar historische omgeving:

- kunst en cultuur in de eigen kerken stimuleren

3.2.3. het opzetten van educatieve projecten:

- opzetten van lesprogramma's voor middelbare scholen

3.2.4. het participeren in recreatief-toeristisch beleid:

- openstellen van de eigen gebouwen voor cultuurtoerisme (in samenwerking met VVV).

3.3 Instandhouding en adviseren

3.3.1. het onder bepaalde voorwaarden overnemen van een monument met als taken:

- het in eigendom verwerven van monumentale kerkgebouwen als kerkelijke gemeenten daartoe niet meer in staat zijn;
- het coördineren van en toezien op onderhouds- en restauratieplannen voor de eigen gebouwen incl. de subsidieaanvragen, samenwerking met Monumentenwacht;
- adviesbureaus, afhankelijk van de ontwikkelde bouwkundige programma's;
- het stimuleren van multifunctioneel gebruik voor onder meer kunst en cultuur,
- het gebouw beschikbaar houden voor cultuurhistorische bezichtiging.

3.3.2. het adviseren van de eigenaren van monumentale kerkgebouwen door:

- kerkelijke besturen of anderszins te informeren inzake het bouwkundige beheer van hun gebouwen, incl. onderhoud en restauratie, in het bijzonder door hulp bij procedures en verwijzingen naar RCE en architecten
- ondersteuning bij het maken van een instandhoudingsplan incl. subsidieaanvragen bij de RCE
- volgen van procedures voor zover het gaat om taken van de gemeenten en desgewenst eigenaren daarop attenderen.

3.4. Krachtenbundeling en samenwerking

- het zoeken van sponsors
- PR-acties om het donateursbestand van private personen en bedrijven te vergroten
- PR-acties om private en publieke instellingen en bedrijven als donateurs of anderszins te betrekken bij de SOHK,
- algemene informatie van de SOHK op de website plaatsen en onderhouden
- Programma's SOHK-kerken actueel houden op de website. Eigen websites kerken doorlinken aan SOHK-site.
- zoeken naar samenwerking met andere Noord- en Zuid-Hollandse organisaties, werkzaam op cultuurhistorisch terrein .
- ondersteunen en inspireren van de plaatselijke commissies in hun werk
- het verkrijgen van voldoende financiën ten behoeve van onderhouds- en restauratiefondsen voor elk object, door het benaderen van fondsen en stichtingen, kerkelijke instellingen en overheden
- het intensiveren van reeds bestaande netwerken en het benaderen van netwerkpersonen:
 - provincie
 - gemeentebesturen
 - Zeevang, Wester-Koggenland, Zaanstad, Barsingerhorn, Beverwijk en Schermer
 - media, zoals RTV Noord-Holland en Radio Noord-Holland en de regionale kranten, TV West, Radio West, Rotterdamse kranten
 - steunpunten op het gebied van erfgoed (Erfgoedhuizen)
 - RCE

4. Organisatie SOHK

Momenteel is er een bureaumedewerkster voor 7,5 uur per week. Verder wordt er uitsluitend gewerkt met vrijwilligers. Er is sprake van een meewerkend bestuur. Professionalisering is noodzakelijk voor de toekomst.

Op de korte termijn:

- versterking van het bureau op MBO-niveau:
 - 0,5 fte voor bureauwerk
- communicatie/pr-medewerker op minimaal HBO-niveau:
 - beleidsvoorbereiding en bestuurlijke ondersteuning
 - 2 dagen per week
- technisch medewerker HBO-niveau:
 - projectleiding restauraties en onderhoud
 - 1 dag per week, waarbij ondersteuning door vrijwilligers onontbeerlijk is

Daar waar mogelijk wordt ondersteuning gegeven door vrijwilligers.

Voor deze professionalisering moeten gelden gezocht worden.

EXPLOITATIECIJFERS

4 Exploitatiecijfers SOHK 2003 - 2008		2003	2004	2005	2006	2007	2008	gemiddeld	gemiddeld excl. giften	2009
Baten centraal										
Donateurs		23.000	22.000	25.000	20.000	18.000	19.000	21.000	21.000	20.000
Giften			5.000			270.000	101.000	63.000		1.000
Rente		19.000	14.000	11.000	12.000	13.000	16.000	14.000	14.000	16.000
Totaal		42.000	41.000	36.000	32.000	301.000	136.000	98.000	35.000	37.000
Kosten centraal										
		42.000	51.000	52.000	42.000	40.000	40.000	45.000	45.000	50.000
Saldo centraal		0	-10.000	-16.000	-10.000	261.000	96.000	53.000	-10.000	-13.000²
Baten Locaties										
Huur en activiteiten NH		52.000	60.000	62.000	61.000	68.000	80.000	64.000	64.000	
Huur en activiteiten ZH		42.000	40.000	39.000	45.000	61.000	45.000	45.000	45.000	
Giften en subsidies NH		17.000	63.000	40.000	16.000	20.000	29.000	31.000	31.000	
Giften en subsidies ZH		1.000	1.000	1.000	1.000	2.000	1.000	1.000	1.000	
Totaal		111.000	163.000	141.000	122.000	151.000	155.000	141.000	141.000	178.000
Kosten locaties NH										
		99.000	109.000	123.000	105.000	250.000	165.000	142.000	142.000	150.000
Kosten locaties ZH										
		40.000	40.000	40.000	40.000	41.000	51.000	42.000	42.000	
Saldo lokaal NH		-30.000	14.000	-21.000	-28.000	-162.000	-56.000	-47.000	-47.000	
Saldo lokaal ZH		3.000	1.000	0	6.000	22.000	-5.000	4.000	4.000	
Saldo lokaal totaal		-27.000	15.000	-21.000	-22.000	-140.000	-61.000	-43.000	-43.000	28.000
Saldo totaal		-27.000	5.000	-37.000	-32.000	121.000	35.000	10.000	-53.000	15.000

Toelichting bij de exploitatiecijfers

OPMERKINGEN NAAR AANLEIDING VAN DE EXPLOITATIEGEGEVENS:

- Van jaar op jaar kunnen er grote verschillen zijn tussen de exploitatiecijfers. Aan de inkomstenkant wordt dat vooral veroorzaakt door verkregen legaten. Zo zijn de resultaten 2007 en 2008 in positieve zin gekleurd door twee grote legaten van in totaal € 371.000,-. Er kunnen ook fluctuaties zijn door speciale projecten en daarvoor verkregen subsidies.
- Soortgelijk zijn er grote verschillen aan de uitgavenkant. Zo zijn de voorbereidingskosten van de restauraties van Beets en Schermerhorn in eerste instantie geactiveerd en in 2007 volledig ten laste van het resultaat gebracht. Het betrof in dat jaar bijna € 90.000,- aan extra kosten.
- De kosten en baten van de centrale organisatie en de locaties zijn communicerende vaten. Tekorten op de locaties worden gedekt uit de algemene reserve. De rente-inkomsten worden centraal geboekt, terwijl deze vooral behaald worden op de bestemmingsfondsen en onderhoudsfondsen van de locaties.
- De onderhoudskosten worden geboekt op de exploitatie, terwijl er daarnaast ook nog dotaties aan de balanspost groot onderhoud plaats vinden. Dit vertekent het resultaat in negatieve zin. In 2007 en 2008 bedroegen deze dotaties respectievelijk € 36.000,- en € 38.000,-. In 2009 zijn deze dotaties niet gedaan.

OPMERKINGEN NAAR AANLEIDING VAN DE LOKALE EXPLOITATIEGEGEVENS:

- Van jaar op jaar zijn er grote verschillen in de resultaten van de afzonderlijke locaties. De verschillen hangen samen met specifieke eenmalige activiteiten in dat jaar, de mate waarin een plaatselijke commissie extra activiteiten of juist minder activiteiten heeft ondernomen en mogelijk ook met een aantal administratieve omstandigheden.
- De onderhoudsuitgaven verschillen van jaar op jaar sterk, vooral afhankelijk van het gepleegde groot onderhoud.
- Voor 2009 zijn de onderhoudskosten in de exploitatie gering. Exclusief de restauraties bedroegen deze slechts € 26.000,-; gemiddeld nog geen € 3.000,- per kerk.
- De kosten en baten zijn voor 2009 niet uitgesplitst naar locaties Noord- en Zuid-Holland. Bekend is dat € 14.000,- van de extra inkomsten komt uit hogere huurbredingen van de locatie Delfshaven.

ANALYSES 9 SOHK KERKEN

3.1 WESTZAAN

Adres: Zuideinde 233, 1551 EG Westzaan (gemeente Zaanstad)

Overname SOHK: 1979

Status: rijksmonument

Bouwjaar: 1731

Bijzonderheden: houten schuilkerk, gaaf interieur met preekstoel en banken uit de bouwtijd,

Verhofstadt/Hageman orgel (1718/1777); goede akoestiek

Capaciteit kerkzaal (167 m²): 175 personen

Orgelbalkon: 55 personen

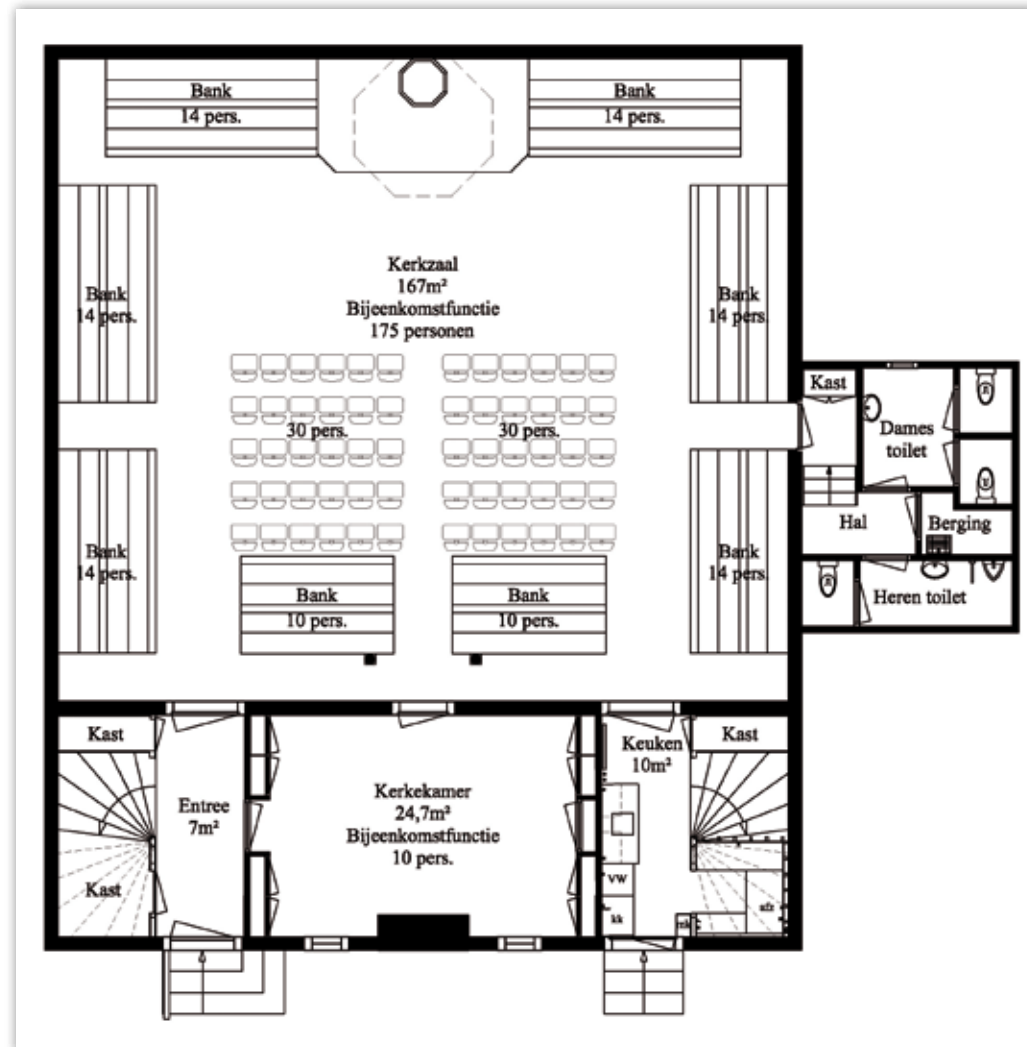
Kerkekamer: 10 personen

Huidig gebruik: cultureel centrum

Voorzieningen: keuken, pantry, moderne toiletgroep, verwarming, geluidsinstallatie, orgel, piano

Bereikbaarheid ov: per bus vanaf station Zaanadam

Parkeergelegenheid: vóór de kerk enkele parkeerplaatsen, voorts langs de weg

1. Interne analyse huidige situatie

1A HET GEBOUW

De Zuidervermaning, een voormalige doopsgezinde schuilkerk, ligt in het lintdorp Westzaan. De kerk ligt aan het eind van een oprijlaan, ca. 60 m vanaf de weg. Erachter liggen weilanden.

De begane grond bevat de kerkzaal en de kerkekamer, die als kantoor- en vergaderruimte dienst doet, met aan weerszijden daarvan een trap naar het balkon. Naast de trap aan de noordzijde is een keuken. Het balkon is voorzien van een pantry en wordt gebruikt om in de pauze van voorstellingen of concerten koffie en thee te schenken.

De kerkekamer met origineel meubilair herbergt een prachtige smuiger (Zaanse betegelde schouw) bekleed met blauwe tegels. Moderne sanitaire voorzieningen bevinden zich aan de westzijde.

Achter de kerk ligt een klein grasveld, grenzend aan de poldersloten. Overwogen is om daar een terras aan te leggen, maar die investering wordt door de open ligging op het zuidwesten onvoldoende rendabel geacht. Aan de voorzijde van de kerk is er ook de mogelijkheid voor een buitenterras. Hier wordt nu nauwelijks gebruik van gemaakt, vanwege bezwaren van burens.

1B ACTIVITEITEN

In de Vermaning wordt niet meer gekerkt en er zijn geen andere vaste huurders. Er is veel incidentele verhuur en er zijn eigen activiteiten.

Succesvol is de kerk in het gebruik als trouwlocatie. Hiervoor wordt de kerk jaarlijks 15 tot 20 maal verhuurd. Dit vormt een belangrijke inkomstenbron. De kerk is één van de tien trouwlocaties van de gemeente Zaanstad.

De kerk heeft een deels eigen cultureel programma met jaarlijks 8 tot 10 concerten, van klassiek tot Margriet Eshuis. De Vermaning is een van de locaties van de Nederlands/Belgische concertreeks Seizoen Oude Muziek. Voor een deel van het culturele programma wordt subsidie verkregen of worden soms fondsen aangeboord. De concerten leveren in financiële zin weinig op. Hooguit € 100,- aan huur en verder de verkoop van consumpties.

Er wordt een enkele keer een expositie gehouden van lokale kunstenaars, bijvoorbeeld bij de Open Monumentendagen.

Verder zijn er onregelmatige activiteiten en verhuur voor bijvoorbeeld recepties, een wijnproeverij en een literaire avond. Ook maakt af en toe een bedrijf van de ruimte gebruik.

De verkoop van consumpties is grotendeels in eigen beheer. Soms wordt een cateraar (Adfundum) ingeschakeld.

Tabel jaarinkomsten/ activiteiten

Bronnen	Omschrijving	Bedrag
Donateurs	30 donateurs x gemiddeld € 30,-	€ 900,-
Toeristen	Entree of giften via collectebus	
Trouwen	15x € 250,-	€ 3.800,-
Rouw	3x € 200,-	€ 600,-
Vast	Vaste verhuur	
Expositie		
Concert	10x concerten x netto € 100,-	€ 1.000,-
Evenementen en overig	4x verhuur	€ 1.000,-
Bedrijven	3x verhuur	€ 700,-
Consumpties	Verkoop consumpties met een marge van 67%	€ 4.000,-
Giften en subsidies	Subsidie op activiteiten en giften	€ 3.000,-
		€ 15.000,-

1C ONDERHOUD, VASTE KOSTEN EN EXPLOITATIE

De kerk heeft een beoogd lastenniveau van € 22.550,-. De meerjaren onderhoudsplanning gaat uit van gemiddelde jaarlijkse kosten van € 35.000,-. Vooral het te verrichten verfwerk is ieder jaar aanzienlijk. Na aftrek van de BRIM-subsidie van bijna € 23.000,- resteert een eigen bijdrage van ruim € 12.000,-.

Tegenover de uitgaven stonden in 2007-2008 een netto inkomstenniveau van ongeveer € 15.000,-. Van de SOHK kerken in Noord-Holland heeft Westzaan over die jaren de hoogste inkomsten. Mogelijk is het in 2009 iets minder geweest. Als de resultaten van de jaren 2007 - 2008 genomen worden bij het beoogde kostenniveau, dan is er een jaarlijks verlies van € 7.550,-.

Exploitatiekader

	omschrijving	Westzaan
8110	huuropbrengst	7.100
4370	inkoop consumpties	-2.000
4380	kosten activiteiten PC	-3.000
8380	opbrengst activiteiten PC	3.000
8370	verkoop consumpties	6.000
8331	donaties via PC	3.900
7301	totaal netto baten	15.000
4059	afschrijvingen	1.000
4316	algemene kosten	400
4062	zakelijke lasten	1.100
4010	BRIM onderhoud gebouw	35.000
4005	klein onderhoud/ inventaris	2.800
4030	onderhoud/ stemmen orgel	800
4053	erf/ tuin	800
4050	gas en elektra	1.800
4052	schoonmaakkosten	2.000
4059	dotatie SOHK	1.000
8381	zelfwerkzaamheid	-1.400
8341	BRIM subsidie	-22.750
	totaal lasten	22.550
	Resultaat	-7.550

1D ORGANISATIE

De plaatselijke commissie bestaat uit 7 leden en 10 oproepkrachten. De benodigde expertises zijn goed ingevuld. De kern van de commissie is al langere tijd bijeen en goed op elkaar ingespeeld. Van de SOHK wordt graag ondersteuning verkregen bij de realisatie van PR-activiteiten en het krijgen van een ingang bij relevante doelgroepen.

1E CONCLUSIES INTERNE ANALYSE

- De kerk beschikt over een mooie open ruimte, die uitstekend multifunctioneel kan worden gebruikt
- Er is nu een goed activiteitsniveau gericht op inwoners uit de regio en een goed niveau van verhuur aan particulieren en bedrijven uit de regionale markt.
- De inkomsten zijn onvoldoende om het nagestreefde onderhoudsniveau op te brengen. De locatie heeft een tekort van € 7.550,-.
- Er is een actieve PC met een goede invulling van de benodigde expertises.
- De cateraar levert slechts enkele malen per jaar extra verhuur en extra inkomsten op.

2. Externe analyse

2A HET DORP

Westzaan is een lintdorp met ongeveer 5.000 inwoners. De kern van het dorp ligt ver ten noorden van de kerk. Er ligt een kleine kern aan de andere kant van het lint, ten zuiden van de kerk. De Zaanse gemeenschap wordt algemeen als hecht gekenschetst. Er is een grote betrokkenheid en een sterk verenigingsleven. Voor de kerk moet dat kansen bieden voor een grotere participatie aan activiteiten en het vinden van donateurs. Anderzijds moet geconstateerd worden dat er ook veel concurrentie is met andere verenigingen en locaties.

2B REGIONALE MARKT

De gemeente Zaanstad heeft 140.000 inwoners. De Zuidervermaning ligt net ten noordwesten van grote Zaanse bedrijventerreinen. Zowel het aantal inwoners uit de gemeente als de markt voor bedrijven bieden kansen voor extra activiteiten. Deels zouden die misschien via een cateraar of via een partybureau verzilverd kunnen worden.

2C CONCURRENTEN EN SAMENWERKINGSMOGELIJKHEDEN

Er zijn verschillende locaties in de omgeving waarmee wordt samengewerkt of waarvoor de kerk een goed alternatief biedt.

DORPSHUIS

Het dorps huis biedt onderdak aan een groot aantal verenigingen en activiteiten. Er zijn cursussen op het terrein van educatie, recreatie en sport. Daarnaast vinden er in het dorps huis diverse ontmoetingsactiviteiten en evenementen plaats.

LOKALE HORECA

Vlakbij de kerk zit in de zuidelijke kern van Westzaan partycentrum De Bun in een voormalige hervormde kerk. In de noordelijke dorpskern ligt het hotel annex restaurant De Prins. In het zuidwesten van het dorp ligt aan de Overtoom de uitgaansgelegenheid Lexion Venue.

Ten opzichte van de lokale horeca zal de Vermaning zich moeten onderscheiden door haar specifieke sfeer en door de culturele uitstraling.

CATERING

Er is een samenwerkingsovereenkomst met de cateraar Adfundum in Zaandam. De cateraar adverteert met de kerk als locatie voor huwelijken en andere bijeenkomsten. Enkele malen per jaar levert dit een extra verhuur op.

2D TOERISTISCHE MARKT

De kansen op de toeristische markt worden laag ingeschat. Van een reguliere openstelling in bijvoorbeeld het weekeinde wordt weinig verwacht. De personele inzet daarvoor wordt onevenredig groot geacht.

2E CONCLUSIES EXTERNE ANALYSE

- De belangrijkste kans voor de kerk lijkt te liggen in een verbetering van de afspraken met de cateraar of in het aangaan van een samenwerking met nog een partybedrijf of cateraar.
- Via die cateraar of eventueel door de PC zelf kunnen ook de bedrijven van de nabij gelegen bedrijventerreinen worden benaderd.
- Ook lijkt het zinvol en mogelijk meer structuur aan te brengen in de werving van donateurs/vrienden. Dit vergroot het draagvlak voor de kerk en genereert extra inkomsten en wellicht nieuwe vrijwilligers.

3. Centrale conclusie en voorgestelde verbeteringen

CENTRALE CONCLUSIE:

De PC Westzaan is op basis van de inkomsten uit activiteiten in 2007-2008 de meest succesvolle SOHK-kerk in Noord-Holland. De PC is hecht, adequaat en actief. Toch worden nog niet voldoende inkomsten gegenereerd om de kosten van het nodige onderhoud te dekken. Er is in de begroting een tekort van jaarlijks € 7.550,-. Er zal gezocht moeten worden naar extra structurele inkomsten. Dit zou kunnen door het zoeken naar een vaste huurder, het werven van nieuwe donateurs/vrienden of uit een vaste samenwerking met een cateraar/ partybedrijf. Afgezien van de initiële daarvoor te plegen tijdsinvestering, zijn deze acties voor de PC het minst tijdsintensief.

TE VERBETEREN PUNTEN:

- Het opzetten van een systeem van vrienden/donateurs en de werving ervan. Verwacht mag worden dat dit op termijn € 2.000,- tot € 4.000,- extra op kan leveren. Bovendien is dit een vijver waaruit ook geput kan worden als er nieuwe vrijwilligers geworven moeten worden.
- Het realiseren en gebruik maken van de terrasmogelijkheid aan de voorzijde. In overleg met de gemeente moet duidelijk gemaakt worden dat de kerk het recht heeft op het terrasgebruik aan de voorzijde en dat bezwaren van omwonenden dit niet mogen verstoren.
- Het versterken van de contacten met de huidige cateraar of het aangaan van een overeenkomst met nog een cateraar, zodanig dat dit extra omzetverhuur oplevert. Verwacht mag worden dat dit op termijn € 4.000,- extra op kan leveren.
- Contacten met bedrijven verbeteren, eventueel via platforms van bedrijven, zoals bedrijvengringen of de Kamer van Koophandel.

3.2 BEETS

Adres: Beets 51, 1475 JD Beets (gemeente Zeevang)

Overname SOHK: 1982

Status: rijksmonument

Bouwjaar/periode: 15de-16de eeuw

Bijzonderheden: eenbeukige kruiskerk, het koor door een scheidingswand afgescheiden van het schip; in het koor beneden een consistoriekamer en boven een raadzaal; tongewelven met bloemschilderingen, preekstoel (1655), doophek (1680) met twee koperen bogen, herenbank (17de/18de eeuw), 2 psalmborden (1650), Flaesorgel (1868), goede akoestiek

Restauratie: 2010-2011

Capaciteit kerkzaal (180 m2): 150 personen

Consistoriekamer: 50 personen

Raadzaal: 50 personen

Huidig gebruik: multifunctioneel, officiële gemeentelijke trouwlocatie

Voorzieningen: Keuken- en toiletvoorzieningen, garderobe, orgel

Bereikbaarheid ov: per openbaar vervoer slecht bereikbaar

Parkeergelegenheid: voldoende bij de kerk

1. Interne analyse huidige situatie

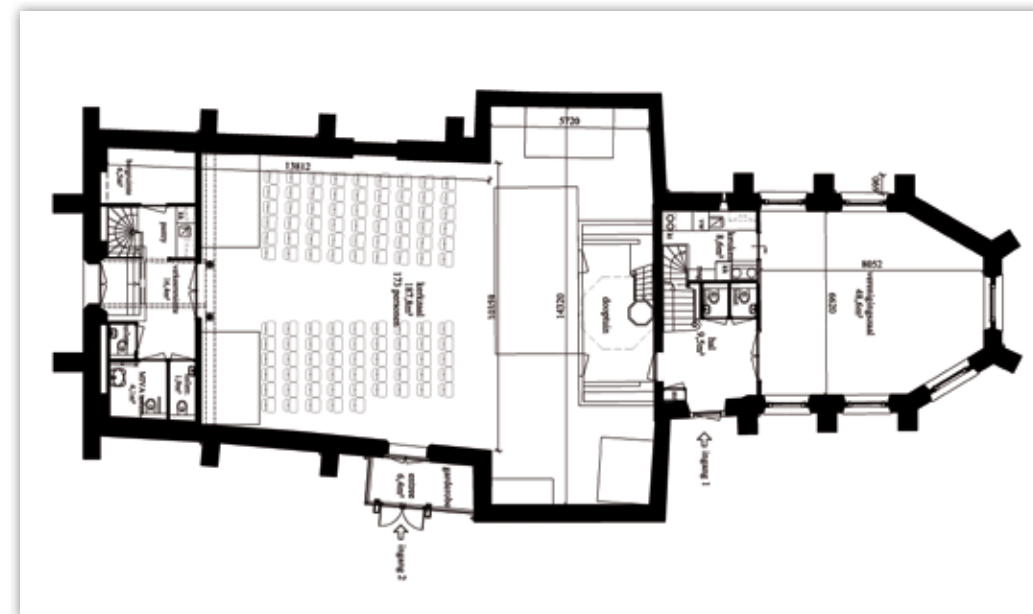
1A HET GEBOUW

De kerk van Beets is een laatmiddeleeuwse kruiskerk met een fraai interieur. Schip en dwarsbeuk zijn van het koorgedeelte gescheiden door een beschilderd houten schot, waarvoor de preekstoel en het doophek staan opgesteld. De kerkzaal bevat een aantal vaste banken in het schip en de dwarsarmen.

Ten oosten van de kerkzaal ligt de consistoriekamer. Deze ruimte is toegerust met een keukenblok. De consistoriekamer is geschikt voor cursussen en bijeenkomsten, met plaats voor maximaal 50 personen.

Via de trap in de gang tussen consistoriekamer en kerkzaal bereikt men de eerste verdieping, waar zich boven de consistoriekamer de raadzaal van de vroegere gemeente Beets bevindt. Zowel de kerkzaal als de raadzaal zijn officiële trouwlocaties van de gemeente Zeevang.

De kerk wordt in 2010-2011 gerestaureerd. Daarbij worden ook voorzieningen aangebracht ten behoeve van multifunctioneel gebruik. Bij de oorspronkelijke ingang aan de westzijde komen toiletten en garderobe; op het orgelbalkon daarboven vergader- en opslagruimten. In de hal van de oostelijke zijingang, tussen de kerkzaal en de consistoriekamer (verenigingszaal), komen eveneens toiletten, alsmede een moderne keuken.

1B ACTIVITEITEN

Het kerkgebouw wordt multifunctioneel gebruikt. De Protestantse Gemeente heeft er één tot tweemaal per maand haar diensten, en verder gebruikt zij de consistoriekamer als vergader-ruimte. De consistoriekamer is verder in gebruik bij een didgeridoo-club en de seniorensoos. De dorpsraad vergadert ook in de kerk.

De kerk wordt gebruikt voor huwelijken en voor rouwbijeenkomsten. Verder is er incidentele verhuur aan bedrijven.

De PC heeft in korte tijd haar activiteitenprogramma enorm geïntensiveerd. Ze heeft een cultu- reel programma opgezet met in 2009 13 uitvoeringen. Er zijn acties gehouden, zoals oliebol- lenverkoop en een boekenbeurs. Er worden eigen artikelen (wijn en kaarsen) verkocht.

De kerk heeft een Stichting Vrienden met zo'n 50 donateurs.

TABEL JAARINKOMSTEN/ ACTIVITEITEN

Bronnen	Omschrijving	Bedrag
Donateurs	Stichting Vrienden, 50 donateurs	€ 4.000,-
Toeristen	Entree of giften via collectebus	
Trouwen	8 x € 250,-	€ 2.000,-
Rouw	4x € 250,-	€ 1.000,-
Vast	Vaste verhuur aan kerk en clubs	€ 3.400,-
Expositie		
Concert	13x € 400,-	€ 5.200,-
Evenement	Evenementen en activiteiten gericht op lokale bevolking, waaronder een boekenbeurs, oliebol- len en ansichtkaartenverkoop	€ 5.000,-
Bedrijven	Losse verhuur aan bedrijven	€ 1.500,-
Consumpties	Verkoop consumpties, wijn en kaarsen	€ 4.500,-
		€ 26.600,-

1C ONDERHOUD, VASTE KOSTEN EN EXPLOITATIE

De exploitatie van de kerk heeft een enorme ontwikkeling doorgemaakt. Daar waar de andere kerken een redelijk stabiel exploitatieniveau hebben, zijn de inkomsten in Beets in drie jaar tijd enorm toegenomen. De netto-inkomsten in 2007 waren nog ca. € 2.000,-. In 2008 was dit ge- stegen naar € 8.000,-. Inmiddels ligt dit boven de € 20.000,-.

De kerk heeft een beoogd lastenniveau van ruim € 18.000,-.

De meerjaren onderhoudsplanning gaat uit van gemiddelde jaarlijkse kosten van € 12.000,-. Na aftrek van de daarvoor verkrijgbare subsidie van bijna € 8.000,- resteert een eigen kostenpost in het subsidiabele onderhoud van ruim € 4.000,-. De onderhoudskosten zijn in verhouding tot die van andere kerken laag. Dat heeft te maken met de restauratie die nu plaats vindt. De modale SOHK-kerk zit € 10.000,- hoger en moet daarvan dus € 3.500,- zelf opbrengen.

Tegenover de uitgaven staat een netto inkomstenniveau van € 22.000,-. Het totaalresultaat voor de kerk is een positief saldo op jaarbasis van € 3.700,-.

Exploitatiekader

	omschrijving	Beets
8110	huuropbrengst	7.000
4370	inkoop consumpties	-2.000
4380	kosten activiteiten PC	-5.500
8380	opbrengst activiteiten PC	13.500
8370	verkoop consumpties	3.000
8331	donaties via PC	6.000
7301	totaal netto baten	22.000
4059	afschrijvingen	
4316	algemene kosten	3.900
4062	zakelijke lasten	2.000
4010	BRIM onderhoud gebouw	12.000
4005	klein onderhoud/ inventaris	1.500
4030	onderhoud/ stemmen orgel	500
4053	erf/ tuin	
4050	gas en elektra	4.700
4052	schoonmaakkosten	500
4059	dotatie SOHK	1.000
8381	zelfwerkzaamheid	
8341	BRIM subsidie	-7.800
	totaal lasten	18.300
	Resultaat	3.700

1D ORGANISATIE

De plaatselijke commissie bestaat uit 6 leden en 15 oproepkrachten voor activiteiten. De beno- digde expertises zijn goed ingevuld.

De PC heeft in 2009 een heel druk jaar gehad, zowel door de opschaling van het activiteiten- niveau, als ook vanwege de voorbereidingen voor de restauratie. De PC is de afgelopen periode intensief begeleid door een lid van het SOHK-bestuur. In die samenwerking is het meerjaren beleidsplan tot stand gekomen.

De directe link via een bestuurlid met het SOHK-bestuur is voor de PC belangrijk. Zo ontstaat er een goede afstemming met de eigenaar. De PC beschouwt het dorp Beets als maatschappelijk eigenaar van de kerk. De PC zelf is dan de verbindende schakel met de juridische eigenaar het SOHK-bestuur.

1E CONCLUSIES INTERNE ANALYSE

- De kerk heeft drie verhuurbare ruimtes en daardoor een groot aantal mogelijkheden voor activiteiten en verhuur voor gezelschappen van 10 tot 150 personen.
- Er is nu een goed activiteitsniveau gericht op inwoners van de lokale en regionale markt.
- De locatie heeft een positief begroot saldo van € 3.700.
- Er is een zeer actieve PC met een goede invulling van de benodigde expertises.

2. Externe analyse

2A HET DORP

Beets ligt in een lint langs de Beemster ringvaart en de Korsloot. De kerk staat in een kleine kern van het dorp. Daar zijn ook de basisschool en het dorpshuis gevestigd. Het dorp heeft 550 inwoners. De relatie van de kerk met de lokale bevolking is goed. Een deel van de inwoners is donateur. Er is een goed draagvlak voor diverse activiteiten. De kerk heeft een goed aantal vrijwilligers.

Er zijn plannen voor revitalisering van het dorp. De basisschool moet vernieuwd worden. De nieuwbouw van de school moet gerealiseerd worden aan de andere kant van de kerk. In die plannen komt er een vernieuwd dorps huis op de huidige locatie van de school. Tevens moeten er een aantal nieuwe woningen gebouwd worden.

2B REGIONALE MARKT

De gemeente Zeevang heeft ruim 6.000 inwoners. Gelet op het karakter van de kerk moet de regionale markt ruimer gedefinieerd worden. In de kerk worden activiteiten georganiseerd die ook mikken op publiek uit nabij liggende steden als Hoorn en Purmerend. Er is dan sprake van een regio met circa een kwart miljoen inwoners en een diversiteit aan bedrijven.

2C CONCURRENTEN EN SAMENWERKINGSMOGELIJKHEDEN

In de directe omgeving is er het dorps huis De drie hamers, waarmee wordt samengewerkt. Op grotere afstand zijn er wel diverse concurrerende of alternatieve locaties.

DORPSHUIS DE DRIE HAMERS

Het dorps huis De drie hamers is tevens het dorpscafé. Het is eigendom van de stichting Dorps huis en wordt verhuurd aan een pachter. De pachter is de vaste cateraar voor de activiteiten in de kerk.

Het café is een onderkomen voor het verenigingsleven in het dorp. Het café is dagelijks open, behalve de dinsdag. Het is een eetcafé, waar op een aantal avonden gebiljart wordt.

Het dorps huis herbergt een peuterspeelzaal en een gymzaal, die ook als feestruimte wordt gebruikt.

Bij nieuwbouw van de school en het dorps huis, zullen de functies van peuterspeelzaal en gymzaal bij de school gerealiseerd worden en niet meer een onderdeel van het dorps huis zijn. Nieuwbouw van het dorps huis zal op zijn vroegst pas over drie jaar gerealiseerd worden.

Het dorps huis is uitdrukkelijk een samenwerkingspartner voor de kerk. Nu de kerk gerestaureerd wordt, wordt er door de PC een aantal activiteiten in het dorps huis georganiseerd. Toch is er ook

enige concurrentie tussen beide locaties. Voor een aantal activiteiten geldt dat deze zowel in het dorps huis als in de kerk gerealiseerd zouden kunnen worden.

In 2009-2010 zijn er op initiatief van het SOHK-bestuur verkenningen geweest naar de mogelijkheid om het dorps huis in de kerk te realiseren. Geconcludeerd is dat het onderbrengen van het dorps huis in de kerk een aantal duidelijke minpunten kent. Daarom wordt ingezet op realisatie van een nieuw dorps huis. Het is de bedoeling een goede afstemming in de activiteiten te houden. Mogelijk kan een nieuw dorps huis een impuls geven aan activiteiten in de kerk. Het aanbieden van arrangementen bijvoorbeeld in het kader van een huwelijk, waarbij beide locaties worden gebruikt, is daarvoor uitdrukkelijk een mogelijkheid.

DIVERSE LOCATIES IN DE OMGEVING

- De kerk is een goed alternatief voor diverse locaties in de regio:
- voor de diverse trouwlocaties van de gemeenten;
- voor feesten en partijen van 50 tot 150 personen;
- voor cursussen, presentaties en bijeenkomsten op een stijlvolle locatie voor het bedrijfsleven en voor de provincie/gemeente (in de raadzaal);
- voor koren en verenigingen;
- voor naschoolse opvang, dankzij gunstige ligging nabij de school.

2D TOERISTISCHE MARKT

De kansen op de toeristische markt zijn bescheiden. Er passeren wel fietsers en wandelaars of toeristen per boot. Hierop kan ingespeeld worden door bijvoorbeeld in de zomermaanden op zondagmiddag open te zijn en exposities in de kerk te hebben. Qua inkomsten mag hiervan weinig verwacht worden. De personele inzet daarvoor is onevenredig groot. Wel zijn er initiatieven om samen met andere dorpen in de regio na te denken over het promoten van de gemeente Zeevang als recreatiegebied.

2E CONCLUSIES EXTERNE ANALYSE

- Een belangrijke kans ligt er voor de kerk in het versterken van de relatie met het dorps huis. Met name nieuwbouw van het dorps huis zal daarvoor een extra perspectief bieden.
- Een andere belangrijke kans is de behoefte van bedrijven uit de regio aan een locatie voor bijeenkomsten.
- Andere kansen liggen verder weg en hoeven mogelijk niet aangesproken te worden als de bovenstaande punten succesvol blijken.

3. Centrale conclusie

CENTRALE CONCLUSIE:

De kerk in Beets heeft een zeer actieve PC die in de afgelopen jaren een goed activiteitsniveau heeft gerealiseerd, met ook een positief saldo op de exploitatie. Er is een beleidsplan opgesteld dat uitgaat van een verdere intensivering van de activiteiten. Mede door de verbeteringen die nu aangebracht worden in het kader van de restauratie, wordt de verhuurbaarheid van de kerk nog eens extra verbeterd. De kerk heeft een zeer goed perspectief.

3.3 KWADIJK

Adres: Kwadijk 87, 1471 CE Kwadijk (gemeente Zeevang)

Overname SOHK: 1982

Status: rijksmonument

Bouwjaar/periode: 1835

Bijzonderheden: zaalkerk, preekstoel (17de eeuw), doophek met koperen doopboog (1741), Flae-sorgel (1866)

Restauratie: 1986

Capaciteit kerkzaal (120 m²): 100 personen

Consistoriekamer: 10 personen

Huidig gebruik: multifunctioneel

Voorzieningen: verwarming, sanitair (invalidentoilet), keukenblok, geluidsinstallatie, ringleiding, kathedr, orgel en piano; Catering is mogelijk

Bereikbaarheid ov: met de bus beperkt bereikbaar vanaf station Purmerend-Overwhere

Parkeergelegenheid: op korte afstand van de kerk is voldoende parkeergelegenheid.

1. Interne analyse huidige situatie

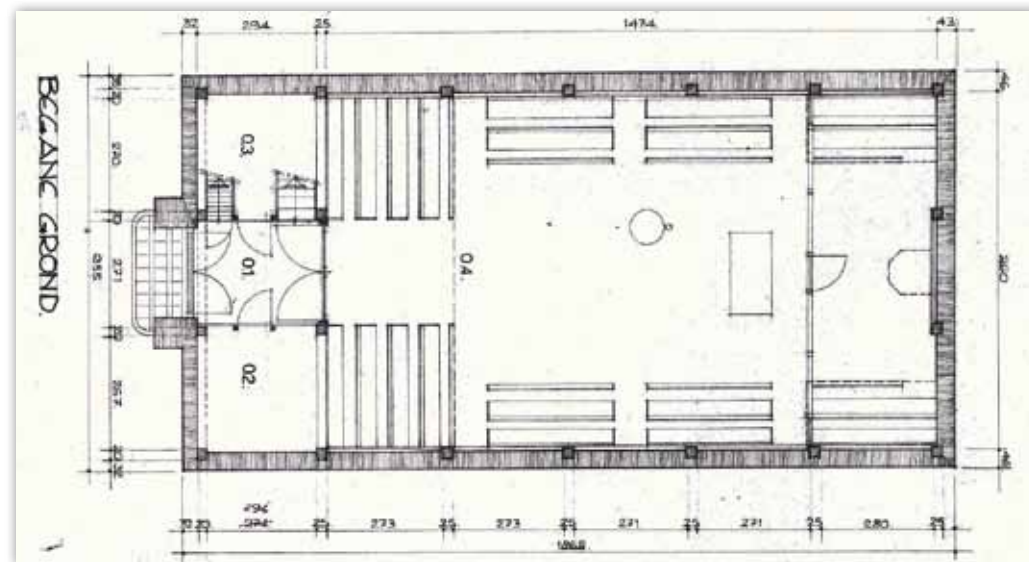
1A HET GEBOUW

Het eenvoudige zaalkerkje, met een houten torentje op het dak, ligt prachtig aan de rand van de Zeevang. De rechthoekige kerkruimte wordt overdekt door een houten tongewelf. De preekstoel en het doophek die voor de korte oostwand zijn opgesteld, recht tegenover de ingang in het westen, zijn afkomstig uit de vorige, in 1835 afgebroken kerk die hier stond.

De begane grond van de kerk bevat naast de kerkzaal nog twee ruimtes onder het orgelbalkon. Een daarvan is de keuken, deze bevindt zich bij binnenkomst aan de linkerzijde. Aan de rechterzijde zijn toiletten en een garderobe.

Naast de keuken is een steile steektrap naar de consistoriekamer op de eerste verdieping. Ook is er op deze verdieping een balkon, op dit moment als opslagplaats in gebruik.

De kerkzaal is licht en heeft een intieme sfeer. De ruimte is uitstekend multifunctioneel te gebruiken als trouwlocatie, verenigingslocatie, voor vergaderingen of voor exposities. Vooral bij dat laatste is er een beperking door de vaste opstelling van preekstoel, doophek en banken.

1B ACTIVITEITEN

De activiteiten van en in de kerk zijn gericht op de lokale en regionale bevolking.

Vaste huurders zijn de Protestantse Gemeente Zeevang (20 maal per jaar) en een koor (1 maal per week, gedurende 10 maanden). Door het jaar heen worden er concerten en exposities georganiseerd door de PC. Daarnaast wordt de kerk verhuurd voor feesten, huwelijken en rouwbijeenkomsten.

De verkoop van consumpties is deels in eigen beheer.

TABEL JAARINKOMSTEN/ ACTIVITEITEN

Bronnen	Omschrijving	Bedrag
Donateurs	80 donateurs x gemiddeld € 25,-	€ 2.000,-
Toeristen	Entree of giften via collectebus	
Trouwen	3x € 300,-	€ 900,-
Rouw	3x € 200,-	€ 600,-
Vast	Vaste verhuur hervormde gemeente (2x per maand) en koor (1x per week)	€ 1.100,-
Expositie	2x	
Concert	6x	
Overige verhuur/ Evenement Bedrijven	Verhuur en activiteiten gericht op lokale bevolking	€ 1.100,-
Consumpties	Verkoop consumpties, nettobedrag	€ 1.000,-
		€ 6.700,-

EXPLOITATIEKADER

	omschrijving	Kwadijk
8110	huuropbrengst	3.700
4370	inkoop consumpties	-300
4380	kosten activiteiten PC	
8380	opbrengst activiteiten PC	
8370	verkoop consumpties	1.300
8331	donaties via PC	2.000
7301	totaal netto baten	6.700
4059	afschrijvingen	0
4316	algemene kosten	400
4062	zakelijke lasten	900
4010	BRIM onderhoud gebouw	8.000
4005	klein onderhoud/ inventaris	1.000
4030	onderhoud/ stemmen orgel	100
4053	erf/ tuin	
4050	gas en elektra	2.000
4052	schoonmaakkosten	1.400
4059	dotatie SOHK	1.000
8381	zelfwerkzaamheid	-1.400
8341	BRIM subsidie	-5.200
	totaal lasten	8.200
	Resultaat	-1.500

De kerk heeft zo'n 80 donateurs.

1C ONDERHOUD, VASTE KOSTEN EN EXPLOITATIE

De kerk heeft een beoogd lastenniveau van ongeveer € 8.000,-. De meerjaren onderhoudsplan-ning gaat uit van gemiddelde jaarlijkse kosten van € 8.000,-. Na aftrek van de daarvoor verkrijg-bare subsidie van ruim € 5.000,- resteert een eigen kostenpost in het subsidiabele onderhoud van bijna € 3.000,-.

Tegenover deze uitgaven staat nu een netto inkomstenniveau van € 6.700,-. Het totaalresultaat voor de kerk is een jaarlijks verlies van € 1.500,-.

1D ORGANISATIE

De plaatselijke commissie bestaat uit 7 leden en 10 oproepkrachten. De benodigde expertises zijn goed ingevuld. De commissie heeft de ambitie om zelf verantwoordelijk te zijn voor de ge-hele exploitatie en organisatie van de kerk.

1E CONCLUSIES INTERNE ANALYSE

- De kerkzaal is intiem en licht. Deze is zeer geschikt voor concerten, bijeenkomsten (feesten, jubilea etc.) van kleine gezelschappen, diners en huwelijken.
- Er is nu een redelijk activiteitsniveau gericht op inwoners van de lokale en regionale markt.
- Er is nu een begroot tekort van € 1.500,-.
- Er is een actieve PC met een goede invulling van de benodigde expertises.

2. Externe analyse

2A HET DORP

Kwadijk (860 inwoners) is een lintdorp met een kleine kern. Het dorp ligt vlak ten noorden van Purmerend. Er zijn nauwelijks voorzieningen.

De kerk ligt in de kern, naast de school en tegenover het dartscafé 'The Bull'.

De relatie met de inwoners van het dorp wordt door de plaatselijke commissie als goed beoor-deeld. Wel is het een opgave of bestaat de wens om meer inwoners naar activiteiten te trekken.

2B REGIONALE MARKT

De gemeente Zeevang heeft ruim 6.000 inwoners. Minstens zo relevant is de gemeente Pur-merend met 80.000 inwoners. Aan de noordkant van Purmerend is het grootste deel van de bedrijventerreinen gevestigd.

Op deze regionale markt is er bij inwoners en bedrijven vraag naar een bijzondere locatie voor:

- bijeenkomsten, feesten en partijen
- specifiek trouw- en rouwbijeenkomsten
- culturele evenementen (met jaarlijkse evenementen als monumentendagen en de Kunst- en Crearoute Purmerend).

2C CONCURRENTEN EN SAMENWERKINGSMOGLIJKHEDEN

Er zijn verschillende locaties in de omgeving waarmee wordt samengewerkt of waarvoor de kerk een goed alternatief biedt.

CATERAARS

Een cateraar en partyservicebedrijf, gevestigd in IJpendam, had vooral activiteiten in de regio Zuid-Kennemerland. Het idee was om de activiteiten te verleggen naar de omgeving Waterland en de kerk als locatie daarvoor te gebruiken. Er was in 2010 een contractoverleg gaande. Het is echter niet tot afspraken gekomen, omdat het bedrijf inmiddels andere plannen heeft. Mogelijk kan een dergelijke afspraak met een andere cateraar/ partyserviceorganisatie worden gesloten.

CAFÉ THE BULL

Dit dartcafé heette vroeger 'het Wapen van Kwadijk'. De lokale functie is deels verlaten en het café heeft nu een regionale functie. Bij grote drukte in de kerk wordt overlegd over het gebruik van het parkeerterrein van het dartcafé.

Kantine Voetbalvereniging Kwadijk

Sommige verenigingen en organisaties hebben activiteiten in de kantine van de voetbalvereniging. Het betreft o.a. cursussen die ook in de kerk gehouden zouden kunnen worden.

2D TOERISTISCHE MARKT

De kansen op de toeristische markt worden laag geschat. Vanaf het café is er een wandelroute. Geschat wordt dat dit vooral voorbijgangers oplevert. Van een reguliere openstelling in bijvoor-beeld het weekeinde wordt weinig verwacht. De personeel inzet daarvoor wordt onevenredig groot geacht.

2E CONCLUSIES EXTERNE ANALYSE

- De belangrijkste kans voor de kerk lijkt te liggen in een afspraak met een cateraar/ partyser-viceorganisatie. Gelet op de eerdere ervaringen is het al een kunst om een dergelijke afspraak te maken; en die afspraak zal ook nog omgezet moeten worden in reëel gebruik.
- Toch moet de nabijheid van Purmerend kansen kunnen bieden voor meer commerciële ver-huur, met cateraar. Ook als huwelijkslocatie moet meer haalbaar zijn dan tot nog toe wordt gerealiseerd.
- Andere kansen, zoals het inspelen op de markt van bedrijven liggen verder weg. De benade-ring daarvan kan aan een cateraar worden overgelaten. Pas als dat opnieuw niet succesvol blijkt, moeten deze andere kansen in beeld komen.

3. Centrale conclusie en voorgestelde verbeteringen

CENTRALE CONCLUSIE:

De kerk van Kwadijk wordt op dit moment redelijk succesvol multifunctioneel gebruikt. De kerk in Kwadijk moet vooral doorgaan op de weg die ze aan het bewandelen is. Er is weliswaar nu nog een tekort in de structurele exploitatie, maar verwacht wordt dat door intensivering dit tekort kan worden weggewerkt.

TE VERBETEREN PUNTEN:

- Het zoeken naar een 'vaste' gebruiker als een partyservice/ cateraar, zodanig dat dit leidt tot een daadwerkelijk groter gebruik van de kerk, met netto-inkomsten ambitie van ten minste € 3.000,-.

3.4 OOSTHUIZEN

Adres: Raadhuisstraat 61, 1474 HJ Oosthuizen (gemeente Zeevang)

Overname SOHK: 1982

Status: rijksmonument

Bouwjaar: 1511-1518

Bijzonderheden: laatgotische kruiskerk, interieur met koorhek (1560), preekstoel (1664), doophek (18de eeuw), herenbanken (1648), praalgraf François van Bredehoff (1723) en rouwborden, orgel met pijpwerk uit de 15de-17de eeuw, luidklok (1511); uitstekende akoestiek

Bij de kerk de gemeentelijke begraafplaats

Restauratie: 1991-2003

Capaciteit kerkzaal (450 m2): 275 personen

Huidig gebruik: multifunctioneel

Voorzieningen: twee toiletten, waaronder invalidentoilet, ringleiding, keuken, geluidinstallatie, orgel

Bereikbaarheid ov: per bus vanaf Amsterdam CS of Hoorn

Parkeergelegenheid: kleine parkeerplaats naast de kerk, voldoende parkeerruimte in de omgeving

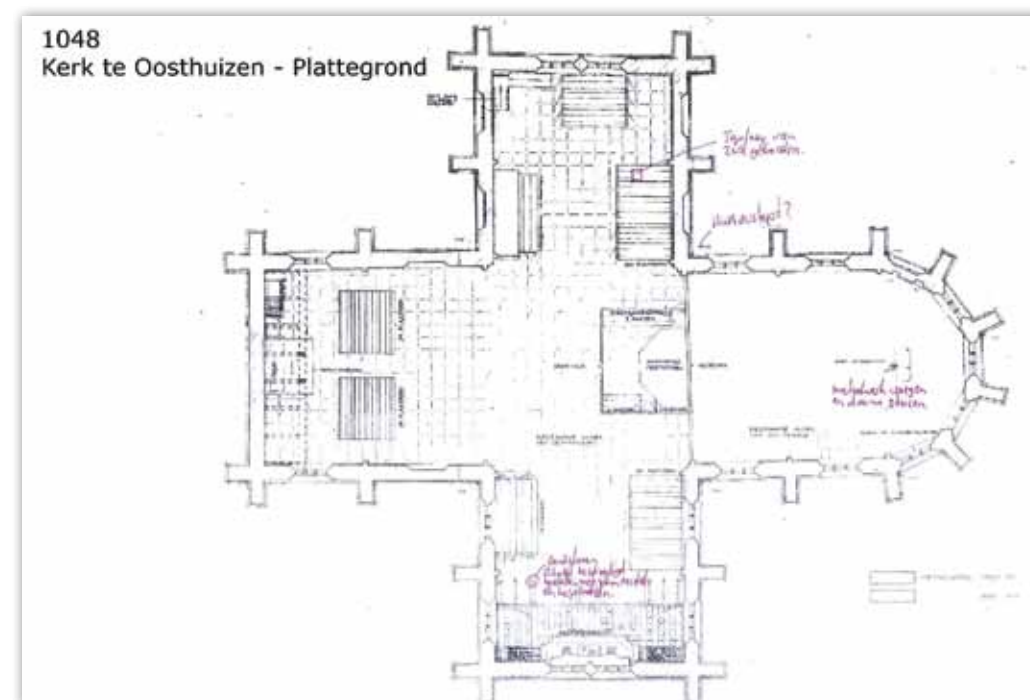
1. Interne analyse huidige situatie

1A HET GEBOUW

Al vijf eeuwen bepaalt de Grote Kerk het silhouet van Oosthuizen. De kerk, oorspronkelijk gebouwd als rooms-katholieke kerk, is een laatgotische kruiskerk zonder zijbeuken, karakteristiek voor de gotiek van de kustprovincies, met name Noord-Holland. De kerk ligt prachtig aan de rand van de Beemster.

In het midden van de kerk, voor het koorhek, bevindt zich de kansel met de dooptuin. Daartegenover, op de galerij boven de westingang, het beroemde orgel (15de-17de eeuw). In de zuidelijke dwarsbeuk het praalgraf van François van Bredehoff. Het koor wordt nu gebruikt als expositiezaal. De kerk is hoog en dankzij grote hoge ramen is er veel lichtinval.

Bij de restauratie, afgesloten in 2003, zijn sanitaire voorzieningen en een keuken aangebracht. Het ontbreekt in de kerk aan verwarming. De kerk wordt daarom nagenoeg alleen in de maanden mei t/m september gebruikt.

1B ACTIVITEITEN

In de Grote Kerk wordt nog gekerkt door de Protestantse gemeente Zeevang (circa 11 maal per jaar). De kerk is officiële trouwlocatie. Incidentele verhuur is er sporadisch voor huwelijken en rouwbijeenkomsten. De grootte van de kerk speelt hierbij een rol.

Activiteiten, met name exposities, zijn er in de zomerperiode. De kerk is dan van donderdagmiddag tot en met zondagmiddag geopend. Hiermee mikt de kerk op voorbijgangers, toeristen en mensen uit het dorp en de regio.

Vijf tot acht keer per jaar vinden er concerten plaats. Dit zijn voor een belangrijk deel orgelconcerten.

Er is een afspraak met een vaste cateraar voor partijen. De cateraar brengt geen activiteiten in.

TABEL JAARINKOMSTEN/ ACTIVITEITEN

Bronnen	Omschrijving	Bedrag
Donateurs	15 donateurs x gemiddeld € 20,-	€ 300,-
Toeristen	Entree of giften via collectebus	€ 500,-
Trouwen	3x € 300,-	€ 900,-
Rouw	3x € 200,-	€ 600,-
Vast	Vaste verhuur aan hervormde gemeente (11x per jaar)	€ 300,-
Expositie	8x verhuurprijs + verkoopprijs	€ 1.000,-
Concert	5 - 8 x € 50,-	€ 400,-
Evenement	Evenementen en activiteiten gericht op regionale bevolking, zoals het muziekfestival	€ 1.300,-
Bedrijven		
Consumpties	Verkoop consumpties met een marge van 50%	€ 300,-
		€ 5.600,-

1C ONDERHOUD, VASTE KOSTEN EN EXPLOITATIE

De kerk heeft een beoogd lastenniveau van ongeveer € 17.000,-. De meerjaren onderhoudsplanning gaat uit van gemiddelde jaarlijkse kosten van € 26.000,-. Na aftrek van de daarvoor verkrijgbare subsidie van € 16.900,- resteert een eigen kostenpost in het subsidiabele onderhoud van € 9.100,-.

Tegenover de uitgaven staan nu netto inkomsten van € 5.600,-. Het totaalresultaat voor de kerk is een jaarlijks tekort van € 11.200,-.

EXPLOITATIEKADER OOSTHUIZEN

	omschrijving	Oosthuizen
8110	huuropbrengst	5.000
4370	inkoop consumpties	-300
4380	kosten activiteiten PC	
8380	opbrengst activiteiten PC	
8370	verkoop consumpties	600
8331	donaties via PC	300
7301	totaal netto baten	5.600
4059	afschrijvingen	2.800
4316	algemene kosten	
4062	zakelijke lasten	2.000
4010	BRIM onderhoud gebouw	26.000
4005	klein onderhoud/ inventaris	1.500
4030	onderhoud/ stemmen orgel	2.000
4053	erf/ tuin	1000
4050	gas en elektra	400
4052	schoonmaakkosten	2.500
4059	dotatie SOHK	1.000
8381	zelfwerkzaamheid	-5.500
8341	BRIM subsidie	-16.900
	totaal lasten	16.800
	Resultaat	-11.200

1D ORGANISATIE

De plaatselijke commissie bestaat uit 7 leden en 20 oproepkrachten onder meer voor de middagopenstellingen. Hier gaat veel tijd en energie in zitten. Wat opvalt, is dat de binding met de lokale bevolking verder beperkt is. Er zijn nauwelijks donateurs/ vrienden. Donateurs en vrienden moeten gezien worden als een vijver waaruit ook nieuwe PC-leden geworven kunnen worden. De benodigde expertises zijn voor een PC op zich goed ingevuld. Maar er moet versterking komen in de PC om meer activiteiten naar de kerk te trekken en meer betrokkenheid bij de kerk te genereren, zodanig dat de exploitatie verbetert.

Vanuit de SOHK wordt graag ondersteuning verkregen op de volgende punten:

- Overleg over de meerjaren onderhoudsplanning;
- Het onderhouden van PR-activiteiten.

1E CONCLUSIES INTERNE ANALYSE

- Prachtige kerk. Cultuurhistorisch zeer belangrijk. Uitstekend geschikt voor meervoudig gebruik.
- De kerk heeft een enorm grote en lichte open ruimte die zich in de zomerperiode erg goed leent voor grootschalige activiteiten.
- Het koor is een mooie expositie- en ontmoetingsruimte, die mogelijk ook separaat in de winterperiode is te gebruiken, mits het apart is te verwarmen.
- Er is een grote inzet vanuit de vrijwilligers, ook leidend tot een ruime openstelling.
- De activiteiten genereren op dit moment veel te weinig inkomsten. De kerk heeft een tekort van € 11.200,-.

2. Externe analyse

2A HET DORP

Oosthuizen ligt in de gemeente Zeevang en heeft 3.300 inwoners. De kerk is enigszins excentrisch gelegen in het zuidwesten van het dorp. Er is een oude, lang gerekte kern. Aan de zuidoostkant ligt het nieuwere gedeelte. De inwoners maken weinig gebruik van het kerkgebouw. Verenigingen komen op andere plekken bijeen. De activiteiten in de kerk zijn weinig gericht op de lokale bevolking. Bij hen is er zeker behoefte aan een versterking van de ontmoetingsfunctie, bijvoorbeeld in de sfeer van cultuur in combinatie met eten. Ook zal de lokale bevolking meer dan tot nu toe bereid zijn de kerk te ondersteunen als vriend of donateur.

Voor Oosthuizen wordt gewerkt aan een nieuwbouwplan Waterrijck, dat voorziet in realisatie van een nieuwe brede school en 200 woningen.

Vanuit de school zal er vraag zijn om kennis over te brengen over de historie van Oosthuizen. De kerk kan daarvoor een goede locatie zijn. Via de jeugd zullen ook ouders bereikt worden.

2B BESCHRIJVING REGIONALE MARKT

De gemeente Zeevang heeft ruim 6.000 inwoners. Gelet op het karakter van de kerk moet de regionale markt ruimer gedefinieerd worden. In de kerk zouden evenementen/ activiteiten georganiseerd kunnen worden die ook mikken op publiek uit steden als Hoorn, Purmerend, Alkmaar en Amsterdam. Er is dan sprake van een regio met circa een miljoen inwoners en een diversiteit aan bedrijven.

Op een dergelijke regionale markt is er bij inwoners en bedrijven vraag naar een bijzondere locatie voor:

- culturele evenementen, in een combinatie met horeca
- gespecialiseerde markten (o.a. brocante)
- bijeenkomsten, feesten, diners en partijen

2C CONCURRENTEN EN SAMENWERKINGSMOGELIJKHEDEN

Er zijn verschillende locaties in de omgeving waarmee kan worden samengewerkt of waarvoor de kerk een goed alternatief biedt.

LOKALE HORECA

In Oosthuizen zijn enkele eetgelegenheden: een pizzeria, een snackbar en een café. Er is op dit moment geen samenwerking met hen.

KERKEN IN DE OMGEVING

De kerken van Beets, Kwadijk, Middellie en Oudendijk liggen op korte afstand. De gezamenlijkheid van de kerken leent zich voor een recreatief dagarrangement met cultuur als thema.

NOORD-HOLLAND CATERING

Noord-Holland catering is de cateraar van de Grote Kerk. Het bedrijf is gevestigd in Oosthuizen. Dit is ook de cateraar voor kerken van Stadsherstel Amsterdam, maar daar heeft het geen exclusief recht om te mogen cateren. In de praktijk brengt de cateraar geen activiteiten in.

TOERISTISCHE BEDRIJVEN

Er zijn diverse touroperators die dagtochten in Noord-Holland organiseren. De Grote Kerk zou hiervoor een pleisterplaats kunnen zijn, met gelegenheid tot lunch of diner.

DIVERSE LOCATIES IN DE OMGEVING

De kerk is een goed alternatief voor diverse locaties in de regio:

- De kerk is een alternatief voor de diverse trouwlocaties van de gemeenten, als het gaat om grote partijen.
- De kerk is een alternatieve gelegenheid voor recepties, feesten en partijen, met grote gezelschappen.
- De kerk is een alternatieve gelegenheid voor congressen.

2D TOERISTISCHE MARKT

In haar activiteiten mikt de PC uitdrukkelijk op de toeristische markt. De kerk ligt aan diverse fietsroutes. In de praktijk komen voorbijgangers de kerk bezoeken. Mogelijk kan er in sterkere mate op deze markt worden ingespeeld door samenwerking aan te gaan met de touroperators en door de organisatie van specifieke op toeristen gerichte evenementen.

De aanwezigheid van het bijzondere orgel biedt ook mogelijkheden in de cultuur-toeristische sector. In de zomerperiode kan worden meegedaan met internationale orgelevenementen die in de Grote Kerk in Alkmaar en wijde omgeving worden georganiseerd. Ook kan een orgelroute langs verschillende SOHK-kerken worden uitgezet.

2E CONCLUSIES EXTERNE ANALYSE

- De lokale markt biedt diverse kansen. Via op het dorp gerichte activiteiten kan de binding met de lokale bevolking worden versterkt.
- De toeristische markt biedt kansen door het maken van een vaste afspraak met een touroperator. Dit kan in combinatie met een cateraar.
- De regionale markt biedt kansen voor organisatie van gespecialiseerde markten en bijeenkomsten met een combinatie van cultuur en horeca en als alternatieve locatie voor recepties, partijen en congressen, waaronder symposia op cultureel gebied.

3. Centrale conclusie en voorgestelde verbeteringen

CENTRALE CONCLUSIE:

De kerk in Oosthuizen heeft dringend een nieuwe impuls nodig. Deze zal deels gericht moeten zijn op versterking van de band met de lokale bevolking. Verder zullen afspraken gemaakt moeten worden met een touroperator of een cateraar die daadwerkelijk voor extra activiteiten in de kerk zorgt. Verhoging van de inkomsten is nodig voor een sluitende exploitatie, zodat op een verantwoorde wijze het meerjaren onderhoud kan worden gepleegd.

TE VERBETEREN PUNTEN:

- Versterking van de PC met mensen die de band met de lokale bevolking kunnen versterken, zodat een groter aantal vrienden en donateurs voor de kerk geworven kan worden.
- Gerichte werving (acties), met bijvoorbeeld een specifiek aanbod voor (nieuwe) donateurs. De doelstelling moet zijn om tenminste 300 donateurs te hebben (ca. 20% van de huishoudens in Oosthuizen). De doelstelling is een extra inkomstenbron van jaarlijks € 6.000,- op een termijn van 3 jaar.
- Het inzetten van Stadsherstel op een no cure no pay basis voor het realiseren van activiteiten gericht op de regionale markt, waaronder het maken van vaste afspraken met een touroperator/ cateraar. De netto omzetdoelstelling is op een termijn van 3 jaar € 8.000,-.
- Het gebruik van de expositieruimte in het koor ook gedurende de winterperiode. Dit kan mogelijk gerealiseerd worden door een plafond van doorschijnend doek in het koor aan te brengen en daar verwarming te realiseren. Deze mogelijkheid is beschreven in hoofdstuk 5.2.3 en zal verder onderzocht moeten worden.
- Verhuur van deze ruimte aan een galerie zou vaste huurinkomsten kunnen genereren en tevens tot kunstexposities van hoog niveau kunnen leiden.

3.5 OUDENDIJK

Adres: Dorpsweg 24,1631 DE Oudendijk (gemeente Koggenland)

Overname SOHK: 1982

Bouwjaar: 1649

Status: rijksmonument

Bijzonderheden: zaalkerk in gotische stijl, preekstoel (1658), orgel (1892-1893) door A. Ypma

Restauratie: 1987-1989

Capaciteit kerkzaal (150 m2): 120 personen

Polderkamer (10 m2): 8 personen

Huidig gebruik: multifunctioneel

Voorzieningen: verwarming, geluidsinstallatie, ringleiding, keuken, sanitair, podium en kathedr, orgel

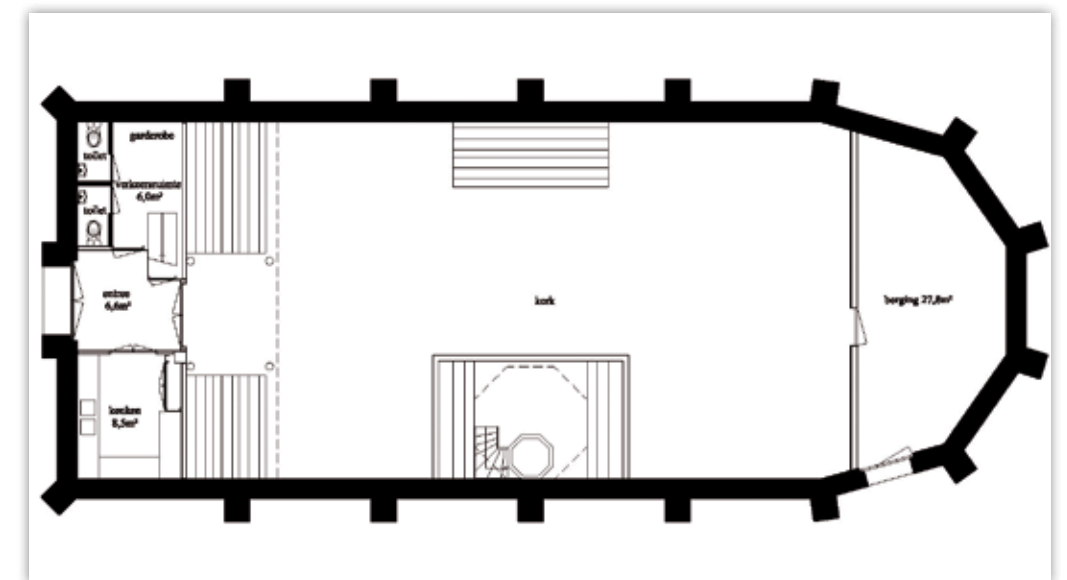
Bereikbaarheid ov: per openbaar vervoer moeilijk bereikbaar

Parkeergelegenheid: bij de kerk voldoende parkeergelegenheid

1. Interne analyse huidige situatie

1A HET GEBOUW

De kerk van Oudendijk ligt aan de Westfriese Omringdijk. De eenbeukige kerk uit 1649 is gebouwd in gotische stijl met aan de oostkant een veelhoekige sluiting en aan de westzijde een houten torentje. Het interieur, met houten tongewelf, ademt een prettige en intieme sfeer. De veelhoekige sluiting is van de kerkzaal afgescheiden door een houten schot. De afgeschoten ruimte wordt nu gebruikt voor opslag. Er zijn ideeën om deze in twee verdiepingen te verdelen en in te richten als vergaderruimte en eventueel kantoorruimte. Aan de westkant, bij de entree, bevinden zich een een garderobe, toiletten en een keuken onder de orgeltribune. Erboven een vide, een opbergkamer en een vergaderkamer (de polderkamer).

1B ACTIVITEITEN

De activiteiten in de kerk zijn in hoofdzaak gericht op de lokale bevolking en de regio.

De enige vaste huurder is de Protestantse gemeente (15x per jaar). Verder is er losse verhuur. Belangrijke bron van inkomsten komt uit het sluiten van burgerlijke huwelijken. De kerk is een geliefde trouwlocatie. Het is aangewezen als een gemeentelijke trouwlocatie, naast het gemeentehuis en nog twee andere kerken en staat ook als zodanig vermeld op de website van de gemeente. Zo'n 20x per jaar wordt de kerk als trouwlocatie gebruikt.

De huurprijs bij een huwelijk is laag: € 150,-. Als er een receptie wordt gehouden worden extra kosten in rekening gebracht.

De PC organiseert zelf concerten en een enkel evenement, deels gericht op de lokale bevolking (verteldiner) en deels op specifieke doelgroepen, zoals liefhebbers van orgelconcerten en tango-dansers.

De verkoop van consumpties is in eigen beheer. De kerk verkoopt wijn onder de naam 'Wijn kerk Oudendijk' met op het etiket de kerk. De kerk heeft circa 100 donateurs.

In de zomermaanden worden er exposities gehouden. Ook is zij dan op zondagmiddagen open voor publiek.

TABEL JAARINKOMSTEN/ ACTIVITEITEN

Bronnen	Omschrijving	Bedrag
Donateurs	100 donateurs x gemiddeld € 15,-	€ 1.500,-
Toeristen	Entree of giften via collectebus	€ 500,-
Trouwen	20 x € 200,-	€ 4.000,-
Rouw	2x € 250,-	€ 500,-
Vast	Vaste verhuur aan kerk (1x per maand)	€ 500,-
Expositie	2x € 200,-	€ 400,-
Concert	5x € 100,-	€ 500,-
Evenement	Evenementen en activiteiten gericht op lokale bevolking, waaronder een verteldiner, Tango en Tapaz	€ 400,-
Bedrijven	Losse verhuur aan bedrijven	€ 200,-
Consumpties	Verkoop consumpties met een marge van 50%	€ 2.000,-
		€ 10.500,-

1C ONDERHOUD, VASTE KOSTEN EN EXPLOITATIE

De kerk heeft een beoogd lastenniveau van ruim € 17.000,-. Op diverse wijzen vindt er sponsoring in natura plaats. Zo worden de ramen gewassen en brochures gemaakt zonder dat daarvoor rekeningen worden verstuurd. De meerjaren onderhoudsplanning gaat uit van gemiddelde jaarlijkse kosten van € 30.000,-. Na aftrek van de daarvoor verkrijgbare subsidie van € 19.500,- resteert een eigen kostenpost in het subsidiabele onderhoud van € 10.500,-.

Tegenover deze uitgaven staat nu een netto inkomstenniveau van € 10.500,-. Het totaalresultaat voor de kerk is een verlies op jaarbasis van € 6.300,-.

EXPLOITATIEKADER

	omschrijving	Oudendijk
8110	huuropbrengst	6.000
4370	inkoop consumpties	-2.000
4380	kosten activiteiten PC	
8380	opbrengst activiteiten PC	500
8370	verkoop consumpties	4.000
8331	donaties via PC	2.000
7301	totaal netto baten	10.500
4059	afschrijvingen	0
4316	algemene kosten	600
4062	zakelijke lasten	1.200
4010	BRIM onderhoud gebouw	30.000
4005	klein onderhoud/ inventaris	1.500
4030	onderhoud/ stemmen orgel	
4053	erf/ tuin	500
4050	gas en elektra	2.000
4052	schoonmaakkosten	1.400
4059	dotatie SOHK	1.000
8381	zelfwerkzaamheid	-1.900
8341	BRIM subsidie	-19.500
	totaal lasten	16.800
	Resultaat	-6.300

1D ORGANISATIE

De plaatselijke commissie bestaat uit 9 leden en 9 oproepkrachten. De benodigde expertises zijn ingevuld. De commissie wil graag zelf de algehele verantwoordelijkheid voor de kerk hebben. In 2010 werd de kerk twee dagen lang gebruikt als uitvalsbasis voor een filmploeg die een reclamespotje opnam. Voor het verkrijgen van dat soort huurders zou de PC graag ondersteuning van de SOHK krijgen.

1E CONCLUSIES INTERNE ANALYSE

- De kerk heeft een intieme sfeer die goed tot zijn recht komt voor gezelschappen van 50 tot 100 personen, bij huwelijken, en samenkomsten op het snijvlak van cultuur en horeca.
- Er is nu een goed activiteitsniveau, gericht op inwoners van de lokale en regionale markt.
- De exploitatie heeft nog een tekort van ruim € 6.000,- per jaar.
- Er is een actieve PC met invulling van de benodigde expertises.

2. Externe analyse

2A HET DORP

Het dorp Oudendijk ligt aan de Westfriese Omringdijk. Het dorp heeft 450 inwoners. Er zijn nauwelijks voorzieningen. Er is één café-restaurant, vooral gericht op toeristen.. In het dorp is er de behoefte de dorpshuisfunctie (deels) in de kerk onder te brengen. Nu al zijn er bijeenkomsten gericht op de lokale bevolking. Mogelijk zouden ook vergaderingen en bijeenkomsten van verenigingen hier in sterkere mate gehouden kunnen worden.

De relatie met de lokale bevolking is goed. Veel inwoners zijn vriend van de kerk. De kerk heeft een behoorlijk aantal vrijwilligers.

2B REGIONALE MARKT

Oudendijk ligt in de gemeente Koggenland, een fusiegemeente die in 2007 is ontstaan. De gemeente heeft 22.000 inwoners. Hoorn ligt als grote stad het meest dichtbij. Alkmaar en Purmerend liggen iets verder weg. De regionale markt telt zo'n 250.000 inwoners.

2C CONCURRENTEN EN SAMENWERKINGSMOGELIJKHEDEN

Er zijn verschillende locaties in de omgeving waarmee wordt samengewerkt of waarvoor de kerk een goed alternatief biedt.

EETCAFÉ 'LES DEUX PONTS'

Het café had altijd de functie van dorpshuis, ontmoetingsplek voor de dorpsbewoners en het verenigingsleven. In de loop van de tijd is deze functie geërodeerd. De horecagelegenheid legt zich vooral toe op toeristen.

CATERAARS/ PARTYSERVICE

De kerk heeft geen vaste cateraar. Eén van de leden van de PC heeft tegen kostprijs een dorpsdiner georganiseerd. Mogelijk zou een afspraak met een vaste cateraar/ partyservice extra evenementen en bijeenkomsten binnen kunnen brengen.

2D TOERISTISCHE MARKT

De kansen op de toeristische markt zijn bescheiden. Er passeren wel veel dagjesmensen over de Omringdijk. Hierop wordt ingespeeld door in de zomermaanden op de zondagmiddagen open te zijn met exposities. Van een ruimere openstelling wordt weinig verwacht. De personele inzet daarvoor wordt onevenredig groot geacht.

2E CONCLUSIES EXTERNE ANALYSE

- Een belangrijke kans ligt er voor de kerk in het versterken van de functie als dorpshuis. Het gaat dan om vergaderingen en bijeenkomsten van verenigingen.
- Een andere belangrijke kans is het versterken of aangaan van een overeenkomst met een cateraar/ partyservice. Dit zou extra verhuur van de locatie kunnen genereren.
- Andere kansen liggen verder weg en hoeven mogelijk niet aangesproken te worden als de bovenstaande punten succesvol blijken.

3. Centrale conclusie en voorgestelde verbeteringen

CENTRALE CONCLUSIE:

De kerk in Oudendijk heeft een actieve PC die graag zelf verantwoordelijk is voor de kerk. De exploitatie van de kerk heeft een tekort van € 6.300,- in de structurele exploitatie.

Door intensivering kan dit tekort worden weggewerkt. Mogelijkheden voor intensivering zijn: versterking van de dorpshuisfunctie en het aangaan van een overeenkomst met een vaste cateraar.

Dan is er perspectief voor een sluitende exploitatie, zodat in de toekomst financieel aan het meerjaren onderhoud kan worden bijgedragen.

TE VERBETEREN PUNTEN:

- Een uitbouw van de relatie met het dorp door meer dorpshuisfuncties binnen te halen, zoals bijeenkomsten van verenigingen en themagerichte dorpsontmoetingen. Deze extra activiteiten hebben een inkomstenpotentieel van € 2.000,-.
- Het vinden een vaste cateraar/ partyservice die daadwerkelijk extra verhuur voor de locatie oplevert. Bij twintig extra verhuringen per jaar heeft dit een omzetpotentieel van € 5.000,-.

3.6 HARINGHUIZEN

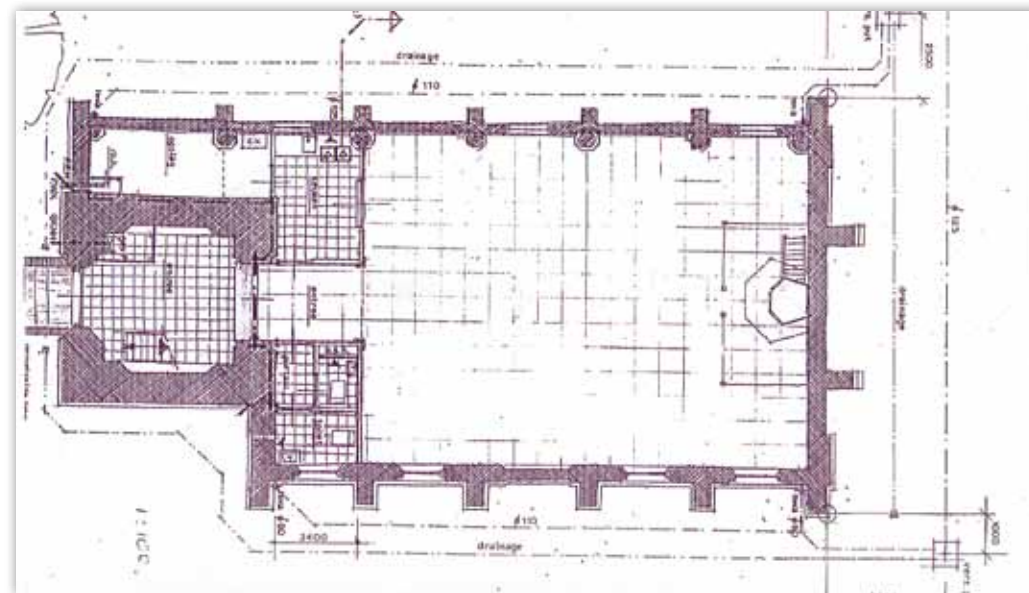
Adres: Dorpsstraat 9,1769 HA Haringhuizen (gemeente Niedorp)
 Overname SOHK: 1988
 Status: rijksmonument
 Bouwjaar/periode: deels 1470-1475,
 Bijzonderheden: eenbeukige kerk met forse toren, restant van een grotere middeleeuwse kerk;
 preekstoel en doophek uit 1654, zerkenvloer, Engels orgel uit 1842
 Restauratie: 1993
 Capaciteit kerkzaal (90 m2): 120 personen
 Huidige functie: multifunctioneel
 Voorzieningen: verwarming, verlichting, geluidsinstallatie, piano, orgel, podium, keuken, toiletten
 inclusief invalidentoilet; catering is mogelijk
 Bereikbaarheid ov: met de bus (niet frequent) of de taxi bereikbaar vanaf station Schagen
 Parkeergelegenheid: geen parkeerterrein, parkeren langs de weg is mogelijk

1. Interne analyse huidige situatie

1A HET GEBOUW

De Willibrorduskerk vormt het hart van het kleine dorp Haringhuizen, in de kop van Noord-Holland. Het interieur is sfeervol. De kerkzaal is dankzij het verplaatsbare doophek en de losse stoelen flexibel in te delen en geschikt voor multifunctioneel gebruik. Het kerkgebouw heeft een goede akoestiek.

Door de ingang onder de toren komt men eerst in de torenhal, met een trap naar de toren en het orgel, en vervolgens betreedt men de kerkzaal via een entree onder de orgeltribune, met een keuken en bergruimte aan de noordkant en aan de zuidzijde toiletten, inclusief een invalidentoilet.

1B ACTIVITEITEN

De kerk wordt eenmaal per maand gebruikt door de oorspronkelijke eigenaar, de (PKN) Hervormde gemeente. Daarnaast zijn er nog twee vaste huurders: twee schilderclubs die eenmaal per week bij elkaar komen.

De activiteiten zijn op dit moment vooral gericht op de lokale bevolking en deels op de regio. De overige activiteiten zijn jaarlijks eenmalige evenementen en verhuur voor trouwerijen en rouwbijeenkomsten. De verkoop van consumpties is deels in eigen beheer.

De kerk heeft circa 80 lokale vrienden. Zij krijgen als tegenprestatie eenmaal per vijf jaar een feest aangeboden.

TABEL JAARINKOMSTEN/ ACTIVITEITEN

Bronnen	Omschrijving	Bedrag
Donateurs	80 donateurs x gemiddeld € 22,50	€ 1.800,-
Toeristen	Entree of giften via collectebus	€ 500,-
Trouwen	5x € 300,-	€ 1.500,-
Rouw	5x € 200,-	€ 1.000,-
Vast	Vaste verhuur aan kerk (1x per maand) en wekelijks aan 2 schilderclubs	€ 2.500,-
Expositie		
Concert		
Evenement	Evenementen en activiteiten gericht op lokale bevolking, waaronder de kerstmarkt	€ 5.500,-
Bedrijven		
Consumpties	Verkoop consumpties met een marge van 50%	€ 2.000,-
		€ 14.800,-

1C ONDERHOUD, VASTE KOSTEN EN EXPLOITATIE

De kerk heeft een beoogd lastenniveau van ongeveer € 18.000,-. De meerjaren onderhoudsplaning gaat uit van gemiddelde jaarlijkse kosten van € 18.000,-. Na aftrek van de daarvoor verkrijgbare subsidie van circa € 12.000,- resteert een kostenpost in het subsidiabele onderhoud van ruim € 6.000,-.

Tegenover deze uitgaven staat een netto inkomstenniveau van ongeveer € 15.000,-. Het totaalresultaat voor de kerk is een jaarlijks verlies van € 2.900,-.

EXPLOITATIEKADER

	omschrijving	Haringhuizen
8110	huuropbrengst	5.000
4370	inkoop consumpties	-2.000
4380	kosten activiteiten PC	-3.000
8380	opbrengst activiteiten PC	8.500
8370	verkoop consumpties	4.000
8331	donaties via PC	2.300
7301	totaal netto baten	14.800
4059	afschrijvingen	0
4316	algemene kosten	1.200
4062	zakelijke lasten	700
4010	BRIM onderhoud gebouw	18.000
4005	klein onderhoud/ inventaris	1.000
4030	onderhoud/ stemmen orgel	200
4053	erf/ tuin	
4050	gas en elektra	5.500
4052	schoonmaakkosten	1.800
4059	dotatie SOHK	1.000
8381	zelfwerkzaamheid	
8341	BRIM subsidie	-11.700
	totaal lasten	17.700
	Resultaat	-2.900

1D ORGANISATIE

De plaatselijke commissie bestaat uit 10 leden en 4 oproepkrachten. De benodigde expertises zijn goed ingevuld. Vanuit de SOHK wordt graag ondersteuning verkregen op de volgende punten:

- Overleg over de meerjaren onderhoudsplanning
- Ontwikkeling van een website

1E CONCLUSIES INTERNE ANALYSE

- De kerk is geschikt voor multifunctioneel gebruik. De voorzieningen (keuken en sanitair) zijn adequaat. De kerkzaal is flexibel in te delen.
- Er is nu een redelijk activiteitsniveau gericht op inwoners van de lokale en regionale markt. De exploitatie vertoont een tekort van ca. € 3.000,-.
- Er is een actieve PC met een goede invulling van de benodigde expertises. Het ontbreekt aan een eigen website.

2. Externe analyse

2A HET DORP

Haringhuizen (130 inwoners) is het meest westelijke dorp van de gemeente Niedorp. Het dorp ligt tegen het industriegebied van Schagen aan. De gemeenschap is tamelijk hecht. De inwoners dragen de kerk een goed hart toe.

In Haringhuizen zijn geen winkels of restaurants, er bevinden zich wel restaurants in Schagen en de andere omliggende dorpen.

De kerk zal vooral bezoekers trekken uit de omgeving van Schagen en Den Helder. De afstand tot steden als Beverwijk, Haarlem en Amsterdam is te ver. Wellicht dat er wel bezoekers zullen komen vanuit Alkmaar.

2B REGIONALE MARKT

De gemeente Niedorp heeft 12.000 inwoners. Deze gemeente gaat per 1 januari 2012 fuseren met Anna Pauwlon, Wieringen en Wieringermeer tot de nieuwe gemeente Hollands Kroon. De nieuwe gemeente zal dan een groot gebied bestrijken en 47.000 inwoners tellen.

Minstens zo relevant is de gemeente Schagen met 18.000 inwoners.

Op deze regionale markt is er bij inwoners en bedrijven vraag naar een bijzondere locatie voor:

- bijeenkomsten, feesten en partijen
- specifiek trouw- en rouwbijeenkomsten
- culturele evenementen

2C CONCURRENTEN EN SAMENWERKINGSMOGELIJKHEDEN

Er zijn verschillende locaties in de omgeving waarmee wordt samengewerkt of waarvoor de kerk een goed alternatief biedt.

DORPSHUIS

Ook al is het dorp klein, toch is er ook nog een dorps huis. Er bestaan dubbelingen tussen de besturen en beheerders van beide organisaties. Dat betekent dat de onderlinge relaties tussen kerk en dorps huis goed zijn.

Activiteiten in het dorps huis: biljarten, klaverjassen, vergaderen en feestjes.

CREMATORIUM SCHAGERKOGGE

Het crematorium Schagerkogge ligt op een paar honderd meter afstand van de kerk. Het is eigendom van de uitvaartorganisatie Yarden. Met Yarden is een overeenkomst gesloten over de gebruiksmogelijkheden van de kerk ten behoeve van uitvaarten. Het gaat zowel om de dienst vooraf als om een samenzijn achteraf.

Inschatting gebruiksfrequentie: mogelijk twee bijeenkomsten per week oftewel 100 bijeenkomsten per jaar met een omzetpotentieel van € 36.000,- per jaar. Tot op heden is hier nog geen gebruik van gemaakt. De verwachting is dat dit in toenemende mate gaat gebeuren.

KERK VAN VALKKOOG

Vlakbij ook aan de zuidkant van Schagen, ligt de kerk van Valkkoog. Deze kerk is bekend om haar concerten. Voor de kerk in Haringhuizen is dat een reden om daar niet aan te doen.

LOCATIES IN SCHAGEN EN OMGEVING

De kerk is een goed alternatief voor diverse locaties in Schagen.

- Vanwege de nabijheid van het crematorium kan vooral gedacht worden aan rouwbijeenkomsten. De kerk heeft een veel intiemere sfeer dan de grote kerk in Schagen. De kerk is ook beschikbaar voor het samenzijn na afloop van een crematie.
- De kerk is een alternatief voor de diverse trouwlocaties van de gemeenten.
- De kerk is een alternatieve gelegenheid voor feesten en partijen.
- De kerk is een alternatieve gelegenheid voor cursussen, verenigingen en koren.

2D TOERISTISCHE MARKT

De kansen op de toeristische markt worden laag ingeschat. Mogelijk kan er ingespeeld worden op de behoefte aan een toeristisch evenement, zoals een zomerconcert. Van een reguliere openstelling in bijvoorbeeld het weekeinde wordt weinig verwacht. De personele inzet daarvoor wordt onevenredig groot geacht.

2E CONCLUSIES EXTERNE ANALYSE

- De belangrijkste kans voor de kerk lijkt te liggen in de afspraak met Yarden. Het zal vooral de kunst zijn om deze afspraak om te zetten in reëel gebruik.
- Andere kansen, zoals afspraken met een cateraar of inspelen op de toeristische markt liggen verder weg en zijn minder urgent als de afspraak met Yarden succesvol blijkt.

3. Centrale conclusie en voorgestelde verbeteringen

CENTRALE CONCLUSIE:

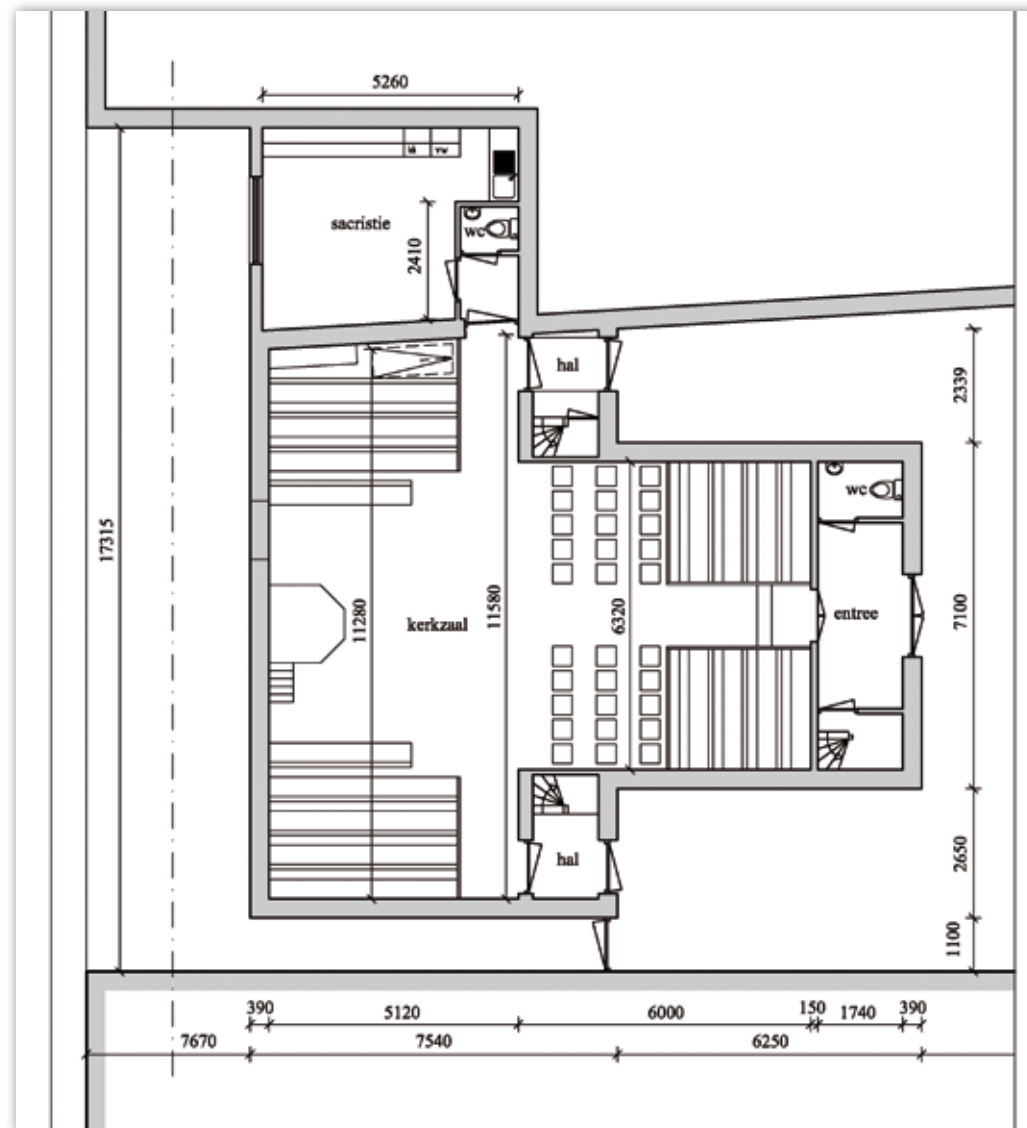
De kerk in Haringhuizen moet alles in het werk stellen om de afspraken met Yarden te effectueren. Dit biedt goede perspectieven voor de toekomstige exploitatie inclusief reservering voor toekomstig onderhoud en voor de continuïteit. Er is een tekort in de structurele exploitatie. Het contract met Yarden biedt een goed perspectief voor een sluitende exploitatie van de kerk, zolang dat op een verantwoorde wijze het meerjarenonderhoud kan worden gepleegd.

TE VERBETEREN PUNTEN:

- Het contract met Yarden heeft nog niet geresulteerd in opdrachten. In overleg met Yarden kan bekeken worden hoe dit verbeterd kan worden. Promotie opstarten samen met Yarden. Aan omzet moet op jaarbasis dan tenminste € 5.000,- gerealiseerd worden.

3.7 BEVERWIJK

Adres: Koningstraat 119, 1941 BC Beverwijk (gemeente Beverwijk)
 Overname SOHK: 1996
 Status: rijksmonument
 Bouwjaar/periode: 1774
 Bijzonderheden: intieme ruimte met galerijen en stucplafond, preekstoel (17de eeuw), Flaesorgel (1875), goede akoestiek
 Capaciteit kerkzaal (100 m²): 90 personen
 Huidige functie: multifunctioneel
 Voorzieningen: verwarming, keuken, wc, geluidsinstallatie, piano en orgel
 Buitenruimte: een kleine tuin achter de kerk, vanuit de kerk niet toegankelijk
 Bereikbaarheid ov: centrale ligging, per bus en trein goed bereikbaar
 Parkeergelegenheid: in de directe omgeving, 's avonds veelal kosteloos

1. Interne analyse huidige situatie

1A HET GEBOUW

De Wijcker Swaen is een kleine lutherse kerk, die enigszins verscholen ligt in het centrum van Beverwijk. Het is de enige stadskerk van de SOHK in Noord-Holland. De meest spraakmakende dominee van dit kerkje was eind 19de eeuw Ferdinand Domela Nieuwenhuis, bekend socialistisch en anarchistisch voorman.

De kerkzaal is een T-vormige ruimte, voorzien van een galerij in elke arm en overdekt door een stucplafond. Op de galerij in de lange westelijke arm is het orgel (1875, Pieter Flaes) geplaatst, onder dit orgelbalkon bevindt zich de hoofdentree. Twee zij-ingangen geven toegang tot de galerijen in de dwarsarmen, zij worden als leverancierstoegang benut. Onder de galerijen en onder en voor het orgelbalkon staan vaste banken, verder zijn er moderne stoelen. Tot het oude of historische meubilair behoren de preekstoel (17de eeuw), het orgel, een kaarsenkroon, wapen- en andere borden en twee (moderne) geschilderde glasramen.

De twee galerijen in de dwarsarmen zijn moeilijk toegankelijk en worden daarom weinig gebruikt. Naast de zuidelijke dwarsarm bevinden zich de 'sacristie', met een ingebouwd keukenblok, en een toilet. Op de verdieping bergruimte, op de zolder daarboven de verwarmingsinstallatie. De sacristie is in gebruik als keuken en vergaderruimte.

Onder de hele dwarsbeuk van de kerk ligt een kelder, bereikbaar via een luik in de vloer, en ook toegankelijk vanuit de tuin achter de kerk. De kleine tuin ligt op het zuidoosten. Er is geen directe toegang vanuit de kerk naar de tuin. De tuin is buitenom bereikbaar via een smalle doorgang langs de noordzijde van de kerk.

1B ACTIVITEITEN

De Wijcker Swaen wordt multifunctioneel gebruikt. Er zijn twee vaste huurders, de Lutherse Gemeente en de Gereformeerde Gemeente. Het kerkgebouw is nog in gebruik als kerk, al is dat niet meer iedere zondag het geval. Daarnaast vinden er kamerconcerten plaats. De voormalige voorzitter van de PC is de oud-directeur van het Kennemertheater. Hij is enige maanden geleden opgevolgd door een nieuwe, jongere, voorzitter. In samenwerking met het Kennemertheater is enkele jaren geleden een programmering voor de kerk opgesteld. Jaarlijks gaat het om zes tot acht concerten.

Incidenteel zijn er huwelijken en rouwbijeenkomsten. Er is verzocht te worden aangemerkt als gemeentelijke trouwlocatie. Dit is tot nu toe afgewezen, maar sinds het sluiten van een huwelijk op iedere locatie mogelijk is, gebeurt het af en toe ook in De Wijcker Swaen en is de gemeente Beverwijk steeds meer genegen dit te faciliteren.

TABEL JAARINKOMSTEN/ ACTIVITEITEN

Bronnen	Omschrijving	Bedrag
Donateurs	Geen	
Toeristen	Entree of giften via collectebus	
Trouwen	3x € 200,-	€ 600,-
Rouw	2x € 200,-	€ 400,-
Vast	Vaste verhuur aan twee kerken	€ 2.000,-
Expositie		
Concert	6x via Kennemer Theater	€ 600,-
Evenement		
Bedrijven		
Consumpties	Verkoop consumpties met een marge van 50%	€ 1.000,-
		€ 4.600,-

1c Onderhoud, vaste kosten en exploitatie

De kerk heeft een beoogd lastenniveau van ongeveer € 21.800,-. De meerjaren onderhouds-planning gaat uit van gemiddelde jaarlijkse kosten van € 30.000,-. Na aftrek van de daarvoor verkrijgbare subsidie van ca. € 19.500,- resteert een eigen kostenpost in het subsidiabele onder-houd van ca. € 10.500,-.

Tegenover de uitgaven staat nu een netto inkomstenniveau van ongeveer € 4.600,-. Het totaalre-sultaat voor de kerk is een jaarlijks verlies van ruim € 17.000,-.

EXPLOITATIEKADER

	omschrijving	Beverwijk
8110	huuropbrengst	4.600
4370	inkoop consumpties	-1.000
4380	kosten activiteiten PC	-1.000
8380	opbrengst activiteiten PC	
8370	verkoop consumpties	2.000
8331	donaties via PC	
7301	totaal netto baten	4.600
4059	afschrijvingen	0
4316	algemene kosten	1.500
4062	zakelijke lasten	1.000
4010	BRIM onderhoud gebouw	30.000
4005	klein onderhoud/ inventaris	1.000
4030	onderhoud/ stemmen orgel	200
4053	erf/ tuin	
4050	gas en elektra	5.000
4052	schoonmaakkosten	1.600
4059	dotatie SOHK	1.000
8381	zelfwerkzaamheid	
8341	BRIM subsidie	-19.500
	totaal lasten	21.800
	Resultaat	-17.200

1D ORGANISATIE

De plaatselijke commissie bestaat uit 6 leden en 10 oproepkrachten voor evenementen. De beno-digde expertises zijn ingevuld. De commissie constateert echter zelf dat er onvoldoende energie is om de exploitatie van de kerk te verbeteren. In de jaren '90 is er heel hard gewerkt om de kerk op de kaart te krijgen. Er waren toen veel meer activiteiten. De respons was echter onvoldoende. De afgelopen jaren is het activiteitsniveau verder verslechterd. Een aantal commissieleden wil graag het stokje overdragen aan anderen. Ze hebben er lang genoeg aan getrokken of hebben tijdgebrek. Helaas zijn er geen nieuwe commissieleden beschikbaar.

Het is de commissie niet gelukt om een goede binding met inwoners, middenstand en bedrijven van Beverwijk te krijgen.

Vanuit de SOHK wordt graag ondersteuning verkregen op de volgende punten:

- Verbetering kwaliteit van de commissie;
- Overleg over de meerjaren onderhoudsplanung;
- Ontwikkeling van een website

1E CONCLUSIES INTERNE ANALYSE

- De kerk heeft een goede akoestiek en een intieme sfeer, waardoor de ruimte zich zeer goed leent voor activiteiten als kamerconcerten en huwelijken.
- Er zijn beperkingen in het gebruik en de beleving van de kerk door de vaste opstelling van de banken en doordat er geen directe verbinding is met de tuin.
- Er is een goede relatie met het Kennemer Theater.
- Het huidige activiteitsniveau is veel te laag voor een goede exploitatie van de kerk.
- De exploitatie van de locatie vertoont een tekort van bijna € 17.000.
- De PC heeft dringend behoefte aan nieuwe mensen.
- Het ontbreekt aan een website.

2. Externe analyse

2A BEVERWIJK EN DE REGIONALE MARKT

De gemeente Beverwijk telt 38.000 inwoners. Ten zuiden van Beverwijk liggen Velsen-Zuid, Velsen-Noord en IJmuiden. Ten noorden ligt op korte afstand Heemskerk. Vlakbij wordt ook een nieuw woon- en industriegebied genaamd Broekpolder gerealiseerd.

Het verzorgingsgebied kan zeker 60.000 inwoners omvatten.

De IJmond is een belangrijk industriegebied. Het staalconcern Corus is er gevestigd en vele toeleveranciers daarvan.

Beverwijk is bekend om haar Zwarte markt. Deze bazaar is op zaterdagen en zondagen geopend en trekt veel dagjesmensen.

Op de regionale markt is er bij inwoners en bedrijven vraag naar een bijzondere locatie voor:

- bijeenkomsten, feesten en partijen
- specifiek trouw- en rouwbijeenkomsten
- culturele evenementen

2B CONCURRENTEN EN SAMENWERKINGSMOGELIJKHEDEN

Er zijn verschillende locaties in de omgeving waarmee wordt samengewerkt of waarvoor de kerk een goed alternatief biedt.

KENNEMER THEATER

Het Kennemer Theater ligt vlak bij De Wijcker Swaen. Het theater heeft een grote en een kleine zaal. Er zijn in de week op vier of vijf dagen voorstellingen. Het theater wordt ook verhuurd aan bedrijven voor congressen en evenementen.

HUIZE SCHEYBEECK

Dit is een trouwlocatie van de gemeente, die als nagenoeg enig alternatief voor het gemeentehuis wordt gepropageerd. De kerk kan hiervoor een alternatief bieden.

2C TOERISTISCHE MARKT

De kansen op de toeristische markt worden laag ingeschat. Van een reguliere openstelling in bijvoorbeeld het weekeinde wordt weinig verwacht. De personele inzet daarvoor wordt onevenredig groot geacht.

2D CONCLUSIES EXTERNE ANALYSE

- De belangrijkste kans voor de kerk lijkt te liggen op de lokale markt. Mogelijk is de concurrentie groot, maar ook de bevolkingsomvang is groot. In eerste instantie moet daarbij gedacht worden aan: huwelijken, diners en intieme feesten.
- Een specifieke kans is een uitbouw van de relatie met het Kennemer Theater. Het Kennemer Theater kan haar (verhuur)aanbod uitbreiden met de Wijcker Swaen.
- Een kans op die lokale markt is ook de organisatie van vrienden van de kerk of donateurs voor de kerk, met een aantal vriendenvoordelen.
- Andere kansen zijn: afspraken met een cateraar, de markt van bedrijven en het aangaan van een relatie met de middenstand in het centrum.
- De toeristische markt lijkt weinig perspectief te bieden.
- De kerk is wegens de goede bereikbaarheid zeer geschikt voor lezingen of colleges.

3. Centrale conclusie en voorgestelde verbeteringen

CENTRALE CONCLUSIE:

De kerk in Beverwijk heeft dringend nieuwe impulsen nodig. De PC heeft nieuwe mensen nodig. De kerk heeft nieuwe activiteiten nodig. Al met al moet dat leiden tot een verbetering van de exploitatie met minimaal € 17.000,- per jaar.

Een dergelijke omzetverbetering zal alleen bereikt kunnen worden met inzet van veel menskracht en vanuit een verder uitgewerkt plan. Ideeën daarvoor zijn:

- Inzet van Small Business studenten om de kerk meer te verkopen en er meer activiteiten in te laten plaats vinden;
- Een relatie aangaan met Beverwijkse organisaties (middenstand, buurtvereniging, bedrijvenkring, Rotary e.d.).

TE VERBETEREN PUNTEN:

- Het vinden van nieuwe PC-leden.
- Bereiken dat de kerk een officiële gemeentelijke trouwlocatie wordt; dit geeft bij 20 huwelijken per jaar een omzetpotentieel van € 5.000,-. De gemeente heeft aangegeven hieraan te willen meewerken.
- Het opzetten van een systeem voor donateurs en het werven van donateurs/ vrienden; op termijn zou dit mogelijk 200 donateurs moeten kunnen opleveren x € 25,- is dat een inkomstenpotentieel van € 5.000,-.
- Ontwikkelen van een eigen website of zich profileren op de website van de SOHK.
- Gebruiksmogelijkheid van de kerk verbeteren door een deel van de vaste banken te verwijderen en door een opening vanuit de kerk te maken direct naar de tuin.
- Het verhogen van het aantal activiteiten.
- Het realiseren van de verhuur 30x per jaar x € 250,- is € 7.500,-.

ALTERNATIEVE OPTIES

Het kan zijn dat de exploitatie van de kerk te gering is en dat dit ook niet zomaar te verbeteren valt. In dat geval zal gezocht moeten worden naar alternatieven, zoals volledige herbestemming of verkoop. Enkele mogelijkheden hiervoor worden besproken in bijlage 5.2.

3.8 SCHERMERHORN

Adres: Oosteinde 2, 1636 XV Schermerhorn (gemeente Schermer)

Overname SOHK: 2001

Status: rijksmonument

Bouwjaar: 1634-'35

Bijzonderheden: pseudobasiliek, gebouwd in gotische stijl, gelegen aan de rand van de Schermer; zeer gaaf protestants interieur uit de bouwtijd, met preekstoel, doophek en vijf herenbanken (1634-1635), beschilderd houten tongewelf, elf gebrandschilderde glazen (1634-1635), diverse wandborden, rouwborden, twee scheepsmodellen (17de eeuw), koperen kronen en orgel (18de eeuw/1879)

Capaciteit kerkzaal (400 m2): 250 à 300 personen

Huidige functie: cultureel centrum

Voorzieningen: toiletten, pantry voor schenken van koffie en thee, catering mogelijk

Bereikbaarheid ov: per bus vanaf Alkmaar

Parkeergelegenheid: o.a. bij de kerk twee parkeerterreinen

1. Interne analyse huidige situatie

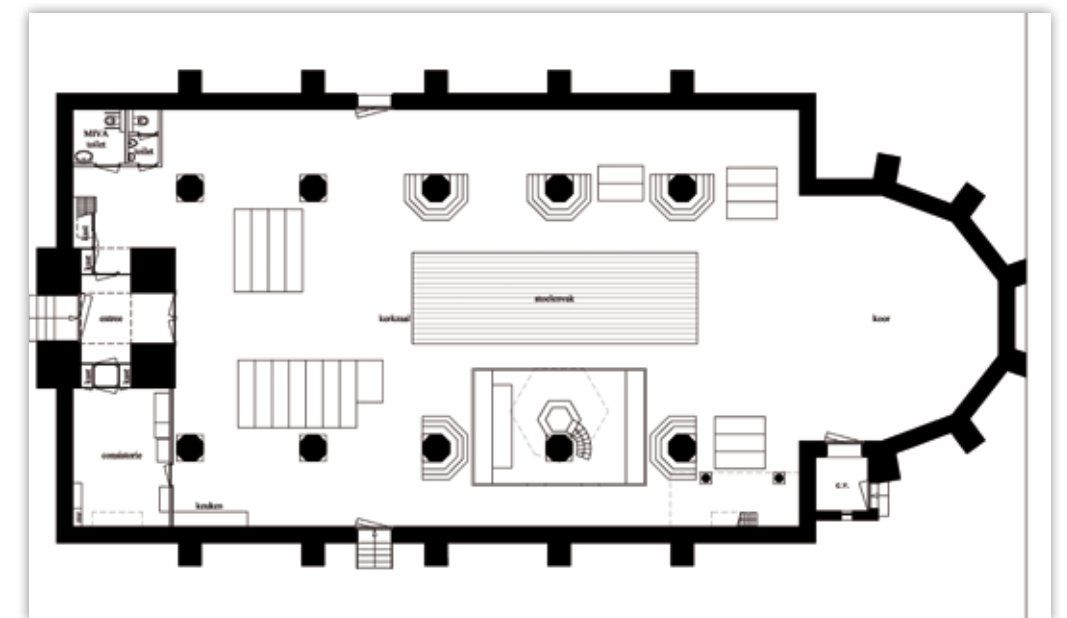
1A HET GEBOUW

De kerk staat in het hart van het dorp Schermerhorn en is van grote afstand te zien dankzij de hoge toren. Naast de kerk loopt een vaart, het vroegere verbindingswater tussen de Schermer en de Beemster.

De Ingang is onder de toren aan de westzijde. In het middenschip de authentieke protestantse inrichting met preekstoel en doophek, enkele bankenblokken en vijf herenbanken, om vijf kolommen heengebouwd. In het midden losse stoelen. De ruimte van het 'koor' en van de zijbeuken is grotendeels vrij.

In de zuiderzijbeuk naast de toren is de consistoriekamer ingebouwd. In de kerkzaal voor de consistoriekamer bevindt zich een kleine open keuken met een bar.

Het gebouw moet gerestaureerd worden. Vallend stuc levert gevaar op voor de bezoekers. Het is niet duidelijk wanneer deze restauratie zal kunnen worden uitgevoerd. De kerk is al diverse keren aangemeld bij de RCE voor een restauratiesubsidie, maar helaas zijn alle verzoeken tot nu afgewezen.

1B ACTIVITEITEN

In deze kerk vinden geen kerkdiensten meer plaats. De kerk wordt uitsluitend gebruikt als cultureel centrum. De activiteiten zijn gericht op de regio en op toeristen. Ze concentreren zich dan ook in de zomerperiode. Van 1 mei t/m 1 oktober is de kerk iedere zaterdag en zondag te bezichtigen tussen 11.00 en 17.00 uur. Jaarlijks bezoeken zo'n 6.000 mensen de kerk voor bezichtiging, concerten of andere activiteiten.

In de zomerperiode zijn er exposities in het koor. Daarnaast vindt er per jaar een tiental concerten plaats. De kerk wordt verhuurd voor exposities.

Belangrijk is de deelname aan de Noord-Hollandse Biënnale. Om het andere jaar zijn er gedurende zes weken exposities op acht locaties in Noord-Holland. Dit evenement wordt gesubsidieerd door de provincie Noord-Holland. De Biënnale is een belangrijke inkomstenbron, maar de kosten zijn soms nog hoger. De Biënnale vergt ook veel van de PC qua organisatie en qua bemensing. De kerk is aangewezen door de gemeente als trouwlocatie, maar daar wordt weinig gebruik van gemaakt, mogelijk omdat de ruimte zo groot is. De verkoop van consumpties is in eigen beheer. De PC biedt rondleidingen aan voor personeelsuitjes, familieeunies e.d. met koffie en taart en/of lunch.

TABEL JAARINKOMSTEN/ ACTIVITEITEN

Bronnen	Omschrijving	Bedrag
Donateurs	200 donateurs x gemiddeld € 15,-	€ 3.000,-
Toeristen	Entree of giften via collectebus	€ 400,-
Trouwen	1x € 100,-	€ 100,-
Rouw	1x € 100,-	€ 100,-
Vast	Vaste verhuur	
Expositie	Van mei t/m oktober 5x € 200,- (huurprijs + 10% van verkoop)	€ 1.000,-
Concert	10x, 5 orgelconcerten en 5 vrijdagavondconcerten met een diverse programmering	€ 2.000,-
Evenement	In samenwerking met kunstmusea en andere locaties in Noord-Holland is de kerk expositieruimte tijdens de Noord-Holland Biënnale 2 jaarlijks	€ 4.700,-
Bedrijven	Nieuwjaarsreceptie van bedrijven	€ 500,-
Consumpties	Verkoop consumpties met een marge van 50%	€ 1.000,-
		€ 12.800,-

1C ONDERHOUD, VASTE KOSTEN EN EXPLOITATIE

De kerk heeft een beoogd lastenniveau van ruim € 17.000,-. De meerjaren onderhoudsplanning gaat uit van gemiddelde jaarlijkse kosten van € 18.000,-. Na aftrek van de daarvoor verkrijgbare subsidie van € 11.700,- resteert een eigen bijdrage van € 6.300,-.

Tegenover de uitgaven van ruim € 17.000,- staan nu netto inkomsten van bijna € 13.000,-. Het totaalresultaat voor de kerk is een jaarlijks tekort van € 4.300,-.

EXPLOITATIEKADER (DIT IS HET KADER NA EEN MOGELIJKE RESTAURATIE)

	omschrijving	Schermerhorn
8110	huuropbrengst	9.000
4370	inkoop consumpties	- 1.000
4380	kosten activiteiten PC	-4.600
8380	opbrengst activiteiten PC	4.000
8370	verkoop consumpties	2.000
8331	donaties via PC	3.400
7301	totaal netto baten	12.800
4059	afschrijvingen	0
4316	algemene kosten	800
4062	zakelijke lasten	2.700
4010	BRIM onderhoud gebouw	18.000
4005	klein onderhoud/ inventaris	3.000
4030	onderhoud/ stemmen orgel	300
4053	erf/ tuin	
4050	gas en elektra	3.000
4052	schoonmaakkosten	3.000
4059	dotatie SOHK	1.000
8381	zelfwerkzaamheid	-3.000
8341	BRIM subsidie	-11.700
	totaal lasten	17.100
	Resultaat	-4.300

1D ORGANISATIE

De plaatselijke commissie bestaat uit 4 leden en 35 vrijwilligers. Er zijn 2 coördinatoren die de planning en inzet van de vrijwilligers regelen. De benodigde expertises zijn goed ingevuld. Vanuit de SOHK wordt graag ondersteuning verkregen over de mogelijkheden voor het organiseren van activiteiten en het verkrijgen van subsidie daarvoor.

1E CONCLUSIES INTERNE ANALYSE

- De kerk heeft een fraai bewaard authentiek protestants interieur. Dit is zeldzaam. De kerk is groot, met een goede akoestiek, zeer geschikt voor concerten en bijeenkomsten met een groot aantal bezoekers.
- Het koor vormt een ruimte met uitstekende expositiemogelijkheden.
- Er zijn nu veel zomeractiviteiten gericht op dagjesmensen, toeristen en de regionale markt.
- Bepaalde culturele activiteiten, met name de Biënnale, zijn sterk afhankelijk van subsidie.
- De locatie heeft na restauratie nog een verwacht tekort van ruim € 4.000.
- Er is een actieve PC met een goede invulling van de benodigde expertises.

2. Externe analyse

2A HET DORP

Schermerhorn heeft 1.200 inwoners. Het dorp werd lange tijd gezien als het centrum van de gemeente, maar Stompetoren heeft in de loop van de tijd die plek ingenomen. Winkels en voorzieningen zijn uit het dorp verdwenen.

De lokale bevolking is bij het dorp betrokken, getuige het grote aantal vrijwilligers en het grote aantal donateurs. Plaatselijke verenigingen geven in de kerk hun uitvoeringen.

Mogelijk kan die betrokkenheid verder versterkt worden door de organisatie van één of twee extra evenementen, gericht op de lokale bevolking, zoals een dorpsmaaltijd.

2B REGIONALE MARKT

De gemeente Schermer heeft 6.000 inwoners. Voor het trekken van bezoekers zal geput moeten worden uit een grotere regio. Wanneer liefhebbers van specifieke cultuuruitingen wel een klein uur willen reizen voor iets speciaals, dan behoort de hele regio Noord-Holland t/m Amsterdam met ruim anderhalf miljoen mensen tot de markt. Voor andere zaken zal men zich in eerste instantie moeten richten op de meest dichtbij gelegen steden: Alkmaar, Hoorn, Purmerend en Zaanstad.

Op deze regionale markt is er bij inwoners en bedrijven vraag naar een bijzondere locatie voor:

- bijeenkomsten, feesten en partijen
- culturele evenementen

2C CONCURRENTEN EN SAMENWERKINGSMOGELIJKHEDEN

Er zijn verschillende locaties in de omgeving waarmee wordt samengewerkt of waarvoor de kerk een goed alternatief biedt.

'S LANDS WELVAREN

In Schermerhorn bevindt zich slechts één horecagelegenheid 's Lands Welvaren'. Dit dorpscafé annex restaurant ligt tegenover de kerk. Bezoekers van de kerk gaan op mooie dagen eerder wat drinken op het terras van het café dan in de kerk. Het dorpscafé heeft dan ook geen moeite met incidentele verhuur van de kerk.

MUSEUMMOLEN EN POLDERHUIS; 'WATERICOON'

Aan de westkant van Schermerhorn staan drie molens. Eén van deze molens is ingericht als museummolen. De molen trekt per jaar zo'n 30.000 bezoekers. Molen en kerk verwijzen naar elkaar. Er zijn plannen om in Schermerhorn een bijzondere museumattractie betreffende de molens en de droogmakerijen te vestigen. Het project 'Watericoon Land van Leeghwater' omvat onder meer een glazen molen en een ondergronds informatiecentrum/museum. Bij dit project zijn de Museummolen, het Polderhuis en het Museumgemaal Wilhelmina direct betrokken. Door de SOHK is voorgesteld de kerk voor dit plan te gebruiken (zie hoofdstuk 5.2.5). Het is overigens de vraag of het Watericoon op afzienbare termijn zal kunnen worden gerealiseerd.

Zowel de Museummolen als het Polderhuis zijn locaties voor bijeenkomsten.

CATERING

Er is een afspraak met Noord-Holland catering uit Oosthuizen, die een enkele keer per jaar een maaltijd verzorgt. De cateraar brengt weinig in.

DIVERSE LOCATIES IN DE OMGEVING

- De kerk is een goed alternatief voor diverse locaties in de omgeving.
- De kerk is een alternatieve gelegenheid voor grote bijeenkomsten en partijen.
- Het koor van de kerk is een gelegenheid voor cursussen (muziek, schilderen).

2D TOERISTISCHE MARKT

In haar activiteiten mikt de PC uitdrukkelijk ook op de toeristische markt. De kerk is gunstig gelegen voor toeristen. Op dit vlak is er enige samenwerking met toeristische locaties in de buurt. Mogelijk kan er in sterkere mate op deze markt worden ingespeeld door samenwerking aan te gaan met touroperators en door de organisatie van specifieke op toeristen gerichte evenementen.

2E BEDRIJVEN DIE PERMANENTE RUIMTE ZOEKEN IN CULTUREEL ERFGOED

De kerk zou deels mogelijk atelier, werk- en expositieruimte kunnen zijn voor een bedrijf. Gedacht kan worden aan bijvoorbeeld een bedrijf in gebrandschilderd glas.

2F CONCLUSIES EXTERNE ANALYSE

- De belangrijkste kans voor de kerk lijkt te liggen in het onderdak bieden aan een aantal grote regionale/ provinciale bijeenkomsten. Maar het benutten van deze kans is niet eenvoudig.
- Een andere kans is het maken van afspraken met een touroperator en cateraar om bijvoorbeeld lunches in de kerk te houden in combinatie met het kerkbezoek.
- Een kans op de lokale markt is de organisatie van een evenement voor de inwoners van Schermerhorn, zoals een dorpsmaaltijd, met een cultureel tintje.

3. Centrale conclusie en voorgestelde verbeteringen

CENTRALE CONCLUSIE:

De Grote Kerk heeft in haar exploitatie na restauratie een verwacht tekort van € 4.000,- en een kwetsbaar activiteitenprogramma, vanwege de afhankelijkheid van subsidies daarvoor. Er zal gezocht moeten worden naar een verbreding van het draagvlak, zo mogelijk door het aangaan van vaste relaties. Deze relaties liggen niet voor het oprapen, omdat geput zal moeten worden uit een grotere regio.

Een belangrijke kans waarover momenteel gesproken wordt betreft de plannen voor het 'Watericoon', waarin de kerk een belangrijke plaats zou kunnen innemen. Dit zou voor de kerk een vorm van herbestemming betekenen (zie nader hoofdstuk 5.2.5).

TE VERBETEREN PUNTEN:

- Het in sterkere mate bieden van onderdak aan een aantal grote regionale/ provinciale bijeenkomsten. Mogelijk moet hiervoor ondersteuning ingezet worden. Het extra omzetdoel hiervoor is € 4.000,-.
- Een aangaan van een overeenkomst met een touroperator en cateraar om onderdeel uit te maken van culturele dagtochten. Extra netto omzet mogelijk € 2.000,-.
- Het organiseren van een evenement voor de inwoners van Schermerhorn, zoals een dorpsmaaltijd, met een cultureel tintje. Extra netto omzet € 500,-.
- Het heffen van entree of uitdrukkelijker vragen van bijdragen van bezoekers, ook in combinatie met rondleidingen. Extra netto omzet mogelijk € 2.000,-.

3.9 JISP

Adres: Dorpsstraat 46, 1546 LK Jisp (gemeente Wormerland)
 Overname SOHK: 2006
 Status: rijksmonument
 Bouwjaar: 1822
 Bijzonderheden: schilderachtige ligging, zaalkerk met tongewelf, preekstoel (17de eeuw), doophek (1667), herenbanken, kaarsenkronen, zerkenvloer, goede akoestiek
 Restauratie: 2009-2010
 Capaciteit kerkzaal (160 m²): 150 personen
 Balkonkamer: 20 personen
 Huidig gebruik: multifunctioneel
 Voorzieningen: keuken, sanitair, verwarming, geluidsinstallatie, beamer+scherm, orgel
 Buitenruimte: door sloten omgeven eiland, waarop de kerk en het raadhuis staan; het voorge-deelte als tuin, het gedeelte achter de kerk als kerkhof ingericht
 Bereikbaarheid ov: per bus vanuit Wormerveer of Purmerend, 2 haltes nabij de kerk
 Parkeergelegenheid: parkeerterrein ten oosten van de kerk, parkeerhavens langs de weg

1. Interne analyse huidige situatie

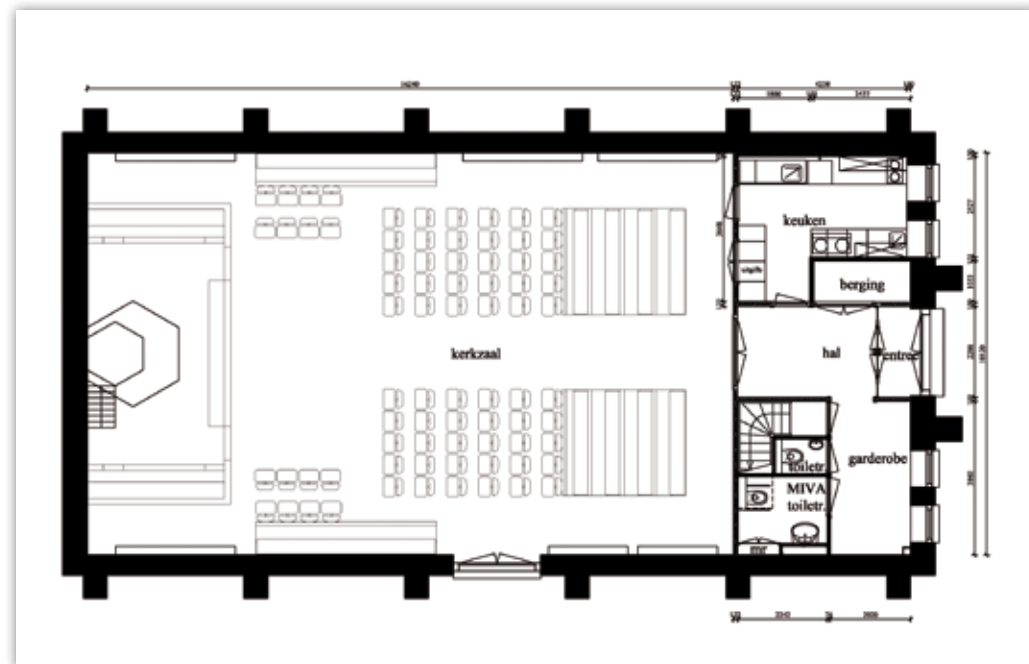
1A HET GEBOUW

De kerk van Jisp is fraai gelegen in het groen op een door sloten omgeven eiland, waarvan het gedeelte achter de kerk is ingericht als begraafplaats. Op de noordwesthoek van het eiland staat het renaissance raadhuisje van Jisp uit 1650.

In de westgevel bevindt zich de hoofdingang, maar er is ook een ingang aan de noordzijde, recht tegenover de brug over de wegsloot, via welke men op het kerkeiland komt. Vanaf de brug loopt een straatje recht op die ingang toe.

De kerk uit 1822 is ingericht met ouder meubilair uit de vorige kerk die hier stond: preekstoel en doophek voor de oostelijke wand, kerkbanken, kaarsenkronen etc. De vloer bestaat uit oude grafzerken.

Nevenruimten bevinden zich aan de westzijde, onder en op het orgelbalkon, evenals de voor-naamste voorzieningen. Het interieur is in 2009-2010 gerestaureerd en toen zijn beneden, aan weerszijden van de hal een moderne keuken, een garderobe en nieuwe toiletten ingericht. Op het orgelbalkon, achter het orgel, is een nieuwe vergaderzaal gecreëerd, de balkonzaal, voor vergaderingen en andere bijeenkomsten tot 20 personen.

1B ACTIVITEITEN

De kerk wordt multifunctioneel gebruikt. De Hervormde gemeente Jisp is een vaste huurder (15x per jaar). De kerk is beroemd om de Concerten bij Kaarslicht die daar al vijftig jaar plaatsvinden. Ze worden georganiseerd door een aparte stichting. De kerk verhuurt de ruimte aan de stichting (8 maal per jaar). De concerten zijn een belangrijke vaste inkomstenbron.

Verder is er incidentele verhuur en gebruik.

De kerk heeft zo'n 60 donateurs.

TABEL JAARINKOMSTEN/ ACTIVITEITEN

Bronnen	Omschrijving	Bedrag
Donateurs	60 donateurs x gemiddeld € 50,-	€ 3.000,-
Toeristen	Entree of giften via collectebus	
Trouwen	2 x € 300,-	€ 600,-
Rouw	2x € 200,-	€ 400,-
Vast	Vaste verhuur aan hervormde gemeente (1x per maand)	€ 500,-
Expositie	2x € 200,-	€ 400,-
Concert	8x € 300,-	€ 2.400,-
Evenement	Evenementen en activiteiten gericht op lokale bevolking, waaronder een antiekbeurs	€ 1.300,-
Bedrijven	Losse verhuur aan bedrijven en particulieren	€ 400,-
Consumpties	Verkoop consumpties met een marge van 50%	€ 500,-
		€ 9.500,-

De PC heeft plannen om na de voltooiing van de restauratie het activiteitsniveau en de verhuur te vergroten. Gedacht wordt aan:

- extra concerten (nog eens 8x);
- zomerse weekendopenstelling (1x per maand) voor toeristen;
- de zerkenvloer als cultuurhistorisch object benutten.

1C ONDERHOUD, VASTE KOSTEN EN EXPLOITATIE

De kerk heeft een beoogd lastenniveau van ruim € 16.000,-. De meerjaren onderhoudsplanning gaat uit van gemiddelde jaarlijkse kosten van € 24.000,-. Na aftrek van de daarvoor verkrijgbare subsidie van € 15.600,- resteert een eigen kostenpost in het subsidiabele onderhoud van € 8.400,-.

Tegenover de uitgaven staat nu een netto inkomstenniveau van € 9.500,-, gebaseerd op inkomsten uit eerdere jaren. Het totaalresultaat voor de kerk is dan een jaarlijks verlies van € 6.700,-.

1D ORGANISATIE

De plaatselijke commissie bestaat uit 7 leden en nog 20 betrokken vrijwilligers die in de programmacommissie zitting hebben en meewerken bij evenementen, de zomeropenstelling e.d. De benodigde expertises zijn ingevuld. De commissie is er in geslaagd, met het door het SOHK-bestuur aangeleverde adressenbestand subsidies te werven voor de restauratie.

Van de SOHK verwacht de commissie op een aantal punten ondersteuning: meehelpen met publiciteit en het opzetten van een website meedenken om de exploitatie op een goed niveau te krijgen.

1E CONCLUSIES INTERNE ANALYSE

EXPLOITATIEKADER

	Omschrijving	Jisp
8110	Huuropbrengst	6.000
4370	inkoop consumpties	-500
4380	kosten activiteiten PC	
8380	opbrengst activiteiten PC	
8370	verkoop consumpties	1.000
8331	donaties via PC	3.000
7301	totaal netto baten	9.500
4059	Afschrijvingen	0
4316	algemene kosten	200
4062	zakelijke lasten	800
4010	BRIM onderhoud gebouw	24.000
4005	klein onderhoud/ inventaris	1.000
4030	onderhoud/ stemmen orgel	200
4053	erf/ tuin	1.000
4050	gas en elektra	4.000
4052	Schoonmaakkosten	1.400
4059	dotatie SOHK	1.000
8381	Zelfwerkzaamheid	-1.800
8341	BRIM subsidie	-15.600
	totaal lasten	16.200
	Resultaat	-6.700

- De kerk heeft een prettige sfeer. De ruimte kan goed en deels flexibel gebruikt worden voor verschillende bijeenkomsten, zoals concerten, huwelijken en cultureel-educatieve activiteiten.
- Er is een basisniveau aan activiteiten gericht op de inwoners van het dorp en de regio, dat nu nog onvoldoende is voor een sluitende exploitatie. De PC heeft plannen dit activiteitsniveau behoorlijk uit te breiden.
- Er is een tekort op de begroting op dit moment van bijna € 7.000,-.
- Er is een actieve PC met een goede invulling van de benodigde expertises.
- De PC was zeer succesvol in het werven van fondsen, sponsors en overige bijdragen voor de restauratie.

2. Externe analyse

2A HET DORP

Jisp is een lintdorp met een duidelijke kern aan de kant van het Zwet. De kerk ligt net buiten deze kern. Het dorp heeft in totaal 750 inwoners. In Jisp bevindt zich één horecagelegenheid: dorpshuis/café 'de Lepelaar'.

Het dorp heeft een behoorlijke betrokkenheid bij de kerk. Een aantal inwoners hebben contacten met professionele musici. Deze contacten worden ingezet voor de organisatie van concerten.

Het aantal donateurs is nu 60. Op het aantal huishoudens in Jisp gerekend zouden dit er meer kunnen zijn.

2B REGIONALE MARKT

Jisp maakt deel uit van de gemeente Wormerland met 16.000 inwoners. Op tien kilometer afstand bevinden zich de stedelijke agglomeraties Zaanstad en Purmerend. Deze regionale markt omvat zo'n 250.000 inwoners.

2C CONCURRENTEN EN SAMENWERKINGSMOGELIJKHEDEN

Er zijn verschillende locaties in de omgeving waarmee wordt samengewerkt of waarvoor de kerk een goed alternatief biedt.

DORPSHUIS CAFÉ DE LEPELAAR

Het café is eigendom van de Stichting Dorpshuis en is de ontmoetingsplek voor de dorpsbewoners en het verenigingsleven in het dorp. Door de gunstige ligging bij het water is het ook pleisterplaats voor toeristen en dagjesmensen. Het café heeft heel recent een nieuwe beheerder/uitbater. Mogelijk kunnen met hem arrangementen worden afgesproken.

RAADHUIS JISP

Het naast de kerk gelegen raadhuis is al langere tijd een officiële trouwlocatie van de gemeente. Het raadhuis heeft de handicap dat er een trap beklommen moet worden om de trouwzaal te bereiken, die bovendien alleen geschikt is voor kleine gezelschappen. Sinds kort is ook de kerk als trouwlocatie aangewezen. Dit biedt mogelijkheden tot meer verhuur.

CATERAARS/ PARTYSERVICE

De kerk heeft geen vaste cateraar. Mogelijk kunnen vaste afspraken of een contract met een cateraar/ partyservice extra partijen en bijeenkomsten binnenbrengen en daardoor - mits er een goede provisie wordt bedongen - extra inkomsten.

DIVERSE LOCATIES IN DE OMGEVING

De kerk is een goed alternatief voor diverse locaties in Wormer, Zaanstad en Purmerend:

- De kerk is een alternatief voor de diverse trouwlocaties van de gemeenten.
- De kerk is een alternatieve gelegenheid voor feesten en partijen van 50 tot 150 mensen.
- De kerk is een alternatieve gelegenheid voor cursussen, verenigingen en koren.

2D TOERISTISCHE EN EDUCATIEVE MARKT

De kansen op de toeristische markt zijn bescheiden. Er passeren in Jisp wel veel dagjesmensen. Hierop zal ingespeeld worden door in de zomermaanden in het derde weekeinde open te zijn met exposities. Van een ruimere openstelling wordt weinig verwacht. De personele inzet daarvoor wordt onevenredig groot geacht.

Het is misschien een bijzondere mogelijkheid om de kerk en vooral de zerkenvloer in te zetten in het kader van regionale onderwijsactiviteiten of een lezingencyclus.

2E CONCLUSIES EXTERNE ANALYSE

- Een belangrijke kans ligt er voor de kerk in verhuur ten behoeve van trouwbijeenkomsten.
- Hiervoor kan ook een combinatie gezocht worden met De Lepelaar en met het Raadhuis Jisp. De schilderachtige ligging en de grote tuin maken de kerk een attractieve locatie voor recepties.
- De behoefte aan ruimte met een goede akoestiek is een kans als het gaat om het vinden van extra vaste huurders. Een dergelijke behoefte is er o.a. bij zangkoren.
- Een andere belangrijke kans is het versterken of aangaan van afspraken met een cateraar/partyservice. Dit zou extra verhuur van de locatie kunnen genereren.
- Een vierde kans is de behoefte op de regionale markt aan culturele evenementen; het succes van de kaarslichtconcerten kan ingezet worden om deze kans verder te benutten.
- Een kans is ook de behoefte van educatieve instellingen aan een historisch locatie voor het houden van lezingen.

3. Centrale conclusie en voorgestelde verbeteringen

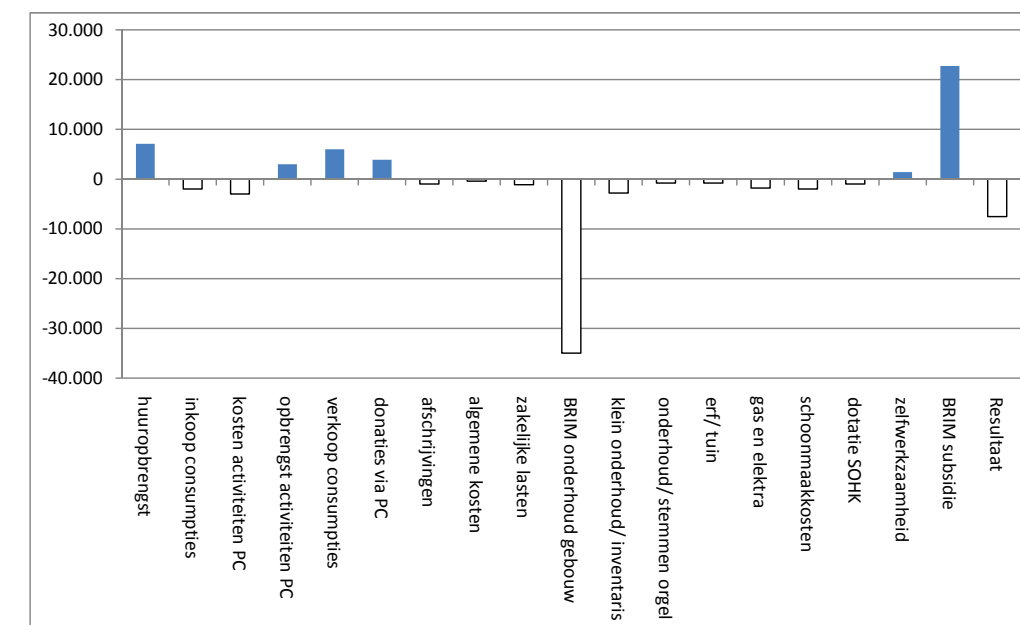
CENTRALE CONCLUSIE:

De kerk van Jisp is onlangs inwendig gerestaureerd en heeft mede daardoor nog een onvoldoende niveau aan activiteiten voor een sluitende exploitatie van de kerk. De bestaande activiteiten bieden mogelijkheden voor uitbreiding. De PC is zeer actief en succesvol geweest bij de werving van financiële bronnen voor de restauratie. Er is een actieve PC met veel ideeën en plannen voor uitbouw van het programma en organisatie van extra activiteiten. Er zijn daarvoor diverse mogelijkheden op de markt.

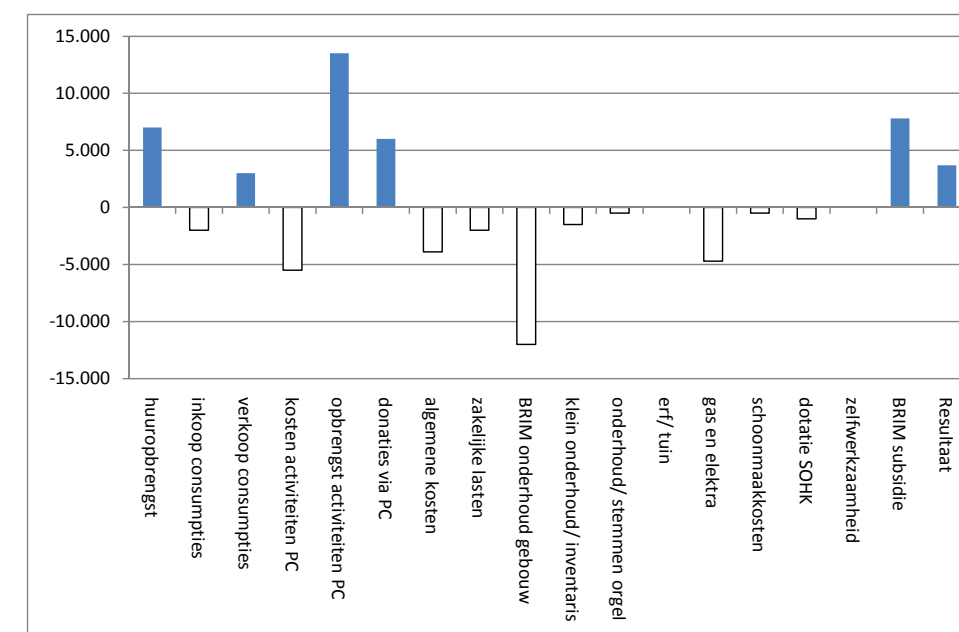
TE VERBETEREN EN DOOR DE PC DEELS AL VOORGENOMEN PUNTEN:

- Het opzetten van een eigen website, afgestemd op of als onderdeel van de SOHK-site.
- Organisatie van nog eens 8 concerten. Deze extra activiteit heeft een inkomstenpotentieel van ongeveer € 2.000,-.
- Het vinden een vaste cateraar/partyservice die extra verhuur voor de locatie oplevert. Bij tien extra verhuringen per jaar heeft dit een omzetpotentieel van € 2.500,-.
- Het vergroten van het aantal vrienden/donateurs van de Jisper kerk. Gelet op alle contacten die de afgelopen jaren zijn aangegaan lijkt het mogelijk minimaal 50 nieuwe vrienden te werven. Extra inkomsten: € 1.000,-.
- Het huisvesten van een lezingencyclus van een educatieve organisatie. Dit heeft een omzetmogelijkheid van € 2.000,-.

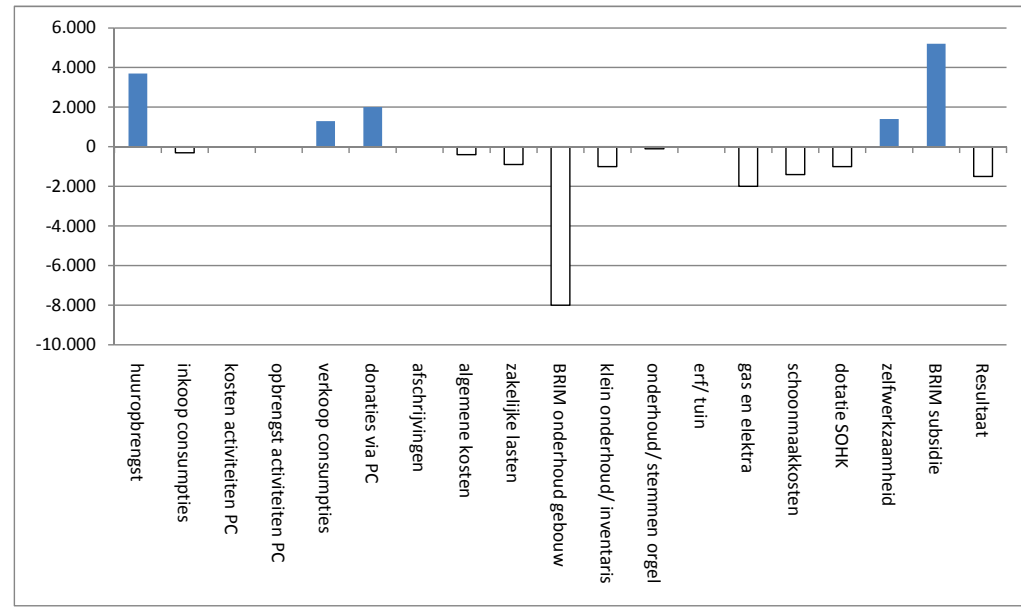
WESTZAAN

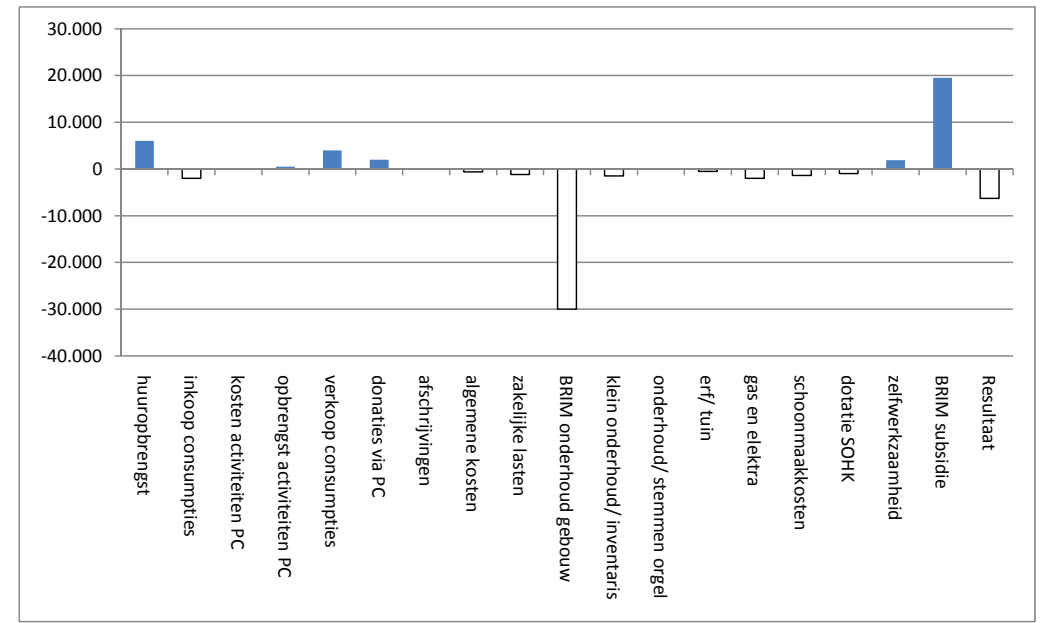
BEETS

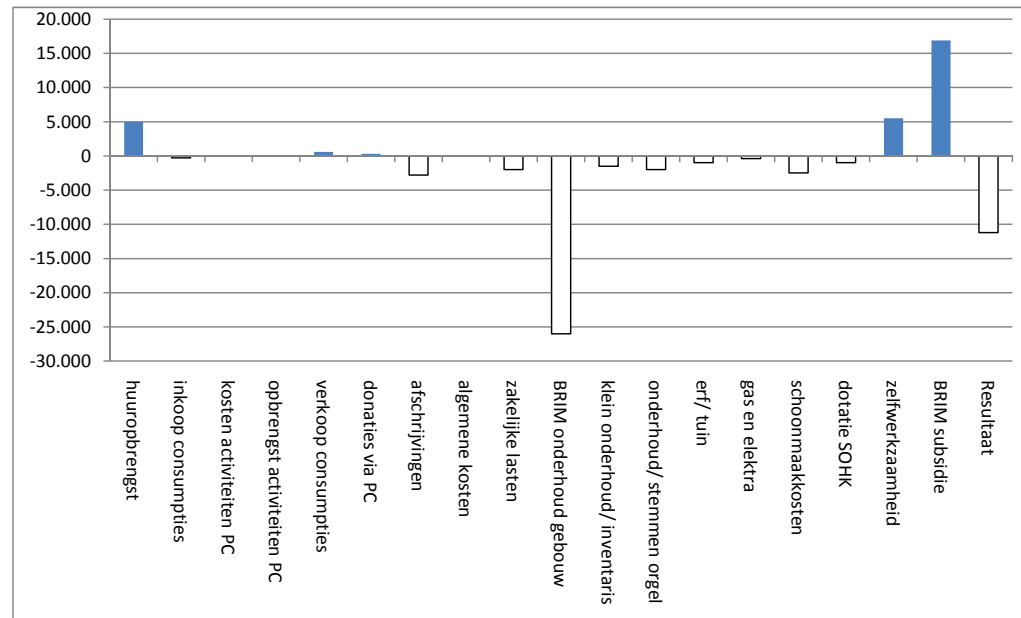
KWADIJK

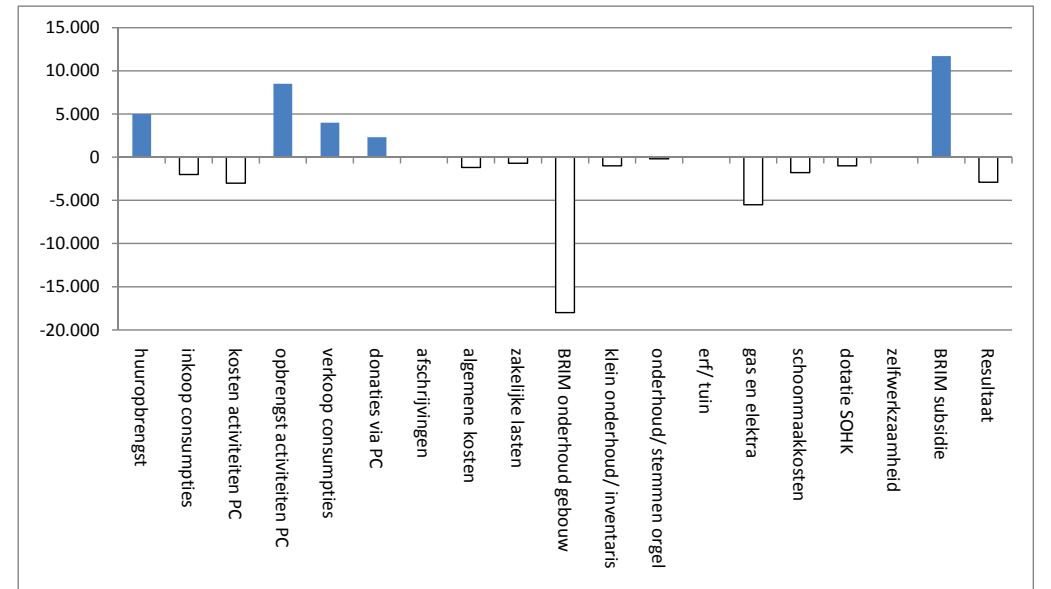
OUDENDIJK

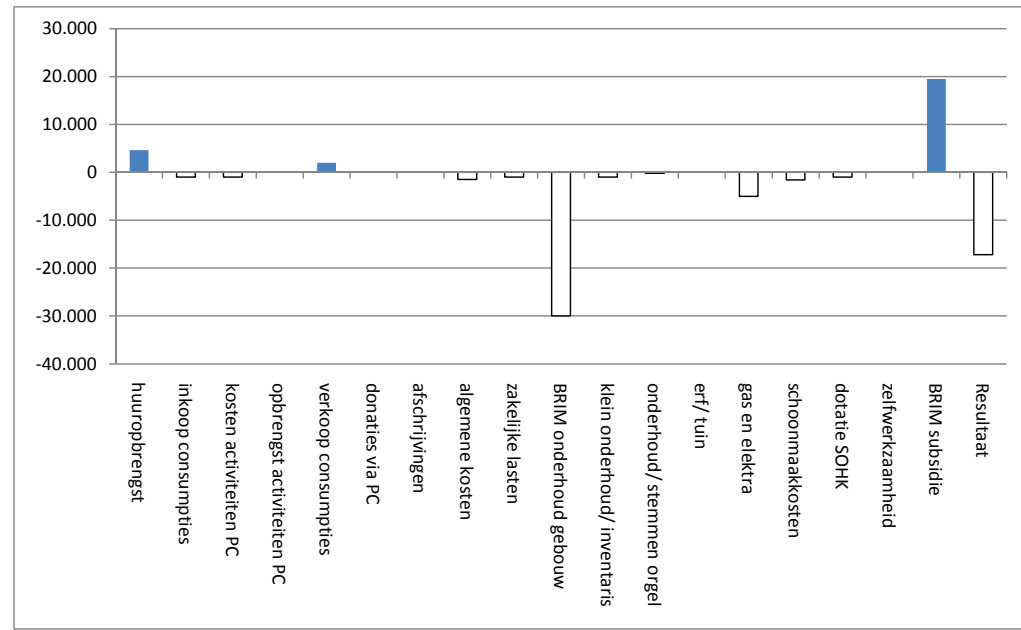
OOSTHUIZEN

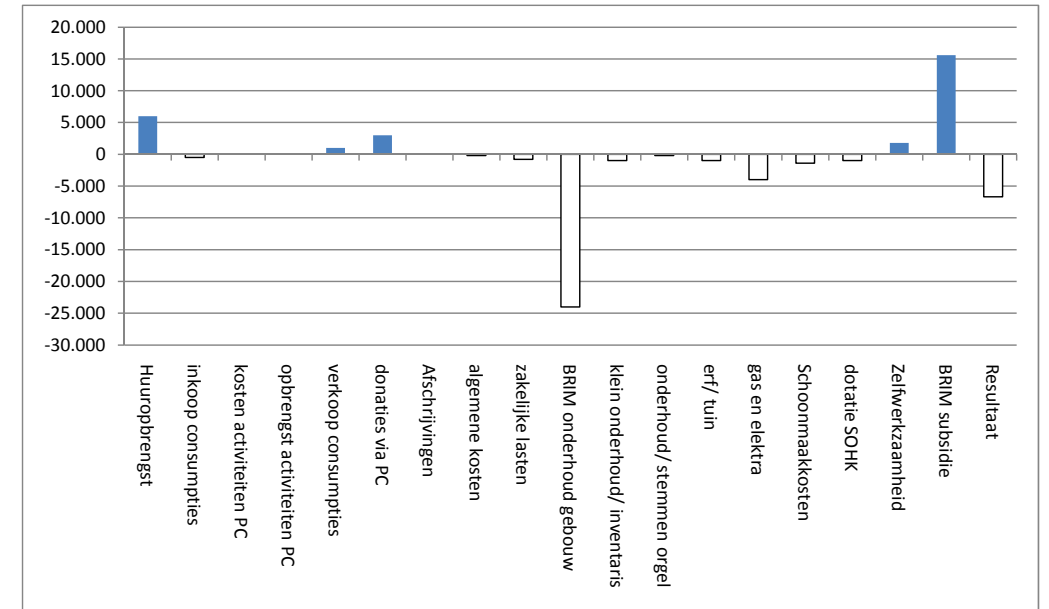
HARINGHUIZEN

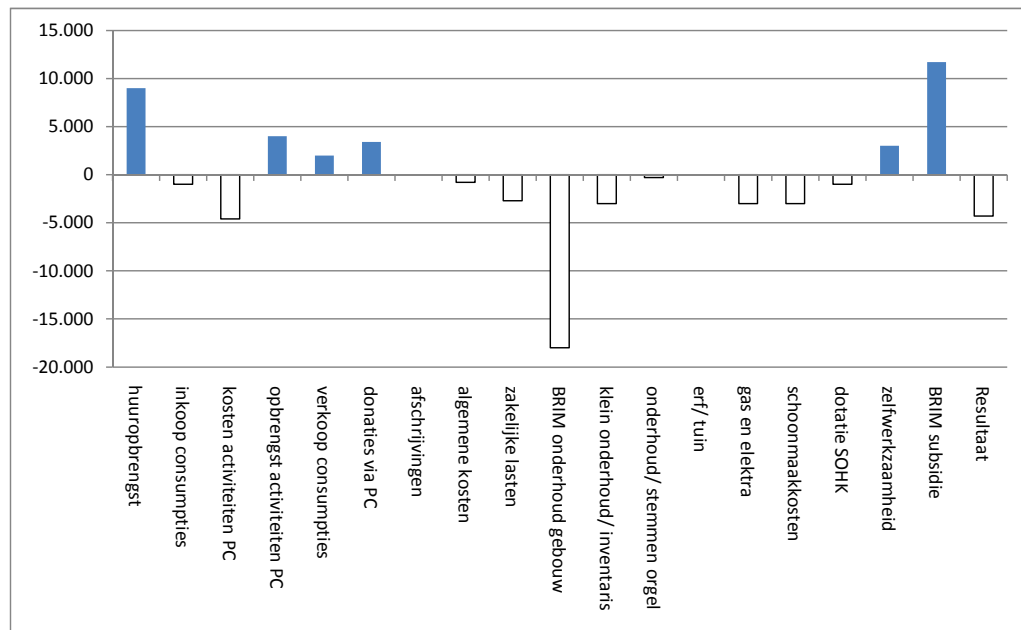
BEVERWIJK

JISP

SCHERMERHORN

BELEIDSNOTITIE BEETS 2010

De Kerk van Beets

“En hoe nu verder

Een beleidsnotitie van de Plaatselijke Commissie Beets
(PC Beets)
onderdeel van de Stichting Oude Hollandse Kerken
(SOHK)

oktober 2010

Marjan Clossen, voorzitter
Henk Frijters, penningmeester
Gérard Hekelaar, secretaris

INHOUDSOPGAVE

1	Verantwoording.....	4
2	Ambitie.....	5
3	Hoofddoelen	6
4	Subdoelen.....	7
5	Sterkte-zwakte analyse.....	9
6	Middelen	10
7	Stappenplan	11
8	Voorbeelden van activiteiten in de kerk van Beets.....	13
9	Lijst van sponsors	14
10	Vijfjarenbegroting	15

1 Verantwoording

De kerk van Beets staat voor een keerpunt in haar bestaan. Er is een bouwkundige restauratie gaande. De vorige restauratie vond plaats in de jaren 1963-1965 en 1980. Dat gebeurde toentertijd ingrijpend. De huidige restauratie (2010) pakt alleen die zaken aan die met name bouwkundig aanpassing behoeven: de kapconstructie en het stucwerk op de muren. Daarnaast wordt de kerk geschikt gemaakt voor het realiseren van een optimale nevenbestemming. De sanitaire- en horecavoorzieningen worden volledig gemoderniseerd waarbij ook een goede geluidsinstallatie, lichtinstallatie en verwarming worden aangebracht.

In de afgelopen halve eeuw is er maatschappelijk gezien meer gebeurd. De kerk was eeuwenlang het religieuze middelpunt van Beets. In de voorbije decennia is het kerkbezoek zodanig teruggelopen dat de protestantse gemeente zich niet meer in staat achtte om in haar onderhoud te voorzien en zich gedwongen zag om vier kerken in haar bezit te verkopen, te weten de kerken van Beets, Oudendijk, Oosthuizen en Kwadijk.

In 1982 werden deze kerken overgedragen aan de Stichting Oude Hollandse Kerken (SOHK) die daarmee de zorg voor het onderhoud op zich nam. In de dorpen werd een plaatselijke commissie (PC) opgericht die belast werd met de exploitatie van de kerk (overigens drie PC's: Oosthuizen en Beets vielen onder één PC). De PC's mochten zelf bepalen welke activiteiten zij ondernamen in het gebouw. Een directe relatie tussen de kosten en de opbrengsten is tot nu toe nooit gelegd, niet door de SOHK en niet door de PC's.

Inmiddels is de situatie veranderd. De SOHK bezit tien kerken in Noord- en Zuid-Holland en de financiële situatie van de SOHK is inmiddels zo dat de tien plaatselijke commissies voor de opdracht staan om de exploitatie zodanig in te richten dat men een positief resultaat verkrijgt.

De huidige plaatselijke commissie van Beets is nu drie jaar zelfstandig en heeft een opzet gemaakt om tot een positieve exploitatie te komen vanaf 2011. De bruto omzet laat wat dat betreft een hoopvolle ontwikkeling zien.

2007	€ 674,00
2008	€ 3.606,00
2009	€ 6.499,00 ¹

De kerk zoals deze er straks na de restauratie uit zal zien bezit een monumentaal karakter. De plannen voor de huidige restauratie, aangevuld met de wensen van de PC Beets, hebben als gevolg dat de kerk in de toekomst kan voortbestaan en een belangrijke plaats kan blijven innemen in de dorpskern en de dorpsgemeenschap.

De verwachting lijkt gerechtvaardigd dat deze kerk voldoende mogelijkheden biedt voor een succesvolle exploitatie in de toekomst. De plaatselijke commissie van Beets is bereid de exploitatie van de kerk op zich te nemen, samen met de "Vrienden van de Beetser Kerk", de dorpsgemeenschap, de Protestantse Gemeente en de Stichting Oude Hollandse Kerken.

De PC Beets gaat er van uit dat er bij de inwoners van Beets voldoende draagvlak voor bestaat. De bevolking van Beets heeft zich in dorpsbijeenkomsten uitgesproken voor een aparte kerk en een apart dorpshuis waarbij het dorpshuis voor de kerk diensten kan verzorgen op het gebied van catering. Daarnaast kunnen er gezamenlijke programma's worden ontwikkeld wat betreft voorstellingen.

¹ Deze getallen tonen de bruto omzet. De vaste lasten van het gebouw zijn in deze cijfers niet verwerkt.

2 Ambitie

De ambitie van de eigenaar, de Stichting Oude Hollandse Kerken, en die van de Plaatselijke Commissie blijkt congruent, namelijk op korte termijn een positieve exploitatie realiseren. Door de restauratie is 2010 een overgangsjaar.

De PC heeft zich actief ingezet om een eigen bijdrage te kunnen leveren ter dekking van de restauratiekosten. Dat heeft geresulteerd in een bijdrage van € 50.000,- bijeengebracht door sponsors, particuliere bijdragen en bijdragen van de protestantse (PKN) gemeente. Uitgangspunt is daarbij de kosten van de restauratie te dekken uit de bijdragen van rijk, provincie en derden.

In 2009 is er een stichting *Vrienden van de Beetser kerk* opgericht met een tweeledig doel. Door de leden van deze stichting ontvangt men bijdragen die straks ingezet kunnen worden voor de jaarlijkse exploitatie. Tevens zorgt een vriendenstichting voor de noodzakelijke verbreding van het draagvlak in het dorp Beets.

Het opgerichte comité van aanbeveling heeft min of meer dezelfde functie. Als zij actief zijn zorgt dat voor inkomsten maar door de oprichting van het comité is er weer een gremium ontstaan dat bijdraagt aan vergroting van het draagvlak.

Voor de PC Beets is de kerk als monument, in de huidige staat, een integraal onderdeel van de samenleving en is de exploitatie daar ook op gebaseerd. De toekomst van de kerk moet daarin zijn basis vinden. De PC zoekt niet zozeer naar een vaste huurder maar eerder naar een vaste exploitatiestructuur die stevig verankerd is in de gemeenschap.

Door de restauratie stagneren de verhuurontwikkelingen gedurende 2010 doordat vaste gebruikers moeten omzien naar een andere ruimte met het gevaar dat zij daar naderhand blijven plakken. Het zal een extra inspanning vragen om weer op het oude verhuurniveau terug te keren, een belangrijk onderdeel van de exploitatie. Desalniettemin is de relatie met de PKN en de oprichting van "de Vrienden van de Beetser kerk" een minstens zo belangrijk onderdeel om de financiën van de kerk gezond te krijgen. De relatie met het bedrijfsleven, een ontwikkeling waar ook de eerste stappen zijn gezet, staat nog in de kinderschoenen.

We werken derhalve aan een haalbaar exploitatieplan waarbij de plaatselijke commissie ervan uitgaat zich vanaf 2011 zelf te kunnen bedruipen. Aan dat streven wordt in Beets momenteel hard gewerkt.

De ambitie

De ambities van SOHK en PC zijn

- om te zorgen voor een zodanige exploitatie dat de kerk haar eigen kosten kan dragen
- om te zorgen dat de kerk van "ons allen" is en blijft: als godshuis en als onderdeel van de gemeenschap.
- om te zorgen dat ook de burgerlijke gemeente (Zeevang) zich mede verantwoordelijk voelt voor het voortbestaan van dit waardevolle cultuurhistorische monument, in zijn huidige staat, nota bene drager van haar eigen toren! De kerk vormt samen met de school en het dorpshuis het kloppend hart en centrum van het dorp.
- om, als PC en de SOHK, regelmatig met elkaar te overleggen over de rolverdeling en de onderlinge samenwerking.
- om te zorgen voor een betere samenwerking tussen de vier kerken van Oudendijk, Beets, Oosthuizen en Kwadijk.

3 Hoofdoelen

De kerk van Beets is cultuurhistorisch gezien een waardevol rijksmonument. Gebouwd in de vijftiende eeuw als een gebouw waar gelovigen zich wekelijks verzamelden rond het woord is het in de loop van de eeuwen verbreed in betekenis doordat wij gebouwen van vijf eeuwen oud zijn gaan bestempelen als monumenten. Daardoor oversteeg hun waarde die van de kerkelijke gemeente. Zij werd algemeen bezit. Het rijk nam de gevolgen van die monumenttoekenning op zich en draagt sindsdien (1961) bij in de kosten van onderhoud en restauratie. Primaire doelstelling van de eigenaar en de PC is het gebouw in stand te houden.

Door de terugloop van het religieus gebruik in het laatste kwart van de twintigste eeuw is het bezit en de zorg voor de kerk overgegaan van het kerkbestuur naar de Stichting Oude Hollandse Kerken. Overigens met als verplichting de instandhouding van het gebouw in de huidige staat. Het draagvlak in de gemeenschap bleef echter beperkt. De SOHK had de exploitatie van de kerk ondergebracht bij een gezamenlijke PC met de kerk van Oosthuizen (PC Zeevang) maar er was nauwelijks verbinding met de Beetser gemeenschap. Op initiatief van enkele Beetsers en in samenspraak met het bestuur van de SOHK is er een eigen PC opgericht. Een financieringsstructuur voor Beets was er niet en derhalve had de nieuwe PC niet alleen een maatschappelijk doel maar ook een financieel doel: een correcte overzichtelijke boekhouding en een sluitende begroting. Dit is de zakelijke kant.

Daarnaast is er een emotionele kant. De kerk is aan de buitenkant een fraai gebouw, van cultuurhistorische waarde. Dat moet behouden blijven. Binnengekomen toont zij een fraai interieur waarbij de inventarisstukken onmiddellijk opvallen: de preekstoel, het achterstaande schot, de kroonluchters, het doophek, de herenbanken en, last but not least, het orgel. Al met al iets om trots op te zijn! Dat zijn de bewoners van Beets dan ook. Een concert in de kerk krijgt door de ambiance van het gebouw ongemerkt een meerwaarde. Voor de oudere bewoners liggen er ook nog andere emotionele argumenten aan ten grondslag. Men is er zelf gedoopt, heeft er jaren gekerkt, ouders zijn vanuit de kerk begraven enz. Ook dat maakt een gebouw van steen tot een levend monument. Men is er emotioneel mee verbonden.

Rekening houdend met bovenstaande zullen SOHK en PC in 2010 samen zoeken naar de beste bestemming voor het gebouw voor het komende decennium. Uitgangspunt daarbij blijft een positieve exploitatie en een zo groot mogelijke participatie van de plaatselijke bevolking. Dat is voor de SOHK en de PC het uitgangspunt voor de exploitatie van de kerk.

4 Subdoelen

In dit hoofdstuk willen wij nader ingaan op onze doelstellingen ten aanzien van onze maatschappelijke basis: bestuur, vrijwilligers, sponsors, vriendenstichting, donateurs, verhuur, promotie, onderhoud, relatie SOHK.

4.1 De Plaatselijke Commissie

De PC bestaat idealiter uit 6 personen met de volgende functies: voorzitter, secretaris, penningmeester (dagelijks bestuur), organisatiebureau, gebouwbeheerder en secundaire voorzieningen. Om het bestuur vitaal te houden blijft men vier jaar in functie; deze termijn kan eenmaal verlengd worden. Het bestuur is verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken en het aansturen van eventuele subcommissies, vrienden en vrijwilligers

4.2 Vrijwilligers

Op dit moment bestaat de kern van vrijwilligers uit de leden van de PC, te weten zes personen. Wanneer vanaf 2011 de kerk intensiever gebruikt gaat worden voor concerten, diners en andere activiteiten vraagt dat een verbeterde organisatiegraad. De vaste kern van vrijwilligers kan worden uitgebreid door middel van taakdifferentiatie. Er zal gekozen moeten worden voor mensen die bestuurlijke taken op zich willen nemen met daarnaast mensen, een grote(re) groep van vrijwilligers, die gericht ingezet kunnen worden bij evenementen. Wij denken aan een groep van plm. 20 mensen die al dan niet frequent steun verlenen. Dit vraagt een inspanning en een correcte organisatie.

4.3 Sponsors

Wij werken aan een lijst met sponsors die een relatie hebben met Beets. Deze sponsors willen we inzetten voor bijzondere evenementen, vaste financiële ondersteuning, bijvoorbeeld door het adopteren van een bloem op het gewelf met het recht om de raadzaal x maal te mogen gebruiken. Tevens zorgt dit weer voor verbreding van het draagvlak voor de kerk en voor een oplossing in situaties waarbij in enig jaar het budget onder druk komt te staan.

4.4 Vriendenstichting/donateurs

In 2009 is er een stichting *Vrienden van de Beetser kerk* opgericht. Inmiddels kent deze stichting ruim 50 begunstigers die jaarlijks een bedrag overmaken dat ten goede komt aan de kerk van Beets. Het bestuur van deze stichting heeft een nauwe band met de PC doordat zij qua leden overlap vertoont. Door de nieuwe bestuursleden is het draagvlak voor ons werk versterkt. Wij willen ons vriendenbestand jaarlijks uitbreiden met 25 % nieuwe leden. Op een totale bevolking van zo'n 500 inwoners denken we dat we op termijn met een ledenaantal van 200 mensen op ons maximum zitten. De leden van deze stichting zien wij als de voorlopers van ons plaatselijk draagvlak. Op hen kunnen wij altijd het eerst een beroep doen. Ter versterking van deze band willen wij jaarlijks een 'vrienden- en vrijwilligersbijeenkomst' organiseren.

4.5 Verhuur

De PC wil de komende jaren de relatie met de bestaande huurders van de kerk bestendigen en uitbouwen. Zij wil door een intensieve campagne haar bestaande netwerk vergroten. Daarbij zien wij twee categorieën als belangrijk: huurders die regelmatig de kerk willen huren en huurders die de kerk slechts incidenteel willen huren.

De raadszaal is in 2009 vier keer gebruikt voor een trouwplechtigheid en 22 keer voor andere bijeenkomsten. Ook hiervoor zal in de toekomst veel reclame worden gemaakt. Een trouwplechtigheid is op zich al winstgevend maar in combinatie met het houden van de bruiloft in de kerk zeer winstgevend, hoewel op dit moment dat laatste in belangrijke mate toekomt aan de beheerder van het dorps huis.

Uitgangspunt bij de verhuur van het kerkgebouw is dat de kerk op zondag altijd primair beschikbaar blijft voor kerkdiensten. De tarieven voor kerkdiensten en andere bijeenkomsten van de protestantse kerk worden overeenkomstig landelijke richtlijnen vastgesteld.

Rouwdiensten hebben altijd voorrang boven andere activiteiten. Bij conflictsituaties wordt voor de ene of de andere activiteit lokaal voor oplossingen gezorgd.

Bij het organiseren van feesten en partijen zal voor de catering blijvend een beroep worden gedaan op de uitbater van het dorps huis. Door nauwe samenwerking ontstaat voor beide partijen een meerwaarde.

4.6 Promotie

In de loop van 2010 zal door de PC een intensieve reclamecampagne worden gestart om de kerk voor 2011 zo optimaal mogelijk te verhuren.

In ontwikkeling is samenwerking met de andere kerken van de SOHK, met name die van Oudendijk, oosthuizen en Kwadijk.

4.7 Onderhoud

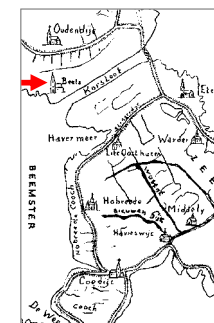
Vanaf 2011 zal de kerk van Beets worden opgenomen in een BRIM-programma voor zes jaar. De stichting Monumentenwacht Noord-Holland stelt in 2011 een PIP op die na goedkeuring van de SOHK zal worden ingediend bij de RCE ter goedkeuring. Na goedkeuring zal jaarlijks onder leiding van een daartoe aangewezen architect het afgesproken onderhoud worden uitgevoerd. Over de subsidiabele kosten van het onderhoud wordt 65 % subsidie versterkt. Het eigen aandeel van 35 % wordt onderdeel van de begroting van de PC van Beets. Onderhoud aan technische installaties en inventaris behoort niet tot de BRIM en zal door de PC in haar begroting worden opgenomen. Uitvoering daarvan behoeft ook de instemming van een daarvoor verantwoordelijke restauratiearchitect.

4.8 De relatie PC – SOHK

De SOHK is eigenaar van de kerk. Het dorp Beets voelt zich maatschappelijk eigenaar waarbij de PC de verbindende factor is tussen de SOHK en het dorp. De voorzitter van de PC is lid van het algemeen bestuur van de SOHK en kan in die hoedanigheid invloed uitoefenen op het beleid van de Stichting. De wederzijdse motivatie van PC en SOHK zijn onderwerp van jaarlijks overleg en moet leiden tot overeengekomen beleid.

5 Sterkte-zwakte analyse

Sterkte	Zwakte
Fraai cultuurhistorisch gebouw	Beperkte mogelijkheden tot ruimtelijke aanpassing
Door klein dorp grote plaatselijke betrokkenheid	Klein dorp dus klein draagvlak
Door fraai interieur aantrekkelijk vanwege stijlvolle ambiance	
De kerk levert de exploitant van het dorps huis extra inkomsten, mogelijkheden tot samenwerking.	Mogelijkheden voor concurrentie met dorps huis
Door drie kerken in nabijheid (Oosthuizen, Kwadijk en Oudendijk) mogelijkheid tot samenwerking.	Door drie kerken in nabijheid mogelijkheid van concurrentie
Meerdere ruimtes die afzonderlijk verhuurbaar zijn	
Twee trouwlocaties: raadzaal en schip	
Mogelijkheden voor gecombineerde feesten: trouwen in de raadzaal, receptie/feest in het schip bijvoorbeeld	Raadzaal niet bereikbaar voor rolstoelgebruikers
Mogelijkheid voor 'Kaarslichtconcerten'	
Goede verwarming, dus hele jaar door te gebruiken	
Piano aanwezig	
Op 30 minuten afstand van Amsterdam	Op 30 minuten afstand van Amsterdam
Gratis parkeren	Bereikbaarheid openbaar vervoer?

De excentrische ligging van Beets ten opzichte van grote woonkernen als Purmerend, Zaanstad en Hoorn kan als een zwakte worden aangemerkt. Dit is maar betrekkelijk. Door zich te concentreren op enkele grote trekkers en daar veel publicitaire aandacht aan te schenken kan dit probleem worden ondervangen (zie de kaarslichtconcerten in Jisp of de try-outs van Youp van 't Hek in de kerk van Westzaan). Om zoiets binnen te halen is professionele ondersteuning in de beginfase noodzakelijk. Wellicht dat daarin ook steun bij Primo kan worden gevonden voor contacten met theaterbureaus. Doel is om ook op dit vlak een vaste bron van inkomsten te genereren.

6 Middelen

6.1 Uitgangspunten

De BRIM regeling voor kerken is maximaal € 699.999,- over 6 jaar, Deze regeling gaat voor Beets pas in het jaar 2012 in.

In de overgangperiode geldt nog de lopende Brom regeling. De oude Brom-regeling gaat uit van 50% van € 11.344,- per jaar.

Zie voor het exploitatieoverzicht Hoofdstuk 10: vijfjarenbegroting

6.2 Toelichting bij de begroting

- 1 Doordat de kerk in 2010 geheel wordt gerestaureerd is de begroting van 2010 niet relevant voor de komende vijf jaar. Wel zal er door de PC aan worden gewerkt om gedurende dit jaar de vrienden en huurders aan ons te blijven binden via uitvoeringen in zogenaamde schuilkerken.
- 2 Voor het onderhoud zal in 2010 een Periodiek Investeringsplan (PIP) door de Monumentenwacht worden opgesteld. De hoogte van dit totale bedrag is nog niet bekend en kan pas in 2011 in de begroting worden opgenomen. De onderhoudsregeling gaat voor de kerk van Beets pas op 1 januari 2012 in werking.
- 3 Over het totale bedrag zal 65 % subsidie worden verkregen waar het subsidiabele kosten betreft. De eigen bijdrage van 35 % zal jaarlijks in de begroting van de PC worden opgenomen.
- 4 Tot 2012 zal de SOHK voor Beets jaarlijks een beroep blijven doen op de eenmalige BROM-regeling.
- 5 De PC wil, in overleg met het algemeen bestuur van de SOHK, jaarlijks bijdragen aan het vormen van een reservefonds voor alle kerken van de SOHK.

7 Stappenplan

7.1 Prioriteiten

(niet alles kan tegelijk en middelen zijn beperkt)

In de vijfjarenbegroting (zie hoofdstuk 10) is aangegeven op welke wijze zal worden toegewerkt naar een situatie waarbij de PC Beets qua uitgaven en inkomsten kan zorgdragen voor een dekkende exploitatie. De SOHK stelt zich gedurende de eerste vijf jaren garant om bij een onverwacht tekort te zorgen voor 50 % van de dekking van dat tekort.

De PC stuurt jaarlijks in oktober de begroting en het activiteitenplan voor het komende jaar op naar de SOHK. Het dagelijks bestuur dient over beide stukken haar toestemming te verlenen. Jaarlijks biedt de PC na afloop van het boekjaar haar jaarverslag en geldelijke verantwoording aan het dagelijks bestuur van de SOHK ter goedkeuring en voor decharge aan.

7.2 Hoe komen we op de gewenste situatie?

- Lange termijn programmering met mogelijkheden voor abonnementen
- Promotie trouwlocatie
- Beurzen, bladen, internet
- Invullen evenementen 2010, met grootse opening
- Folders gebruik kerk
- Reclame
- Bedrijfspresentaties, zie 7.4: acties
- Projecten met de andere drie kerken, op basis van project 2010 met InHolland (projectplan bijvoegen)

7.3 Wat gaan we in 2010 doen?

- Instellen programmacommissie
- Herindeling bestuursstructuur
- Werving nieuwe bestuursleden dan wel actieve vrijwilligers
- Starten promotiecampagne
- Werven van sponsors
- Werven van huurders

7.4 Acties

- Bedrijfspresentaties verzorgen (Beets, Zeevang, Gemeente)
- Net als in 2009: wijn/kaarten/kaarsen/oliebollen verkopen
- Uitwerken en activeren van ons sponsorprogramma.

7.5 Inkomstenindicatie 2011 (uitgaande van een volledig jaar)

Specificatie inkomsten		2009	2011	
8105	Totaal Huren, een jaar of langer	€ 3.225	€ 3.000	
	PKR	€ 1.475		
	Soos	€ 400		
	Dorpsraad	€ 500		
	DidgeridooCentrum	€ 850		
8110	Totaal Huren incidenteel	€ 4.910	€ 4.000	
	Delim	€ 830		
	Restinn	€ 650		
	Huwelijken	€ 2.250		
	Rouwen	€ 1.180		
8310	Cultureel programma	€ 5.250	€ 4.500	
	7 concerten (netto € 450)	€ 3.150		
	2 jeugduitvoeringen	€ 500		
	4 speciale uitvoeringen (zoals Ellen Vogel)	€ 1.600		
	Zomeractiviteiten		€ 2.000	
	Nieuw in 2010 met Hogeschool INHolland		€ 3.250	risico
8370	Verkopen - consumpties	€ 1.800	€ 1.000	
	Verkoop 2009	€ 1.800		
	Verkopen overige	€ 2.400	€ 2.000	
	Wijn kaarsen	€ 2.400		
8380	Activiteiten en acties	€ 3.220	€ 3.000	
	Oliebollen, ansichtkaarten etc.	€ 3.220		
8390	Overige opbrengsten	€ 1.800	€ 2.000	
	Boekenbeurs	€ 1.800		
	Stichting vrienden van de kerk	€ 1.800	€ 2.000	
	abonnement vrienden	€ 1.800		
8140	Bankrente spaartegoeden			
	Ondernemers abonnementen: nieuw in 2011		€ 3.000	
	Abonnementen door plaatselijke bedrijven		€ 3.000	risico
		€ 24.405	€ 26.500	

Toelichting:

De verschillende opbrengsten (huur, cultureel programma etc.) zijn voor 2011 naar beneden afgerond omdat niet in te schatten is of bijvoorbeeld onze huurders allemaal weer terug zullen komen. Wij zijn uitgegaan van een voorzichtiger begroting dan waar we op grond van de begroting van 2009 op af zouden koersen en op basis waarvan de overige begrotingen zijn gemaakt.

Verder zijn er twee **risico**-aanduidingen:

- in 2010 start een samenwerking met Hogeschool INHolland; de opbrengst van een en ander is onduidelijk maar bij succes ligt het draaiboek voor nieuwe zomeractiviteiten klaar.
- in 2010 wordt actief geworven om bedrijven gebruik te laten maken van de kerk(ruimtes); de uitkomst hiervan is niet in te schatten.

8 Voorbeelden van activiteiten in de kerk van Beets

Schip v.d. kerk	Consistoriekamer	Raadzaal
Concerten	Europese verkiezingen	Dorpsraad
Boekenmarkt/Bric à Brac	Gemeenteavond	Gemeente + PC Beets
Familieunies	Historische Vereniging	Delim (bedrijf)
Cabaretvoorstellingen	Jongerenkerk	RestInn (bedrijf)
Modeshow	Liturgiegroep	Huwelijken
Trommelen voor kinderen	Moderamen	
Kinderboekenweek	Pastoraat	
Dansuitvoering	Protestantse Gemeente	
School afsluiting Kinderboekenweek	Meditatie	
Open podium voor alle Beetsers	Bejaardensoos	
Huwelijken	Didgeridoo Centrum	
Uitvaarten	Schildercursus	
Toneelvereniging	Verhalenavond	
Open Monumentendag	PC Beets	
Informatiedag Provincie	Bouwvergaderingen	
Sleep-in		
Kerkdiensten		

9 Lijst van sponsoren

Rabobank
 NDesign (posters en flyers)
 Beetsbloem (bloemen)
 Pasterkamp (verwarming)
 Gerrit van der Meer drogisterij (kaarsen)
 Fa. Bart (wijn)
 Carbon Rooster
 Van der Weide
 Stichting Vrienden van de Beetser Kerk

10 Vijfjarenbegroting

(gebaseerd op de ons nu bekende cijfers d.d. 01-04-2010)

1-apr-10 ks	Inkomsten omschrijving	2010		2011		2012		2013		2014		2015		Totaal
		bedrag	Sub totaal	bedrag	Sub totaal	bedrag	Sub totaal	bedrag	Sub totaal	bedrag	Sub totaal	bedrag	Sub totaal	
8120	Huuropbrengsten	€ 0		€ 0		€ 0		€ 0		€ 0		€ 0		€ 0
8331	Donaties	€ 1.000		€ 1.000		€ 1.000		€ 1.000		€ 1.000		€ 1.000		€ 6.000
8336	Subsidie gemeente	€ 750	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 6.000
8340	Subsidie Rijk	€ 0		€ 0		€ 0		€ 0		€ 0		€ 0		€ 3.750
	Subsidie onderhoud	€ 0		€ 1.000		€ 0		€ 0		€ 0		€ 0		€ 0
			€ 750		€ 2.000		€ 1.000		€ 1.000		€ 0		€ 0	€ 1.000
8105	Huren, een jaar of langer	€ 0		€ 3.000		€ 4.200		€ 4.500		€ 4.800		€ 5.000		€ 4.750
8110	Huren incidenteel	€ 0		€ 4.000		€ 4.500		€ 5.000		€ 5.000		€ 5.200		€ 21.500
8310	Cultureel programma	€ 3.000		€ 4.500		€ 5.000		€ 5.500		€ 6.000		€ 6.000		€ 23.700
	Zomer activiteiten	€ 2.000		€ 2.000		€ 2.000		€ 2.000		€ 2.000		€ 2.000		€ 30.000
			€ 5.000		€ 13.500		€ 15.700		€ 17.000		€ 17.800		€ 18.200	€ 87.200
8370	Verkopen - consumpties	€ 500		€ 1.000		€ 1.500		€ 1.500		€ 1.800		€ 2.000		€ 8.300
	Verkopen overige	€ 1.000		€ 2.000		€ 2.000		€ 2.000		€ 2.500		€ 2.500		€ 12.000
8380	Activiteiten en acties	€ 2.000		€ 3.000		€ 3.500		€ 4.500		€ 4.800		€ 5.000		€ 22.800
8390	Overige opbrengsten	€ 2.000		€ 2.000		€ 2.000		€ 2.000		€ 2.000		€ 2.000		€ 12.000
			€ 5.500		€ 8.000		€ 9.000		€ 10.000		€ 11.100		€ 11.500	€ 55.100
	Stichting vrienden van de kerk	€ 8.000		€ 4.000		€ 5.000		€ 5.000		€ 6.000		€ 6.000		€ 34.000
8140	Bankrente spaartegoeden	€ 0		€ 0		€ 0		€ 0		€ 0		€ 0		€ 0
	Ondernemers abonnementen	€ 0		€ 1.000		€ 2.000		€ 3.000		€ 3.000		€ 3.000		€ 12.000
			€ 8.000		€ 5.000		€ 7.000		€ 8.000		€ 9.000		€ 9.000	€ 46.000
	Negatief saldo													€ 0
	Totaal		€ 20.250		€ 29.500		€ 33.700		€ 37.000		€ 38.900		€ 39.700	€ 199.050

TWEE PLANNEN VOOR HERBESTEMMING

1-apr-10	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Totaal
is	uitgaven omschrijving	bedrag	bedrag	bedrag	bedrag	bedrag	
4060	Betaalde huren	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
4062	Zweefde lasten-belasting	€ 500	€ 500	€ 500	€ 500	€ 500	€ 3.000
4061	Assurantiegelden	€ 949	€ 1.000	€ 1.000	€ 500	€ 500	€ 4.449
4040	Monumentenwacht abonnementen	€ 200	€ 200	€ 200	€ 200	€ 200	€ 1.200
4040	Monumentenwacht inspelde	€ 300	€ 300	€ 300	€ 300	€ 300	€ 1.800
		€ 1.500	€ 2.000	€ 2.000	€ 1.500	€ 1.500	€ 10.449
4005	Klein onderhoud gebouw	€ 0	€ 500	€ 500	€ 4.800	€ 400	€ 6.700
4053	Groot onderhoud	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
4053	Subsidie/onderhoud	€ 3.600	€ 3.600	€ 3.600	€ 3.600	€ 3.600	€ 18.000
4020	Onderhoud inventaris	€ 500	€ 500	€ 550	€ 550	€ 550	€ 2.650
4030	Onderhoud installaties	€ 400	€ 400	€ 500	€ 500	€ 500	€ 2.300
4030	Onderhoud opvang	€ 0	€ 500	€ 550	€ 550	€ 550	€ 2.650
		€ 0	€ 5.500	€ 5.700	€ 10.000	€ 5.600	€ 32.300
4052	Schoonmaakkosten	€ 0	€ 500	€ 600	€ 600	€ 600	€ 2.800
4050	Gas en elektr. / energie	€ 4.500	€ 4.500	€ 4.600	€ 4.600	€ 4.600	€ 22.200
4051	Water	€ 200	€ 200	€ 200	€ 200	€ 200	€ 1.000
4327	Telefoon in de kerk	€ 0	€ 200	€ 200	€ 200	€ 200	€ 1.000
		€ 0	€ 5.400	€ 5.600	€ 6.000	€ 6.000	€ 28.000
4057	Investeren in metalen voorzieningen	€ 400	€ 100	€ 100	€ 800	€ 800	€ 2.800
4058	Investeren in inventaris	€ 7.800	€ 2.000	€ 2.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 14.900
		€ 8.200	€ 2.100	€ 2.100	€ 1.800	€ 1.800	€ 17.700
4370	Consumpties	€ 1.000	€ 1.500	€ 1.500	€ 2.000	€ 2.000	€ 9.000
4380	Overige inkomsten	€ 1.000	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500	€ 8.000
4311	Bijdragen vrijwilligers	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 6.000
4310	Kosten personeel	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
4343	Overige kosten	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.500	€ 1.500	€ 7.000
		€ 4.000	€ 5.000	€ 5.000	€ 6.000	€ 6.000	€ 30.000
4316	Organisatiekosten PC	€ 500	€ 500	€ 500	€ 800	€ 800	€ 3.600
4314	Kosten secretariaat, incl kant. bend.	€ 500	€ 500	€ 500	€ 600	€ 600	€ 3.200
4329	Kosten website	€ 500	€ 500	€ 500	€ 500	€ 500	€ 3.000
4320	Kosten promotie	€ 1.500	€ 1.800	€ 1.800	€ 1.800	€ 1.800	€ 9.700
4331	Bankrente en kosten	€ 200	€ 200	€ 200	€ 200	€ 200	€ 1.200
4380	Kosten adverteerders	€ 2.000	€ 2.500	€ 2.500	€ 3.000	€ 3.000	€ 15.500
		€ 4.700	€ 5.300	€ 5.300	€ 6.700	€ 6.900	€ 38.200
4059	Contributie SOHK	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 6.000
	Leningaflossing NMF	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
	Positief saldo	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 6.000
		€ 650	€ 650	€ 650	€ 5.700	€ 5.700	€ 38.401
	Totaal	€ 20.250	€ 33.700	€ 37.900	€ 38.900	€ 39.700	€ 198.050

Beets: uitwerking plan voor een dorps huis in de kerk

In het kader van de opdracht van de SOHK heeft Stadsherstel schetsplannen (vlekkenplannen) gemaakt om in Beets dorps huisfuncties in de kerk onder te brengen. Het gaat hierbij om idee-vorming en een verkenning van de mogelijkheden. Er is nu geen voornemen dit ook daadwerkelijk ten uitvoer te brengen.

Beets heeft een zelfstandig dorps huis 'De drie hamers', gelegen schuin tegenover de kerk. In de gemeente is er het plan om de basisschool, die tegenover de kerk, ligt te verplaatsen naar de andere kant van de kerk. De nieuwe school moet een brede school worden, met een gymzaal en ruimte voor kinderopvang. De functies gymzaal en peuterspeelzaal zitten nu nog in het dorps huis. Realisatie van de brede school heeft dus consequenties voor het dorps huis. De gemeente Zeevang is daarom het project gestart 'Revitalisering Beets'. Daarbij hoort de realisatie van de brede school. Voorzien is ook de verplaatsing van het dorps huis naar de huidige locatie van de school en aanvullende woningbouw, zowel op de huidige locatie van het dorps huis als op de huidige locatie van de school.

De kerk van Beets wordt in 2010-2011 gerestaureerd. Bij de restauratie worden de kap en de toren, ernstig aangetast door boktor en bonte knaagkever, hersteld. Tevens worden de gebruiksmogelijkheden van de kerk verbeterd door nieuwe sanitaire en keukenvoorzieningen aan te brengen. De kerk zal voorjaar 2011 weer in gebruik worden genomen. Mede vanwege de restauratie is door verschillende stakeholders het idee geopperd dat het dorps huis mogelijk in de kerk gevestigd zou kunnen worden. Het SOHK-bestuur hechtte aan een verdere verkenning van dit idee, omdat een dergelijke combinatie de exploitatiemogelijkheden van de kerk zou verbeteren. Hierna is dit idee verder uitgewerkt naar onder meer de ruimtelijke mogelijkheden en de consequenties voor de exploitatie.

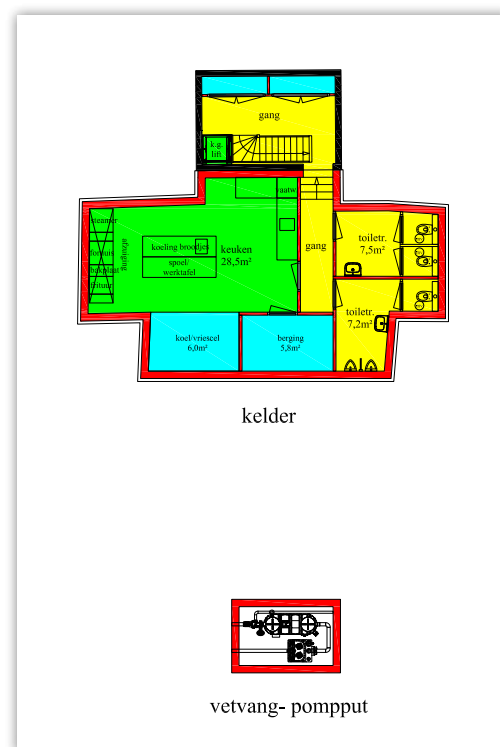
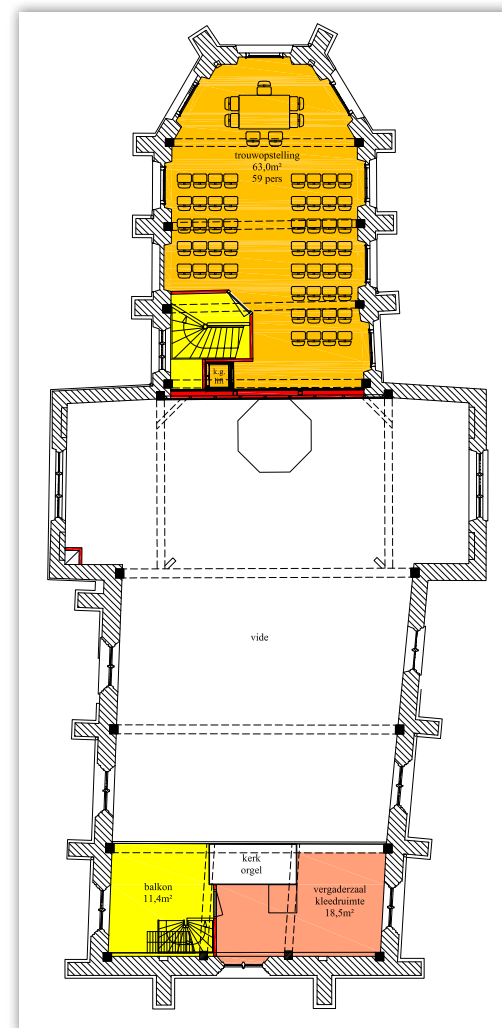
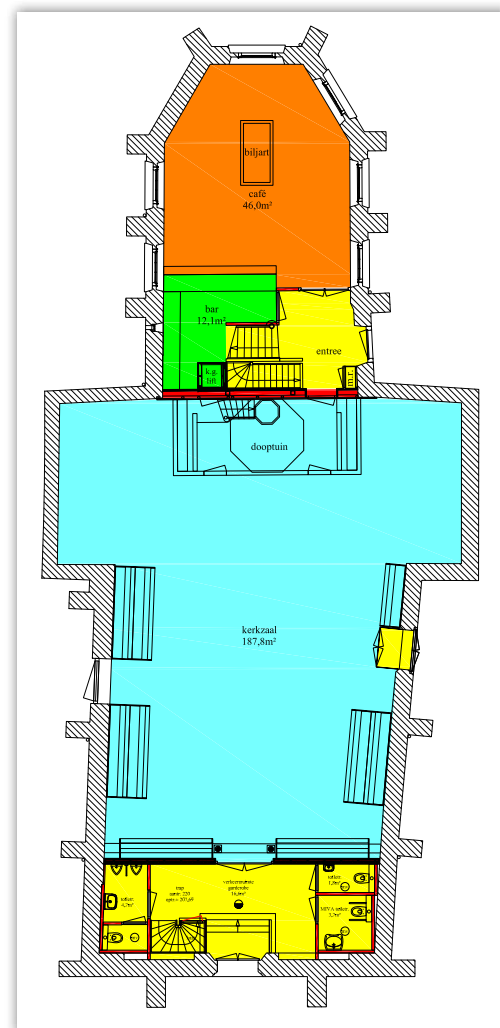
1. Ruimtelijke mogelijkheden

De kerk leent zich er qua ruimtes goed voor om meerdere functies te huisvesten. Naast de grote kerkzaal (180 m², capaciteit 120-150 zitplaatsen) is er de consistoriekamer (60 m², capaciteit 45-50 personen) en de daarboven gelegen raadzaal (60 m², capaciteit 45-50 personen).

In het kader van de verkenning van de ruimtelijke mogelijkheden zijn er twee schetsplannen gemaakt. Beide gaan er vanuit dat in de huidige consistoriekamer een caféruimte met biljart wordt ingericht en dat de kerkzaal te gebruiken is voor grotere bijeenkomsten en evenementen. Het verschil betreft de situering van de keuken en de toiletten:

- Plan A: aan de kant van het kerkhof komt een bescheiden uitbouw voor de keuken, met door-gangen naar de consistoriekamer en naar de kerkzaal. De toiletten worden op de bovenverdieping gerealiseerd.
- Schets B: de keuken en toiletten worden in de uit te bouwen kelder gesitueerd.

Plan A heeft als belangrijk uitgangspunt dat de logistiek vanuit de keuken optimaal is, met servicemogelijkheid naar de consistoriekamer en de kerkzaal. Dit plan heeft als nadeel dat de dwarsarmen van de kerk in gebruik worden genomen voor keuken en opslag en dat de achterwand in de raadzaal verdwijnt ten behoeve van de toiletten. Plan B laat juist het kerkgebouw intact, maar heeft als nadeel dat de keuken onder de caféruimte ligt. Er is wel een lift gepland tussen de keuken en de daarboven gelegen ruimtes, maar het zal lastig zijn keuken en bar tegelijk door één persoon te laten bezetten.

Hierna is op het punt van de vloeroppervlaktes een vergelijking gemaakt tussen de huidige situatie van het dorps-huis, de schetsen A en B en het programma van eisen voor het nieuwe dorps-huis.

	Dorpshuis nu	Schets A	Schets B	PvE nieuw dorps-huis
Caféruimte + bar	66	63	58	104
Keuken	24	40	35	35
Opslag	40	16	10	14
Vergaderruimte	21	53	63	
Grote zaal	120	151	188	120
Kleedruimte	20			
Toiletten	15	24	26	26
Historische vereniging	30			

De ruimtes in de kerk zoals uitgewerkt in de schetsen A en B komen ongeveer overeen met de ruimtes van het huidige dorps-huis, exclusief die voor de historische vereniging. Er zal nog extra aandacht moeten zijn voor opslagruimte, niet alleen nodig voor het café, maar ook voor het podium en de stoelen die gebruikt worden in de kerkzaal. In schets B kan dit opgelost worden door de kelder groter te maken. Mogelijk kan hier ook als extra functie een ruimte voor urnen worden gerealiseerd.

Ten opzichte van het PvE van het nieuwe dorps-huis is vooral de caféruimte geringer. De overige ruimten komen in oppervlakte tamelijk goed overeen. Bij de kerk is het mogelijk een ruim buitenterras te realiseren. Bij het nieuwe dorps-huis is dit ook voorzien, aan de waterkant.

2. Vergelijking ruimtelijke functionaliteit

De sfeer van de ruimtes in het kerkgebouw is een heel andere dan die in het huidige dorps-huis. De sfeer in een nieuw dorps-huis zal nog weer anders zijn. Sommigen vinden dat bepaalde functies in een kerkgebouw niet thuis horen. Anderen hebben daarmee geen moeite. Maar het zal zeker zo zijn dat de persoonlijke beleving een bepaald gebruik in de weg staat. Niet iedereen zal voor zijn of haar feestje de kerkzaal de juiste plek vinden. Overigens geldt dat ook voor het gebruik van de huidige gymzaal bij het dorps-huis als feestgelegenheid. Bij de vergelijking van de functionaliteit is vooral gekeken naar de ruimtelijke mogelijkheden.

De volgende activiteiten worden nu in de grote zaal van het dorps-huis gehouden, exclusief de sportactiviteiten:

- Bric a Brac, rommelmarkt, Kerstmarkt en veiling
- Toneel en jeugd-toneel

- Dorpsraadvergadering
- Politiek cafe
- Beetser vrouwen vereniging
- Bruiloften/partijen
- Condoleance
- Optreden pop en rock bands
- Sinterklaas intocht
- Bijeenkomsten stichting evenementen Beets
- Dansles
- Vereniging nut en vermaak

Het lijkt dat al deze activiteiten in de kerkzaal gehouden kunnen worden. De zaal is groot genoeg. Er is gelegenheid voor een podium. Ook nu zijn er podiumoptredens. Een aandachtspunt is in hoeverre de vloer geschikt is als dansvloer. Kleinere bijeenkomsten of vergaderingen kunnen ook in de raadzaal gehouden worden. Optredens van pop- en rockbands zijn mogelijk minder passend in de kerk, alleen al vanwege de geluidsoverlast.

3. Investeringsvergelijking

Hierna is een investeringsvergelijking gemaakt. De kosten van de huidige restauratie van de kerk zijn daarin niet meegenomen.

Investeringsbedragen in €

	Schets A ¹	Schets B	PvE nieuw dorps huis ²
Bouw/verbouw	120.000	150.000	640.000
Inventaris	50.000	70.000	140.000
Totaal	170.000	220.000	780.000

Het betreft hier een vergelijking van de globale investeringskosten. Het PvE van het nieuwe dorps huis moet nog verder worden uitgewerkt. Het dorps huisbestuur denkt dat de feitelijke investeringskosten lager zullen zijn dan de € 780.000,- die nu begroot is.

Het investeringsbedrag bij realisatie van een dorps huis in de kerk loopt van ongeveer \$€ 170.000,- (Schets A) tot € 220.000,- (schets B).

Al met al zijn, uitgaande van het bovengenoemde investeringsniveau, de investeringskosten van een dorps huis in de kerk ca. € 600.000,- lager dan het bedrag dat nodig is voor nieuwbouw van het dorps huis. De verwervingskosten van de grond van ca. € 70.000,- moeten hier nog worden bijgeteld.

4. Financieringsmogelijkheid

De investering voor de realisatie van plan B bedraagt € 220.000,-. Om dit te financieren komen de volgende bronnen in aanmerking:

GRONDOPBRENGST DORPS HUIS

De laatste raming van Next Consultancy³ is dat de opbrengst van de grond na sloop van het oude dorps huis ongeveer € 100.000,- zal zijn. Eerdere ramingen gingen uit van € 200.000,-⁴.

PROVINCIALE SUBSIDIE

Er bestaat een provinciale subsidieregeling multifunctionele accommodaties. Daaruit is een subsidie mogelijk van 50% van de kosten tot een maximum van € 250.000,-. De provincie zal deze subsidie echter maar eenmalig aan het dorp geven. Mogelijk zal deze subsidiemogelijkheid voor de realisatie van de brede school worden aangewend.

¹ Exclusief verwervingskosten van de grond.

² Bedragen ontleend aan de rapportage Dorps servicepunt Beets. In dit investeringsbedrag is niet de verwerving van de grond meegenomen. Hier-voor moet een bedrag van ongeveer € 70.000,- worden geraamd.

³ Memo van Next vastgoed bv aan de Gemeente Zeevang, dd 29/10/2009

⁴ Zie o.a. 'Herhuisvesting OBS meester Haye' van BM Managers, 4/4/2007

GEMEENTELIJKE BIJDRAGE

De gemeente vindt realisatie van een dorps huis belangrijk, er mag dus een bijdrage van de gemeente verwacht worden. In andere kernen is die ook gegeven.

OVERIGE SUBSIDIES

Er zijn verschillende landelijke fondsen die investeringen in welzijns- en culturele voorzieningen ondersteunen.

ZELFWERKZAAMHEID, SPONSORING EN KORTING

Verbouwkosten kunnen verlaagd worden door zelfwerkzaamheid en door sponsorbijdragen of kortingen van bedrijven en leveranciers uit het dorp of de naaste omgeving.

De verwachting is dat de gehele investering uit deze bronnen gedekt kan worden.

5. Exploitatie

De Plaatselijke Commissie (PC) van Beets heeft een exploitatieopzet gemaakt voor 2011. Deze gaat uit van een netto resultaat van ruim € 5.000,- op de exploitatie. De exploitatie betreft alleen de activiteiten georganiseerd door de PC en de verhuur die via de PC wordt gerealiseerd. De PC heeft een meerjarenraming gemaakt tot en met 2015. De verwachting is dat het positieve saldo in dat jaar gegroeid zal zijn met € 7.000,- in vergelijking tot het jaar 2011.

	omschrijving	Beets 11
8110	huuropbrengst	7.000
4370	inkoop consumpties	-2.000
4380	kosten activiteiten PC	-5.500
8380	opbrengst activiteiten PC	13.500
8370	verkoop consumpties	3.000
8331	donaties via PC	6.000
7301	totaal netto baten	22.000
4059	afschrijvingen	
4316	algemene kosten	1.900
4062	zakelijke lasten	2.000
4010	BRIM onderhoud gebouw	10.800
4005	klein onderhoud/ inventaris	3.500
4030	onderhoud/ stemmen orgel	500
4053	erf/ tuin	
4050	gas en elektra	4.700
4052	schoonmaakkosten	500
4059	dotatie SOHK	
8381	zelfwerkzaamheid	
8341	BRIM subsidie	-7.020
	totaal lasten	16.880
	Resultaat	5120

Aan bovenstaande exploitatie moet de exploitatie van het dorps huis worden toegevoegd. Het dorps huis wordt verhuurd aan een pachter en aan een aantal verenigingen en organisaties. De horeca-inkomsten van de pachter en ook zijn kosten zijn buiten de exploitatie gehouden. Er resteren dus de verhuur- en pachtinkomsten.

Uit de exploitatie van het dorps huis kan een pachtsom worden opgebracht van € 10.000,-. Daarnaast zal er nog verhuur plaatsvinden aan verenigingen en voor feesten, in totaal geraamd op € 3.000,-. Tegenover deze inkomsten staan energiekosten. Deze worden geraamd op € 5.000,-. Als netto extra inkomsten blijven dan over voor het kerkgebouw: € 8.000,-.

Exploitatie dorps huisdeel

	Kosten	Baten
Extra energielasten	€ 5.000	
Pacht en verhuur dorps huis		€ 10.000
Overig verenigingen/ feesten		€ 3.000
Totaal	€ 5.000	€ 13.000
Dekking kerkgebouw	€ 8.000	

Er wordt hier vanuit gegaan dat de exploitatie voor de pachter, wanneer deze zich in de kerk vestigt, gelijk blijft aan zijn exploitatie in het huidige dorps huis. In de praktijk zullen er wel veranderingen zijn. Soms zal er sprake zijn van synergievoordelen in het kerkgebouw, dan weer van efficiencyverlies. Ook zullen bepaalde activiteiten een andere invulling of deelname krijgen of mogelijk ook verdwijnen, vanwege het gebouw, terwijl zich tegelijk weer nieuwe mogelijkheden voor activiteiten voordoen.

De gecombineerde exploitatie van dorps huis en kerk levert volgens deze begrotingen een exploitatiesaldo op van € 13.000,-.

6. Organisatie

Het is voor iedereen ten zeerste van belang en ook gewenst dat de activiteiten van de Plaatselijke Commissie en de activiteiten die nu in het dorps huis plaatsvinden in onderlinge afstemming doorgang kunnen vinden. Gelet op de huidige samenwerking is er geen reden om daaraan te twijfelen.

Deze samenwerking kan contractueel vastgelegd worden. Voor wat betreft het dorps huis zal ook vastgelegd moeten worden dat het kerkgebouw duurzaam als dorps huis in gebruik kan blijven.

Het lijkt logisch dat de PC Beets en het dorps huis hiervoor een joint venture aangaan die gericht is op de gezamenlijke exploitatie van de kerk, op een duurzame manier, met een zo groot mogelijke participatie vanuit de inwoners van Beets. Deze joint venture zou dan een contract moeten aangaan met de pachter, zodanig dat de pachter een goede exploitatie kan voeren en ook zodanig dat alle activiteiten op een goede wijze doorgang kunnen vinden.

7. Risico's

Hieronder wordt kort ingegaan op een aantal risico's dat zich kan voordoen.

VERPACHTING IS NIET MOGELIJK

Het is lastig als pachter om de exploitatie van een dorps huis in een kleine kern als Beets draaiende te houden. Er is het risico dat de huidige pachter ermee stopt en er is ook een risico dat er niet of niet direct een andere pachter gevonden kan worden. Een dergelijk risico is groter naarmate de huidige pachter zijn concept minder goed kwijt kan in deze locatie.

Dat betekent dan dat het dorps huis met de ruime openingstijden verdwijnt. Verenigingsactiviteiten kunnen dan natuurlijk wel doorgaan. In feite draait het kerkgebouw dan zoals het ook nu draait: op inzet van vrijwilligers, eventueel op basis van vergoeding. Bij evenementen of bepaalde gelegenheden kan een professional ingehuurd worden voor het verzorgen van de catering. Het betekent dat de pachtsom dan niet binnen komt.

ACTIVITEITEN HEBBEN EEN ANDERE DEELNAME

Sommige verenigingen of activiteiten zullen in het kerkgebouw minder op hun plek zijn dan in het huidige dorps huis. Er is een risico dat deze verdwijnen. Dat is een risico voor de exploitatie van het kerkgebouw en die van de pachter. Omgekeerd kan het ook zijn dat er andere activiteiten gemakkelijker en beter op deze locatie worden gehouden. Er zal dan een beroep op de creativiteit en het organisatievermogen van de betrokkenen gedaan moeten worden om alternatieven te vinden.

CONFLICTERENDE BELANGEN

Vanuit de eigen achtergrond van dorps huis, pachter, PC, verenigingen en huurders zullen er belangenconflicten kunnen optreden. Het kan gaan over conflicterend gebruik van de ruimtes of over de programmering. Het is zaak hierover van te voren, bij de opstelling van de contracten, afspraken te maken.

NIEUWE RESTAURATIE NODIG

De restauratiekosten van de kerk bedragen nu ongeveer € 1,5 miljoen. Het is de bedoeling dat de kerk voor lange tijd van een grootschalige restauratie wordt gevrijwaard door planmatig onderhoud. In de onderhoudsuitgaven (het eigen BRIM-aandeel) is hiermee rekening gehouden. Toch is er altijd een risico dat zich onverwachte tegenvallers voordoen. Het vermogen van de PC, noch dat van het dorps huis is hierop berekend. Het financiële risico van een onverhoopte nieuwe restauratie wordt echter in eerste instantie gedragen door de eigenaar van het gebouw, de SOHK centraal. Planmatig onderhoud moet dit risico zoveel mogelijk uitbannen.

8. Het planningsproces

Al langer dan vijf jaar worden er gesprekken gevoerd over de revitalisering van Beets. Daarbij was steeds sprake van nieuwbouw van de school en het dorps huis. De mogelijkheden van de kerk zijn daarbij wel eens aan de orde gesteld. Er heeft in die fase echter geen gesprek plaatsgevonden met de SOHK centraal als eigenaar van de kerk, maar alleen met de PC. Bij de planontwikkeling is steeds uitgegaan van een functieverdeling zoals die er nu is.

In de planontwikkeling zijn diverse scenario's gemaakt, met nieuwe locaties voor de school en het dorps huis, in verschillende ruimtelijke constellaties.

Medio 2009 heeft het dorp zich uitgesproken voor scenario 5 (E): nieuwbouw van het dorps huis op het terrein van de huidige school.

Eind 2009 is door de gemeente, op verzoek van het SOHK-bestuur, een korte verkenning gemaakt naar de mogelijkheden om het dorps huis in de kerk te huisvesten. Toen is geconcludeerd dat die mogelijkheden er ruimtelijk gezien niet waren, omdat er vanuit werd gegaan dat alleen de consistoriekamer en raadzaal voor het dorps huis beschikbaar waren en dat de ruimtelijke indeling van de kerkzaal niet kon worden aangepast.

In de eerste helft van 2010 is vervolgens een uitgebreidere verkenning gestart van de mogelijkheden het dorps huis in de kerk onder te brengen, opnieuw op initiatief van het SOHK-bestuur. De PC Beets van de SOHK had zich echter al langer gericht op de optie van een zelfstandige exploitatie van de kerk, zonder de dorps huisfuncties. De PC bestaat relatief kort en heeft in drie jaar tijd, van 2007 naar 2009, haar activiteiten enorm uitgebreid. De PC wilde graag op deze voet doorgaan, maar heeft wel meegewerkt aan het onderzoek.

Ook voor het dorps huisbestuur geldt dat wordt ingezet op scenario 5: nieuwbouw van het dorps huis. Gelet op de financieringsproblemen van dit scenario, wilde ze wel meewerken aan dit onderzoek. Het dorps huisbestuur is zich er ook van bewust dat de exploitatie van twee zelfstandige multifunctionele locaties in een kleine kern als Beets een hele opgave is. Mogelijk dat een gecombineerde beschouwing van de beide locaties voor het dorps huis leidt tot een aangepast PvE.

9. Conclusies

- a. Het onderbrengen van het dorps huis in de kerk heeft qua investering, financiering en exploitatie belangrijke voordelen ten opzichte van nieuwbouw. De risico's voor de gemeenschap en ook voor de eigenaar van de kerk zijn kleiner. Jaarlijks worden extra netto inkomsten gegenereerd van netto € 8.000,- voor de kerk.
- b. Het gebruik van het kerkgebouw zal enorm toenemen en daarmee ook de continuïteit in het gebruik. Keerzijde van een intensiever gebruik is dat de kerk in mindere mate een stilteplek is.

Beide gemaakte uitwerkingen hebben een belangrijk manco:

- Schets A heeft als nadeel dat het karakter van de kerk te zeer wordt aangetast; de dwarsarmen worden voor keuken en opslag gebruikt en de achterwand van de raadzaal verdwijnt, vanwege de daar te situeren toiletgroep.
 - Schets B heeft als nadeel dat bar en keuken niet tegelijk door één persoon kunnen worden bediend. Dat zal tot hogere kosten in de exploitatie leiden.
- c. Een ander belangrijk nadeel is dat het dorps huis als eigenstandige locatie verdwijnt en daarmee mogelijk ook een aantal activiteiten die passen in de huidige en ook toekomstige cafésfeer.
 - d. Gekeken naar het proces is de kerk (te) laat in beeld gekomen als serieuze optie om dorps huisfuncties in onder te brengen, omdat er niet tijdig overleg is geweest met de eigenaar van de kerk, de SOHK. De belangrijkste betrokkenen hebben zich al medio 2009 uitgesproken voor scenario 5. De kerk was toen als alternatieve locatie voor het dorps huis niet in beeld.

Beverwijk: Herbestemmingsmogelijkheden voor De Wijcker Swaen

De Wijcker Swaen, gelegen aan de Koningstraat 119 in Beverwijk, is een kleine huiskerk, in gebruik sinds 1774. Omdat de exploitatie van deze kerk momenteel zeer verliesgevend is, worden hieronder mogelijkheden aangegeven voor een eventuele nieuwe bestemming van dit gebouw. Het gaat hier om ideeënvorming, niet om een concreet uitgewerkt plan. De ideeën zijn ontwikkeld door BOEi en Stadsherstel Amsterdam.

1. Het gebouw

De kerk heeft een entree van ca. 15 m² met daarachter een grote T-vormige ruimte van ca. 120 m² met enkele vaste banken. De vaste banken beperken de mogelijkheden voor een vrij gebruik van de ruimte.

Aan de noord- en zuidzijde zijn balkons, deze zijn bereikbaar via de hal, maar mogen op last van de brandweer niet gebruikt worden. Op de begane grond zijn een keuken (sacristie) van ca. 10 m² en toilet. Er is een verdieping welke in gebruik is als bergruimte, boven deze verdieping bevindt zich een ruime zolder die gebruikt wordt voor de centrale verwarmingsinstallatie. Dankzij de kleinschaligheid van de kerk is deze goed te verwarmen. Dit gebeurt door middel van radiatoren.

Onder het gebouw bevindt zich een kelder. De kelder is droog en wordt droog gehouden middels een pomp. De kelder is moeilijk bereikbaar.

Achter de kerk ligt een kleine tuin. De tuin is besloten en ligt op het zuidoosten. Er is geen doorgang vanuit de kerk naar de tuin; er moet omgelopen worden vanuit de vooringang om de kerk heen naar de tuin.

Er is een extra ingang aan de rechterzijde van de voorgevel (personeels- en leveranciersingang) Verder is er een orgel op het balkon boven de ingang.

Sterke punten:

- De kerk heeft een intieme sfeer, waardoor de ruimte zich zeer goed leent voor kamerconcerten en trouwerijen.
- De kerk heeft een beperkte omvang.
- De kerk is goed onderhouden.

Zwakke punten

- Er is geen relatie kerk met (achter)tuin.
- Er is weinig daglicht/ verbinding met buiten.
- De kerk heeft een beperkte omvang (voor restaurant vaak min 200 m² gevraagd).
- Aan de achterzijde is geen mooi uitzicht.
- De kerk ligt in buurt met veel nieuwbouw.

2. Locatie

De Wijcker Swaen is uitstekend bereikbaar. De kerk ligt centraal in de stad, omringd door woningen, het station, een bioscoop, winkels, restaurants en hotels. De locatie van de kerk is gunstig omdat bezoekers lopend, met de fiets, per auto, per trein of bus de kerk gemakkelijk kunnen bereiken.

Er is een gebruiksvergunning voor 90 bezoekers, parkeren kan in de directe omgeving, 's avonds veelal kosteloos.

De gemeente Beverwijk telt 38.000 inwoners. Ten zuiden van Beverwijk liggen Velsen-Zuid, Velsen-Noord en IJmuiden. Ten noorden ligt op korte afstand Heemskerk. Vlakbij wordt ook een nieuw woon- en industriegebied, genaamd Broekpolder, gerealiseerd.

Het verzorgingsgebied kan zeker 60.000 inwoners zijn.

Beverwijk is bekend om haar Zwarte markt. Deze bazaar is op zaterdagen en zondagen geopend en trekt veel dagjesmensen. Deze komen echter veelal specifiek naar de markt en vertrekken daarna weer.

Momenteel kent de kerk een zeer beperkte exploitatie die volstrekt onvoldoende is om de kosten van het gebouw te dekken. Om de huidige exploitatie te verbeteren worden enkele ingrijpende

wijzigingen voorgesteld. Niet in dit hoofdstuk besproken, maar wel degelijk van belang is dat de PR daartoe moet worden opgetuigd. De kerk beschikt bijvoorbeeld niet over een website. Naast het verbeteren van de bestaande exploitatie in een multifunctionele kerk wordt hier ook gekeken naar verdergaande herbestemmingen, die wellicht in de toekomst noodzakelijk zijn om dit gebouw duurzaam te behouden.

3. Mogelijke functies

INTENSIVEREN BESTAANDE EXPLOITATIE

Het gebouw heeft een beperkte omvang en weinig daglicht, de verbinding met de buitenwereld is heel gering. Voor het intensiveren van de exploitatie is het noodzakelijk dit te optimaliseren. De gemeente heeft reeds aangegeven dat het weghalen van de vaste kerkbanken bespreekbaar is, hiermee wordt een vrije opstelling in de ruimte mogelijk. De relatie met de tuin achter de kerk wordt sterk verbeterd door het aanbrengen van een deuropening links van de kansel onder het getoogde glas-in-lood venster. In deze opening kan een glasdeur worden geplaatst met daarachter een houten opgeklampte deur. Daardoor wordt de binnenruimte veel lichter en kan men bijvoorbeeld na een huwelijksvoltrekking buiten toasten op het bruidspaar. Deze twee ingrepen zullen de exploitatiemogelijkheden enorm vergroten. De kosten bedragen maximaal € 20.000 en worden reeds gedekt met een jaarlijkse inkomstenverhoging van € 1.200 per jaar. Conclusie is dat relatief kleine ingrepen een grote bijdrage kunnen leveren aan de exploitatie.

4. Mogelijke functies, die hierdoor in zicht komen

EVENEMENTEN EN BIJENKOMSTEN

Zowel cultureel als commercieel en zowel op de zakelijke (evenementen en bijeenkomsten) als de private (trouwen en rouwen) sector gericht. Om dit commercieel tot een succes te maken is een bestemmingsplanwijziging noodzakelijk, waarvan het gemeentebestuur nu heeft gezegd bereid te zijn dat positief te overwegen. Belangrijk voordeel is dat kerkdiensten mogelijk blijven in dit model.

Referentie: Tsjerke in Terherne

5. Herbestemmingsmogelijkheden

HORECA/ RESTAURANT/WINKEL

Het gebouw leent zich goed voor een functie als restaurant. De afmeting is wat aan de kleine kant voor een restaurant, maar met een goede indeling en benutten van kelder en vide kan een bijzondere locatie gerealiseerd worden. Dit betekent wel dat het houden van diensten niet meer mogelijk zal zijn. Met kelder en entresol ontstaat ongeveer 200m² verhuurbaar oppervlak. Dat leidt tot een jaarlijkse huuropbrengst van circa € 30.000. De contante waarde daarvan bedraagt circa 5,25 ton. De restauratiekosten algemeen en kelder en fundering zijn geraamd op 1,5 ton en de verbouwkosten om tot een horeca-inrichting te komen bedragen 2,0 ton. Met bijkomende kosten tezamen 4 ton. De ontsluiting naar de buitenruimte is hierbij natuurlijk ook van groot belang en de medewerking van de gemeente Beverwijk onontbeerlijk.

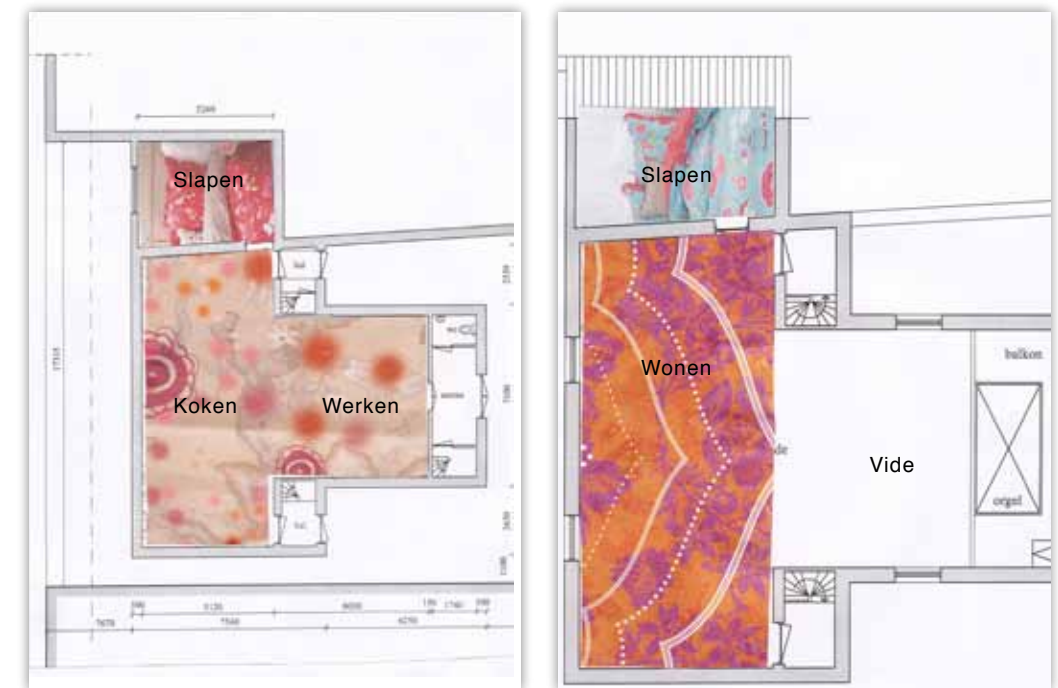
Vanuit het restaurant kan de bestaande relatie met het Kennemertheater versterkt worden. Concluderend kan men zeggen dat een herbestemming van de kerk in Beverwijk altijd tot de oplossing van het financiële probleem zal leiden. Het is niet het eerste scenario dat wij voorstaan, maar tegen het licht van het grote aantal kerken dat leegkomt is het van belang dit te onderkennen. Daarbij zij opgemerkt dat de hier aangehouden huurinkomsten voor een restaurant heel gematigd zijn. Voor een winkel ligt dat weer iets anders, maar daarbij zijn de verbouwkosten over het algemeen ook gematigder. Gedacht moet worden aan een bijzondere winkel die de winkelfunctie combineert met bijeenkomsten of trainingen bijvoorbeeld Wijnwinkel met proeverijen, Kruidenwinkel/ homeopathische producten met ruimte voor trainingen, boekhandel, galerie met beeldentuin.

Referenties: Brasserie Westerhout, oude muziekschool in Beverwijk, Giardino (Berg en Terblijt), Selexyz (Maastricht).

WONEN

De omvang van het object leent zich voor een woonfunctie, al dan niet gecombineerd met een werkfunctie (muziekonderwijs, galerie, atelier). Ook deze vorm van herbestemmen zal zelfs op de huurmarkt positief uitkomen, maar de verwachting is dat het gebouw dan zal moeten worden vervreemd, waarbij elke zeggenschap over dit stuk religieus erfgoed verloren gaat. Zeker in het geval van wonen zijn de ingrepen groot aan dit rijksmonument, omdat de ruimte nu eenmaal moet worden ingedeeld. De vraag is of dit zal lukken.

Referenties: Zwartsluis of Overeind.

CASUS-BESCHRIJVING VAN 6 KERKEN IN PROCES VAN HERBESTEMMING

6.1 De Witte Kerk van Sint Pancras

Adres: Kerkplein 1, 1834 AD Sint Pancras
 Eigenaar: Hervormde Gemeente Sint Pancras
 Status: rijksmonument
 Bouwperiode: 16de eeuw
 Bijzonderheden: kleine laatgotische kruiskerk, preekstoel (1740), Maarschalkerweerdorgel (1909), goede akoestiek
 Bij de kerk een begraafplaats van de burgerlijke gemeente, niet meer in gebruik
 Capaciteit kerkzaal: 200 zitplaatsen, 150 personen voor recepties
 Orgelgalerij: 50 m²
 Consistoriekamer: 25 m²
 Gebruik: kerkdiensten
 Naast de kerk staat verenigingsgebouw 'De Rank'
 Vloeroppervlakte: 150 m² incl kleine.zaal
 Gebruik: bijeenkomsten, vergaderingen etc.
 Buitenruimte: tuin, niet geschikt voor het houden van recepties
 De kerk is vanuit Alkmaar goed bereikbaar met het openbaar vervoer.

HET GEBOUW

Oorspronkelijk stond op de plaats van de huidige kerk een rooms-katholieke kapel, gewijd aan St.-Pancratius. 'De Witte Kerk' werd in de eerste helft van de 16de eeuw gebouwd. Het is een eenbeukige kruiskerk met vieringtoren en driezijdig gesloten koor. De vieringtoren is gebouwd in 1605 nadat de oorspronkelijke toren aan de westzijde van het schip in 1604 was afgebrand. De overgebleven travee van het toen ingekorte schip ging dienst doen als consistoriekamer. In 1841 is herstel uitgevoerd en in de jaren vijftig van de vorige eeuw is de kerk ingrijpend gerestaureerd door de architecten B.T. Boeyinga en W.J. Dirkmaat. Bij deze restauratie werd de kerk ontleisterd. De naam Witte Kerk bleef echter bestaan. Tot de inventaris behoren een zeskantige preekstoel (1740) en een Maarschalkerweerdorgel (1909). In de kerk zijn geen voorzieningen voor multifunctioneel gebruik. Er vinden uitsluitend kerkdiensten plaats. Het gebouw verkeert in goede staat van onderhoud en is ondergebracht in een zgn. tienjarig-onderhoudsplan. Rapporten van de Monumentenwacht zijn aanwezig. Naast de kerk staat een groot verenigingsgebouw, 'De Rank', gebouwd in de vijftiger jaren van de vorige eeuw, met toiletten, een keuken, een kleine vergaderkamer (nu in gebruik als kinderopvang tijdens de kerkdiensten) en een zaal geschikt voor toneelvoorstellingen etc.

FUSIEBESPREKINGEN

De Hervormde Gemeente van Sint Pancras is de eigenaar van De Witte Kerk. De gemeente telt een kleine 200 leden. In Sint Pancras staat behalve De Witte Kerk ook een Gereformeerde kerk: 'De Regenboog', uit 1955. De ingezette besprekingen tussen de Gereformeerde en de Hervormde Gemeente zouden na een succesvolle afronding kunnen leiden tot een fusie en tot het besluit om aan één gebouw een andere functie te geven. De capaciteit van De Regenboog is groter dan die van De Witte Kerk. Op hoogtijdagen is De

Witte Kerk te klein. Ook biedt De Regenboog door de aanwezigheid van meerdere nevenruimten extra mogelijkheden voor andere (kerkelijke) activiteiten. Het overleg over de fusie en een andere functie voor één van de kerken is nog in volle gang.

ZOEKTOCHT NAAR EEN NIEUWE FUNCTIE/EIGENAAR

Voor alle betrokkenen staat voorop dat De Witte Kerk, als gezicht bepalend monument in het dorp, behouden dient te blijven. De kerk is in goede bouwkundige staat en geschikt voor bijzondere diensten, zoals huwelijks- en uitvaartdiensten, muziekkavonden met koren, beperkte exposities etc.

Het college van kerkrentmeesters houdt zich bezig met het zoeken naar een nieuwe bestemming. Ook worden externe adviseurs in het fusieproces betrokken. Zij wonen allen in Sint Pancras. Over de toekomst van de kerk is overleg met de burgerlijke gemeente.

Onlangs heeft een gesprek plaatsgevonden tussen leden van de kerkenraad en de SOHK over de mogelijkheden van overname.

Er wordt over gedacht om het bijgebouw De Rank te vergroten of om een corridor te maken van de kerk naar De Rank. Dit zou de gebruiksmogelijkheden van het complex vergroten.

Een alternatief idee is De Rank af te stoten of helemaal af te breken. Dan kunnen alle activiteiten in de kerk geconcentreerd worden. Daar dienen dan wel voorzieningen voor multifunctioneel gebruik te worden aangebracht.

Nog een heel andere denkrichting is het om de Gereformeerde kerk te verkopen en te gaan kerken in de monumentale Witte Kerk, met een corridor naar de Rank, waar dan allerlei activiteiten kunnen plaatsvinden.

DRAAGVLAK

In 1999 is de Stichting Vrienden van De Witte Kerk opgericht. Doelstelling van deze stichting: het behoud van de kerk. De vrienden willen onder meer door middel van geldinzameling daaraan een bijdrage leveren. De stichting telt circa 300 vrienden. Het dorp heeft ook een actieve historische vereniging. Deze heeft haar meeste activiteiten in het dorpshuis.

RESTAURATIE

Voor de kerk is een restauratieplan opgesteld ten bedrage van in totaal € 170.000,-. Hiervoor heeft het college van kerkrentmeesters samen met een restauratiearchitect de BRIM-aanvraag opgesteld. De Stichting Vrienden van De Witte Kerk heeft € 12.000,- bijeengebracht als bijdrage voor de restauratie.

EXPLOITATIE

De kerk wordt nu geëxploiteerd door de Hervormde Gemeente, dus in eigen beheer. Er zijn geen andere huurders. De exploitatie is sluitend.

Naast de kerkdiensten (afwisselend met de gereformeerden) worden er zangdiensten gehouden, ook vinden er huwelijks- en uitvaartdiensten plaats. Soms is er een expositie. Er is geen samenwerking met andere organisaties of kerken in de omgeving.

In totaal zijn er, samen met de gereformeerden, circa 65 vrijwilligers actief.

Conclusie: de kerk staat nog aan het begin van het herontwikkelingsproces, de fusiebesprekingen zijn nog niet afgerond, maar de kerkelijke gemeente oriënteert zich tijdig op de mogelijkheden en de kansen

6.2 De Doopsgezinde Vermaning van Middelie

Adres: Middelie 79, 1472 GS Middelie
Eigenaar: Doopsgezinde Gemeente Middelie
Status: rijksmonument
Bouwjaar: 1899
Bijzonderheden: fraaie ligging aan het water; ensemblewaarde door de fraaie ruimtelijke relatie met de aangrenzende pastorie; interieur in oorspronkelijke staat
Capaciteit kerkzaal: 150 zitplaatsen
200 personen voor recepties
Orgelgalerij: 50 m²
Consistoriekamer: 25 m²
Buitenruimte/tuin voor recepties: 2000 m²
Gebruik: multifunctioneel
De Vermaning is slecht bereikbaar met het openbaar vervoer.

HET GEBOUW

De Doopsgezinde Vermaning, in eclectische stijl gebouwd, stamt uit 1899 en vervangt een houten voorganger. De kerk is gesitueerd op een ruim erf, van de straat gescheiden door een gedecoreerd ijzeren spijlenhek op een stenen voeting. Het sobere rechthoekige zaalkerkje heeft een zadeldak, gedekt met zwarte Hollandse pannen. Het muurwerk is boven een hoge gecementeerde plint opgetrokken in rode baksteen, met grijze hardsteen en cementpleister ter decoratie. De voor- en zijgevels worden geleed door lisenen en zijn bovenaan versierd met boogfriezen. Vier van de vijf traveeën van de zijgevels hebben rondboogvensters, de voorgevel heeft zo'n venster aan elke zijde naast de ingang en een centraal radvenster erboven. Vorm en detaillering van met name de voorgevel zijn geïnspireerd op middeleeuwse Italiaanse voorbeelden. Het interieur, met een houten kapbeschot en een vlak plafond, verkeert nog grotendeels in oorspronkelijke staat. Het bevat een preekstoel, vaste banken en twee kroonluchters uit de bouwtijd. Het Van Dam orgel uit 1885 en de orgelkas hebben geen monumentale waarde. Tegen de achterzijde van de kerk bevindt zich de consistoriekamer, een lage rechthoekige aanbouw. Naast de Vermaning staat de voormalige pastorie uit 1881. De verstilde ligging aan het water roept herinneringen op aan de tijd dat de kerkgangers per roeiboot naar de dienst gingen.

DE EIGENAAR

De kerk is eigendom van de Doopsgezinde Gemeente Middelie. Deze telt nog 11 leden. Gezien dit kleine aantal zal de Doopsgezinde Gemeente zijn zelfstandigheid in de nabije toekomst gaan verliezen en worden opgeheven of gaan fuseren met een naburige gemeente. Dat zal ook gevolgen hebben voor de kerk. Er wordt nu nog tweemaal per jaar gekerkt. Verder wordt de Vermaning multifunctioneel gebruikt en is zij aangewezen als officiële trouwlocatie. Tevens is er een opbaar ruimte van ca. 6 m² en derhalve wordt de kerk ook gebruikt voor uitvaarten.

ZOEKTOCHT NAAR EEN NIEUWE EIGENAAR

Het dorp wil de kerk voor de gemeenschap van Middelie behouden. Dat heeft in 1981 geleid tot de oprichting van de Stichting Kerk Middelie. Hierin zitten betrokken burgers en leden van de Doopsgezinde Gemeente. Doel van de stichting is het behoud, het beheer en de exploitatie van de Vermaning van Middelie. De stichting tracht dit te bereiken door

- het houden van kerkdiensten;
- het organiseren van bijeenkomsten en evenementen op cultureel, maatschappelijk, levensbeschouwelijk en recreatief gebied;
- verhuur van het kerkgebouw aan derden.

De geldmiddelen worden verkregen dankzij bijdragen van donateurs, baten uit de exploitatie, schenkingen, erfstellingen en legaten, subsidies en andere baten.

De Doopsgezinde Gemeente is in het verleden benaderd door geïnteresseerden, die het gebouw wilden kopen, maar dit is altijd afgewezen. Er hebben ook diverse gesprekken over overname- en exploitatiemogelijkheden plaatsgevonden met de SOHK en met Stadsherstel Amsterdam. Beide organisaties hebben afwijzend gereageerd op het verzoek om de kerk over te nemen. Men

zag onvoldoende exploitatiemogelijkheden.

Er wordt nog steeds gezocht naar een andere organisatievorm om de kerk te exploiteren. Vanuit de Doopsgezinde Gemeente worden wel voorwaarden gesteld ten aanzien van de bestemming en het gebruik van de Vermaning.

RESTAURATIE EN AANPASSINGEN

De constructieve en bouwkundige situatie (casco) van het gebouw is, volgens het rapport van de Monumentenwacht, redelijk. De onderhoudstoestand is volgens hetzelfde rapport redelijk tot matig. In de laatste jaren is zowel aan de buitenzijde als (in 2010) aan het interieur onderhoud verricht, zoals herstel van de dakranden en de bestrijding van boktor en houtworm. Recentelijk is de kerkzaal geschilderd, zowel de wanden als de gietijzeren raamlijsten.

Tot en met 2009 is gebruik gemaakt van de BROM-regeling. De niet subsidiabele kosten zijn uit eigen middelen van de Doopsgezinde Gemeente en de Stichting Kerk Middelie betaald, ieder voor 50%. Met ingang van 2010 hoopt men gebruik te maken van het BRIM. Daartoe is een subsidie aangevraagd namens de Doopsgezinde Gemeente door Bouwadvies Groot Holland. Deze begeleidt het proces en geeft advies voor de uit te voeren werkzaamheden tijdens de BRIM-periode t/m 2015.

EXPLOITATIEPLAN

Er is geen meerjaren exploitatieplan. De huidige exploitatie is kostendekkend, maar niet voor een restauratie of voor aanpassingen. De inkomsten van de Stichting Kerk Middelie bestaan voornamelijk uit jaarlijkse giften van de gemeenschap en verhuur van de kerk aan zusterverenigingen, voor dorpsfeesten, kerstviering, huwelijken en uitvaarten. Er wordt gewerkt met een vast team van vrijwilligers, die zich kosteloos inzetten voor het behoud van de kerk.

Advies: een haalbaarheidsonderzoek laten uitvoeren naar de mogelijkheden om te komen tot een sluitende exploitatie.

6.3 De Martinuskerk te Schellinkhout

Adres: Dorpsweg 16, 1697 KG Schellinkhout

Eigenaar: Protestantse Gemeente Zuiderkogge

Status: rijksmonument

Bouwperiode: 14de-16de eeuw

Bijzonderheden: laatgotische kruiskerk met fraaie ligging aan de Westfriese Omringdijk; ensemblewaarde met het voormalige Raadhuis (1765) en de voormalige dorpskerk (1770); interieur met gesneden gewelfbeeldjes, meubilair (17de eeuw) en Flaesorgel (1872)

Capaciteit kerkzaal: 160 zitplaatsen

250 personen voor recepties

Orgelgalerij: 25 m²

Consistoriekamer: 9 m²

Voorkerk: 95 m², 75 personen

Gebruik: multifunctioneel, kerkdienst 1x per maand

Buitenruimte/tuin voor recepties: 600 m²

De Martinuskerk is slecht bereikbaar met het openbaar vervoer.

HET GEBOUW

De aan St.-Martinus gewijde laatgotische kerk is oorspronkelijk gebouwd voor de rooms-katholieke eredienst en kwam na de reformatie aan de gereformeerden (hervormden). Het is een eenbeukige kruiskerk met driesijdig gesloten koor en een ingebouwde toren van drie geledingen met een ingesnoerde naaldspits. Het koor stamt mogelijk nog uit de tweede helft van de 14de eeuw, het dwarsschip en het oostelijke deel van het schip uit de tweede helft van de 15de eeuw. Het westelijke schipgedeelte en de toren kwamen begin 16de eeuw tot stand. In de toren hangt een klok van Gerard van Wou (1526). De toren en de geveltoppen vertonen een laatgotische nissenversiering. Bij de restauratie van 1956-1957 zijn onder meer de venstertraceringen gewijzigd. Het interieur heeft houten tongewelven en trekbalen, met op de hoeken van de kruising houten schalkbeeldjes. Verder bezit de kerk een preekstoel en een doophek uit het midden van de 17de eeuw. Het Flaesorgel dateert van 1872.

Schuin voor de Martinuskerk staat het voormalige Raadhuis uit 1765 (gevelsteen). Het souterrain herbergde de waag en een gevangenis. De voormalige raadzaal op de bel-etage, bereikbaar via een bordestrap, heeft betegelde wanden met daarin tableaux met voorstellingen van Gerechtigheid, Hoop en Liefde (1782).

Kerk en Raadhuis hebben samen met de voormalige dorpskerk, een vierkant pand uit circa

1770 met tentdak, grote ensemblewaarden. Het geheel is prachtig gelegen aan de Westfriese Omringdijk (provinciaal monument) en biedt grote toeristische mogelijkheden. De dijk maakt deel uit van een landelijke fietsroute en een ANWB-route.

DE EIGENAAR EN HET HUIDIGE GEBRUIK

De kerk is eigendom van de Protestantse Gemeente Zuiderkogge. Deze houdt hier eenmaal per maand diensten, maar gebruikt vooral de na brand herbouwde kerk van Venhuizen. Verder wordt de kerk multifunctioneel gebruikt voor concerten en tentoonstellingen. Zij is sinds 2003 aangewezen als officiële trouwlocatie. Ook de optredens van de Cantorij van Schellinkhout zijn beroemd.

De kerk kent een vroeg multifunctioneel gebruik. In het afgeschoten westelijke schipgedeelte, de 'voorkerk', was tot 1872 een lagere school ondergebracht.

ZOEKTOCHT NAAR EEN NIEUWE BESTEMMING

De Protestantse Gemeente wil de kerk graag afstoten en een nieuwe bestemming geven. In 2009 zijn er overnamegesprekken gevoerd met de SOHK. De SOHK heeft geadviseerd het oprichten van een eigen stichting te onderzoeken.

Indien het eigendom wordt overgedragen aan een Stichting Martinuskerk moet er een nieuwe functie gezocht worden voor het kerkgebouw, zodanig dat uit de exploitatie het toekomstige onderhoud kan worden gefinancierd en de toekomst van de kerk zeker gesteld wordt. Voor een herbestemming zijn bouwkundige aanpassingen noodzakelijk.

In 2003 is de Stichting Vrienden van de Martinuskerk opgericht door een spontane actie van inwoners van Schellinkhout tijdens het vijfjarig jubileumconcert van het Winterkoor, een Schellinkhouts dameskoor. Zij vonden en vinden dat het kerkgebouw, waar maandelijks één kerkdienst wordt gehouden, meer voor en door het dorp gebruikt zou moeten worden. De Protestantse Gemeente Zuiderkogge is niet in de stichting vertegenwoordigd. Het bestuur bestaat voornamelijk uit Schellinkhouters. De doelstelling van de stichting is het behouden en gebruiken van de Martinuskerk. De stichting heeft circa 170 donateurs, die jaarlijks gemiddeld € 5,- bijdragen. Eenmaal in de twee maanden organiseert deze Stichting een concert of tentoonstelling. Het gaat om vier concerten en twee tentoonstellingen per jaar. De Stichting betaalt hiervoor huur aan de Protestantse Gemeente. In het bestuur zitten o.a. een organist, een architect, een voormalig projectontwikkelaar en een leraar.

Naast de Vriendenstichting is er een initiatiefgroep actief. De leden daarvan zitten voor een deel ook in het bestuur van de Vriendenstichting. Zij denken mee over de toekomst van de kerk. Ook zijn er plannen om een stuurgroep te vormen om het herbestedingsproces te begeleiden. In die stuurgroep zullen vertegenwoordigers van de Protestantse Gemeente Zuiderkogge, de gemeente Drechterland, de woningbouwstichting 'Wooschakel Westfriesland' en de initiatiefgroep zitting nemen. De gemeente ondersteunt het idee van herbesteding. 'Wooschakel Westfriesland' kan mogelijk een rol spelen bij het herbestedingsproces.

In de gemeente Drechterland is behoefte aan een nieuw Dorpshuis. Na sloop van het oude dorps huis zouden op die plek nieuwe woningen kunnen worden gebouwd. Gedacht wordt aan een drievoudige herbesteding van de kerk: een dorps huis, een informatiecentrum voor de Westfriese Omringdijk en in de 'voorkerk' een restaurant met een groot terras. Met de dorps huis-functie wordt de kerk weer het centrum van het dorp, de kerk wordt weer van alle inwoners van Schellinkhout. In deze constructie is ruimte voor kerkdiensten, huwelijken, rouwbijeenkomsten en culturele evenementen. Dit voorstel is door de gemeente afgewezen.

Daarnaast zou in de kerk het informatiecentrum voor de Westfriese Omringdijk kunnen worden gevestigd. De kerk biedt voor beide functies voldoende ruimte, maar er wordt ook gedacht aan een derde functie: de vestiging van een restaurant in de 'voorkerk'. Het terrein rond de kerk biedt ruimte voor het realiseren van een groot terras. Een dergelijk restaurant met terras (in de luwte!) heeft een grote potentie gezien de prachtige ligging, de mogelijkheden van het gebouw en het grote aantal bezoekers zowel in de zomer als in de winter. Er zijn hierover al gesprekken gevoerd met een restaurateur. Deze is enthousiast over het voorstel en adviseert een pachtconstructie: restaurant te verpachten aan de kok. In de toekomst zou in het voormalige Gemeentehuis een luxe bed-and-breakfast-faciliteit kunnen worden gevestigd.

De grond rondom de kerk is eigendom van de burgerlijke gemeente. De gemeente heeft medewerking toegezegd voor het aanleggen van een terras. Hiervoor is wel een wijziging van het bestemmingsplan noodzakelijk.

Gezocht wordt naar geldschieters om deze plannen te realiseren. Ook hier zien de Vrienden mogelijkheden. De gemeente is bereid bij te dragen. De wethouder ondersteunt de plannen actief.

DRAAGVLAK

Voor de omwonenden/inwoners van Schellinkhout is eenmaal in 2009 een avond belegd waarin de nijpende situatie van de kerk is duidelijk gemaakt. De opkomst was zeer teleurstellend: circa 20 personen. Het creëren van draagvlak in het dorp is zeer belangrijk. Hieraan moet gewerkt worden.

NIEUWE EIGENAAR

Ook wordt er nagedacht over de eigendomssituatie. De kerk is op dit moment eigendom van de Protestantse Gemeente Zuiderkogge. Deze wil, als de herbestemming gerealiseerd wordt, het eigendom van de kerk overdragen aan een nieuw op te richten Stichting Martinuskerk. Het beheer zou naast deze eigendomsstichting, kunnen worden ondergebracht in een beheerstichting. De VriendenStichting zou in deze constructie acties kunnen voeren voor de geldwerving.

RESTAURATIE

Het monument moet dringend worden gerestaureerd. In de kap is de bonte knaagkever actief. De geraamde kosten van een casco restauratie bedragen circa € 650.000,-. Inmiddels is bij de RCE een door Bouwadvies Noord-Holland opgesteld restauratie/herbestemmingsplan ingediend voor de pot herbestemmingsgelden (subsidiepercentage 70%). Van deze aanvragen worden vier projecten per provincie gehonoreerd. De resterende 30% moet bijeengebracht kunnen worden uit eigen middelen: middels bijdragen van de Protestantse Gemeente, de gemeente, particulieren en diverse fondsen. Er is nog geen financieringsoverzicht/dekkingsplan van het restauratieplan en verbouwingsplan (aanpassing multifunctioneel gebruik). Er is nog geen exploitatieplan/businessplan. De ideeën moeten eerst verder worden uitgewerkt door de te vormen stuurgroep. Er zal dan een ondernemingsplan geschreven moeten worden, dat wordt uitgewerkt in een exploitatieopzet.

Conclusie: een prachtig creatief initiatief voor het behoud van een fraaie monumentale kerk.

6.4 De Doopsgezinde Vermaning van Wormerveer

Adres: Zaanweg 57, 1521 DM Wormerveer

Eigenaar: Stichting Wormerveerse Vermaning (sinds december 2009)

Status: rijksmonument

Bouwjaar: 1830-1831

Bijzonderheden: neoclassicistische zaalkerk met goed bewaard interieur; Flaes-Brünjesorgel (1855)

Capaciteit: 160 zitplaatsen; 350 personen voor recepties

Orgelgalerij 15 personen

kerkenraadskamer 75 m²

Gebruik: multifunctioneel

De Vermaning is goed bereikbaar met het openbaar vervoer.

HET GEBOUW

De ontstaansgeschiedenis van de Vermaning is bijzonder. Om aan een passend ontwerp te komen, werd in opdracht van de Friesche Doopsgezinde Gemeente van Wormerveer een landelijke wedstrijd onder architecten uitgeschreven. Het winnende ontwerp was van de Amsterdamse architect Hendrik Springer, telg uit een bekend geslacht van timmerlieden, aannemers en architecten. De Vermaning stamt uit 1831 en is in neoclassicistische stijl gebouwd. Het is de eerste stenen vermaning in de Zaanstreek. Het exterieur en het interieur zijn sober.

Het is een traditioneel doopsgezind interieur, aangelegd in lengterichting. De vaste banken voor de kerkgangers staan langs de lange wanden. Deze banken waren bestemd voor de mannen.

De vrouwen zaten doorgaans op stoelen in het midden van de kerk. De binnenruimte wordt overspannen door tongewelven. Het breedste en hoogste gewelf overdekt het middendeel met de zitplaatsen voor de kerkgangers. De beide buitenste de gangshal met de orgelgalerij en daartegenover het liturgisch centrum met de preekstoel. Links links en rechts daarvan staan vaste banken voor de leden van de kerkenraad.

Wormerveer heeft nog een oudere vermaning gekend: de Waterlandsche, aan het Noordeinde. Toen beide kerkelijke gemeenten fuseerden tot de Vereenigde Doopsgezinde Gemeente (1899) werd de houten vermaning aan het Noordeinde verkocht en gesloopt.

Pas in 1855 kreeg de kerk een orgel, gebouwd door de firma Flaes en Brünjes en uitgevoerd in neo-classicistische stijl. Het orgel staat op de galerij bij de ingang.

Een opmerkelijke latere toevoeging aan het interieur zijn de verlichtingselementen in de stijl van het Nieuwe Bouwen, aangebracht bij het 100 jarig bestaan van het gebouw in 1931. Vergelijkbare verlichtingselementen hangen in het Hilversumse raadhuis van Dudok.

DE OORSPRONKELIJKE EIGENAAR

De eens zo belangrijke Wormerveerse doopsgezinde gemeenschap had aan het einde van de vorige eeuw nog maar enkele leden, zodat het gebouw veel te groot was geworden en de onderhoudskosten bijna niet meer op te brengen waren. De verwachting was dat de gemeente op termijn zou ophouden te bestaan. De Vermaning zou dan haar functie als gebedshuis verliezen.

DE HISTORISCHE VERENIGING WORMERVEER

Wormerveer kent een in 2002 opgerichte actieve Historische Vereniging (HVW). In 2010 telde de vereniging 1000 leden en zo'n 100 vrijwilligers. Omdat de HVW de Vermaning wil behouden door aan het gebouw een nieuwe publieke culturele functie te geven heeft zij contact gezocht met de bestuursleden van de Wormerveerse Vereenigde Doopsgezinde Gemeente (VDG) om de mogelijkheden van overname van het kerkgebouw te bespreken. De HVW was bovendien zelf op zoek naar een geschikte locatie voor het ontvangen van grote aantallen mensen en naar een grote archiefruimte met goede bewaarcondities. Men wilde graag een goed bereikbaar historisch pand. Ook wist het bestuur dat er in de Zaanstreek behoefte bestond aan goede expositie- en uitvoeringsruimte.

HET OVERNAMEPROCES

In 2005 is de HVW het overleg met de VDG gestart. De Doopsgezinde Gemeente vroeg voor de kerk toen nog een zodanige overnamesom dat de HVW snel afhaakte. In de jaren daarna liep de Doopsgezinde Gemeente qua ledental en activiteiten verder achteruit. Eens per twee weken

wordt er nog wel een kerkdienst gehouden, maar de opkomst is klein. Ondertussen vonden ook al andere activiteiten in de Vermaning plaats. Binnen de VDG leefde de wens om het gebouw een openbare functie te geven en niet aan een particulier of aan een bedrijf te verkopen. In 2008 werd de Stichting Menno Simons Flaes opgericht om (orgel)concerten in de Vermaning te organiseren.

In 2009 werd het gesprek tussen de VDG en de HVW weer opgepakt. De VDG liet zich daarbij ondersteunen door een notaris en een adviseur. De HVW had een stuurgroep geformeerd met deskundigen op het terrein van restauratie, bouw en subsidieregels. Met subsidie van de gemeente Zaanstad werd onderzoek verricht naar de fundering van de kerk. Het overleg en het onderzoek leidden ertoe dat besloten werd de kerk onder te brengen in een nieuwe stichting: de Stichting tot beheer en exploitatie van de Wormerveerse Vermaning (SWV). In het bestuur kregen vertegenwoordigers uit de HVW, de VDG en de Stichting Menno Simons Flaes zitting. Doelstelling van de SWV: de Vermaning transformeren tot een cultureel centrum.

Op 28 december 2009 werd de Vermaning tegen een symbolisch bedrag van €1,- overgedragen aan de SWV. De stichting zal, na verkoop van de kosterswoning van de VDG in 2010, een bruidsschat (van circa € 100.000) ontvangen. Daarnaast stort de VDG een substantieel bedrag in een nog op te richten orgelfonds voor het onderhoud van het Flaesorgel.

NIEUWE FUNCTIE ALS CULTUREEL CENTRUM

De kerk krijgt de functie van cultureel centrum. Overigens wordt de Vermaning al langer multifunctioneel gebruikt: voor tentoonstellingen, concerten en lezingen. Ook dient zij als repetitieruimte voor twee operetteverenigingen. Het is de bedoeling het gebouw intensiever te gaan gebruiken en ook de HVW er te huisvesten.

Gedacht wordt aan het volgende activiteitsniveau. Per jaar:

- Tentoonstellingen in eigen beheer en verhuur aan derden: in totaal 8x 8 dagen en mogelijk een aantal extra weekeinden.
- Lezingen, organisatie in eigen beheer: 4x.
- Verhuur aan derden, verwachting minimaal: 4x.
- Concerten: 8x.
- Dialezingen of power point voordrachten: 8x.
- De HVW organiseert jaarlijks minimaal 2 lezingen voor haar leden.
- In de toekomst ook verhuur aan derden voor presentaties en lezingen.
- Vergaderingen in eigen beheer: 2x.
- Verhuur aan derden: 12x.
- Huwelijksluitingen: van 2x naar 12x. De Vermaning is officiële trouwlocatie.
- Ontvangsten: van 2x naar 10x.
- Rouwbijeenkomsten 4x.
- Kerkdiensten: 28x; verwacht wordt dat deze op termijn zullen ophouden.

In de Zaanstreek is vraag naar niet-commerciële culturele zaalruimte. Het cultureel centrum dat in de Vermaning wordt gevestigd zal zich onderscheiden van commerciële zalenverhuurders door een aangepaste prijsstelling. Ook het buurthuis in Wormerveer kan niet voorzien in de behoefte aan expositieruimte en het culturele gebruik dat de Vermaning biedt.

RESTAURATIE EN AANPASSINGEN

Uit het funderingsonderzoek is gebleken dat funderingsherstel moet plaatsvinden in de kerk, de consistorieruimte en het catechisatielokaal. Begroting: € 250.000.

Daarnaast moet het gebouw geschikt gemaakt worden voor zijn nieuwe bestemming. De werkzaamheden omvatten onder meer: het transformeren van de zolderverdieping tot werkruimte, het herinrichten van de consistoriekamer en het catechisatielokaal tot een kantoor- en een ontvangstruimte, het uitbreiden en geschikt maken van de kelder voor opslag van archiefmateriaal, het aanbrengen van een moderne toiletgroep, het aanpassen van de entree, het realiseren van een berging en het verbeteren en uitbreiden van de elektrische installatie. Dit alles is begroot op € 100.000.

Minder urgent zijn werkzaamheden als het repareren en vernieuwen van het stucwerk, het aanbrengen van dubbele beglazing en het vernieuwen van de geluidsinstallatie in de kerk. Deze werkzaamheden zijn begroot op nog eens € 100.000.

De aanloopkosten van de SWV (oprichtingskosten, promotiekosten en overige kosten) zijn begroot op € 15.000.

Het herstel van de kerk en de verbouw tot een multifunctioneel cultureel centrum vergen in to-

taal een investering van € 465.000. De stichting wil deze werkzaamheden, die noodzakelijk zijn voor de nieuwe functie, laten uitvoeren in 2011. De overige in de jaren 2011-2012.

FINANCIERING

Voor de financiering van de investeringskosten worden diverse bronnen aangeboord:

- de bruidsschat van ca. € 100.000,- die wordt verkregen uit de verkoop van de kosterswoning;
- acties onder inwoners en bedrijven van Wormerveer en omgeving;
- het opzetten van een groep 'Vrienden van de Wormerveerse Vermaning';
- donaties van diverse stichtingen en fondsen;
- subsidie van de provincie Noord-Holland.

KOSTEN EN FINANCIERING

EXPLOITATIE

Kosten		Financiering	
Funderingsherstel	€ 250.000	Bruidsschat	€ 100.000
Werkzaamheden functiewijziging	€ 100.000	Diverse acties	€ 365.000
Overige werkzaamheden	€ 100.000	Vrienden	
Aanloopkosten	€ 15.000	Fondsenwerving Provincie	
Totaal	€ 465.000		€ 465.000

Uit de exploitatie verwacht de stichting in de jaren 2010-2011 een opbrengst van circa € 5.000 per jaar te genereren. De activiteiten zullen grotendeels worden uitgevoerd door vrijwilligers. Slechts in incidentele gevallen zal gebruik worden gemaakt van betaalde krachten. Na de aanloopperiode streeft de SWV naar een opbrengst van € 12.500 per jaar.

De exploitatie is qua kosten gebaseerd op het gebruik in de afgelopen periode.

KOSTEN EN BATEN; JAARRAMING 2010/2011

Kosten		Baten	
Energie en water	€ 6.500	Vaste verhuur	€ 5.000
Verzekeringen e.d.	€ 2.500	Evenementen SWV	€ 5.000
Monumentenwacht	€ 2.500	Evenementen derden	€ 4.000
Klein onderhoud	€ 1.500	Vrienden	€ 4.000
Totaal	€ 13.000	Totaal	€ 18.000
Batig saldo	€ 5.000		

Conclusie: De Wormerveerse Vermaning biedt een mooi voorbeeld van een herbestemming vanuit particulier initiatief en met een groot draagvlak in de omgeving.

6.5 De oude Nederlands Hervormde Kerk van Landsmeer

Adres: Dorpsstraat 28
Eigenaar: Stadsherstel Amsterdam NV
Status: Rijksmonument
Bouwperiode: 19e eeuw
Bijzonderheden: kerk staat centraal aan het dorpsplein van Landsmeer, recht tegenover het stadshuis. De achterzijde grenst aan de Breek, een grote plas, die als recreatiewater gebruikt wordt. De voormalige begraafplaats voor de kerk is geruimd, er resteert slechts één graf. De kerk staat op de plaats van een veel oudere voorganger, waaraan de 17e eeuwse preekstoel nog een herinnering biedt.
Het betreft een eenvoudige zaalkerk met achterbouw. Er is geen orgel meer, wel een orgelgalerij. Capaciteit kerkzaal 200 zitplaatsen, voor recepties 160 personen.
Vloeroppervlak zaal 220 m², orgelgalerij 50 m², consistoriekamer 28 m², achterzaal 70 m².
Naast de kerk ligt een tuin die nog niet gebruikt wordt.
Gebruik: multifunctioneel; muziek, toneel, recepties, diners.
De kerk is per bus uit Amsterdam vanaf CS goed te bereiken.

HET GEBOUW

Oorspronkelijk hebben hier diverse voorgangers van het huidige gebouw gestaan, van kapel tot kerk, tot vernieuwde kerk tot de in 1852 gebouwde zaalkerk die we nu zien. Op de kerk staat een klein torentje met een zeer historische klok (1639). Het uurwerk is van Eijsbouts uit 1919. In de kerk zijn nog elementen die herinneren aan vroegere tijden, de preekstoel, midden 17e eeuw, wandborden midden 18de eeuw. Na de bouw van de kerk met consistorie in 1852 is in de eerste helft van de vorige eeuw de kerk uitgebreid met een verenigingszaal aan de achterzijde. De kerk is in 2006 door de gemeente Landsmeer in overleg met de vorige eigenaar, de Nederlands Hervormde gemeente van Landsmeer, aan Stadsherstel overgedragen. Na eerst ruim een jaar gebruikt te zijn als tijdelijke bibliotheek, wordt het complex nu verhuurd voor diverse activiteiten, maatschappelijk, cultureel en zakelijk.
Stadsherstel onderhoudt de kerk en maakt gebruik van de BRIM onderhoudsregeling.
Om het gebouw voor het eerder omschreven multifunctionele gebruik geschikt te maken is de kerkzaal voorzien van een horizontale vloer over de oorspronkelijke, naar goed gebruik naar de preekstoel, aflopende vloer. Het binnenschilderwerk is opgefrist en er zijn nieuwe sanitaire en keuken voorzieningen ingebracht.

EXPLOITATIE

Bij aankoop is het huidige gebruik als een tijdelijke invulling gedacht. De gemeente Landsmeer zal op korte termijn plannen in uitvoering nemen om achter de kerk aan de Breek een nieuwe woonboulevard te ontwikkelen. Bovendien zal het dorpsplein nieuw en ruim vorm worden gegeven zodat de kerk een nog centralere plaats zal verwerven. Tussen plein en boulevard komt een nieuwe wandelverbinding. In het contract bij de aankoop is opgenomen dat indien deze ontwikkeling vorm krijgt de achterzaal met een aantal meters naar de Breek kan worden uitgebreid, waardoor een zaal van circa 125 m² ontstaat met terras aan het water.
Op deze nieuwe opzet is het toekomstige multifunctionele gebruik gebaseerd, zelfs met een eventuele horeca voorziening aan de Breekboulevard. Deze exploitatie is de basis geweest voor de uiteindelijke rendementsberekening, die dus start met een lage investering en beperkt gebruik en later overgaat in een grotere investering voor een expansieve omzet. Er is hier dus sprake van een rustig groeimodel, waarvoor van te voren overeenstemming is bereikt met de gemeente. Bovendien heeft op deze wijze de voormalige kerkelijke gemeente de tijd om te wennen aan een ander gebruik van 'hun' kerk. Geleidelijk zal circa € 475.000 in de kerk worden geïnvesteerd. De huuropbrengsten zullen tenslotte circa € 4.500 netto per maand moeten gaan bedragen. De aankoop heeft destijds in 2005 € 300.000 gekost.

DRAAGVLAK

Bij deze kerk moet worden vastgesteld dat het door Stadsherstel als moeizaam wordt ervaren om, nadat de kerk al even bij de kerkelijke gemeente uit handen is geweest en eigendom was van de gemeente Landsmeer, het moeilijk is weer een hechte groep van vrijwilligers rondom de kerk op te bouwen. Het contact met deze groep is te lang verwaarloosd.

De lange aanloop naar het uiteindelijk gebruik, mede veroorzaakt door de vertraging bij de aanleg van de woonboulevard naast de kerk, en het gebrek aan draagvlak rondom de kerk maakt het Stadsherstel onmogelijk de kerk in de eerste jaren rendabel te exploiteren.

CONCLUSIE

Concluderend kan men zeggen dat een kleine organisatie, met weinig 'vlees op de botten' dit project niet zou kunnen dragen. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat de vertraging van de woningbouw rondom de kerk, waardoor exploitatie in de aanloopperiode uiterst moeizaam is, niet te voorzien is geweest en het gevolg is van omstandigheden, die buiten de macht van Stadsherstel liggen. Het tijdelijk gebruik van een kerk waarvan de definitieve exploitatie opzet nog niet is uitgekristalliseerd bewijst ook hier weer haar nut.

6.6 De Van Houtenkerk in Weesp

Adres: Oudegracht 69, Weesp
Eigenaar: sinds 2009 Stadsherstel Amsterdam NV
Status: rijksmonument
Architect: B.J. Ouëndag
Bouwjaar: 1906
Bijzonderheden: prachtig Jugendstil interieur; Adema-orgel (1907)
Nevenruimten: kerken raadskamer en kosterswoning
Vloeroppervlakte kerkzaal: 240 m²
Capaciteit: zitplaatsen 180
Personen voor recepties 230
Gebruik: multifunctioneel
De kerk, in het centrum van Weesp, is goed bereikbaar per openbaar vervoer.

HET GEBOUW

De kerk is gesticht door de gezusters Van Houten – telgen uit de bekende familie van chocoladefabrikanten – en wordt in de volksmond dan ook het ‘Chocoladekerkje’ genoemd. De dames hadden grote sympathie voor de Nederlandsche Protestantenvbond (NPB) en gaven de Amsterdamse architect B. J. Ouëndag de opdracht om voor deze vrijzinnige geloofsgemeenschap een bedehuis te bouwen. Men sprak van een ‘gehoorzaal’. Deze werd in december 1906 in gebruik genomen en het jaar daarop voorzien van een prachtig orgel gebouwd door de firma Adema uit Amsterdam.

De Van Houtenkerk is een brede zaalkerk, gebouwd in overgangsarchitectuur met neoromaanse stijlmotieven en Jugendstilelementen. De kerk is van historisch belang als een van de belangrijkste gebouwen van de NPB en meer algemeen als zeldzaam gaaf bewaard voorbeeld van de kerkelijke bouwkunst uit het eerste decennium van de 20ste eeuw.

HET OVERNAMEPROCES

Vanwege de vergrijzing van het ledenbestand kon de Nederlandse Protestantenvbond (NPB), afdeling Weesp, de kosten voor het onderhoud niet meer opbrengen. Ter ondersteuning van de onderhoudsinspanningen van de NPB werd eind jaren '80 de Stichting Vrienden Van Houtenkerk opgericht. Daarvoor hadden diverse gemeenteleden al enorm veel gedaan om het gebouw te conserveren. De Stichting Vrienden heeft als doel gelden bijeen te brengen om de kerk in stand te houden.

De NPB is eerst in overleg gegaan met de SOHK. Omdat de SOHK de overname van deze kerk niet aandurfde heeft zij de NPB doorverwezen naar Stadsherstel Amsterdam. Met Stadsherstel zijn vele gesprekken gevoerd over de overname en de condities daarvan. Kernpunt was dat de kerk intensiever multifunctioneel gebruikt zou moeten gaan worden. Dat zou aanpassingen vergen als sanitaire voorzieningen, lichtinstallaties en podiumfaciliteiten. Daarnaast moest er onderhoud aan het gebouw worden uitgevoerd.

Op basis van deze gesprekken is Stadsherstel met de gemeente Weesp gaan praten om haar medewerking en de nodige vergunningen te verkrijgen. Dat bleek een weg met hindernissen. De (ver)bouwaanvraag bleek eerst niet ontvankelijk. Er moest aan extra voorwaarden voldaan worden, zoals het inleveren van een parkeerplan. De aanvraag is daardoor driekwart jaar opgehouden. Ook betrok Stadsherstel de omwonenden bij de plannen. Er moet altijd veel tijd gestoken worden in overleg met alle betrokkenen, maar hier ook in overleg met de politie, vanwege een bijzonder ‘begeleid wonen project’ in de omgeving van de kerk.

In 2009 is de kerk overgenomen door Stadsherstel. Voorwaarde voor de verkoop was dat de NPB er diensten kan blijven houden. Om draagvlak te creëren en de binding met de bevolking van Weesp aan te halen is de oude kosteres teruggehaald als beheerder van de kerk.

NIEUWE FUNCTIE ALS CULTUREEL CENTRUM

Met de koop van de Van Houtenkerk in 2009 wil Stadsherstel dit bijzondere gebouw een nieuwe toekomst geven. Er zijn verschillende kleine aanpassingen gedaan om de kerk geschikt te maken voor de functie van cultureel podium. De afdeling Exploitatie Bijzondere Locaties van Stadsherstel streeft naar een brede invulling met sociaal-culturele activiteiten, die het culturele leven in Weesp een impuls geven. Uiteraard moeten deze activiteiten wel in overeenstemming zijn met

het prachtige interieur. Zo heeft Stadsherstel tot groot genoegen van veel inwoners de enige jaren geleden verdwenen ‘dikke jassen-concerten’ tijdens de marktdagen nieuw leven ingeblazen. Heel populair zijn ook de literaire lezingen. In 2010 zijn onder anderen Kees van Kooten en Arthur Japin komen vertellen over hun nieuw verschenen boeken. Ook geeft de Historische Kring Weesp in de kerk druk bezochte lezingen over de geschiedenis van Weesp en omgeving. Verder heeft Stadsherstel de door haar georganiseerde en in de Amsterdamse Posthoornkerk al vele jaren succesvolle antiek- en brocantemarkt naar Weesp gehaald. En er zijn in de kerk gratis orgelconcerten om zoveel mogelijk mensen van het bijzondere Adema-orgel te laten genieten. Stadsherstel programmeert zelf. Omdat zij midden in het culturele leven van Amsterdam staat, heeft zij hier goede contacten met kunstenaars, musici en andere creatieve personen. Daardoor is het mogelijk in de Van Houtenkerk culturele evenementen te organiseren die anders Weesp niet zouden aandoen. Op die manier is in 2010 het befaamde Choca Festival naar het Chocoladekerkje gekomen. Dit festival is al een groot succes in de hoofdstad. Dankzij de bestaande contacten met de organisatie was er nu ook een uitgebreid programma in de chocoladestad Weesp. Verder kan er in de kerk worden getrouwd en kan men de kerkruimte afhuren voor recepties, presentaties, congressen, etc. Ook hier geldt uiteraard: mits in overeenstemming met het bijzondere interieur.

RESTAURATIE EN AANPASSINGEN

De restauratie- en andere werkzaamheden die moeten worden uitgevoerd bestaan uit:

- het wegwerken van de onderhoudsachterstand, conform de rapportages van de Monumentenwacht;
- het verbeteren van het sanitair en de bereikbaarheid daarvan;
- het aanpassen van de verwarming;
- het aanleggen van krachtstroom en het aanpassen van elektra;
- het verbeteren van licht en geluid;
- het schilderwerk binnen.
- De aanpassingen zijn vooral gericht op het gebruik als cultureel centrum. Verder zijn er nieuwe stoelen aangeschaft. De vaste banken zijn verwijderd.

KOSTEN EN FINANCIERING

Voor de restauratie is gebruik gemaakt van de Kerkennevenfunctielening van € 50.000 bij het NRF. De overige kosten moeten gefinancierd worden uit de exploitatie van de kerk.

Kosten	Financiering		
Aankoop	€ 20.000	NRF lening	€ 50.000
Restauratie en inrichting	€ 452.000	Uit exploitatie	€ 422.000
Totaal	€ 472.000	Totaal	€ 472.000

EXPLOITATIE

De culturele activiteiten leveren te weinig op om het voortbestaan van de kerk te garanderen. Het geld voor het jaarlijkse onderhoud en voor de investeringen moet daarom voor een belangrijk deel uit de commerciële verhuur komen. De prijzen zijn verhoogd naar een reële huurprijs: van € 50,- per dagdeel naar € 300,-. Er wordt geïnvesteerd in promotie en publiciteit. Het doel is om de onderstaande structurele exploitatieopzet te bereiken. Deze opzet gaat uit van een kostenniveau van € 37.000,- en een batentotaal van € 62.200,-. De netto inkomsten bedragen dan € 25.200,-. Uit deze inkomsten moet de netto investering van € 422.000,- worden terugverdiend.

EXPLOITATIEOPZET

Kosten	Baten		
Subsidiabel onderhoud	€ 13.500	Onderhoudsbijdrage BRIM	€ 8.800
Overig onderhoud	€ 4.500	Verhuur kantoor in pastorie	€ 5.400
Kosten zaalverhuur	€ 15.600	Verhuur kerkzaal	€ 48.000
Verzekeringen, administratie e.d.	€ 3.400		
Totaal	€ 37.000	Totaal	€ 62.200
Netto inkomsten	€ 25.200		

Uitgaande van de bovenstaande exploitatieopzet is het netto-rendement 6%, maar dat wordt bij aanvang zeker niet gehaald.

De omzet in 2010 uit verhuur en activiteiten bedroeg € 19.000,-. De verwachting is dat deze in de komende jaren aanmerkelijk gaat stijgen. Dat is de opzet, maar de bouwkosten zullen hoger uitvallen dan oorspronkelijk aangenomen. De restauratie zal gefaseerd worden. Ook heeft de vergunningsprocedure veel meer tijd genomen dan gedacht en daarmee is de restauratie uitgesteld. Dat betekent ook uitstel van exploitatie. Ook hier is de aanloop weer lang. Wel is er vertrouwen in een gunstige exploitatie in de toekomst, omdat Weesp een actieve culturele stad is.

LITERATUUR

R.M. Belder, J. Broekhuizen e.a. (red.), *Maatwerk. Naar een passend huis voor de gemeente*, Utrecht (PKN) 2005.

Alex Blommestijn, *Herbestemmen van kerken in Noord-Holland* (scriptie Hogeschool Haarlem), maart 2009.

José Driessen, Wijnand van Smalen e.a., *Monumentenzorg lokaal op koers. Een handreiking voor een gerichte aanpak van gemeentelijk monumentenbeleid*, 's-Gravenhage (VNG) 2000.

J.H.L. Gerrits, D.H.P. Koren e.a., *Historische Kerken in Zeeland, Middelburg* (Projectgroep Pilot Historische Kerken, Provincie Zeeland) 2005.

Arie de Groot, Brigitte Linskens, 'Hollandse kerken bedreigd. Nieuwe vormen van gebruik als middel tot behoud', *Bulletin van de Stichting Oude Hollandse Kerken*, nr. 67, winter 2008, 5-30.

Lilian Grootswagers, Herman Westerbeek, BRRE-Gld09, *Behoeft Raming Religieus Erfgoed Gelderland 2009*, rapportage 2010, www.erfgoed.nu.

Haalbaarheidsonderzoek dorpservicepunt Beets, Haarlem (Tracé-organisatieadvies) 2009.

Hilde Harmsen, GerhardMark van der Waal (red.), *De Oude Kaart van Nederland. Leegstand en herbestemming, Den Haag* (Atelier Rijksbouwmeester) 2008.

Peter Heisterkamp, Brigitte Linskens (red.), *Een waaier aan mogelijkheden. Voorbeelden van meervoudig gebruik van kerkgebouwen in woord en beeld*, Jaarboek VBMK 2008, Delft 2008.

D. Jelsma, 'Hoe verder met de Godshuizen in Nederland?', *Vitruvius*, jg. 1, nr. 5, oktober 2008, 26-31.

Lydia Jongmans, Brigitte Linskens, Arie de Groot (red.), *Handreiking religieus erfgoed voor burgerlijke en kerkelijke gemeenten, van kerkelijk gebruik tot herbestemming*, [Delft] (VBMK)/ [Den Haag] (VNG) 2008.

'Het kerkgebouw als getuige van de christelijke traditie', beleidsuitgangspunten van de Nederlandse Bisschoppenconferentie, *Rkkerk.nl. Blad voor Katholiek Nederland*, jg. 6, nr. 15, 26 september 2008, 4-7 (www.rkkerk.nl).

Annette Lieth, Brigitte Linskens, 'Noord-Holland beschermt monument met eigen lijst. Gesprek met Ernst van der Kleij en Marcelle van Haersma Buma', *Heemschut*, oktober 2008, 8-9.

A. van der Lingen en J.H. Uytendogaard, *Een protestantse visie op het kerkgebouw, met een praktisch-theologisch oogmerk*, discussienota voor de Protestantse Kerk in Nederland, juni 2008 (www.pkn.nl).

Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap dr. R.H.A. Plasterk, *Een cultuur van ontwerpen. Visie Architectuur en Ruimtelijk Ontwerp*, kabinetsnota juli 2008.

Modernisering Monumentenzorg (MoMo). Een uitnodiging, [Den Haag] (Ministerie van OCW, Directie Cultureel Erfgoed)/ [Zeist] (RACM) 2007.

N.J.M. Nelissen, J. Smits e.a., *Herbestemming van grote monumenten: een uitdaging!*, 's-Hertogenbosch 1999.

N.J.M. Nelissen, *Geloof in de toekomst! Strategisch Plan voor het Religieus Erfgoed*, Heeswijk (Uitgeverij Berne) 2008.

Tessel Pollmann, *Herbestemming van kerken. Een ontnuchterend relaas*, Den Haag 1995.

Henk van der Post (red.), *Heilige Huisjes. Religieus erfgoed in Noord-Holland*, Alkmaar (HDCMedia) 2008.

Nicole Roeterdink e.a., *Onderzoek herbestemming kerken en kerklocaties, een inventarisatie vanaf 1970*, Haarlem (Bisdom Haarlem) 2008.

Nicole Roeterdink e.a., *Aanbevelingen herbestemming kerken en kerklocaties aan lokale overheden en kerkelijke bestuurders*, Haarlem (Bisdom Haarlem) 2008.

Anne Schram, Kees Doevendans e.a. (red.), *Kansen voor kerkgebouwen. Vragen & uitdagingen bij gebruik en herbestemming*, [Utrecht] (PKN) 2007.

Ronald Stenvert, Chris Kolman e.a., *Monumenten in Nederland, Noord-Holland*, Zwolle/Zeist 2006.

Tink om 'e tsjerken, inventarisatie Friese kerken, Leeuwarden (Stichting Alde Fryske Tjerken) december 2009.

WEBSITES

Provincie Noord-Holland
www.noord-holland.nl

Stichting Oude Hollandse Kerken
www.sohk.nl

Stadsherstel Amsterdam
www.stadsherstelamsterdam.nl

Cultureel Erfgoed Noord-Holland
www.cultureelerfgoednh.nl

Monumentenwacht Noord-Holland
www.monumentenwachtnh.nl

Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed
www.rce.nl

Vereniging van Beheerders van Monumentale Kerkgebouwen in Nederland (VBMK)
www.vbmk.nl

Vereniging van Nederlandse Gemeenten
www.vng.nl

Nationaal Restauratiefonds
www.restauratiefonds.nl

Rooms Katholieke Kerk in Nederland
www.rkkerk.nl

Protestantse Kerk in Nederland
www.pkn.nl

Stichting Kerkelijk Kunstbezit in Nederland
www.skkn.nl

Landelijke Vereniging Bond Heemschut
www.heemschut.nl

Task Force Toekomst Kerkgebouwen
www.toekomstkerkgebouwen.nl

Projectbureau Belvédère
www.belvedere.nl

Cuypersgenootschap
www.cuypersgenootschap.nl

Stichting Oude Groninger Kerken
www.groningerkerken.nl

Stichting Alde Fryske Tsjerken
www.aldefrysketsjerken.nl

Stichting Oude Gelderse Kerken
www.oudegeldersekerken.nl

Stichting Oude Zeeuwse Kerken
www.sozk.nl

COLOFON

Het rapport Kerken, kostbaar, kwetsbaar, kansrijk. Nieuwe vormen van gebruik als middel tot behoud is de verslaglegging van het haalbaarheidsonderzoek naar nieuwe exploitatiemogelijkheden voor Noord-Hollandse kerkgebouwen, in het bijzonder de kerken van de Stichting Oude Hollandse Kerken.

Dit onderzoek is een initiatief van de Stichting Oude Hollandse Kerken en is mogelijk gemaakt door een subsidie van de Provincie Noord-Holland.

ONDERZOEKSTEAM

Paul Morel, Stadsherstel Amsterdam, projectleider
Gerard Tamminga, Tracé-organisatieadvies
Brigitte Linskens, Stichting Oude Hollandse Kerken

PROGRAMMERING

Emmy Schouten, Stadsherstel Amsterdam
Anneke Kroon, Stadsherstel Amsterdam

BEGELEIDINGSKOMMISSIE

Hans Schipper, voorzitter SOHK
Jan Bezemer, penningmeester SOHK

SAMENSTELLING EN REDACTIE

Arie de Groot
Brigitte Linskens

EINDREDACTIE

Arie de Groot

Met dank aan al degene die in gesprekken of op andere wijze aan dit onderzoek hebben bijgedragen:

de leden van de Plaatselijke Commissies SOHK
Ernst van der Kleij, beleidsmedewerker Cultuur en Cultuurhistorie provincie Noord-Holland
Frans Koster, wethouder gemeente Beverwijk
Jan Hille, gemeente Beverwijk
Jan Wijnker, wethouder gemeente Koggenland
Jan Vriend, wethouder gemeente Koggenland
Jan Steven van Dijk, wethouder gemeente Niedorp
P.G. Moeijes, burgemeester gemeente Schermer
P.C. Tange, burgemeester gemeente Wormerland
Jeroen Olthof, wethouder gemeente Zaanstad
Mw. Marjorie Verhoek, gemeente Zaanstad
Mw. Jetty Voermans, wethouder gemeente Zeevang
Peter Aalbers, gemeente Zeevang
Peter Breukink, Stichting Oude Groninger Kerken
Barend Hogendorp, Stichting Monumentenwacht Noord-Holland
M. Honijk, J. van Weerdenburg, Stichting Dorpshuis Beets
Koen Janse de Jonge, 3 Mit, webmaster SOHK
Theo Kemperman, projectleider 'Watericoon land van Leeghwater'
H.J. Klaver en J.P. Purmer, Witte kerk Sint Pancras
Kees Kraal, Rob Louët Feisser, Ko Uiterwaal, Martinuskerk Schellinkhout
D. Rekelhof, pachter Dorpshuis Beets
Joke Sons, Vermaning Middellie
Tom Tulleken, Vermaning Wormerveer
Jaap van der Veen, CENH
Kamiel Vorwerk, webmaster Stadsherstel Amsterdam
de fotografen en alle anderen die aan de inhoud van dit rapport hebben bijgedragen.

Alex Blommestijn, Stadsherstel Amsterdam
Fred Greven, architect
Yvonne Pos, My Productions Haarlem
Sylvia Pijnenburg, BOEi

Druk: Joh. Enschede, Amsterdam,

Verantwoording beeldmateriaal: Stadsherstel Amsterdam, Stichting Oude Hollandse Kerken
Tekeningen en plattegronden: Fred Greven

www.sohk.nl

www.stadsherstel.nl